

**UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE**

IMPACT STRATEGIC

Nr. 2 [43]/2012

Revistă științifică trimestrială, cu prestigiu recunoscut
de CNATDCU, indexată în baze de date internaționale (BDI):
CEEOL, EBSCO, ProQuest, IndexCopernicus

**EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREȘTI**

Consiliul editorial:

Prof.univ.dr. Teodor Frunzeti, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, România,
președintele consiliului editorial

Prof.univ.dr. Ion Roceanu, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, România

Conf.univ.dr. Gheorghe Calopăreanu, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”,
România

C.S. II dr. Petre Duțu, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, România

Acad.prof.univ.dr. Alexandru Bogdan, Centrul de Biodiversitate, Academia Română,
România

Prof.univ.dr. Visarion Neagoe, Universitatea Alma Mater, România

Prof.dr. John L. Clarke, Centrul European pentru Studii de Securitate „George C. Marshall”,
Germania

Prof.univ.dr. ing. Adrian Gheorghe, Universitatea Old Dominion, SUA

Dr. Frank Libor, Institutul de Studii Strategice, Universitatea de Apărare, Cehia

Dr. Dario Matika, Institutul de Cercetare și Dezvoltare a Sistemelor de Apărare, Croația

Prof.univ.dr. Ilias Iliopoulos, Colegiul de Război al Forțelor Navale, Grecia

Conf.univ.dr.ing. Pavel Necas, Academia Forțelor Armate, Slovacia

Dr. Dana Perkins, 7th Civil Support Command - USAREUR, Germania

Prof.univ.dr. Stanislaw Zajas, Universitatea Națională de Apărare, Polonia

Referenți științifici:

C.S. III dr. Cristian Băhnăreanu

Conf.univ.dr. Dorel Bușe

Conf.univ.dr. Gheorghe Deaconu

C.S. dr. Mihai-Ștefan Dinu

C.S. I dr. Nicolae Dolghin

C.S. I dr. Constantin Moștoflei

C.S. II dr. Alexandra Sarcinschi

Dr. Richard Stojar

Prof.univ.dr. Costică Țenu

Prof.univ.dr. Mihai Velea

Dr. Andryi Volosin

Colegiul de redacție:

Redactor șef: C.S. II dr. Petre Duțu

Redactor șef adjunct: Daniela Răpan

Secretar de redacție: A.C.S. Cristina Bogzeanu

Redactor: dr. George Răduică

Redactori asociați: dr. Mirela Atanasiu, dr. Irina Tătaru

Șos. Panduri, nr. 68-72, sector 5

Telefon: (021) 319.56.49; Fax: (021) 319.55.93

E-mail: cssas@unap.ro;

Adrese web: <http://impactstrategic.unap.ro>, <http://cssas.unap.ro>

Responsabilitatea privind conținutul articolelor publicate revine în totalitate autorilor, respectând prevederile Legii nr. 206 din 27 mai 2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare. Sunt autorizate orice reproduceri, fără perceperea taxelor aferente, cu condiția precizării exacte a sursei.

Opiniile exprimate în materialele publicate aparțin strict autorilor și nu reprezintă poziția CSSAS/UNAp.

ISSN 1582-810X (ediție online)

CUPRINS

<i>Editorial</i>	4
<i>Cuvântul șefului SMG</i>	
Dr. Ștefan DĂNILĂ.....	5
<i>Uniunea Europeană - comunitate bazată pe interese și valori comune</i>	
Dr. Teodor FRUNZETI.....	7
<i>Revizuirea Strategiei Europene de Securitate. Perspectiva României</i>	
Dr. Bogdan AURESCU.....	17
<i>Promovarea interesului național în procesul decizional la nivelul Uniunii Europene</i>	
Răzvan-Horațiu RADU.....	21
<i>Contribuția României la dezvoltarea politicii europene de securitate și apărare comună în contextul proiectării intereselor comunitare pe scena internațională</i>	
Viorel ANGELESCU.....	29
<i>Relația comunitară Balcanii de Vest – UE. Realități și perspective ale intereselor naționale românești în zonă</i>	
Dr. Virgil BĂLĂCEANU, Dragoș SÎSÎN, Florența VINTEA.....	37
<i>Uniunea Europeană între „Statele Unite ale Europei” și „Uniunea Europeană S.A.”</i>	
Dr. Silviu NEGUȚ, dr. Marius Cristian NEACȘU.....	45
<i>Interdependența intereselor naționale cu interesele europene</i>	
Dr. Viorel BUȚA, dr. Petre DUȚU.....	51
<i>Întoarcerea la izvoarele de mâine</i>	
Dr. Gheorghe VĂDUVA.....	61
<i>Interesul național al Republicii Moldova în contextul aprofundării procesului de integrare europeană</i>	
Dr. Natalia ALBU.....	70
<i>Cipru și proiectarea intereselor de politică externă a UE în Mediterana de Est</i>	
Zeynep SONGÜLEN İNANÇ.....	79
<i>Integritatea Uniunii Europene în pericol. Cazul Uniunii Economice și Monetare</i>	
Jana DZURŇÁKOVÁ, Ivan PEŠOUT.....	93
<i>Realizarea Strategiei Dunării a Uniunii Europene: șanse și provocări din perspectiva României (o viziune externă)</i>	
Adam VARGA.....	98
<i>Activități ale CSSAS, aprilie-iunie 2012</i>	
Irina TĂTARU.....	105
<i>Ghid pentru autori</i>	107

EDITORIAL

Conform tradiției, numărul al doilea al publicației este unul tematic. În acest an, tema abordată este „*Interese naționale și interese comunitare în Uniunea Europeană*”. Aceasta corespunde seminarului științific cu participare internațională, organizat de Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate (CSSAS) în luna mai. Prezenta ediție reunește, în mare parte, lucrările prezentate la acest seminar de către personalități cu expertiză în tematica abordată, ce își desfășoară activitatea în domeniul cercetării științifice și învățământului superior militar și civil, al apărării, politicii externe și afacerilor europene. Ne bucurăm că în acest număr beneficiem de contribuția științifică a unor experți din Republica Moldova, Slovacia, Turcia și Ungaria, astfel putându-se evidenția punctul de vedere al unor reprezentanți ai altor state membre, candidate sau asociate la Uniunea Europeană.

IMPACT STRATEGIC, editat de Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, se prezintă ca *revistă științifică cu prestigiu recunoscut din domeniul științe militare, informații și ordine publică*, conform Consiliului Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (CNATDCU).

Publicația apare de unsprezece ani în limba română și de șapte ani în limba engleză și abordează o arie tematică complexă – actualitatea politico-militară, strategii de securitate, strategie militară, politici, strategii și acțiuni NATO și UE, problematica păcii și a războiului viitorului, societatea informațională. Cititorii găsesc în paginile publicației analize, sinteze și evaluări de nivel strategic, puncte de vedere în care se studiază impactul dinamicii acțiunilor pe plan național, regional și global.

În ceea ce privește vizibilitatea pe plan internațional – obiectiv strategic al publicației – revista este indexată în bazele de date internaționale CEEOL - Central and Eastern European Online Library (Germania), EBSCO (SUA) și Index Copernicus International (Polonia). De asemenea, IMPACT STRATEGIC urmează a fi indexată și în baza de date ProQuest (SUA). Aprecierea internațională a calității revistei este confirmată și de prezentarea ei pe site-urile unor prestigioase instituții și publicații de peste hotare, precum Biblioteca multimedia NATO și revista specializată „Obrana a strategie” (Defence & Strategy) a Universității de Apărare din Cehia.

IMPACT STRATEGIC se tipărește trimestrial, în martie, iunie, septembrie și decembrie, în două ediții distincte: una în limba română și alta în limba engleză. Revista este difuzată gratuit în principalele instituții din sfera securității și apărării, în mediul științific și în cel academic din țară și din străinătate – în Europa, Asia, America. De asemenea, revista poate fi achiziționată de persoanele interesate (a se vedea site-ul CSSAS).

Consiliul editorial al revistei se prezintă într-o nouă componență, întrucât dl. prof. univ. dr. Marius Hanganu, după o îndelungată activitate, și-a încheiat mandatul de prorector pentru cercetare științifică, dl. prof.univ.dr. Ion Roceanu preluând această funcție. De asemenea, consiliul editorial a pierdut, cu părere de rău, un membru de excepție al comunității științifice – dl. prof. univ. dr. Hervé Coutau- Bégarie, trecut recent în neființă.

C. Ș. II dr. Petre DUȚU,

Redactor-șef, Directorul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate

**MESAJUL ȘEFULUI
STATULUI MAJOR GENERAL
la deschiderea lucrărilor seminarului
științific cu participare internațională,
cu tema: „Interese naționale și interese
comunitare în Uniunea Europeană”,
17 mai 2012**

*Dr. Ștefan DĂNILĂ**

Domnilor generali, distinși invitați, doamnelor și domnilor,

Sunt onorat și îmi face o deosebită plăcere să particip la deschiderea lucrărilor seminarului organizat de către Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, cea mai prestigioasă instituție a sistemului de învățământ militar românesc.

Adresez un călduros salut tuturor invitaților și participanților la acest seminar științific, ce își propune abordarea unei teme atât de interesante și provocatoare, precum cea adresată astăzi, aici.

Este bine cunoscut că interesele naționale au condus la realizarea Uniunii Europene. Astăzi, UE funcționează ca un organism integrat, care își afirmă propriile interese. Acestea pot afecta uneori interesele unei țări, prevalând interesul Uniunii. Cu toate acestea, deoarece UE are la bază solidaritatea, națiunile fac eforturi pentru a armoniza eforturile naționale cu cele comune. În același timp, în cadrul forurilor decizionale,

națiunile își promovează interesele naționale, în scopul declarat al transformării acestora în scopuri comune.

Astfel, securitatea Uniunii este unul din interesele comune, dar în același timp, înglobează o multitudine de interese care converg către acesta. În cadrul conceptului, apărarea începe să joace un rol tot mai important.

Ca membru al Comitetului Militar al Uniunii Europene, am participat la dezbaterile problemelor de apărare și pot afirma că procesul nu este unul simplu.

Deoarece unele state membre ale UE nu sunt și membre NATO sau, invers, deoarece majoritatea statelor membre NATO sunt și membre UE, au existat multe discuții privind delimitarea rolului acestora. Soluția la care s-a ajuns, cea de complementaritate a eforturilor, nu este încă pe deplin asumată de către toate statele.

Într-o perioadă grea, în care efectele crizei economico-financiare sunt impredictibile, națiunile au probleme similare privind insuficiența bugetului

** General locotenent dr. Ștefan DĂNILĂ (sefsmg@mapn.ro), doctor în științe militare, este Șeful Statului Major General al Ministerului Apărării Naționale, București, România.*

și utilizarea acestuia. În acest sens, UE se confruntă cu problema menținerii zonei Euro și încearcă să identifice soluții de ieșire din criză. Efortul comun poate fi salvator într-o astfel de situație.

În aceste condiții, realizarea capacităților militare/de apărare ale Uniunii Europene reprezintă o nouă provocare. Noua direcție strategică a conducerii Statelor Unite, centrată pe zona Asia-Pacific, implică o mai mare angajare a țărilor europene pentru realizarea capacităților proprii de apărare și de intervenție pentru managementul crizelor în zonele de interes.

Construcția capacităților de apărare ale Uniunii Europene este posibilă prin acceptarea conceptului „Pooling and Sharing” și implicarea activă în dezvoltarea de capacități comune. Acest proces, coordonat de Agenția Europeană pentru Apărare nu este ușor, deoarece implicațiile economice și financiare nu pot fi neglijate. Diferențele între capacitățile economice și de tehnologie dintre statele membre fac, de asemenea, dificilă negocierea, mai ales că uneori se pune problema deciziilor statelor de a ceda din suveranitate, pentru a putea ajunge la o decizie comună.

Consider că România a înțeles importanța participării la proiectele comune, implicându-se în șapte proiecte, precum investigarea probelor rezultate din folosirea dispozitivelor explozive improvizate, transportul aerian și achizițiile

serviciilor prin satelit. De asemenea, analizăm și alte proiecte, în concordanță și cu nevoile de dezvoltare a capacităților de apărare națională.

Statutul României de stat membru al UE atrage după sine un important rol în menținerea stabilității, cu implicații directe asupra modului de planificare a apărării și a strategiilor de promovare a intereselor naționale.

Armata României, ca instrument de bază în aplicarea și promovarea politicii de apărare națională, va contribui la creșterea încrederii, stabilității și securității la nivel sub-regional, regional și european, prin promovarea diplomației apărării și participarea la aranjamente și procese de cooperare în domeniul militar.

Sunt convins că derularea lucrărilor seminarului dumneavoastră va avea un caracter interactiv, ținând cont de generozitatea temei sub auspiciile căreia se vor derula lucrările simpozionului de astăzi, precum și diversitatea subiectelor propuse prezentărilor și dezbaterilor, care vor permite o cristalizare a problematicii în domeniul intereselor naționale și comune UE, cu posibilitatea concretă de preluarea a unor elemente fundamentale în cadrul curriculumului educațional al Universității Naționale de Apărare „Carol I”, pentru anul universitar 2012-2013.

Vă doresc mult succes în desfășurarea lucrărilor seminarului!

UNIUNEA EUROPEANĂ - COMUNITATE BAZATĂ PE INTERESE ȘI VALORI COMUNE

Dr. Teodor FRUNZETI*

Uniunea Europeană este rezultatul unui proces de construcție definit prin complexitate, concertare, intenționalitate, dinamism, progresivitate și lungă durată. În calitate de comunitate umană, UE se bazează pe un set de valori și interese comune unanim împărtășite de statele membre și cetățenii acestora.

Uniunea Europeană își apără și promovează valorile și interesele atât în interiorul spațiului european, cât și în întreaga lume.

Din perspectivă sociologică, procesul construcției europene se desfășoară pe dimensiunile economică, socială, psihosocială, politică, militară și de mediu.

Cuvinte-cheie: Uniunea Europeană; proces; valori; interese; dimensiuni; actor.

1. Caracteristici ale procesului constituirii Uniunii Europene

Uniunea Europeană, așa cum se prezintă astăzi, este produsul unui proces **complex, concertat, voluntar, dinamic, progresiv** și de **lungă durată**. De la început, acest proces a fost fondat pe o comunitate de valori și interese, aflată, la rândul său, într-o continuă evoluție.

Complexitatea sa rezidă în necesitatea acomodării, adaptării, asimilării, armonizării și

concertării între interesele și valorile naționale cu interesele și valorile europene, care, la rândul lor, sunt într-o continuă evoluție. Desigur, la începutul procesului, dominante au fost interesele și valorile naționale, care răspundeau unor obiective și scopuri comune, recunoscute și acceptate de către toate statele membre. În esență, însă, comunitatea europeană reprezintă atât un spațiu politic în construcție, un cadru instituțional, precum și o structură de dialog în care, alături de dezbateri foarte tehnice, intelectuali din toată Europa dezvoltă o reflecție asupra noțiunii de „model social european” sau asupra naturii „identității europene”¹.

Pe de altă parte, **complexitatea** procesului construirii UE este dată de următoarele aspecte²:

a) *Condițiile în care s-a demarat și derulat acest proces* – situația politică, economică, socială și militară dificilă existentă pe continentul european după cel de-al Doilea Război Mondial, când a fost lansată ideea unei Europe unite³. În același timp, construcția UE s-a derulat într-un mediu politic, social, economic și militar aflat într-o continuă schimbare și transformare, la care structurile sale instituționale a trebuit să se adapteze continuu pentru atingerea obiectivelor propuse.

b) *Diversitatea metodelor de promovare și apărare a intereselor naționale*. Fiecare stat este

* *General-locotenent profesor universitar dr. Teodor FRUNZETI (tfrunzeti@unap.ro), doctor în științe militare și în științe politice, este rectorul și comandantul Universității Naționale de Apărare „Carol I” din București, România.*

interesat să-și promoveze și să-și apere interesele naționale, folosind în acest scop o paletă largă de metode, tehnici și procedee adecvate.

c) *Influența fenomenului globalizării* asupra economiilor naționale și a celei mondiale. Este un fapt cunoscut că globalizarea are efecte atât pozitive, cât și negative. Statele acționează, pe de o parte, pentru fructificarea avantajelor generate de globalizare, și, pe de altă parte, pentru minimizarea efectelor nedorite asupra întregii lor activități.

d) *Emergența actorilor nonstatali pe scena internațională*. În prezent, pe arena mondială și-a făcut apariția și se manifestă din ce în ce mai activ o serie de actori nonstatali. Printre aceștia, amintim societățile transnaționale, organizațiile ale societății civile internaționale, precum și organizațiile internaționale, ca fiind cele mai active și importante.

e) *Sporirea treptată a sarcinilor economice, politice, sociale, de mediu și militare asumate de UE*. În timp, UE își înmulțește sectoarele în care acționează, trecând treptat de la activitatea economică la cea socială, politică, militară și de mediu.

Caracterul concertat al procesului analizat derivă din eforturile stăruitoare ce le-au depus statele europene, în timp, pentru a-și atinge obiectivele comune și naționale. În plus, acesta descrie modalitatea concretă în care statele membre s-au raportat la obiectivele și răspunderile asumate privind prezentul și viitorul Uniunii. Altfel spus, toate statele membre s-au implicat activ și responsabil în îndeplinirea angajamentelor asumate la aderare, pe de o parte, și la cele intervenite în evoluția organizației, pe de altă parte.

Caracterul voluntar este dat de voința politică a statelor membre de a realiza, împreună, o comunitate fondată pe interese și valori unanim recunoscute și împărtășite. Voința politică a fost, este și va fi necesară pentru armonizarea intereselor și valorilor naționale cu interesele și valorile europene. Atât interesele și valorile naționale, cât și valorile și interesele europene se află într-o continuă evoluție, ce presupune redefinirea lor, dezvoltarea lor pe noi dimensiuni și o continuă armonizare. Aceasta din urmă este absolut necesară pentru concertarea valorilor și intereselor pe care se fondează construcția Uniunii Europene.

Caracterul dinamic al constituirii UE este oglindit de eforturile continue ale statelor europene implicate de a realiza obiectivele stabilite, pe de

o parte, și de a formula altele noi în completarea celor dintâi, pe de altă parte. De asemenea, dinamismul este reflectat și de creșterea numărului statelor care, în timp, au aderat la organizația interguvernamentală europeană, ca și de sporirea gradului lor de implicare în acțiunile Uniunii. O astfel de idee a fost emisă de Winston Churchill, care, în decembrie 1946, a înființat, în Marea Britanie, United Europe Movement. Tot în aceeași perioadă, Raul Dautry a creat Consiliul Francez pentru Unitatea Europei, iar Henri Brugmans prezida deja Uniunea Europeană a Federaliștilor. La începutul anului 1947, exista o mișcare Socialistă pentru Statele Unite ale Europei sub președinția lui Bob Edwards. În final, toate aceste mișcări și asociații, la inițiativa contelui Richard de Candenove-Kalergi, au dat naștere unei Uniuni Parlamentare Europene, al cărei prim președinte a fost Georges Bohy.

Caracterul progresiv rezidă în necesitatea realizării obiectivelor constituirii comunității europene pe etape. Prin urmare, procesul construcției europene, în calitate de comunitate fondată pe valori și interese, se poate structura astfel:

- La 9 mai 1950, ministrul francez al afacerilor externe, Robert Schuman, declara: „Europa nu se va face dintr-o dată, nici într-o construcție de ansamblu. Ea se va face prin realizări concrete, creând mai întâi o solidaritate de fapt”²⁴. În acest scop, Jean Monnet și Robert Schuman au formulat *Planul Schuman* pentru a pune în comun resursele de cărbune și de oțel ale Franței și Germaniei într-o organizație deschisă și altor țări din Europa. Astfel, la 18 aprilie 1951, s-a semnat Tratatul de la Paris, ce instituia prima comunitate europeană: Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului (CECO). Șase state au semnat acest tratat: Belgia, Franța, Germania, Italia, Luxemburg și Țările de Jos. Planul Schuman a reprezentat o etapă capitală în construcția europeană, căci el a marcat apropierea franco-germană.

- La 25 martie 1957, s-a semnat de către cele șase state Tratatul de la Roma. Acest tratat a instituit Comunitatea Economică Europeană (CEE), Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului (CECO) și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice (CEEA). CEE și-a propus următoarele obiective: *crearea unei mari piețe comune la nivel european* cu libera circulație a oamenilor și mărfurilor în toate țările membre

(grație creării unei uniuni vamale cu suspendarea progresivă a drepturilor de vamă); *realizarea de politici comune a tuturor statelor membre*, mai ales în domeniul agriculturii; *dezvoltarea în comun și în scopuri pașnice a energiei atomice în Europa*. În scopul facilitării atingerii acestor obiective, noi instituții sunt înființate la începutul anului 1958: o Comisie Europeană; un Consiliu de Miniștri; o Adunare Parlamentară (va lua numele de Parlament European), o Curte de Justiție a Comunităților Europene. La 1 iulie 1968, uniunea vamală a devenit realitate, drepturile de vamă au dispărut între țările membre. Efectul a fost spectaculos. Între 1957 și 1970, comerțul intra-comunitar s-a multiplicat de șase ori și schimburile din CEE cu restul lumii s-au multiplicat de trei ori⁵. *Prima extindere a CEE a avut loc în 1973*, prin primirea Regatului-Unit, Irlandei și Danemarcei. În 1981, Grecia s-a alăturat CEE, urmată în 1981 de Spania și în 1986 de Portugalia. La acest moment, CEE era formată din 12 țări.

- În 1986, a fost semnat Actul Unic European (AUE) și a intrat în vigoare la 1 iulie 1987. Acest nou tratat obliga cele 12 state membre să creeze până la 1 ianuarie 1993 piața unică internă.

- Tratatul de la Maastricht, semnat la 7 februarie 1992, a dat construcției europene o nouă dimensiune. El instituie Uniunea Europeană (UE) și adaugă comunității o dimensiune politică. „Casa Europa” se bazează de acum înainte pe trei piloni⁶:

- Pilonul comunitar (Comunitatea Europeană, CEO și CEEA). Acest pilon privește materiile ce au făcut obiectul unui transfer (din partea statelor membre) de suveranitate către instituțiile europene;

- Pilonul relativ la Politica Externă și de Securitate Comună (PESC), prevăzând procedurile interguvernamentale de cooperare în materie de politică externă (fără transfer de suveranitate);

- Pilonul privind cooperarea în domeniul justiției și al afacerilor interne (JAI) prevăzând procedurile interguvernamentale de cooperare la nivelul imigrației, dreptului de azil, al luptei împotriva crimei organizate (fără transfer de suveranitate).

La 1 ianuarie 1993, Piața Unică a devenit realitate. Tot acum are loc o extindere a Uniunii Europene, care intră într-o nouă fază. În timpul Consiliului European de la Copenhaga (iunie 1993) sunt definite *criteriile* pe care orice țară candidată

la intrarea în UE trebuia să le îndeplinească înainte de adeziunea sa. Aceste criterii – numite și criteriile de la Copenhaga – se adresează în esență țărilor din Europa Centrală și de Est care, după căderea Zidului Berlinului în 1989, încercau să se apropie de Comunitatea Europeană. Criteriile de adeziune sunt în număr de trei – politic, economic și respectiv al acquis-ului comunitar⁷.

- La 2 octombrie 1997, s-a semnat Tratatul de la Amsterdam, ce va succeda Tratatul de la Maastricht. Acest nou tratat perfecționează organizarea cooperării interguvernamentale între statele membre ale Uniunii Europene. Noi domenii se adaugă câmpului comunitar: *poliția, justiția și ocuparea forței de muncă*. Politica socială este integrată în tratat și toate statele sunt astfel obligate să respecte reglementarea comună adoptată în materie. Tratatul de la Amsterdam a creat „un spațiu de libertate, securitate și justiție” în interiorul Uniunii Europene. Convenția de la Schengen, semnată de 13 state membre, permite libera circulație a persoanelor fără control la frontiere și organizează cooperarea polițienească între statele semnatare.

- La 20 februarie 2001, este semnat, de către cele 15 state membre ale UE, Tratatul de la Nisa. Acesta a vizat modificarea sistemului instituțional și decizional al UE pentru a permite extinderea la 25 de membri. Pe baza lui, la 1 mai 2004, s-au alăturat UE Cipru, Estonia, Letonia, Lituania, Malta, Polonia, Republica Cehă, Slovacia, Slovenia și Ungaria.

- La 13 decembrie 2007, a fost semnat Tratatul de la Lisabona și a intrat în vigoare la 1 decembrie 2009. În prezent, UE numără 27 de membri, printre care, de la 1 ianuarie 2007, se află și România.

Atributul „*lungă durată*” al procesului de construcție europeană este dat de timpul parcurs de la punerea bazelor primei comunități europene – Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului, la 18 aprilie 1951, formată din șase state (Tratatul de la Paris) – până astăzi, când *Uniunea Europeană* există ca entitate de sine-stătătoare ce are în compunerea sa 27 de țări membre. În plus, există posibilitatea continuării extinderii Uniunii Europene prin primirea de noi membri.

În opinia noastră, procesul construcției europene se prezintă ca un sistem deschis, ceea ce îi permite o comunicare și adaptarea oportună, constantă și sistematică la realitățile mediului în care evoluează. De altfel, de la originea sa, construcția europeană

a fost ghidată de trei logici, când antagoniste, când complementare: strategiile statelor, dinamica proprie a instituțiilor și organizarea intereselor⁸.

2. Valori și interese comune pe care se fondează UE

2.1. Relația între valori și interese comune în UE

Uniunea Europeană este o comunitate ce se bazează pe valori și interese comune, împărtășite și recunoscute unanim de statele ce o compun.

În timp, valorile au fost comparate și asimilate de către unii autori credințelor, atitudinilor, nevoilor, intereselor, trăsăturilor de personalitate sau uneori normelor sociale⁹. De asemenea, alți autori au definit valorile ca fiind „(...) o concepție, explicită sau implicită, a ceea ce este dezirabil, pentru un individ, sau pentru un grup de indivizi, și care influențează în selecția unei acțiuni posibile, potrivit modurilor sale, sensului său și finalității sale”¹⁰.

Pe de altă parte, „privind valorile ca pe un tip de realizări sociale, se face adesea distincție între valori, pe de o parte, care sunt dispoziții profunde, cvasi-permanente, fundamentale și uneori neexplicite, și atitudini, pe de altă parte, definite drept concepții sau opinii superficiale și extrem de schimbătoare”¹¹.

Funcția socială de bază a valorilor este de a inspira și de a menține sub control comportamentele membrilor grupului. Două mecanisme sunt cruciale¹². Mai întâi, valorile constituie modele de comportament pe care indivizii le interiorizează. Astfel, ei adoptă un comportament dezirabil social, care nu necesită un control permanent al comunității asupra lor. Apoi, indivizii invocă o valoare sau alta pentru a demonstra că un comportament sau altul este adecvat, pentru a justifica exigențele lor vis-à-vis de ceilalți și pentru a suscita comportamente dezirabile. Conștient sau nu, agenții socializării caută să inculce valori ce permit supraviețuirea grupului și prosperitatea.

Valorile sunt definite prin funcțiile pe care le îndeplinesc, în comunitatea în care ele se exprimă. Prima funcție a valorilor este cea de menținere a sistemelor culturale, pe care autorul le identifică cu un anumit număr de caracteristici, proprii valorilor, ce iau întregul lor sens, în măsura în care ele exprimă un anumit deziderat social¹³. Aceste caracteristici privesc:

a) Specificul valorilor

Mai întâi, valorile presupun existența modalităților, ceea ce permite să se distingă valorile pozitive de cele negative.

b) Conținutul valorilor

Valorile au o dimensiune a conținutului. Ele pot acoperi realități de niveluri diferite: o realitate expresivă, o realitate cognitivă, o realitate morală.

c) Funcția instrumentală a valorilor

Valorile pot servi indivizilor sau grupurilor la realizări precise. Acestea sunt valorile instrumentale, care au o incidență operațională. Ele pot, pe de o parte, să fie respectate așa cum sunt, de indivizi sau de societăți, pentru ceea ce sunt. Acestea sunt valori de scopuri, numite valori intrinseci sau ultime.

d) Caracterul mai mult sau mai puțin general al valorilor

Valorile prezintă și un caracter mai mult sau mai puțin specific sau general. Unele valori sunt specifice anumitor situații, altele sunt generale, căci se aplică unei varietăți largi de situații.

e) Intensitatea cu care valorile se impun indivizilor

Dimensiunea intensității face referire la contextul ce înconjoară respectul anumitor valori. Sunt considerate puternice cele care subînțeleg existența unui sistem de sancțiuni.

Incidența aplicării sau nu a unor valori lasă să apară numeroase niveluri de intensitate în respectarea acestor valori. Astfel, se vorbește de:

- Valori categorice, ce implică, pentru o societate, un respect absolut. În caz de nerespectare a lor, sunt prevăzute sancțiuni severe.

- Valori preferențiale, a căror respectare este puternic recomandată.

- Valori ipotetice, care sunt reprezentate de valori a căror respectare este cel mai adesea absentă, dar care își manifestă, totuși, prezența într-o formă sau alta. În această categorie intră și valorile tradiționale.

- Valori centrale sau periferice, potrivit influenței lor asupra comportamentelor individuale și colective.

f) Natura mai mult sau mai puțin explicită a valorilor

Valorile corespund unei realități mai mult sau mai puțin explicite. O valoare explicită este aceea care poate fi verbalizată de indivizi. Existența valorilor implicite se deduce din recurența comportamentelor.

g) *Întinderea câmpului de aplicare al valorilor*

Valorile pot fi clasificate după câmpul lor de aplicare – individ, grup, comunitate.

Printre conceptele apropiate de valori figurează și interesele. Interesul corespunde unei stări de spirit care ia parte la ceea ce găsește demn de atenție, la ceea ce se apreciază ca important. Pentru Rokeach¹⁴, interesul este una din manifestările posibile pe care le poate lua o valoare determinată. Interesul posedă anumite atribute pe care le au și valorile, căci interesul poate ghida acțiunea. Totuși, interesul acoperă o realitate mai puțin largă decât cea a valorilor, deoarece interesul nu este comparabil cu un model de comportament idealizat sau cu o stare finală de existență pentru un individ sau o comunitate umană. În plus, interesele pe care le posedă indivizii, grupurile sau statele nu au caracterul de universalitate pe care îl au valorile. Ele nu sunt structurate în sisteme organizate ce permit indivizilor, grupurilor sau statelor să prevină sau să soluționeze conflicte. Astfel, interesele par să se asemene mai mult cu atitudinile sociale sau individuale, care sunt o orientare favorabilă sau defavorabilă în privința anumitor obiecte sau față de anumite activități.

Practic, valorile promovate de o comunitate umană se pot considera fundamentul pe care se formează, exprimă și realizează interesele sale, pe de o parte, și cele ale membrilor săi, pe de altă parte.

În esență, se poate afirma că există o interacțiune între valorile și interesele comune într-o societate, în sensul că valorile determină natura și conținutul intereselor generale și individuale. Demersul înlăptuirii intereselor naționale și europene se face în deplin consens cu valorile generale promovate de Uniunea Europeană. Astfel, interesele contribuie la materializarea valorilor comune împărtășite și recunoscute de către cetățenii statelor membre.

2.2. Valori și interese comune pe care se fondează UE ca entitate de sine stătătoare

Uniunea Europeană este o purtătoare a unui mesaj și a unui model la care cetățenii săi aderă în marea lor parte. Drepturile omului, solidaritatea socială, libertatea de a întreprinde, partajul echitabil al rezultatelor creșterii economice, dreptul la un mediu protejat, respectul diversității culturale, lingvistice și religioase, sinteza armonioasă între tradiție și progres constituie pentru europeni un adevărat patrimoniu de valori. Aceste valori

comune sunt cuprinse atât în tratatele ce au pus temelia primelor comunități europene și care au marcat evoluția sa ascendentă în timp, cât și în Carta drepturilor fundamentale a UE, proclamată la Nisa în decembrie 2000. Astfel, Carta face următoarele mențiuni: „Conștiință de patrimoniu său spiritual și moral, Uniunea se fondează pe valorile indivizibile și universale de demnitate umană, libertate, egalitate și solidaritate; se bazează pe principiul democrației și principiul statului de drept. Ea plasează persoana în centrul acțiunii sale instituind cetățenia Uniunii și creând un spațiu de libertate, securitate și justiție. Uniunea contribuie la prezervarea și dezvoltarea acestor valori comune în respectul diversității culturilor și tradițiilor popoarelor din Europa, ca și al identității naționale a statelor membre și de organizare a puterilor lor publice la nivel național, regional și local; caută să promoveze o dezvoltare echilibrată și durabilă și asigură libertatea de rezidență”¹⁵.

Ansamblul acestor valori constituie un patrimoniu ce individualizează europenii, distingându-i de restul lumii.

În mod sintetic, Uniunea Europeană este fondată pe valori precum respectarea demnității umane, a libertății, democrației, egalității, statului de drept, respectarea drepturilor omului. Ele sunt comune statelor membre într-o societate caracterizată prin pluralism, toleranță, justiție, solidaritate și nediscriminare¹⁶.

Aceste valori sunt puse în practică de Uniunea Europeană în și printr-un set de obiective, precum: promovarea păcii și a valorilor sale, un spațiu de libertate, de securitate și justiție pentru cetățenii săi, o piață unică în care concurența este liberă și nefalsificată.

Uniunea Europeană, în calitate de comunitate umană, se bazează pe valorile fundamentale ce inspiră și ghidează angajamentul său: libertate, responsabilitate, solidaritate.

Libertatea este valoarea esențială ce permite fiecăruia să-și imagineze, să acționeze, să creeze, să se exprime. Libertatea se manifestă la toate nivelurile Uniunii Europene. De altfel, libertatea nu trebuie să ne facă să uităm respectul datorat fiecăruia dintre concetățenii noștri. Ea invită la responsabilitate și deschide calea generozității.

A fi liber înseamnă a fi *responsabil*. A fi responsabil înseamnă a avea conștiința drepturilor, dar și a obligațiilor în privința comunității naționale și europene, precum și a generațiilor viitoare.

Coeziunea socială se construiește prin *solidaritate*, ce permite fiecăruia să se protejeze împotriva riscurilor, precum: boală, handicap, dependență sau șomaj. Dar solidaritatea presupune și respectarea individului și, de aceea, nu trebuie să-l transforme într-un asistat. Sensul solidarității este să dea fiecăruia posibilitatea unei noi șanse.

La rândul său, Tratatul de la Lisabona definește cu claritate obiectivele și valorile Uniunii Europene: pacea, democrația, respectarea drepturilor omului, dreptatea, egalitatea, statul de drept și dezvoltarea durabilă. Acest tratat garantează că UE va acționa pentru: a oferi populației un spațiu de libertate, de securitate și de justiție fără frontiere interne; dezvoltarea durabilă a Europei fondată pe o creștere economică, echilibrată și pentru stabilitatea prețurilor, o economie socială de piață înalt competitivă, ce tinde la folosirea deplină a forței de muncă și la progresul social și un nivel ridicat al protecției mediului; combaterea excluziunii sociale și a discriminărilor și promovarea dreptății și protecției sociale; promovarea coeziunii economice, sociale și teritoriale și a solidarității între statele membre; a rămâne atașată unei uniuni economice și monetare a cărei monedă este euro; afirmarea și promovarea valorilor sale în restul lumii și pentru a contribui la pacea, securitatea, dezvoltarea durabilă a planetei, la solidaritatea și respectul între popoare, comerțul liber și echitabil, la eliminarea sărăciei; a contribui la protecția drepturilor omului, în special ale copilului și pentru stricta respectare a principiilor și dezvoltării dreptului internațional, mai ales a Cartei Națiunilor Unite.

În actualul context mondial complex și dinamic, în care influența a numeroși actori crește, Uniunea Europeană trebuie să fie o putere. În acest sens, Uniunea nu are de ales: dacă vrea să-și salvgardeze interesele, ea trebuie să fie o putere ce acționează într-o manieră strategică.

Europa secolului al XXI-lea rămâne confruntată și cu provocări de securitate. UE trebuie să garanteze eficace securitatea statelor ce o compun, pentru aceasta fiind necesară implicarea constructivă în regiunile ce se situează la frontierele cu: sudul Mării Mediterane, Balcani, Caucaz, Orientul Mijlociu. De asemenea, UE trebuie să-și protejeze interesele militare și strategice prin alianțele sale, așa cum este Alianța Nord-Atlantică în special, și emergența unei veritabile politici europene de securitate și apărare comune.

Securitatea internă și externă reprezintă două fațete ale aceleiași probleme, astfel încât lupta împotriva terorismului și criminalității organizate impun o cooperare strânsă între serviciile de poliție ale statelor membre. Constituirea unui „spațiu de libertate, de securitate și justiție” în cadrul UE, unde fiecare cetățean este protejat prin lege și are același acces la justiție, deschide un nou front de lucru ce pretinde o coordonare crescută între acțiunile guvernelor. Organe precum Europol, sistemul de poliție european sau Eurojust, care promovează coordonarea între procurori, judecători și ofițerii de poliție ai statelor membre, sunt, de asemenea, chemate să-și întărească rolul și mijloacele de intervenție.

3. Dimensiuni ale construcției europene

Uniunea Europeană, așa cum a fost concepută, reprezintă un proiect ambițios al statelor membre ce se bazează pe valori și interese comune. În opinia noastră, acest proiect este definit printr-un ansamblu de dimensiuni. Este vorba de dimensiunile *economică, socială, psihosocială, politică, militară și de mediu*.

Dimensiunea economică

La 18 aprilie 1951 s-a semnat Tratatul de la Paris, ce institua prima comunitate europeană: Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului (CECO). Șase state au semnat acest tratat: Belgia, Franța, Germania, Italia, Luxemburg și Țările de Jos. Acest proces istoric de apropiere profundă a popoarelor și țărilor europene a continuat. El s-a tradus prin etape succesive care, de la uniunea vamală la politicile comune și moneda unică, au marcat evoluția și aprofundarea comunității europene. Este vorba de promovarea armonioasă și echilibrată a activităților economice și de un nivel de ocupare a forței de muncă și de protecție socială ridicat.

Astăzi, UE este unul dintre actorii economici semnificativi ai lumii. Din punct de vedere economic, UE reprezintă 25,23 % din produsul intern brut mondial în 2011, adică 17.578 miliarde de dolari, ceea ce o face prima putere economică a planetei, atât ca PIB nominal, cât și ca paritate a puterii de cumpărare¹⁷. Modelul economic oferit de UE este cel al unei economii sociale de piață. Cu alte cuvinte, o Europă deschisă, competitivă, prosperă, ce exploatează pe deplin potențialul

pieței sale interne, care favorizează dezvoltarea unei industrii de vârf și cu o puternică valoare adăugată și facilitează excelența sectorului său de servicii, care încurajează sectorul său agricol și care contribuie la crearea de locuri de muncă numeroase și mai bune pentru cetățenii săi¹⁸. De asemenea, UE investește în viitor, adică, în infrastructuri moderne, cercetare și dezvoltare, inovație și dezvoltarea competențelor.

UE este decisă să iasă din actuala criză financiar-economică prin deschiderea căii unei creșteri mai raționale, mai verde și mai durabile, promovând coeziunea economică și socială și garantând viabilitatea bugetară pe termen lung. Deși este împotriva oricărui protecționism economic, UE este ferm hotărâtă să-și protejeze și promoveze interesele în lume. În același timp, UE acționează în direcția asigurării unei reglementări și supravegheri eficiente a piețelor financiare, modelând globalizarea în spiritul propriilor valori, respectând principiile etice și militând pentru adoptarea de norme sociale și de mediu mai ridicate în lume.

Dimensiunea socială

În afara rolului economic major, UE este preocupată să asigure cetățenilor săi o reală protecție socială. Modelul de dezvoltare socială pe care UE îl susține și promovează are în centrul atenției cetățeanul; se bazează pe valori cum sunt pacea, libertatea, justiția și solidaritatea și își propune să pună în practică Europa cetățenilor¹⁹. În contextul creat de apărarea și promovarea valorilor menționate, Uniunea Europeană oferă, înainte de toate, cetățenilor săi drepturi, o protecție și oportunități pe piață. De asemenea, UE permite apropierea popoarelor, valorificarea diversității culturale din Europa pentru a realiza un puternic canal de comunicare. Principiile liberei circulații și egalitatea tratării cetățenilor în UE se văd și trebuie să se vadă în viața cotidiană a fiecărui cetățean european.

Dimensiunea politică

Motivul de a fi al UE este de a asigura cetățenilor săi mijloacele de a acționa și de a-și apăra drepturile și de a favoriza progresul social. În contextul globalizării, guvernele naționale nu mai sunt în măsură să se achite singure de aceste sarcini. UE reprezintă un atu real pentru europeni în momentul în care ei depun eforturi susținute pentru a-și construi un viitor mai bun

și mai sigur. În opinia noastră, uneori, instituțiile și statele membre ale UE au eșuat în a face să se înțeleagă că acțiunea europeană semnifică concret pentru cetățeni avantajele pe care europenii le au de pe urma pieței unice, a deschiderii piețelor și a reglementării sectoarelor de energie sau telecomunicații, a politici de concurență sau a fondurilor structurale.

Toate aceste avantaje și drepturi pe care cetățenii europeni le au devin realitate dacă și numai dacă fiecare dintre ei are acces la ele. În acest scop, toate instituțiile europene competente și statele membre trebuie să definească, să explice și să asigure aplicarea acestor drepturi, acordându-le atenția necesară. Tratatul de la Lisabona, prin prevederile sale și activitatea instituțiilor și statelor membre, asigură concretizarea obiectivului ca europeanul de rând să fie în centrul proiectului în construcție –UE, în calitate de comunitate bazată pe valori și interese comune.

Dimensiunea psihosocială

UE este preocupată de asigurarea *coeziunii sociale, solidarității, consensului social, conformității sociale și integrării depline* a tuturor statelor membre și ale cetățenilor lor în comunitatea europeană. *Coeziunea socială* este capacitatea UE, în calitate de comunitate umană, de a asigura bunăstarea tuturor membrilor săi, de a minimiza disparitățile și de a evita polarizările. Fiind coezivă, Uniunea Europeană este o comunitate *solidară*, compusă din indivizi liberi ce își urmăresc scopurile comune pe căi democratice. Atingerea *consensului social*, atât între statele membre, cât și între cetățenii europeni este un ideal, și practic, el vizează formarea și manifestarea unor atitudini sociale asemănătoare ale statelor membre și cetățenilor săi față de probleme de interes general: dezvoltarea durabilă și echilibrată, minimizarea disparităților și evitarea polarizărilor între cetățenii europeni, respectarea demnității umane și recunoașterea competențelor etc. *Conformitatea socială* presupune acceptarea normelor sociale și juridice de către toate statele membre și cetățenii acestora în mod liber, consimțit. *Integrarea socială în UE* trebuie privită atât din perspectiva indivizilor, cât și a statelor membre. Aceasta presupune ca atât cetățenii europeni, cât și statele membre UE, mai întâi, să accepte apartenența la acest spațiu de securitate, libertate și justiție socială și apoi, să-și însușească normele europene de conviețuire în comun, să le

interiorizeze și să acționeze pentru punerea lor în practică ca și cum ar emana de la ei. Integrarea socială este reală atunci când individul are resursele materiale și culturale ce îi asigură participarea la viața socială națională și europeană.

Dimensiunea militară

Cristalizarea și dezvoltarea Politicii de Securitate și Apărare Comună (PSAC) a constituit un proces de lungă durată, fiind determinat, în primul rând, de evoluțiile care au avut loc în mediul internațional de securitate și de schimbările pe arena politicii internaționale. Modificările în domeniul securității și apărării s-au manifestat ca răspunsuri ale UE la mutațiile apărute în aceste arii, ceea ce face ca **dezvoltarea PSAC să fie un proces reactiv și nu unul proactiv**, unul concentrat asupra rectificării neajunsurilor din trecut și orientat către viitor²⁰.

Politica Europeană de Securitate și Apărare a căpătat conturul pe care îl cunoaștem astăzi prin evoluția concepției europene de apărare și securitate. Astfel, se stabilesc principalele instituții din lanțul decizional în domeniul securității și apărării (Comitetul Politic și de Securitate, Comitetul Militar, Statul Major Militar, Centrul de Situații, Centrul Satelitar, reuniuni ad-hoc sau cu regularitate ale Consiliului de Afaceri Generale și Relații Externe, Institutul de Studii de Securitate), metode de implementare, precum și faptul că Secretarul General al Consiliului UE devine și Înaltul Reprezentant al PESC²¹. Europeanii au înregistrat o serie de progrese în ceea ce privește dezvoltarea PSAC (de exemplu, stabilirea unor Obiective Globale – 2003, 2008, 2010, extinderea misiunilor Petersberg prin Acordurile „Berlin +”, adoptarea Strategiei Europene de Securitate în 2003 și revizuirea ei în 2008).

Mai mult, această tendință reactivă de evoluție a „brațului armat” al UE – Politică de Securitate și Apărare Comună – s-a menținut până în prezent. Inovațiile Tratatului de la Lisabona în materie de securitate și apărare sunt un rezultat al faptului că, din acest punct de vedere, UE are nevoie de mai multă coerență și eficiență în acțiune. Prin urmare, în ceea ce privește securitatea și apărarea europeană, inovațiile Tratatului de Reformă, așa cum mai este cunoscut Tratatul de la Lisabona, au fost gândite tocmai pentru a „umple” aceste lipsuri.

Totodată, dincolo de aceste carențe identificate de europeni, eforturile de a reforma PESC/PSAC

pot fi justificate și prin permanenta dezbatere asupra necesității unor structuri și organisme ale UE abilitate să acționeze în domeniul securității și apărării din moment ce principalul garant al securității europene rămâne NATO.

Dimensiunea de mediu

UE este ferm angajată în lupta împotriva schimbărilor climatice, atât la nivel intern, cât și la nivel internațional. Ea a integrat controlul gazelor cu efecte de seră într-un ansamblu al domeniilor de acțiune pentru a atinge obiectivele propuse²². Totuși, prioritățile fixate în cadrul de la Lisabona – competitivitate, ocuparea forței de muncă, creștere economică – au împiedicat-o să facă din lupta împotriva schimbărilor climatice una din prioritățile sale.

Concluzii

Lumea întreagă este în schimbare. La fel și Europa. În acest context, UE trebuie să-și susțină și să promoveze modelul de dezvoltare socială, economică și politică. Astfel, ea va influența dezvoltarea noii ordini mondiale, afirmându-și totodată valorile și interesele. Astăzi, UE are experiența unei jumătăți de secol în ceea ce privește promovarea eficace a intereselor și valorilor sale – drepturile, prosperitatea și solidaritatea europenilor – în condițiile globalizării.

UE este o construcție a valorilor. Ea este mai mult decât o simplă piață, manifestându-se ca o comunitate de valori, fondată pe demnitate umană, libertate, egalitate și solidaritate. Astăzi, când lumea este în schimbare, aceste valori sunt puse la încercare – atât prin mutațiile societății, cât și prin progresul științei și tehnologiei. În acest climat în transformare, UE creează condițiile pentru cetățenii săi, ca ei să trăiască și să muncească în libertate și securitate, necesare pentru dezvoltarea deplină a potențialului fiecăruia, la adăpost de orice discriminare. În plus, UE respectă diversitatea ca un atu major și veghează ca fiecare ființă umană să fie tratată cu respect. De asemenea, UE este mândră de moștenirea sa culturală și lingvistică, protejând și favorizând diversitatea ca pe esența identității europene. Totul se face prin prisma valorilor europene, pe care Uniunea le apără și pe temeul cărora relaționează cu restul lumii.

Mergând înainte în direcția realizării integrale a proiectului său, UE poate să-și promoveze valorile și interesele nu numai în vecinătatea sa imediată, ci

în întreaga lume. În acest scop, UE trebuie să devină un partener în inițiativele ce se iau la nivel mondial. La nivel multilateral, poate acționa în cadrul ONU, cu partenerii săi din G8 și G20. Totodată, UE, de o manieră credibilă, poate deveni campionul cauzei drepturilor omului și dezvoltării în întreaga lume. Pentru a atinge asemenea obiective, UE are nevoie de o concertare a eforturilor politice ale instituțiilor sale competente, îndeosebi Parlamentul și Comisia Europeană, precum și ale statelor membre.

Interdependența, atât în interiorul Europei cât și la scară mondială, nu a fost nicicând mai evidentă. În lumea complexă de astăzi, lupta împotriva schimbărilor climatice, adoptarea de politici energetice durabile, pregătirea societăților noastre să facă față provocării demografice, reforma sistemului financiar mondial și combaterea sărăciei sunt obiective ce impun concertarea eforturilor statelor membre ale UE. Cu alte cuvinte, aceasta presupune ca UE să-și asume rolul ce decurge din statutul său de actor internațional major, apelând la instituțiile sale, la statele membre și societatea civilă europeană și internațională.

BIBLIOGRAFIE:

Lucrări de autor

1. COURTY, Guillaume; DEVIN, Guillaume, *La construction européenne*, Éditions La Découverte, Paris, 2012.
2. DUȚU, Petre; BOGZEANU, Cristina, *Reforma instituțională a UE din perspectiva politicii de apărare și securitate comune*, Editura UNAP „Carol I”, București, 2011.
3. FRUNZETI, Teodor, *Globalizarea securității*, Editura Militară, București, 2006.
4. MARSHALL, Gordon (coordonator), *Dicționar de sociologie*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2003.
5. PARSONS, T., SHILS, E.A et al., *Toward a general theory of action*, Harvard University Press, 1952.

Surse electronice

6. L'action de l'UE pour le changement climatique, <http://www.masterdroiteuropeen.eu/index.php/hirek/45-laction-de-lue-pour-le-changement-climatique->
7. BARROSO, Jose Manuel, *Orientations*

politiques pour la prochaine Commission, http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/president/pdf/press_20090903_fr.pdf.

8. BELLIER, Irène, *De la Communauté à l'Union Européenne*, <http://socio-anthropologie.revues.org/index35.html>.

9. *Charte des droits fondamentaux de l'Union européenne*, <http://eur-lex.europa.eu/fr/treaties/dat/32007X1214/hm/C2007303FR.01000101.htm>.

10. DELMAS, Michel, *Les valeurs: un concept individuel et organisationnel*, http://www.emlv.fr/formations/root/bank_mm/EMLV/A_telecharger/emlv_cahiers-de-recherche_5_michel-dalmas.pdf.

11. *Les grandes étapes de la construction européenne*, <http://www.strasbourg-europe.eu/les-grandes-etapes-de-la-construction-europeenne,3375,fr.html>.

12. *Sistemul instituțional al Uniunii*, http://www.europainfo.ro/uniuneauropeana/institutiile-uniunii-europene/institutiile_ue.html.

13. *La théorie des valeurs universelles de Schwartz (3)*, <http://valeurs.universelles.free.fr/theorie-schwartz-3.html>.

14. *Les valeurs de l'UE*, <http://www.curiosphere.tv/actu/sithe10845/valeurUE.html>.

15. Union européenne, http://fr.wikipedia.org/wiki/Union_europ%C3%A9enne.

16. *L'Union européenne: une aire de puissance économique et commerciale*, <http://www.annabac.com/content/1%E2%80%99union-europ%C3%A9enne-une-aire-de-puissance-%C3%A9conomique-et-commerciale>.

NOTE:

1 Irène BELLIER, *De la Communauté à l'Union Européenne*, <http://socio-anthropologie.revues.org/index35.html>, p. 1.

2 Petre DUȚU, Cristina BOGZEANU, *Reforma instituțională a UE din perspectiva politicii de apărare și securitate comune*, Editura UNAP „Carol I”, București, 2011, pp. 8-12.

3 *Sistemul instituțional al Uniunii*, http://www.europainfo.ro/uniuneauropeana/institutiile-uniunii-europene/institutiile_ue.html.

4 *Les grandes étapes de la construction européenne*, <http://www.strasbourg-europe.eu/les-grandes-etapes-de-la-construction-europeenne,3375,fr.html>, p. 1.

5 *Les grandes étapes de la construction européenne*, <http://www.strasbourg-europe.eu/les-grandes-etapes-de-la-construction-europeenne,3375,fr.html>, p. 2.

- 6 **Acești trei piloni vor dispărea cu Tratatul de la Lisabona (N.A.)**
- 7 *Les grandes étapes de la construction européenne*, <http://www.strasbourg-europe.eu/les-grandes-etapes-de-la-construction-europeenne,3375,fr.html>, p. 3.
- 8 **Guillaume COURTY, Guillaume DEVIN, *La construction européenne***, Éditions La Découverte, Paris, 2012.
- 9 **Michel DELMAS, *Les valeurs: un concept individuel et organisationnel***, http://www.emlv.fr/formations/root/bank_mm/EMLV/A_telecharger/emlv_cahiers-de-recherche_5_michel-dalmas.pdf, pp. 2-10.
- 10 **KLUCKHOHN, C. et al. (1952), "Values and Values-Orientations in the Theory of Action"**, in *Toward a General Theory of Action*, Talcott PARSONS and Edward A. SHILS, eds. (Cambridge: Harvard University Press, 1952), p.395, *apud* Michel DELMAS, *Les valeurs: un concept individuel et organisationnel*, http://www.emlv.fr/formations/root/bank_mm/EMLV/A_telecharger/emlv_cahiers-de-recherche_5_michel-dalmas.pdf, p. 15.
- 11 **Gordon MARSHALL (coordonator), *Dicționar de sociologie***, Univers encyclopedic, București, 2003, pp. 667-668.
- 12 *La théorie des valeurs universelles de Schwartz* (3), <http://valeurs.universelles.free.fr/theorie-schwartz-3.html>, p. 2.
- 13 **Talcott PARSONS, Edward A. SHILS, *Toward a General Theory of Action***, eds. Cambridge: Harvard University Press, 1952, pp. 388-433, *apud* Michel DELMAS, *Les valeurs: un concept individuel et organisationnel*, http://www.emlv.fr/formations/root/bank_mm/EMLV/A_telecharger/emlv_cahiers-de-recherche_5_michel-dalmas.pdf, p. 18.
- 14 **ROKEACH, M., *The nature of human values***. New York, The Free Press, 1973, p. 22, *apud* Michel DELMAS, *Les valeurs: un concept individuel et organisationnel*, http://www.emlv.fr/formations/root/bank_mm/EMLV/A_telecharger/emlv_cahiers-de-recherche_5_michel-dalmas.pdf, p. 6.
- 15 *Charte des droits fondamentaux de l'Union européenne*, <http://eur-lex.europa.eu/fr/treaties/dat/32007X1214/hm/C2007303FR.01000101.htm>.
- 16 *Les valeurs de l'UE*, <http://www.curiosphere.tv/actu/sithe10845/valeurUE.htm>.
- 17 Cf. **site-ului Fondului Monetar Internațional**, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2012/01/weodata/weorept.aspx?pr.x=63&pr.y=5&sy=2011&ey=2011&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=001%2C998&s=NGDPD&grp=1&a=1>
- 18 *L'Union européenne: une aire de puissance économique et commerciale*, <http://www.annabac.com/content/1%E2%80%99union-europ%C3%A9enne-une-aire-de-puissance-%C3%A9conomique-et-commerciale>.
- 19 **Jose Manuel BARROSO, *Orientations politiques pour la prochaine Commission***, http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/president/pdf/press_20090903_fr.pdf, p. 4.
- 20 **Petre DUȚU, Cristina BOGZEANU, *op.cit.***, p. 36.
- 21 **Varianta integrală a Deciziilor Consiliului de la Köln**, 3-4 Iunie 1999, http://www.europarl.europa.eu/summits/kol2_en.htm#an3. Propunerile referitoare la politica de securitate și apărare sunt menționate în Anexa III a Concluziilor Președinției la Consiliul European de la Cologne, 3-4 Iunie 1999, și pot fi accesate on-line la http://www.europarl.europa.eu/summits/kol2_en.htm#an3.
- 22 *L'action de l'UE pour le changement climatique*, <http://www.masterdroiteuropeen.eu/index.php/hirek/45-laction-de-lue-pour-le-changement-climatique->, p. 1.

REVIZUIREA STRATEGIEI EUROPENE DE SECURITATE. PERSPECTIVA ROMÂNIEI

*Dr. Bogdan Lucian AURESCU**

Dezbaterea românească privind interesele naționale în cadrul UE se poartă, încă, în termeni generali. Mediul actual de securitate prezintă evoluții majore de care atât UE, cât și statele membre trebuie să țină seama atunci când își formulează obiectivele strategice. În acest sens, un rol semnificativ trebuie să îl aibă și Strategia Europeană de Securitate care este necesar, la rândul său, să fie regândită în termenii realității actuale și ai condițiilor create prin adoptarea Tratatului de la Lisabona.

Cuvinte-cheie: interese naționale; interese europene; Uniunea Europeană; Strategia Europeană de Securitate; PSAC.

Deși a devenit un loc comun în spațiul public românesc, dezbaterea privind interesele naționale în cadrul UE beneficiază, încă, de prea multă generalitate. Din acest punct de vedere, doresc să aduc în discuție perspectiva României asupra necesității revizuirii *Strategiei Europene de Securitate*, precum și asupra impactului concret pe care acest exercițiu îl va avea asupra securității Uniunii Europene, inclusiv asupra țării noastre.

Suntem, în prezent, martorii unor importante evoluții conceptuale, cele mai relevante din perspectivă teoretică, dar și practică, fiind adoptarea *Conceptului Strategic* al NATO, cu prilejul *Summit-ului Alianței de la Lisabona*

(noiembrie 2010), respectiv a noii strategii a SUA de angajare militară. În egală măsură, am putut constata o serie de evoluții în teren semnificative cum ar fi: conflictul din Georgia, din vara anului 2008; crizele legate de aprovizionarea cu gaze a consumatorilor europeni, în perioada de iarnă, în 2006 și 2009; criza economico-financiară globală și efectele ei; pivotarea predictibilă, în curs, a preocupărilor strategice globale ale SUA spre Asia; transformările politice din vecinătatea sudică a Uniunii / *primăvara arabă*; emergența accelerată a unor noi puteri; creșterea complexității cadrului global și a relevanței unor probleme precum: lupta contra terorismului, proliferarea armelor de distrugere în masă, competiția pentru resurse, schimbările climatice, migrația etc.

Așadar, mediul de securitate prezintă evoluții majore, iar partenerii UE, fie că vorbim de state sau de organizații regionale sau internaționale, au făcut deja pași concreți pentru a se adapta la transformările actuale.

Anul 2013 marchează și momentul încheierii unei decade de la adoptarea *Strategiei Europene de Securitate – O Europă sigură într-o lume mai bună*. În 2008 a avut loc prima revizuire a Strategiei, fiind adoptat *Raportul privind punerea în aplicare a Strategiei Europene de Securitate*.

În cei aproape nouă ani care au trecut de la momentul adoptării *Strategiei Europene de*

** Dr. Bogdan Lucian AURESCU (cabinet.ba@mae.ro) este secretar de stat în cadrul Ministerului Afacerilor Externe; de asemenea, este lector (drept internațional) la Facultatea de Drept a Universității din București, România.*

Securitate, UE a cunoscut o serie de transformări relevante. Douăsprezece state s-au alăturat Uniunii, iar Croația este foarte aproape de a deveni cel de-al douăzeci și optulea membru. Avem un nou cadru instituțional, consacrat prin Tratatul de la Lisabona. Prin activarea Serviciului European de Acțiune Externă, UE a dobândit un instrument esențial, în curs de consolidare, însărcinat, printre altele, cu promovarea unei Uniuni mai eficiente, mai vizibile în plan internațional.

Aceste momente-cheie la care m-am referit mai sus, dar și contextul global actual, justifică pe deplin necesitatea unei actualizări a *Strategiei Europene de Securitate*, care să proiecteze o nouă viziune strategică privind interesele de securitate ale UE, viziune la care România este în măsură să contribuie substanțial. În viziunea noastră, UE nu mai poate evita declanșarea procesului de actualizare a *Strategiei Europene de Securitate*, pentru că altfel noua construcție instituțională post-Lisabona este lipsită de un instrument de acțiune strategică adecvat contextului internațional actual.

Strategia Europeană de Securitate, în următoarea ei iterație, va trebui cel mai probabil să meargă mai departe de ajustările de etapă, previzibile în virtutea intervalului de un deceniu scurs de la momentul lansării. Pentru România, care a devenit stat membru UE aproximativ la jumătatea acestui interval, anvergura și ambițiile unei noi *Strategii Europene de Securitate* prezintă o relevanță cu atât mai mare.

În raport cu ansamblul *Strategiei Europene de Securitate*, în procesul de reflecție asupra stadiului actual, obiectivelor și orientărilor ei de perspectivă va trebui avută în vedere conectarea cu alte strategii sectoriale majore – în primul rând Strategia 2020, strategia de securitate internă și strategia energetică, dar și alte documente programatice. În același timp, varianta actualizată a *Strategiei Europene de Securitate* va oferi o structură domeniilor prioritare, prin coordonarea și integrarea diferitelor inițiative programatice, cu scopul de a înlătura dificultățile politice și operaționale și a asigura o mai mare coerență acțiunii externe și de securitate a UE.

Dat fiind contextul de criză, este cu atât mai relevant imperativul, deja asumat în actuala *Strategie Europeană de Securitate*, al buneii combinări a resurselor, politicilor și instrumentelor, europene, pe de o parte, și naționale, pe de alta.

NATO a trecut printr-un proces similar de revizuire a *Conceptului strategic* în perioada

2009-2010, tot la un interval de un deceniu față de documentul programatic anterior. La vremea respectivă, procesul de reflecție strategică a adus un beneficiu important pentru profilul NATO, în contextul promovării unei strategii de diplomație publică eficientă. Aceasta poate fi o lecție pe care și UE o poate însuși, profitând de ocazia dezbaterilor pe marginea noii *Strategii Europene de Securitate* pentru a promova imaginea unei Uniuni *mai active - mai capabile - mai coerente*.

În ceea ce ne privește, România este un participant activ la Politica de Securitate și Apărare Comună (PSAC), având o contribuție substanțială atât pe dimensiunea politică, cât și pe cea operațională. Având în vedere inclusiv necesitatea dezvoltării cooperării dintre NATO și UE într-un cadru formal și structurat, România dorește să se implice activ în procesul de actualizare a *Strategiei Europene de Securitate*, cu atât mai mult cu cât la momentul adoptării sale nu eram stat membru UE. Va fi o nouă premieră, după participarea, pentru prima oară în calitate de stat aliat, la revizuirea Conceptului Strategic al NATO adoptat la Lisabona.

Capacitățile operaționale civil-militare ale UE vor trebui să răspundă unei game de misiuni cu complexitate previzibil crescută, fie că este vorba de intervenție în faza de conflict, de management al dezastrelor sau al crizelor umanitare, stabilizare și reconstrucție post-conflict – într-un context global în care aceste atribuții tind să se întrepătrundă, iar rapiditatea reacției, reunirii capacităților și desfășurării lor în teren devine esențială.

Aceste exigențe ating și chestiunea căilor și formulelor de cooperare cu parteneri instituționali – NATO, în primul rând, dar și ONU, OSCE.

O nuanță specifică de poziționare a României rămâne accentul pe relevanța relației transatlantice – mai ales în contextul actual de incertitudini sporite și într-un moment strategic în care SUA conștientizează apariția unor evoluții în afara spațiului euro-atlantic.

Avem nevoie de eforturi și ambiție strategică pentru a reafirma coeziunea și coordonarea trans-și euro-atlantică, atât principial, cât și pragmatic, pe toate palierele: politic; alinierea strategiilor de securitate ale SUA și UE; consolidarea politică și operațională a capacităților de acțiune comună UE-NATO; teme de convergență ale agendelor de securitate regională și globală – securitatea energetică europeană, abordările în vecinătate, relațiile cu Rusia, motivarea politicii de extindere, dosarele OSCE, conflictele înghețate.

România acordă un interes sporit ancorării Vecinătății Estice, care are valoare strategică pentru România, ca stat de la frontiera externă a UE (și NATO), prin continuarea armonizării politice, de standarde și valori, extinderea schimburilor economice și a libertăților politice, dezvoltarea și conectările în materie de infrastructură și energie. Ne propunem să continuăm efortul de a asocia, pe cât posibil, și partenerii noștri la acest tip de agendă, în limita disponibilității reciproce și fără compromisuri fundamentale.

O abordare echilibrată a vecinătății pe cele două dimensiuni, sudică, respectiv estică, oferă mai multă credibilitate acțiunii externe și de securitate a UE. România este, spre exemplu, interesată să fie reflectate, în cadrul *Strategiei Europene de Securitate*, mai multe elemente legate de vecinătatea estică și Regiunea Extinsă a Mării Negre – regiune extrem de importantă, care face conexiunea între cele două dimensiuni sudică și cea estică.

România insistă pe ideea unei solidarități crescute a statelor membre UE în domeniul securității, în special în ceea ce privește securitatea energetică sau cibernetică. Pe parcursul ultimului deceniu, dosarul energetic a devenit un element crucial pentru securitatea europeană, având în vedere dependența tot mai crescută de surse externe.

Dosarul energetic a migrat dinspre sfera economică înspre cea politică și strategică, având în vedere implicațiile întreruperii fluxului de resurse energetice, în special pentru perioade relativ prelungite de timp. Aceste întreruperi pot fi rezultatul unor decizii politice sau al unor incidente de securitate. Ca atare, UE trebuie să asume o abordare cuprinzătoare a securității energetice.

Dependența tot mai crescută de spațiul virtual a condus la apariția unor noi riscuri și amenințări și este de presupus că acestea se vor exacerba în lipsa unor măsuri concrete de combatere. Spațiul cibernetic este gestionat, în mare măsură, de entități private și constituie un mediu de promovare atât a dezvoltării economice și sociale, cât și a unor atacuri informatice greu de localizat. Mai mult, infrastructura națională critică (sistemele de comunicații, rețelele de distribuție a energiei, controlate prin sisteme informatizate) a devenit un câmp de luptă în care actorii ostili pot provoca pagube însemnate cu costuri reduse. În fine, metodele clasice de descurajare nu sunt aplicabile acestor noi categorii de amenințări.

România promovează o abordare ambițioasă a UE în acțiunea externă și de securitate. Considerăm că Uniunea trebuie să privească dincolo de vecinătatea imediată și să își definească propria perspectivă strategică globală. Riscurile și amenințările la adresa securității europene pot origina din orice punct al globului, indiferent că vorbim de programe balistice, atacuri cibernetice sau competiția pentru resurse vitale.

Pentru a putea răspunde cu succes mediului de securitate actual, UE are nevoie de un nivel ridicat de colaborare cu partenerii, atât la nivel statal, cât și organizațional. Acțiunea în format multilateral și cooperarea cu partenerii internaționali, mai ales NATO, dar și ONU sau OSCE conferă eficiență și dau substanță eforturilor europene. Coordonarea și distribuirea responsabilităților sunt esențiale pentru evitarea duplicărilor și menținerea eficienței, în special în contextul cooperării NATO-UE.

În final, doresc să mai subliniez faptul că orice strategie este o prescripție pentru acțiune. Ca atare, în procesul de revizuire a *Strategiei Europene de Securitate* trebuie să găsim echilibrul optim între nivelul de ambiție în formularea de obiective și mecanismele, instrumentele prin care aceste obiective vor fi realizate. Cadrul instituțional rezultat ca urmare a adoptării Tratatului de la Lisabona oferă UE o serie de instrumente inovatoare. Din acest punct de vedere, Serviciul European de Acțiune Externă este nu doar unul dintre actorii-cheie ai procesului de revizuire a Strategiei, ci și unul dintre beneficiarii acesteia.

O serie de state membre susțin deja activ necesitatea declanșării procesului de actualizare a documentului programatic, pentru a putea oferi UE un instrument de evaluare și acțiune strategică adecvat contextului internațional actual. Acest subiect a fost deja abordat în cadrul discuțiilor cu partenerii strategici ai țării noastre și figurează pe agenda de convorbiri cu capitalele europene. De asemenea, ne propunem să utilizăm experiența acumulată ca urmare a participării la dezbaterile privind actualizarea *Conceptului Strategic* al NATO, inclusiv prin organizarea unor evenimente de reflecție cu participarea reprezentanților mediului academic și non-guvernamental. România își propune să se implice substanțial în viitoarele demersuri privind revizuirea *Strategiei Europene de Securitate*. Sper că demersul nostru și al celorlalți parteneri implicați va avea succes și va contribui la creșterea securității UE, ca actor regional și global.

BIBLIOGRAFIE:

1. Basic information on the European Union, http://europa.eu/about-eu/basic-information/index_en.htm.
2. COELMONT, Jo, *An EU Security Strategy: An Attractive Narrative*, <http://www.egmontinstitute.be/papers/12/sec-gov/SPB34.pdf>.
3. DANJEAN, Arnaud, *European Security Strategy and CSDP must serve European citizens*, <http://www.eppgroup.eu/press/showpr.asp?prcontroldoctypeid=1&prcontrolid=9186&prcontentid=15855&prcontentlg=en>.
4. *European security strategy*, http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/fight_against_organised_crime/r00004_en.htm.
5. FLAESCH-MOUGIN, Catherine (éditeur), *Union européenne et sécurité: aspects internes et externes*, http://cejm.univ-rennes.eu/digitalAssets/24/24739_tableouvragesecurite.pdf.
6. GLUME, Galia, *Dix ans de Politique européenne de sécurité et de défense*, <http://www.revue-emulations.net/dernieres-infos/xansdepolitiqueeuropeenedesecuriteetdedefense>.
7. How the EU works, http://europa.eu/about-eu/index_en.htm.
8. *Rapport sur la mise en oeuvre de la stratégie européenne de sécurité*, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/FR/reports/104632.pdf.
9. *Réviser en profondeur la stratégie européenne de sécurité de la méthode*, <http://www.regards-citoyens.com/article-reviser-en-profondeur-la-strategie-europeenne-de-securite-de-la-methode-1-63610986.html>.
10. *Strategia Europa 2020*, <http://www.mae.ro/node/1619>.

PROMOVAREA INTERESULUI NAȚIONAL ÎN PROCESUL DECIZIONAL LA NIVELUL UNIUNII EUROPENE

*Răzvan-Horațiu RADU**

Problematika europeană se definește prin complexitate și interdisciplinaritate. Participarea fundamentală și puternică a României la procesul decizional de la nivelul Uniunii Europene servește pe deplin interesele noastre naționale. De aici, necesitatea concertării eforturilor tuturor instituțiilor naționale implicate în soluționarea acestei problematici, de o manieră oportună și eficace, în direcția satisfacerii intereselor României.

Cuvinte-cheie: problematică europeană; interese naționale; România; Uniunea Europeană; proces decizional; sistem de coordonare; actori instituționali; cooperare; priorități.

Considerații introductive

Problematika deosebit de complexă a procesului de promovare a interesului național al României la nivelul decizional al Uniunii trebuie abordată pornind de la clarificarea unor elemente esențiale: modul în care a fost conceput și funcționează sistemul de coordonare a afacerilor europene și controlul Parlamentului asupra Guvernului, determinat de necesitatea unui dialog politic constant între cele două puteri în materia afacerilor europene. De asemenea, credem că este de interes și o succintă trecere în revistă a principalelor dosare

aflate în acest moment în dezbateră, pentru care este deja stabilită direcția de acțiune pe care trebuie să meargă statul român, precum și a tendințelor care se conturează la nivel european, care presupun o analiză aprofundată în plan național.

În acest sens, trebuie subliniat că sistemul național de coordonare a afacerilor europene din România cuprinde mai mulți actori instituționali implicați în procesul intern de luare a deciziilor. Rolul acestui sistem este de a identifica domeniile de interes pentru statul român și de a promova la nivelul UE o poziție națională unitară și coerentă.

Sistemul de coordonare a fost conceput și s-a dezvoltat pe baza experienței câștigate pe parcursul procesului de negociere a aderării la UE (2000-2004), dar și în perioada în care România a avut statutul de observator activ pe lângă instituțiile europene, după semnarea Tratatului de aderare (16 aprilie 2005 – 01 ianuarie 2007).

Începând cu 1 ianuarie 2007, România este membru cu drepturi depline al UE, iar unul din cele mai importante obiective ale administrației române este participarea activă la procesul decizional european.

Odată cu aderarea la UE, sistemul național de coordonare a fost așezat pe noi baze instituționale, afacerile europene fiind gestionate de către

** Răzvan-Horațiu RADU (horatiu.radu@maeur.ro) este subsecretar de stat în Ministerul Afacerilor Europene și agentul României la Curtea de Justiție a Uniunii Europene (CJUE).*

Departamentul pentru Afaceri Europene, împreună cu Ministerul Afacerilor Externe. Începând cu luna octombrie 2011, Departamentul pentru Afaceri Europene a fost înglobat, alături de Autoritatea pentru Coordonarea Instrumentelor Structurale, în cadrul Ministerului pentru Afaceri Europene¹.

1. Sistemul de coordonare a afacerilor europene

1.1 Actori instituționali

Ministerul Afacerilor Europene (MAEur)

După aderarea la UE, așa cum este cunoscut, afacerile europene devin afaceri interne (evident, prin implicațiile profunde pe care le au asupra tuturor domeniilor societății românești), astfel că în România, similar altor state noi-membre, s-a optat pentru modelul de coordonare *hard*, adică cel realizat de la nivelul executivului, prin crearea Departamentului pentru Afaceri Europene (DAE), ca o structură specializată a administrației centrale, plasat inițial sub directa coordonare a Premierului. Modelul este menținut și consolidat prin înființarea MAEur, întrucât și-a demonstrat în timp viabilitatea.

Așadar, actualmente, MAEur coordonează elaborarea pozițiilor naționale în domeniul afacerilor europene, precum și a documentelor strategice orizontale de importanță națională (ex: Planul Național de Reformă). MAEur asigură unitatea și coerența pozițiilor naționale care vor fi prezentate la toate nivelurile în cadrul instituțiilor UE. În acest scop, dispune de atribuții de mediere între instituțiile naționale în vederea adoptării unei poziții unitare.

Ministerul Afacerilor Externe (MAE) este implicat în procesul de coordonare, avizând alături de MAEur mandatele reprezentanților României la UE, în raport cu anumite materii. De asemenea, MAE gestionează fluxul de informații între București și Bruxelles și elaborează, alături de MAEur, dosarul delegației României la Consiliul European.

Reprezentanța României la Uniunea Europeană (Reprezentanța Permanentă – RP) este instituția care asigură comunicarea între instituțiile europene și autoritățile române. Ambasadorul României la UE, conducătorul RP, reprezintă statul român în reuniunile COREPER 2, iar adjunctul său în reuniunile COREPER 1. În cazul în care la reuniuni nu pot fi prezenți experți sau demnitari

din capitală, România este reprezentată de către RP pe baza instrucțiunilor trimise de la București.

RP asigură distribuirea automată a documentelor neclasificate ale UE către instituțiile românești.

Parlamentul României este informat și consultat în problematica afacerilor europene. Ministrul afacerilor europene are întâlniri de informare cu membri Comisiei pentru Afaceri Europene din Parlamentul României. Ministerele de linie sunt invitate la aceste întâlniri în funcție de temele de pe agenda europeană.

1.2 Coordonarea internă

Cadrul juridic pentru procesul de coordonare a afacerilor europene în România îl reprezintă H.G. nr. 115/2008.

A fost creat la nivel tehnic un mecanism specific de coordonare, Comitetul de coordonare a afacerilor europene, din care fac parte reprezentanți ai MAEur, MAE și ai ministerelor și/sau ai altor instituții ale administrației publice centrale implicate. Reuniunile de coordonare au loc săptămânal, sunt co-prezidate de MAEur și MAE și au drept scop:

- aprobarea mandatelor pentru pozițiile pe care reprezentanții autorităților române la vor prezenta în cadrul reuniunilor Consiliului Uniunii Europene, COREPER și a grupurilor de lucru. Mandatele sunt elaborate de către instituțiile care vor participa la reuniuni, avizate de către MAEur și MAE, după caz, și trimise RP de către MAE;

- aprobarea mandatelor generale (în funcție de orientările politice generale) care vor fi prezentate de miniștri la reuniunile Consiliului Uniunii Europene;

- discutarea agendei europene;

- stabilirea responsabilității ministerelor în pregătirea, luarea deciziei și implementarea dosarelor europene specifice;

- înființarea și monitorizarea grupurilor de lucru interne pe diverse subiecte de pe agenda europeană (de ex.: grupul de lucru pesticide, protecția datelor).

La nivel intern, ministerele de linie dispun, în principiu, de direcții / departamente / servicii specializate în afaceri europene, deși există și situații unde acestea ar trebui consolidate sau chiar recreate. Prin ordine ale miniștrilor se constituie grupuri de lucru speciale în scopul pregătirii și participării la activitățile Consiliului UE și ale Comisiei Europene, la nivel politic și tehnic.

Structurile responsabile cu afacerile europene din cadrul ministerelor și celorlalte autorități centrale erau funcționale de la începutul negocierilor pentru aderare, perioada 2000-2001. Între timp, atribuțiile lor au fost adaptate la noile cerințe impuse de evoluția statutului României (stat candidat, în curs de aderare, membru).

La nivel guvernamental, același cadru normativ reglementează Consiliul pentru afaceri europene (CAE), structură subordonată primului-ministru, având rolul de a asigura convergența deciziilor politice în chestiuni ce țin de afacerile europene. Reuniunile acestuia sunt prezidate de primul-ministru, cu participarea politică la cel mai înalt nivel: miniștrii afacerilor europene, afacerilor externe, economiei, finanțelor publice, reprezentantul permanent al României la UE, precum și miniștrii responsabili în funcție de agenda de lucru.

Cele mai importante atribuții ale CAE (conform HG 115/2008 privind instituirea sistemului național de coordonare a afacerilor europene):

- stabilește prioritățile României în calitate de stat membru al UE;
- analizează chestiunile de pe agenda europeană, prioritățile președinției Consiliului UE și relevanța acestora pentru România;
- identifică obiectivele și prioritățile politice ale României în raport cu orientările decise la Consiliul European;
- asigură coerența pozițiilor naționale privind politicile europene și mediază eventualele divergențe inter-instituționale apărute în ședințele Comitetului de coordonare a afacerilor europene;
- aprobă lista mandatelor generale care vor fi elaborate.

În prezent însă, problematica afacerilor europene este abordată mult mai pragmatic: direct în cadrul ședințelor executivului, ceea ce implică participarea tuturor miniștrilor. Astfel, săptămânal, premierul și membrii guvernului sunt informați exhaustiv de ministrul afacerilor europene cu privire la cele mai importante teme aflate pe agenda europeană, la elementele de mare importanță pentru România, precum și cu privire la direcțiile de acțiune care vor trebui întreprinse de autoritățile române competente. Se poate afirma că, în practică, atribuțiile/lucrările Consiliului pentru Afaceri Europene sunt preluate de executiv în întregul său, iar explicația acestui fapt rezidă în caracterul complex și, de cele mai multe ori,

interdisciplinar al problematicii europene, reflectat în sensibilitatea deciziilor care trebuie adoptate.

1.3 Reprezentarea europeană

Responsabilitatea participării la grupurile de lucru ale Consiliului revine ministerelor și celorlalte instituții implicate, cu obligația consultării prealabile a MAEur și MAE. Ca orientare generală, statele membre caută să intervină de la nivelul de bază al procesului decizional – acela al experților – pentru a negocia și influența propunerea de act legislativ al UE.

Instrucțiunile pentru reuniunile COREPER sunt discutate în reuniunile săptămânale de coordonare și sunt trimise Reprezentanței Permanente a României pe lângă Uniunea Europeană, prin intermediul MAEur și MAE.

La formațiunile Consiliului Uniunii Europene, România este reprezentată de miniștri, sau în lipsa acestora, de secretari de stat, pe baza mandatelor aprobate de Guvern.

La Consiliul European participă, de regulă, președintele României însoțit sau nu de primul-ministru, de ministrul de externe și de ministrul afacerilor europene.

Așa cum se cunoaște, acesta este cel mai înalt nivel de reprezentare, locul în care se decid marile orientări politice ale Uniunii Europene.

2. Cooperarea între Parlament și Guvern în materia afacerilor europene

În acest context, considerăm că este esențială pentru România asigurarea, cu păstrarea echilibrului constituțional dintre cele două puteri, a dialogului constructiv în domeniul afacerilor europene între Guvern și Parlament. MAEur a continuat unele demersuri mai vechi pentru elaborarea unui proiect de lege în acest sens, iar acesta a fost aprobat de Executiv în luna ianuarie 2012, fiind înaintat spre adoptare Parlamentului.

Proiectul urmărește crearea unui mecanism de cooperare *flexibil și eficient* între Executiv și Legislativ, care să răspundă imperativelor generate de o participare fundamentată și puternică a României la procesul decizional de la nivelul Uniunii Europene, în condițiile specifice ale acestui proces, marcate de o succesiune dinamică a etapelor, de un conținut informațional imens și de necesitatea armonizării intereselor statelor membre. Proiectul se fundamentează, astfel, pe

două principii-cheie, respectiv principiul bunei-credințe și cel al responsabilizării factorilor de decizie politică, în serviciul interesului național.

Concepția generală a proiectului a fost, inițial, la momentul promovării sale de către Executiv, aceea că opinia Parlamentului, formulată în cadrul controlului democratic exercitat asupra Guvernului în legătură cu conținutul pozițiilor elaborate pentru a fi prezentate în cadrul procesului decizional din Uniunea Europeană, nu are caracter obligatoriu pentru Guvern, iar acesta se poate abate de la cele statuate în textul ei, cu condiția ca ulterior, reprezentantul său să explice, la solicitarea Legislativului, în scris sau oral, după caz, rațiunile care fundamentează promovarea eventualei poziții divergente².

Această concepție este fundamentată pe principiul că Executivul acționează cu bună-credință și are întotdeauna în vedere, la definitivarea mandatelor, opinia Parlamentului formulată ca rezultat al examinării parlamentare, care poate aduce, de altfel o valoare adăugată semnificativă și legitimitate (democratică) acțiunii primului în contextul afacerilor europene. În conturarea acestei reglementări nu se poate face abstracție de răspunderea imensă care se află asupra executivului în legătură cu efectele posibile ale pozițiilor sale asupra interesului național, și nici de expertiza cu care acesta din urmă contribuie în întregul proces. Mai mult decât atât, mecanismele de cooperare între cele două puteri se află în competența internă de legiferare a statelor membre, care le definesc potrivit reglementărilor constituționale și tradițiilor proprii sistemelor acestora. Astfel, potrivit proiectului de lege, controlul parlamentar se exercită în principal în legătură cu mandatele executivului pe proiectele de acte legislative elaborate la nivelul Uniunii Europene.

S-a considerat că un mandat rigid, strict, în condițiile actuale ale capacității administrative a României, ar putea afecta capacitatea sa de a reacționa fundamentat și în timp util, ar putea limita libertatea de negociere și de acțiune a Guvernului și ar putea conduce, în numite situații, la marginalizarea sa într-o poziție minoritară, de nedorit.

Totuși, în cadrul dezbaterilor din cadrul forului legislativ asupra proiectului de lege, s-au introdus o serie de amendamente care modifică acest caracter consultativ al opiniei Parlamentului. Aceasta devine mandat obligatoriu pentru Executiv, după modelul (rămas minoritar, totuși), al altor state membre³.

Proiectul se concentrează pe reglementarea controlului parlamentar prin circumscrierea acestuia, în principal, la elementele esențiale pentru procesul decizional european: pozițiile asupra proiectelor de acte legislative ale UE. Cu toate acestea, proiectul nu se mărginește doar la acestea, ci reglementează și o procedură specifică, de analiză de către Parlament, a actelor europene care nu au caracter legislativ. Acestea implică orice tip de acte, inclusiv cele cu caracter strategic, care sunt importante tocmai pentru că prefigurează direcțiile de acțiune ale UE pe anumite domenii, iar Guvernul este ținut să informeze Parlamentul în mod exhaustiv și în privința acestora.

Concepția generală a acestui proiect răspunde necesității de a asigura controlul politic concret al legislativului asupra modului în care executivul participă la procesul decizional la nivelul UE, însă fără supraîncărcarea agendei primului și fără elemente care depășesc capacitatea ultimului, plecând de la premisa că proiectele de acte legislative sunt expresia modalității concrete în care politicile devin obligatorii pentru statele membre, iar conținutul lor concret nu trebuie să scape atenției legislative întrucât leagă aceste state, dacă sunt aprobate.

În acest moment, proiectul mai are de parcurs câteva etape ale procesului legislativ în cadrul Parlamentului, și va suporta, probabil, și alte modificări, ca efect al acceptării amendamentelor. Totuși, o atare reglementare este absolut necesară, cu atât mai mult cu cât după mai mult de cinci ani de la aderarea la Uniunea Europeană, România nu are încă un mecanism stabilit prin lege⁴, care să asigure cooperarea/dialogul sistematic între cele două puteri într-un domeniu complex, cu efecte incontestabile și profunde asupra tuturor componentelor societății românești.

3. Priorități ale României în negocierile aferente procesului decizional european

După cum se poate observa din prezentarea sistemului național de coordonare, procesul de elaborare și susținere a poziției naționale a României la nivel european este unul complex, angrenând un mare număr de actori – autorități ale administrației publice centrale.

Scopul primordial al întregului proces este dublu: pe de o parte – definirea intereselor naționale pe toate dosarele, și cu accent major

pe cele prioritare, și, pe de altă parte – asigurarea capacității și abilității administrației românești de a le promova la nivel european, având în vedere pozițiile potențial divergente ale celorlalte 26 de state membre.

În acest context, trebuie subliniat faptul că promovarea intereselor naționale pe care statele membre le susțin în cadrul procesului decizional european trebuie să țină seama de două dimensiuni:

- pe de o parte – de interesele / pozițiile susținute de celelalte state membre: aici este crucială identificarea statelor cu poziții similare cu care se pot crea alianțe sau a statelor cu poziții divergente în fața cărora se poate apela la strategii de lobby;

- pe de altă parte, o atenție deosebită trebuie acordată evoluțiilor la nivel european în variate domenii de reglementare – remarcăm în ultima perioadă, în special în contextul crizei economice și financiare care a afectat toate statele membre (și nu numai) tendința reglementării, la nivel european, a unor domenii care se află în acest moment în sfera de competență a statelor membre (ex. coordonarea politicilor fiscale etc.).

Printre cele mai importante dosare, la acest moment, pentru România, putem menționa, cu titlu de exemplu: negocierile privind viitorul cadru financiar multianual al UE pentru perioada 2013-2020, aspectele privind guvernanta economică, care ocupă un rol central în demersurile de consolidare a economiei europene în perioada post-criză piața unică, domeniul transporturilor, care vor fi prezentate succint în cele ce urmează.

În ce privește *cadru financiar multianual al UE pentru perioada post-2013*, trebuie menționat că negocierile aferente acestui dosar reprezintă una din prioritățile majore ale României, obiectivul său general fiind acela de a-și îmbunătăți poziția de beneficiar în relațiile financiare cu Uniunea Europeană față de cea din actuala perspectivă, prin finanțarea adecvată pentru politicile europene, în special pentru cele de interes major pentru România cu potențial de reducere a decalajelor, și anume politica de coeziune și politica agricolă comună. De asemenea, în contextul în care cadrul bugetar european și-a dovedit până acum viabilitatea, România va urmări prezervarea disciplinei bugetare la nivel european.

În ceea ce privește *politica de coeziune*, ne propunem ca la finalul negocierilor, aceasta să rămână un element-cheie în construcția europeană,

cu o pondere importantă în bugetul UE. Dorim, de asemenea, ca această politică să se adreseze, în continuare, în principal statelor și regiunilor cel mai puțin dezvoltate, astfel încât să fie reduse decalajele de dezvoltare la nivelul Uniunii. România consideră că propunerile de regulamente privind viitorul acestei politici reprezintă o bună bază de discuție, însă apreciază că acestea conțin și aspecte sensibile, reprezentate de următoarele elemente: condiționalități (mai ales cele macroeconomice) și suspendarea plăților, limitarea alocărilor pentru politica de coeziune la 2,5% din PIB, regiunile de tranziție și modul în care acestea afectează alocarea pentru regiunile mai puțin dezvoltate, simplificarea procesului de implementare a instrumentelor structurale, transferul sumei de 10 mld Euro din Fondul de Coeziune către Facilitatea Conectarea Europei.

România susține obținerea unui acord asupra pachetului legislativ până la sfârșitul anului 2012, pentru a se crea astfel premisele unei pregătiri adecvate a documentelor strategice pentru următoarea perioadă de programare financiară.

În legătură cu *politica agricolă comună*, este important pentru România ca deciziile finale să contribuie la reducerea poverii administrative pentru fermieri și administrație și să asigure un echilibru de dezvoltare a zonelor rurale. România consideră reforma PAC ca fiind esențială pentru atingerea tuturor obiectivelor Strategiei Europa 2020, acționând în manieră integrată cu alte politici UE, prin aportul pe care îl aduce prin angajarea forței de muncă în agricultură și sectoarele conexe, contribuind la realizarea obiectivelor de incluziune socială. De asemenea, este important rolul pe care aceasta îl poate juca alături de alte politici (mediu, coeziune, inovare și cercetare-dezvoltare, socială) și efortul de atingere a țintelor de competitivitate pe piața globală și rezolvarea problemelor de mediu, inclusiv cele privind noile provocări legate de schimbările climatice. Pentru ca obiectivele viitoarei reforme a agriculturii europene să poată fi atinse efectiv, este nevoie, în continuare, să se asigure un buget consistent pentru PAC care să asigure un venit stabil, decent și echitabil fermierilor, evitarea abandonării zonelor rurale, a activităților agricole și terenurilor și remunerarea furnizării de bunuri publice. De aceea, pentru România este importantă menținerea în termeni reali a valorii sprijinului pentru agricultură în configurația celor doi piloni complementari, astfel încât să permită valorificarea

potențialului de dezvoltare din domeniul agroindustrial al noilor state membre, precum și pentru a contribui la atingerea obiectivelor de convergență.

În ceea ce privește *gubernanța economică la nivel european*, aceasta a apărut ca urmare a crizei economice și financiare prelungite, ce a condus la adoptarea de către Uniunea Europeană a unei serii impresionante de instrumente de guvernare economică, aplicabile fie tuturor statelor membre, fie doar statelor membre din zona euro.

Tratatul privind Stabilitatea, Coordonarea și Guvernarea în Uniunea Economică și Monetară, unul dintre principalele demersuri întreprinse în acest context, urmărește completarea cadrului legislativ european privind supravegherea bugetară și a dezechilibrelor, în vederea extinderii coordonării în domeniul politicilor economice și îmbunătățirii guvernantei în zona euro.

România a vizat în mod constant să fie parte a evoluțiilor europene privind guvernarea economică, asociindu-se în mod activ tuturor inițiativelor în acest sens. Am urmărit acest lucru pentru a ne putea promova punctele de vedere și pentru a contribui la consolidarea Uniunii. România urmărește prin asocierea la prevederile Tratatului, construirea unei Uniuni a responsabilității și creșterii economice, bazată pe disciplină macroeconomică și încurajarea competitivității.

România este conștientă de faptul că *piața unică* este una dintre cele mai mari realizări ale UE și un element central al procesului de integrare europeană. Cu toate acestea, piața unică trebuie să fie adaptată și dezvoltată în mod continuu pentru a obține beneficii suplimentare, pentru a reduce fragmentarea sa și pentru a răspunde noilor evoluții ale pieței, cum ar fi apariția economiei digitale și noile provocări în contextul globalizării.

În acest sens, România acordă o importanță deosebită „Actului privind Piața Unică”, agreat anul trecut la cel mai înalt nivel și care va marca 20 de ani de la înființarea pieței unice. Actul cuprinde 12 inițiative legislative cheie⁵, care ar trebui adoptate în procesul decizional al UE înainte de sfârșitul anului 2012. România va participa activ în cadrul negocierilor și va susține președințiile pentru atingerea unui acord cu privire la aceste inițiative în conformitate cu obiectivul stabilit.

Mobilitatea forței de muncă în interiorul Uniunii este un principiu fundamental stabilit de Tratatul UE. Asigurarea deplinei aplicări a principiului libertății de circulație lucrătorilor

români în întreaga Uniune Europeană constituie o prioritate pentru România. Obiectivul României este ca statele membre care încă mai mențin restricții⁶ cu privire la accesul lucrătorilor români pe piețele naționale să renunțe la acestea înainte de termenul stabilit în Actul de Aderare a României și Bulgariei la UE, 1 ianuarie 2014⁷.

În sprijinul României vine și raportul Comisiei Europene⁸ privind funcționarea măsurilor tranzitorii referitoare la libera circulație a lucrătorilor din Bulgaria și România, care relevă faptul că migrația forței de muncă nu a creat turbulențe pe piețele din statele membre, ci, dimpotrivă, a contribuit la creșterea economică a acestora.

În domeniul *transporturilor*, unul din dosarele importante de negociere este în acest an Facilitatea Conectarea Europei. România susține inițiativa Comisiei Europene, însă consideră că anumite aspecte aferente acestui regulament ar trebui reevaluate. Astfel, în ceea ce privește lista proiectelor care beneficiază de finanțare, România nu agreează criteriile utilizate de Comisie pentru definirea coridoarelor și propune următoarele variante: eliminarea listei din propunerea de regulament și introducerea de criterii clare pentru solicitările de proiecte, sau stabilirea listei de proiecte numai în urma consultării cu statele membre, în vederea identificării nevoilor reale de dezvoltare din fiecare țară.

România consideră, astfel, că dezvoltarea infrastructurii rutiere este în continuare o prioritate și consideră că accentul pus numai pe dezvoltarea celorlalte moduri de transport creează un dezavantaj la nivel național.

4. Tendințe actuale la nivelul Uniunii Europene

Uniunea Europeană traversează o perioadă de revizuire și redefinire a fundamentelor pe care se bazează. Fie că vorbim despre modificarea Tratatului privind Funcționarea Uniunii Europene (TFUE) în scopul permanentizării mecanismului de stabilizare pentru zona euro, fie că este vorba despre definitivarea amplelor procese de reformare a principalelor politici europene – coeziune, agricultură sau buget – criza economică și financiară a marcat și continuă să marcheze direcția în care Uniunea Europeană va merge de acum înainte.

Necesitatea tuturor acestor modificări rezidă în două aspecte: pe de o parte, Europa și întreaga lume evoluează, se confruntă cu acele noi provo-

cări pentru care eforturile individuale nu mai sunt demult suficiente. Pe de altă parte, Uniunea, în ansamblul său, a demonstrat că fără eforturi concertate și, mai ales, coordonate, fundamentele uniunii economice și politice – rămasă încă la stadiu de proiect – nu ar putea fi atinse.

Lansarea de către Comisia Europeană a Comunicării privind consolidarea coordonării politicilor economice la nivelul Uniunii Europene, în anul 2010, a marcat primul pas în eforturile pe care Europa urma să le canalizeze în această direcție. De la momentul inițial al reticenței față de propunerile Comisiei Europene – manifestate cu precădere de statele mai afectate în urma crizei – și până la inițiativa franco-germană din cadrul Consiliului European din 4 februarie 2011, pare să fi fost doar un pas. În realitate, culisele negocierilor ascund ample procese de revizuire a pozițiilor statelor membre, de redefinire și redimensionare, de regândire și compromisuri.

Tendința pare să fie aceea de a realiza un anumit transfer de competențe și responsabilități de la nivel național la nivel european. Fiecare dintre aceste propuneri are în cuprinsul său o componentă de transfer de suveranitate: pachetul legislativ privind guvernanta economică presupune elaborarea bugetului național nu doar funcție de ceea ce guvernele vor considera priorități de acțiune, ci și funcție de evaluările Comisiei Europene și ale Consiliului (implicit a celorlalte state membre), mecanismul de stabilizare presupune apelarea la sprijin european atunci când sprijinul intern nu mai este suficient (sau nu mai există resurse) în schimbul acceptării unor condiționalități pentru revenirea pe traiectoria normală. Nu în ultimul rând, pactul Euro Plus presupune agrearea, de către statele zonei euro și a celor non/euro pe criterii opționale, a unor obiective și standarde comune în scopul sporirii competitivității UE, aducând în prim-planul propunerilor inclusiv domenii aflate în competența statelor membre.

În acest context, promovarea intereselor naționale capătă noi dimensiuni. Statele membre (deci și România) trebuie să își dezvolte și / sau perfecționeze capacitatea de adaptare la un mediu în continuă schimbare.

Concluzie

În raport cu toate aceste elemente, este mai mult decât evident faptul că România, în calitate de stat

membru al Uniunii, are conturat un mecanism instituțional coerent și cu fundamente solide, care îi poate asigura identificarea și promovarea intereselor/valorilor sale în context european, dar, în același timp, acesta trebuie să fie permanent supus perfecționării, pentru asigurarea adecvării sale la provocările prezente și viitoare (îndeosebi în ceea ce privește construirea cadrului juridic de detaliu pentru dialogul sistematic între legislativ și executiv) în această materie.

BIBLIOGRAFIE:

1. Constituția României, Monitorul Oficial, București, 2003.
2. OUG 78/2011 privind stabilirea unor măsuri organizatorice în domeniul afacerilor europene. Ordonanța de urgență 78/2011 privind Ministerul Afacerilor Europene, http://www.dreptonline.ro/legislatie/oug_78_2011_ministerul_afacerilor_europene_masuri_organizatorice.php.
3. Hotărârea Guvernului nr. 967/2011 privind organizarea și funcționarea Ministerului Afacerilor Europene, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 708 din 7 octombrie 2011.
4. Hotărâre privind instituirea sistemului național de coordonare a afacerilor europene în vederea participării României la procesul decizional al instituțiilor Uniunii Europene (HG 115/2008), <http://www.dae.gov.ro/articol/53/hotarare-privind-instituirea-sistemului-national-de-coordonare-a-afacerilor-europene-in-vederea-participarii-romaniei-la-procesul-decizional-al-instituțiilor-uniunii-europene-hg-115-2008>.
5. Rapport de la Commission au Conseil sur le fonctionnement des dispositions transitoires sur la libre circulation des travailleurs en provenance de Bulgarie et de Roumanie, <http://www.ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=7204&langId=fr>.

NOTE:

- 1 Prin OUG nr. 78/2011 privind stabilirea unor măsuri organizatorice în domeniul afacerilor europene și HG nr. 967/2011 privind organizarea și funcționarea Ministerului Afacerilor Europene.
- 2 Acest din urmă element poate fi considerat ca derivând din modul în care sunt reglementate în Constituție raporturile Parlamentului cu Guvernul: la solicitarea primului există o obligație politică a ultimului de a prezenta informațiile și documentele cerute de Camera Deputaților, de Senat și de comisiile

parlamentare, prin intermediul președinților acestora, iar, dacă li se solicită prezența, participarea membrilor Guvernului este obligatorie, potrivit art. 111 și urm. din Constituție.

3 Spre exemplu, Danemarca.

4 În prezent, cooperarea se realizează exclusiv pe baza dispozițiilor constituționale legate de controlul parlamentar și pe baza HG. 115/2008.

5 Crearea fondurilor europene cu capital de risc, revizuirea directivei privind calificările profesionale, crearea unui brevet unitar și a unui sistem de brevete unificat pentru soluționarea litigiilor, soluționarea alternativă a litigiilor în materie de consum, revizuirea sistemului de standardizare, Facilitatea Conectarea Europei, e-identificarea și e-autentificarea (mai 2012), crearea de fonduri europene de antreprenariat social,

revizuirea directivei privind impozitarea energiei, o mai bună aplicare a directivei privind detașarea lucrătorilor și drepturile sociale (februarie 2012), simplificarea directivelor contabile (Directiva a 4-a și a 7-a), revizuirea directivelor privind achizițiile publice.

6 În prezent, 10 state membre aplică diferite tipuri de măsuri tranzitorii: Austria, Belgia, Franța, Germania, Irlanda, Luxemburg, Malta, Marea Britanie, Olanda și Spania.

7 Conform Actului de Aderare, menținerea restricțiilor pe piața forței de muncă pentru cetățenii români în ultima perioadă tranzitorie (2012-2013) este justificată doar în cazul apariției sau riscului de apariție de grave perturbări pe piața forței de muncă din statele care aplică restricția.

8 COM(2011) 729 final, Bruxelles, 11.11.2011.

CONTRIBUȚIA ROMÂNIEI LA DEZVOLTAREA POLITICII EUROPENE DE SECURITATE ȘI APĂRARE COMUNĂ ÎN CONTEXTUL PROIECTĂRII INTERESELOR COMUNITARE PE SCENA INTERNAȚIONALĂ

*Viorel ANGELESCU**

Definirea unui interes european general reprezintă o necesitate pentru Uniunea Europeană, deschizând astfel reflecția asupra sentimentului de apartenență comună, dar și asupra pactului politic capabil să unească cetățenii și instituțiile europene. Istoria recentă a demonstrat o legătură incontestabilă între evoluția crizelor internaționale de securitate și cooperarea europeană în domeniul apărării (crizele balcanice din anii '90 sau criza georgiană din 2008). Cu toate acestea, lipsa sau caracterul incomplet al definițiilor intereselor strategice și de securitate ale Uniunii pot avea efecte nocive asupra modului în care UE ar dori să fie percepută pe scena internațională.

Definindu-și interesele de la caz la caz sau limitându-se la discursuri de oportunitate fondate pe promovarea valorilor europene, Uniunea Europeană nu numai că nu își poate impune rolul de actor major pe scena securității internaționale, dar îl și expune într-o formă deosebit de complexă și rareori suficient de comprehensibilă dintr-o perspectivă unitară.

Cuvinte-cheie: interes național; interes comunitar; Uniunea Europeană; România; politica de securitate și de apărare comună.

1. Interes național vs. interes comunitar

În contextul actualului mediu internațional de securitate, riscurile și amenințările pe care statele trebuie să le gestioneze sunt din ce în ce mai interdependente, transnaționale și complexe. Nicio țară nu își poate asigura securitatea doar prin mijloace proprii, colaborarea cu celelalte state, în multiple formate de cooperare internațională, devenind nu doar o soluție, ci o necesitate.

În aceste condiții, necesitatea definirii și promovării interesului comunitar sau general european, precum și inovațiile conceptuale înregistrate în domeniul securității și apărării la nivel european, justifică contribuția României conjugată cu eforturile statelor membre UE de consolidare și dezvoltare a Politicii de Securitate și Apărare Comună.

** General maior Viorel ANGELESCU (v.angelescu@yahoo.com) este locțiitorul șefului Departamentului pentru politica de apărare și planificare din cadrul MApN, București, România.*

Având în vedere că statele membre își păstrează în esență prerogativele de suveranitate în domeniile diplomației și apărării, iar fiecare stat posedă într-o anumită măsură viziunea sa proprie în ceea ce privește modul în care Europa ar trebui să se proiecteze ca actor pe scena internațională, abordarea interesului național în contextul Uniunii Europene permite și definirea noțiunii de interes comunitar. Mai mult, o revitalizare a Politicii de Securitate și Apărare Comună (PSAC) ar implica și necesitatea unei schimbări de paradigmă în defavoarea proiectării, la nivelul instituțiilor UE cu rol decizional în domeniul securității și apărării, a intereselor naționale. Astfel, pentru ca Uniunea Europeană să poată fi percepută ca un actor global cu interese globale este necesară transformarea morfologiei intereselor generale ale statelor membre, cu scopul definirii unor interese „așa-zise” comunitare, reflectând identitatea și nivelul de ambiție comune națiunilor.

Necesitatea definirii intereselor europene

Conservarea suveranității statelor membre în materie de politică externă și dezvoltarea acestui domeniu prin intermediul cooperării interguvernamentale implică necesitatea stabilirii modului în care poate fi creată o anumită unitate sau măcar coerență a ansamblului de politici naționale și europene. Atâta timp cât politica externă va continua să fie percepută ca o modalitate de promovare a intereselor naționale, sincronizarea acestora la nivel european se va dovedi dificilă. Prin urmare, este important de clarificat în ce măsură evoluția politicii europene de securitate externă reprezintă rezultatul unui compromis între interesele naționale sau, dimpotrivă, a unui interes comun superior.

Având în vedere relativa noutate a politicii de securitate și apărare comună, definiția unui interes comunitar, european, nu poate avea ca bază decât clarificarea modului de percepție a interesului național și de securitate. Cu toate acestea, nu poate fi neglijat faptul că nu numai interesele sunt cele care definesc și ghidează politicile externe ale statelor membre ale Uniunii Europene, ci și principiile și valorile democratice împărtășite la nivel european.

Strategia națională de apărare a României¹ din 2010, face referință atât la interesele naționale cât și la interesele de securitate, considerând că „interesele, valorile și obiectivele naționale joacă

un rol central în definirea strategiei naționale de apărare, oferindu-i legitimitate”. Dacă interesele naționale sunt definite ca fiind „cele nevoi și aspirații esențiale pentru afirmarea identității și valorilor naționale, existența statului și asigurarea funcțiilor sale fundamentale”, interesele de securitate nu mai pot fi definite dintr-o perspectivă redusă la cadrul statal, raportându-se la realitatea mediului internațional caracterizat de interdependența actorilor. Astfel, „în apărarea și promovarea intereselor, valorilor și a obiectivelor naționale de securitate, România respectă principiile dreptului internațional, dezvoltă dialogul și cooperarea cu statele interesate și organizațiile internaționale responsabile pentru realizarea stabilității și a securității regionale și globale.”

Vom distinge între două curente fundamentale în câmpul teoriei relațiilor internaționale care marchează evoluția percepției interesului național. Pe de o parte, școala realistă² definește interesul național în termeni de putere și îi atribuie rolul de dirijor al comportamentului decidenților politici, într-o lume caracterizată de conflictul de interese. Din această perspectivă, interesul național este circumscris sferei politicului. Din perspectiva realistă, avem de a face cu interesul statului reprezentat de liderul politic și nu cu interesul general care ar reflecta binele public și interesele omogenizate ale tuturor cetățenilor. Urmărind acest raționament, se ajunge la concluzia că „politica externă ghidată de abstracțiuni morale, fără a lua în considerare interesul național, este menită eșecului”³. Existența unui actor superior statului este dificil de conceput. Această idee nu poate, în mod evident, fi favorabilă dezvoltării unei politici externe coerente în contextul construcției europene.

Cu toate acestea, odată cu promovarea neorealismului poate fi observată o mutație ideatică prin problematizarea interesului național în calitate de concept fundamental explicativ al relațiilor internaționale. Astfel, se consideră că puterea nu poate reprezenta scopul politicii, ci doar un instrument al acțiunii politice⁴. Prin urmare, din această perspectivă înnoită politica externă este ghidată de proiecte, viziuni asupra lumii și idealuri. Având în vedere că interesul național se definește în funcție de un proiect și un orizont politic, avem deja oportunitatea de a concepe, chiar și în termenii realismului, interesul european.

În completare, teoria constructivistă permite dezvoltarea analizei construcției europene.

Potrivit constructivismului, interesele naționale sunt concepute ca produse ale interacțiunii dintre state, în condițiile în care fiecare stat își va defini interesele ținând cont și de interesele celorlalte state⁵. Abordarea constructivistă a noțiunii de interes național favorizează percepția acestuia sub forma unei construcții sociale, atât ca element determinant în cadrul procesului de decizie, cât și ca element al discursului politic determinant în cadrul negocierilor. În plus, concepția interesului național pornește de la un sentiment de apartenență comună și încurajează adoptarea unei perspective identitare.

Pe de altă parte, deși frecvent întâlnit în discursurile politice, noțiunea de interes european nu are încă atașată o definiție clară, una dintre dificultățile definirii sale rezultând chiar din automatismul raportării la clasică noțiune de interes național, tratată pe larg de-a lungul timpului în lucrările de teorie a relațiilor internaționale. Analiza interesului european pornind numai de la referința interesului național restrânge reflecția la anumite concepte deja depășite prin chiar natura construcției europene și prin nivelul de ambiție al politicii de securitate și apărare comună.

Prin urmare, este important de stabilit în ce măsură interesul comunitar european este reductibil la compromisul intereselor naționale, așa cum este acesta negociat de statele membre sau dacă, de fapt, există adevărate interese europene rezultate din interesul general, respectiv dintr-un proiect politic care întrunește adevărate interese europene, depășind cadrul creat de interesele particulare. În realitate, interesul comunitar reprezintă cel mai frecvent rezultatul negocierilor și al dezbaterilor în cadrul diverselor instituții și la diverse eșaloane decizionale.

De asemenea, nu trebuie neglijat faptul că interesele europene se definesc și în funcție de o identitate și anumite interese comune, datorită percepției din exterior a Uniunii ca o comunitate de interese. Or, deși comunitatea europeană nu se bazează pe similitudini lingvistice sau religioase, existența unui patrimoniu cultural comun rezultat de-a lungul unei istorii tumultuoase reprezintă, fără îndoială, sursa unei identități unificatoare. Mai mult, trecând peste aspectele identitare, interesul european necesită definirea unui proiect politic comun capabil să reflecte angajamentul statelor membre.

Instituționalizarea interesului comunitar sub forma Politicii de Securitate și Apărare Comună

În ciuda dificultății de a defini politica externă și de securitate a Uniunii Europene, trebuie avut în vedere faptul că aceasta nu se rezumă la acțiunile desfășurate de instituțiile europene cu atribuții în domeniu, ci includ și un proces de europeanizare a politicilor naționale, cuprinzând suma acțiunilor UE și ale statelor membre în sfera relațiilor internaționale⁶. Dezvoltarea unei securități colective eficiente implică promovarea intereselor comune prin intermediul unei veritabile politici comune. Tocmai de aceea, gradul de coeziune a politicilor europene și de securitate continuă să constituie un subiect de dezbateră, în ciuda recunoașterii unei anumite diluări a intereselor naționale.

Instituționalizarea cooperării în cadrul Uniunii Europene a condus, inevitabil, la o reevaluare a percepției statelor membre asupra intereselor naționale. Cu toate acestea, statele continuă să promoveze în cadrul instituțiilor europene politicile care reflectă cel mai bine interesele lor naționale definite ca atare în capitale. Rezultatul va consta însă într-un act care dovedește consensul tuturor actorilor implicați și care reflectă un interes asumat de aceștia și astfel devenit comun.

Spre exemplu, chiar dacă anumite state au identificat un interes specific de natură politică, economică, sau pur și simplu în virtutea unei legături istorico-culturale cu privire la oportunitatea unei intervenții prin intermediul unei operații sau misiuni într-o anumită zonă marcată de conflicte și instabilitate, celelalte state se vor ralia acestui demers ca urmare a identificării unui interes comun, mai larg, respectiv securizarea zonei în cauză și promovarea valorilor democratice europene. România nu face excepție. Implicarea țării noastre prin participarea la misiuni ale Uniunii Europene desfășurate în teatre îndepărtate care nu prezintă un interes strategic evident pentru România denotă angajamentul față de obiectivul unei securități globale prin asocierea la un interes comun, precum și față de eficiența instituționalizării interesului comunitar.

În acest sens, Comisia Europeană este instituția care are probabil cel mai bine dezvoltată capacitatea de a promova interesul general ce înglobează și depășește dimensiunea intereselor naționale. Competențele Comisiei în domeniul lansării de propuneri și inițiative, precum și rolul

pe care îl joacă în aplicarea politicilor promovate, denotă originalitatea acestui organism din moment ce nicio altă organizație internațională nu dispune de o instituție capabilă să definească și să promoveze interesul general. Cu toate acestea, nici Comisia nu poate eluda sursa legitimității sale și să acționeze detașat de concursul statelor, fiind obligată să ia în calcul interesele acestora. Prin urmare, instituționalizarea interesului comunitar presupune o anumită depolitizare, prin crearea unui corp funcționăresc capabil să găsească mijloacele de a promova o viziune omogenizată a interesului european.

În ciuda dificultății de a construi organismul european capabil să conceapă și să gestioneze în mod eficient interesul comunitar, fără a neglija vocea cetățenilor, noțiunea de interes general este instituționalizată prin definirea sa în tratatele fundamentale ale Uniunii Europene. În Tratatul de la Maastricht sunt cuprinse numeroase referiri la noțiunea de interes european în procesul de definire a politicii de apărare comună. Astfel, printre obiectivele politicii de apărare comune sunt enumerate și „prezervarea valorilor comune, a intereselor fundamentale și a independenței Uniunii”, cu scopul de a promova identitatea UE pe scena internațională. Un alt obiectiv definit aici este acela de sporire a protecției drepturilor și intereselor cetățenilor statelor membre prin instaurarea unei cetățenii a Uniunii. Din această perspectivă, interesul european se definește în funcție de interesul colectiv. Nu avem de a face cu un interes definit și promovat de instituțiile europene, ci de cetățenii europeni. Per ansamblu, Tratatul de la Maastricht menționează atât noțiunile de interes comun, cât și cea de interes al Uniunii sau interes general.

Toate aceste noțiuni sunt reluate ulterior în Tratatul de la Lisabona, potrivit căruia Uniunea își afirmă și promovează valorile și interesele și contribuie la protecția cetățenilor săi în relație cu restul lumii. Rolul Uniunii Europene este descris prin raportarea la ceilalți actori internaționali, definindu-și interesele în funcție de evoluția relației cu aceștia. Mai mult, Comisia este prezentată ca fiind organismul care promovează interesul general al Uniunii și care are și capacitatea de a lua inițiativele corespunzătoare. De asemenea, tratatul evocă frecvent, pe parcursul textului său, expresia de „chestiuni de interes comun”. Prin urmare, Tratatul de la Lisabona consolidează percepția

existenței unui interes comunitar, superior intereselor naționale.

2. Interesul comunitar reflectat în dezvoltarea politicii de securitate și apărare comună

Dezvoltarea Politicii de Securitate și Apărare Comună reflectă recunoașterea unanimă a necesității afirmării interesului comunitar în domeniu. Un pas înainte pe terenul evoluției conceptuale a Politicii Europene de Securitate și Apărare și a interesului comunitar în acest domeniu este întreprins prin Tratatul de la Lisabona, intrat în vigoare la 1 decembrie 2009. Tratatul aduce o serie de inovații în domeniul politicii externe a Uniunii Europene, punând accentul pe cooperarea consolidată între statele membre în ceea ce privește securitatea comună. Asistăm, cu această ocazie, la apariția unei politici europene de securitate și apărare comună consolidată prin clauze precum cea de solidaritate și cea de asistență mutuală în cazul unei agresiuni armate, rivalizând ca formulare cu binecunoscutul articol 5 al tratatului fundamental al Alianței Nord-Atlantice. Cu toate acestea, inovațiile Tratatului de la Lisabona prezintă anumite deficiențe în ceea ce privește garantarea solidarității invocate. Voința politică rămâne, în cazul politicii externe și de securitate a Uniunii Europene, principalul factor determinant în adoptarea de măsuri concrete prin implicarea activă pe scena internațională.

Prin urmare, contribuția fiecărui stat membru la dezvoltarea Politicii de Securitate și Apărare Comună rămâne esențială. Afirmarea unor valori și principii comune și depunerea unui efort colectiv susținut de promovare a acestora denotă procesul de definire a unui interes comunitar susținut voluntar de către națiunile europene. România nu face excepție și, în ciuda dificultăților de natură financiară și a angajamentelor de securitate asumate anterior integrării în UE, contribuția țării noastre aduce o valoare adăugată misiunilor și operațiilor desfășurate de Uniune în diverse colțuri ale lumii.

Inovațiile tratatului de la Lisabona și reforma PSAC

Tratatul de la Lisabona aduce o serie de inovații importante în domeniul PESC/ PSAC, urmărind obiectivul de a consolida dimensiunea de securitate a Uniunii Europene. Reformele propuse în acest domeniu vizează promovarea Politicii de Securitate și Apărare Comună într-un mod

susținut, având ca obiectiv construcția unei apărări comune eficiente. Conform prevederilor tratatului, dezvoltarea apărării comune la nivelul UE trebuie să se deruleze în armonie cu angajamentele anterior asumate de unele state membre UE în cadrul NATO. Prin Tratatul de la Lisabona asistăm la o creștere a nivelului de ambiție al Uniunii, prin introducerea de noi clauze și inițiative. Prin urmare, Tratatul de la Lisabona a pus bazele conceptuale ale transformării graduale a Uniunii Europene într-un actor cu un rol semnificativ în gestionarea problemelor de securitate la nivel internațional. Cu toate acestea, este încă necesară ajungerea la consens cu privire la o serie de aspecte care ar trebui abordate și măsuri care ar trebui adoptate și implementate în vederea atingerii unui nivel efectiv de operativitate a UE în domeniul securității și apărării.

Printre inovațiile aduse de Tratatul de la Lisabona sunt notabile în domeniul PESC și PSAC următoarele modificări: rolul președintelui Consiliului European, înființarea poziției de Înalț Reprezentant al UE pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate, crearea Serviciului European de Acțiune Externă (SEAE), extinderea gamei misiunilor de tip Petersberg, introducerea clauzei de asistență mutuală în cazul unei agresiuni armate și a clauzei de solidaritate, crearea cooperării structurate permanente, statuarea rolului Agenției Europene de Apărare și diversificarea responsabilităților acesteia.

În ceea ce privește rolul președintelui Consiliului European, tratatul îi conferă, în domeniul PESC, responsabilitatea reprezentării Uniunii în domeniul menționat fără a aduce însă atingere prerogativelor Înalțului Reprezentant al UE pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate. Înalțul Reprezentant corespunde rolului de ministru de externe, propus în proiectul de Tratat Constituțional ministru de externe, asimilând poziția de Comisar pentru relații externe din cadrul Comisiei Europene. Poziția Înalțului Reprezentant este una deosebit de importantă în dezvoltarea PSAC, având în vedere că acesta prezidează Consiliul pentru Afaceri Externe în paralel cu deținerea funcției de vicepreședinte al Comisiei. În activitatea sa, este sprijinit de un corp diplomatic, format din funcționarii transferați din structurile relevante ale Secretariatului General al Consiliului și Comisiei, delegațiile statelor membre, precum și din diplomați detașați în acest sens din capitale.

Serviciul European de Acțiune Externă joacă un rol esențial în definirea Uniunii Europene ca actor global în domeniul securității. În conformitate cu art. 27 al Tratatului de la Lisabona, „Înalțul Reprezentant are ca sprijin în îndeplinirea mandatului său un serviciu european de acțiune externă. Acest serviciu lucrează în cooperare cu serviciile diplomatice ale statelor membre și este compus din funcționari ai serviciilor competente din cadrul secretariatului general al Consiliului și Comisiei, precum și din personalul detașat al serviciilor diplomatice naționale. Organizarea și funcționarea SEAE sunt fixate prin decizia Consiliului. Consiliul hotărăște asupra propunerii Înalțului Reprezentant, după consultarea Parlamentului european și aprobarea Comisiei”. Structura a devenit operațională începând cu 1 decembrie 2010, iar transferul de personal din structurile relevante ale Consiliului a început de la 1 ianuarie 2011⁷.

În vederea consolidării contribuției PSAC, Tratatul de la Lisabona extinde gama de misiuni de tip Petersberg adăugând „consiliere militară și asistență, stabilizare post-conflict” și precizând că „toate aceste misiuni pot contribui la lupta împotriva terorismului, inclusiv prin sprijinul acordat statelor terțe în combaterea terorismului pe teritoriul acestora”.⁸ În plus, inserarea clauzei de asistență mutuală în cazul agresiunii armate împotriva unui stat membru, inspirată din art. 51 al Cartei Națiunilor Unite referitor la dreptul de apărare, răspunde necesităților derivate din procesul de absorbție a funcțiilor UEO la nivelul UE. De menționat este faptul că această prevedere nu trebuie să vină în contradicție cu angajamentele asumate de unele state membre în cadrul NATO, cazuri în care Alianța rămâne forumul esențial pentru apărarea colectivă. În completare, clauza de solidaritate prevede ca atunci când unul din statele membre face obiectul unui atac terorist sau al unei catastrofe naturale, Uniunea să acționeze în mod unitar, în spirit de solidaritate. Astfel, potrivit clauzei de solidaritate, Uniunea va mobiliza toate mijloacele aflate la dispoziția sa, inclusiv capacitățile militare oferite de statele membre, în vederea prevenirii amenințării teroriste la adresa teritoriului statelor membre, a protejării instituțiilor democratice și a populației civile împotriva oricărui atac terorist.

O altă inovație creatoare de oportunități în domeniul PSAC a Tratatului de la Lisabona este

Cooperarea structurată permanentă. Potrivit prevederilor referitoare la Cooperarea structurată permanentă, statele membre, care au o capacitate avansată de a înregistra dezvoltări semnificative în domeniul capabilităților militare, își pot conjuga eforturile cu scopul de realiza între ele o cooperare structurată consolidată. Cooperația structurată permanentă a fost concepută ca o modalitate eficientă de gestionare a resurselor comune, cu scopul de a promova mai rapid procesul de dezvoltare a capacităților de apărare a statelor.

Toate aceste inovații promovează ideea unei conjugări și uneori chiar a unei armonizări a intereselor naționale în vederea proiectării unui interes superior european promovat de comun acord și susținut prin efortul colectiv al tuturor statelor membre. Cu toate acestea, formularea uneori evazivă și lipsa unor definiții clare lasă loc confuziilor și poate folosi drept argument cu ocazia plafonării într-un interes național. Spre exemplu, Cooperarea structurată permanentă nu este încă percepută în același mod de toate statele membre, neexistând încă o perspectivă unanim favorabilă asupra instrumentului. De asemenea, în ceea ce privește clauza de solidaritate prevăzută la articolul 222, statele membre au libertatea de a decide singure asupra modalității în care vor acționa în numele solidarității invocate. Astfel, deși interesul comun pare clar definit, respectiv garantarea securității unui stat prin contribuția susținută a tuturor celorlalte, absența definirii modalităților concrete și a detalierii situațiilor în care se va interveni, fracționează percepția din exterior asupra Uniunii ca un actor internațional puternic și omogen prin natura obiectivelor și acțiunilor sale.

În ceea ce privește rolul Înaltului Reprezentant de promotor al interesului comunitar, dubla sa apartenență atât la Consiliu cât și la Comisie poate crea, pe de o parte, o perspectivă benefică gestionării unui interes general datorită asigurării convergenței acțiunilor UE și a consolidării coerenței politicilor externe. Pe de altă parte însă, poate conduce și la apariția unor poziții contradictorii vis-a-vis de promovarea interesului european, având în vedere dificultatea sarcinii de a concilia rolul de reprezentant al Consiliului, și prin urmare al intereselor potențial divergente ale statelor membre, cu rolul de vicepreședinte al Comisiei care promovează în mod independent de influențele naționale interesul general al Uniunii.

În cele din urmă, depinde pe modul în care Înaltul Reprezentant își asumă și gestionează atribuțiile, formând o interfață între interesele statelor și interesul comunitar general.

Contribuția României la dezvoltarea Politicii de Securitate și Apărare Comună

Inovațiile Tratatului de la Lisabona au permis nu numai dezvoltarea cooperării între statele membre, ci și consolidarea sentimentului de apartenență la o structură organizațională omogenizată prin interesul de a promova aceleași valori și principii. Mai mult, definirea graduală a unui interes comunitar se bazează pe efortul susținut al națiunilor de a acționa în mod unitar în vederea proiectării pe scena internațională a rolului Uniunii Europene de furnizor de securitate. Prin urmare, contribuțiile statelor membre la dezvoltarea Politicii de Securitate și Apărare Comună rămân esențiale, reflectând nivelul de ambiție comun definit în acest domeniu.

România și-a asumat în cadrul PSAC un rol activ de contributor și se alătură eforturilor celorlalte state de promovare a politicii externe a Uniunii prin acțiuni concrete transpuse sub forma de misiuni civile și operații militare. În prezent, România participă la mai multe misiuni și operații desfășurate sub egida PSAC, remarcându-se cu o prezență militară semnificativă în cadrul EUFOR ALTHEA în Bosnia Herțegovina, EUNAVFOR ATALANTA în Cornul Africii, EUSEC RD Congo și EUMM Georgia. Ralierea României la procesul de definire și de proiectare a interesului comunitar este evidentă, cu atât mai mult cu cât implicarea noastră apare în zone ale globului care nu prezintă un interes geostrategic sau economic evident pentru țara noastră.

Cornul Africii, spre exemplu, reprezintă o zonă complexă din punct de vedere geostrategic și o provocare din perspectiva situației deficitare de securitate. Tocmai de aceea, având în vedere proximitatea continentului european, Uniunea Europeană, care joacă un rol important în domeniul securității pe scena internațională, nu putea să nu se implice în tentativa de a contribui la stabilizarea situației din regiune. Prin urmare, Uniunea Europeană este puternic angajată în regiune, concentrându-se în principal pe cinci domenii majore de activitate: dezvoltarea parteneriatului, dialogul politic, răspunsul la crize, managementul crizelor și relațiile comerciale. Mai

mult, în 2007, UE a lansat Inițiativa pentru Cornul Africii⁹ cu scopul de stimula cooperarea regională prin sprijinirea celor șapte state¹⁰ din zonă pentru a surmonta provocările unei dezvoltări durabile, provocări care se transpun adeseori în surse de conflict.

Ca o recunoaștere a eforturilor europene în domeniul securității și apărării, România a decis reorientarea contribuției sale din cadrul operației maritime a Alianței Nord-Atlantice, în sensul trimiterii unei fregate în cadrul EUNAVFOR ATALANTA. Pe această cale se urmărește realizarea unui echilibru în ceea ce privește participarea la misiunile NATO și ale UE, în concordanță cu angajamentele asumate de țara noastră în cadrul UE. Contribuția României în cadrul acestei operații va contribui în mod cert la consolidarea profilului de țară, demonstrând în același timp atașamentul la Politica de Securitate și Apărare Comună.

În același sens, trebuie menționată și contribuția României cu militari la Misiunea de consiliere și asistență în domeniul reformei sectorului de securitate în Republica Democrată Congo. Rezultatele acestei misiuni nu se vor reflecta decât pe termen lung și, după cum sperăm, vor avea un impact considerabil nu numai asupra statului congolez, dar și asupra situației de securitate din întreaga zonă centrafricană.

În schimb, participarea la misiunile din zona Balcanilor și Caucazului consolidează rolul Uniunii Europene în vecinătatea României, justificând efortul depus în folosul unui interes comunitar mult mai amplu definit. Operația militară a UE în Bosnia-Herțegovina și misiunea civilă de monitorizare din Georgia sunt susținute și printr-o participare consistentă a României, ceea ce contribuie, pe de o parte, la crearea unui mediu de securitate sigur și stabil în proximitatea țării noastre, iar pe de altă parte promovează imaginea Uniunii de actor dinamic cu un rol major pe scena internațională și demonstrează eficiența acțiunilor desfășurate sub impulsul interesului comunitar.

CONCLUZII

Toate aceste dezvoltări înregistrate fie în plan conceptual, fie proiectate sub forma politicilor și acțiunilor desfășurate de către Uniunea Europeană sub egida Politicii de Securitate și Apărare Comună, contribuie în mod ireversibil la definirea și promovarea interesului comunitar. Stabilirea

unui nivel înalt de ambiție în ceea ce privește dinamizarea PSAC denotă voința politică unitară a statelor membre, dar și capacitatea acestora de a-și sincroniza prioritățile și obiectivele, cu scopul ajungerii la un numitor comun, respectiv asumarea interesului comunitar. Cu toate acestea, după cum putem constata în urma scurtei noastre analize, procesul de recunoaștere și promovare a interesului general european nu evoluează fără a se ciocni și de anumite dificultăți. Rămâne însă esențială voința politică manifestată la toate eșaloanele europene de a continua pe această cale și de a susține percepția Uniunii Europene sub forma unui organism armonios cu o capacitate avansată de a se impune ca promotor de securitate și stabilitate în orice zonă.

BIBLIOGRAFIE:

1. ARON, Raymond, *Paix et guerre entre les nations*, Paris, ed. Calmann-Lévy, 1984.
2. ATTINA, Fulvio; IRRERA, Daniela (ed.), *Multilateral Security and ESDP Operations*, ed. Ashgate, 2010.
3. BELTRAN, J. ; BOZO, F. (dir.), *Etats-Unis – Europe : réinventer l'Alliance*, IFRI, 2001.
4. CIASCAI, Gheorghe, *Entre Balkans et Orient : l'approche roumaine de la PESC*, în *Occasional Paper*, nr. 65, noiembrie 2006.
5. CINI, Michella; BORRAGAN, Nieves Perez-Solorzano, *European Union Politics*, ed. 3, Oxford University Press, 2010.
6. DURAND, M.F. ; De VASCONCELOS, A., *La PESC, ouvrir l'Europe au monde*, Presses de Sciences Po, 1998.
7. GNESOTTO, N., *La puissance et l'Europe*, Presses de Sciences Po, 1998.
8. HEISBOURG, F., *Défense européenne : la mise en œuvre*, în *Cahiers de Chaillot*, n° 42, sept. 2000.
9. HORVATH, Zoltan, *Handbook on the European Union*, ed. HVC-ORAC Publishing House Ltd., Budapest, 2007.
10. HOTTIAUX, L., LIPONSAKSA-LABEROU, J., *La politique européenne de défense*, Questions contemporaines, L'Harmattan, 2000.
11. LAMBACH, Philipp, *Guide Préparatoire à l'Union européenne*, ed. 2, 2007.

12. MORGENTHAU, Hans J., *Politics among Nations. The Struggle for Power and Peace*, New York, ed. Alfred A. Knopf, 1967.
13. QUERMONNE, Jean-Louis, *Le système politique de l'Union européenne*, ed. 5, Montchrestien, 2002.
14. PETITEVILLE, Franck, *La politique internationale de l'Union Européenne*, Paris, ed. Presses de Sciences Po, 2006.
15. ROSENEAU, James, *National Interest*, în David Sills, *International Encyclopedia of the Social Sciences*, vol. 11, New York, ed. Macmillan Compagny and Free Press, 1968.
16. JWELDES, Jutta, *Constructing National Interest*, în *European Journal of International Relations*, vol. 2, 1996.
17. *CSDP Handbook. The Common Security and Defence Policy of the European Union*, ed. Armed Forces Printing Shop, Viena, 2010.
18. *EU Battlegroups. EU Council Secretariat Factsheet*, EU BG 02, noiembrie 2006.
19. *Draft Council decision establishing the organisation and functioning of the European External Action Service*, 8029/10, POLGEN 43, INST 93, 25 martie 2010.
20. *Lisbon Treaty*, Official Journal of the European Union, C306, vol. 50, 17 decembrie 2007.
21. *Strategia Națională de Apărare*, București 2010, www.presindcy.ro/static/ordine/SNAp/SNAp.pdf.

NOTE:

1 *Strategia Națională de Apărare*, București 2010, www.presindcy.ro/static/ordine/SNAp/SNAp.pdf.

2 Hans J. MORGENTHAU, *Politics among Nations. The Struggle for Power and Peace*, New York, ed. Alfred A. Knopf, 1967, p. 5.

3 James ROSENEAU, *National Interest*, în David Sills, *International Encyclopedia of the Social Sciences*, vol. 11, New York, ed. Macmillan Compagny and Free Press, 1968, p.37.

4 Raymond ARON, *Paix et guerre entre les nations*, Paris, ed. Calmann-Lévy, 1984, p. 99.

5 Jutta WELDES, *Constructing National Interest*, în *European Journal of International Relations*, vol. 2, p. 279.

6 Franck PETITEVILLE, *La politique internationale de l'Union Européenne*, Paris, ed. Presses de Sciences Po, 2006, p.198.

7 http://www.eeas.europa.eu/index_en.htm, site web accesat la data de 23.03.2012.

8 *Tratatul de la Lisabona*, Official Journal of the European Union, C306, vol. 50, 17 decembrie 2007.

9 Horn of Africa Initiative (HoAI).

10 Somalia, Sudan, Etiopia, Eritrea, Djibuti, Uganda, Kenia.

RELAȚIA COMUNITARĂ BALCANII DE VEST – UE. REALITĂȚI ȘI PERSPECTIVE ALE INTERESELOR NAȚIONALE ROMÂNEȘTI ÎN ZONĂ

*Dr. Virgil BĂLĂCEANU**

*Dragoș SÎSÎN***

*Florența VINTEA****

Europa este angajată într-un proiect de schimbare a fizionomiei și de transformare a Balcanilor. Dacă, până ieri, această regiune era preponderent un spațiu al războiului tuturor împotriva tuturor, astăzi Balcanii sunt foarte aproape de a deveni o comunitate de securitate, unde războiul este aproape de neimaginat. Efortul european de reamenajare a Balcanilor nu poate fi justificat doar în plan etnic, nu este numai idealism wilsonian pur, ci este un răspuns necesar, pragmatic, la un imperativ de securitate. De peste un deceniu, vedem Europa comunitară activ implicată în această regiune, nu doar militar, ci și prin misiuni civile de consolidare a structurilor de guvernare și a instituțiilor care asigură funcționalitatea statului, de extindere a domniei legii și a unui stat supus dreptului. Este rețeta de export a stabilității pentru a nu importa instabilitate. Este o formulă care își propune crearea unor state bine guvernate într-o zonă a societăților dezbinat și a fragilității instituționale. Rolul Uniunii Europene

devine astfel, practic, acela al unui creator de ordine, prin naturalizarea unor valori și a unor instituții fundamentale europene: statul de drept și democrația multiethnică.

Cuvinte-cheie: Balcanii de vest; Kosovo; Serbia; Macedonia; Muntenegru; inițiative regionale.

1. Statul și națiunea, identitățile naționale în context comunitar

Evoluțiile spectaculoase ale relațiilor internaționale din ultimele decenii, la care putem negreșit adăuga conflictul violent din Balcanii de Vest, de la sfârșitul secolului trecut, au determinat acumularea a numeroase date ce nu au făcut obiectul unor previziuni de substanță. Ulterior, însă, dezvoltările teoretice privind rolul, locul, dar mai ales viitorul statului națiune de sorginte westphaliană au fost deosebit de prolifiche. Trebuie remarcat că, în cele mai dese situații, conceptul

** General-maior dr. Virgil BĂLĂCEANU (vbalaceanu@mapn.ro), doctor în Științe militare, este șeful Direcției Cooperare Internațională în Domeniul Apărării din cadrul MAPN, București, România.*

*** Locotenent-colonel Dragoș SÎSÎN (dragos.sisin@gmail.com) își desfășoară activitatea în cadrul Direcției Cooperare Internațională în Domeniul Apărării, MAPN, București, România.*

**** F.P. Florența VINTEA (florenta_vintea@yahoo.com) este expert în cadrul Direcției Cooperare Internațională în Domeniul Apărării, MAPN, București, România.*

amintit este abordat din perspectivă locală, de aceea, în economia abordării noastre, este important de reținut așa-zisul specific al zonei de analiză – Balcanii de Vest.

Din această perspectivă, accepțiunea comună consacră *națiunea* drept forma de comunitate umană creată de-a lungul unei istorii comune, având o unitate de limbă, teritoriu și viață economică, într-o agregare bazată pe o cultură națională și răspunzând unei conștiințe și unui destin comune. Națiunea este, în mod evident, o socio-organizare care se distinge față de oricare altă formă identificată în dimensiunea socială a vieții. În contextul unei abordări regionale a problematicii Balcanilor de Vest, unde conflictele etnice au atins uneori paroxismul, avem în vedere și opiniile lui Anthony D. Smith¹, care analizează componentele de bază ale unei etnii și subliniază importanța numelui ca element distinctiv al personalității colective și modalitate de delimitare de celălalt. Tot numele este cel care, în cazul grupărilor etnice, poate stârni controverse fundamentale și poate împiedica apropierea și încrederea reciprocă. În sfârșit, un anumit nume poate friza ridicolul, fiind invocat atunci când se refuză recunoașterea unor aspecte comune de limbă, cultură și istorie, după cum, în alte circumstanțe, poate provoca suferințe nemeritate unui popor căruia i se respinge accesul în unele organizații euro-atlantice. Atât de disputatele aspecte ale macedonismului, moldovenismului sau sârbo-croatismului au dus naționalismul la paroxism și au subminat caracteristicile spațiului comunitar, odinioară existent în zona de referință.

Un al doilea element evidențiat de Smith, extrem de interesant pentru ceea ce au fost, sunt și mai ales ce trebuie să reprezinte Balcanii, este cel al moștenirii istorice comune, fundament esențial al perspectivelor viitoare comunități economice, de securitate și, de ce nu, și culturale a Sud-Estului european. Balcanii au mai multă istorie decât geografie, se spune adesea, iar balcanizarea, în mod cu totul nedrept, a căpătat o dimensiune negativă, respectiv o conotație de haos inter- și intra-statal. Astfel, trebuie să menționăm că, dacă există un consens larg privind istoria Balcanilor sub stăpânirea Imperiului Roman, datele se complică atunci când se discută despre istoria Imperiului Bizantin, a celui bulgar și sârb. Adesea, se uită faptul că pe timpul celor trei imperii s-au creat fundamentele comunitare existente și astăzi, respectiv religia – ortodoxismul fiind religia dominantă, secundată

de islamism și catolicism în proporții variabile, și spațiul economic comun – granițele fiind ca și inexistente. La acestea se adaugă, evident, meritul creării instituțiilor și a statelor feudale, care vor constitui fundamentul statelor naționale create în secolul al XIX-lea, respectiv începutul secolului al XX-lea, adică a ceea ce de-a lungul istoriei a fost denumită Marea Familie a Balcanilor.

Cel de-al treilea element identificat de Smith vizează istoria comună construită și decurge în mod inevitabil din cel de-al doilea element. Etno-istoria comunității are o valoare remarcabilă, determinând, în cele mai multe cazuri, acutizarea unor stări conflictuale latente și crearea unei percepții a permanentizării reacțiilor violente ca o dimensiune fatidică a unei regiuni damnate. Și totuși, în mod paradoxal, construcția istoriei comune este, cum am subliniat și anterior, elementul care dă cea mai mare consistență unui spațiu remarcabil din punct de vedere al comunității tradițiilor, al comunității economice sau al comunității de limbă. Pentru exemplificare, comunitatea tradițiilor poate fi observată atât în gastronomie, cât și la nivelul manifestărilor folclorice sau în cele care privesc stilul de viață. Astfel, la nivelul comunității economice balcanice se observă că, în general, nu se poate vorbi de un nivel de dezvoltare discrepant, iar comunitatea de limbă oferă exemplul apropierei, uneori până la identitate, a limbilor vorbite, cum ar fi româna și așa-zisa limbă moldovenească sau, în același registru, a limbii sârbe și a limbii croate sau a bulgarei și a limbii macedonene. Este evident că toate acestea definesc o adevărată zonă a culturii împărțite, dacă ținem cont și de ultimele rezultate din domeniul cercetării antropologice, care demonstrează apropierea genetică dintre români, bulgari și greci. Oprindu-ne și asupra penultimului element sesizat de Smith, acela al teritoriului specific, considerăm că, pentru popoarele din Balcani, crucială nu este posesia reală a pământului, ci sentimentul împărțit al apartenenței. Abordând discuția în spațiul comunității balcanice, trebuie identificate nivelurile necesare unei asemenea construcții și numai simpla enumerare a acestora poate fi deosebit de elocventă, dacă ne referim la nivelul etno-religios creștin, la cel etno-spiritual, apoi la cel etno-social, și nu în ultimul rând la cel etno-politic. Acestea trebuie gândite împreună în teorie, pentru a putea fi valorificate și în practică.

Și totuși, Balcanilor, mai ales celor de Vest, le rămâne povara istorică a zonei cu cel mai mare

potențial de criză din Europa, cel puțin în ceea ce privește ultimul deceniu al secolului trecut. Criza iugoslavă, întrucât la aceasta facem cel mai adesea și mai consistent trimitere, devine extrem de provocatoare atunci când o analizăm nu numai din perspectiva crizei de legitimitate – politică și de autoritate – ci, mai ales, dintr-o perspectivă aparte, cea a crizei de spațiu comunitar. Iar această criză se manifestă, în primul rând, prin apariția fenomenului de destructurare și destrămare a unei construcții a spațiului comunitar, respectiv fosta Iugoslavie. De aceea, pentru zona Balcanilor, dimensiunea restructurării capătă o dublă semnificație, una întemeiată pe istoria sa, iar cealaltă legată de necesitatea trasării unor perspective concrete.

Cel mai elocvent exemplu pentru ilustrarea forței reale a restructurării în reconfigurarea identității colective este demonstrat de constituirea Uniunii Europene. După cum vom dezvolta în continuare, politicile și acțiunile implementate prin programele europene comune, o asociere de principii, dar și de pragmatism, au dus și în cazul zonei Balcanilor la crearea unei coeziuni care în mod evident tinde spre o nouă identitate, spre un adevărat spațiu comunitar.

Trebuie, însă, subliniat că, deocamdată, existența în Balcani a unor sentimente naționale prioritare sentimentului european, precum și a unor interese geopolitice și economice distincte, creează multe dificultăți în dezvoltarea adevăratei identități și comunități europene. Important este modul în care Balcanii se vor plia pe această forță a restructurării. În noua Europă, dar mai ales în spațiul balcanic, principiul excluziunii continuă să existe. În același timp, crearea identităților locale, naționale, regionale și continentale reprezintă o sursă de putere, de creativitate, și nu în ultimul rând, de incluziune în noul context, definit atât prin limitări ale puterii naționale, cât și prin aprofundarea sentimentului comunității.

2. O perspectivă geostrategică

La mai bine de două decenii de la sfârșitul Războiului Rece, problema înțelegerii istoriei recente² a zonei Balcanilor de Vest³ se confruntă, din ce în ce mai mult, cu dificultatea sintetizării unor lecții învățate. Unele dintre acestea sunt greu de acceptat, prin simplul fapt că au lăsat în istorie urme imposibil de uitat, deși astăzi au tendința să renască sub forme aparent noi. Astfel,

la nivel geopolitic, se vorbește tot mai des de conturarea unui „nou naționalism”, capabil să contribuie la reformarea hărții Europei. În opinia majorității observatorilor istoriei contemporane, conștientizarea acestui aspect a fost diferită în Europa de Vest față de cea de Est, unde problemele sunt încă fierbinți. Conform acestei teze, naționalismul, prin încărcătura sa emoțională, este un fenomen auxiliar al modernizării, prin care trece orice societate în drumul ei spre modernitate⁴.

În context, vecinătatea apropiată a României, respectiv zona de Sud-Est a Europei, a oferit una dintre cele mai dure lecții ale istoriei. Războiul din Iugoslavia, între anii 1991 și 1995 și, ulterior în martie 1999, implicarea⁵ forțelor NATO în conflictul dintre Serbia și provincia ei secesionistă Kosovo, au dovedit întregii Europe cât de periculoasă poate fi aplicarea superficială a unui șablon naționalist. Acum, în încercarea de a înțelege istoria recentă a sfârșitului de secol XX, suntem obligați să acceptăm un adevăr dureros și incredibil, consecință tocmai a aceluia șablon: tragedia epurărilor etnice. La începutul anilor '90 însă, întreaga Europă, copleșită de caracterul sângeros al dezintegrării fostei Iugoslavii, se străduia să pună capăt unui război care se extinsese deja prea mult. În consecință, prin acordurile de pace de la Dayton/SUA și Paris, marii actori internaționali au devenit executorii indirecti ai noilor granițe create prin forța armelor. „*Pacea geopolitică ... obținută pe seama separației etnice*”⁶ a avut consecințe grele și de lungă durată. În timp ce Europa de Est s-a confruntat cu fenomenul exodului de populații, Europa de Vest înregistra drept realități cotidiene manifestările de rasism, xenofobie și antisemitism.

A devenit, astfel, evident faptul că stabilizarea întregii Europe nu putea avea loc decât printr-o redefinire a unor concepte geopolitice. Pentru regiunea Balcanilor de Vest, punerea în aplicare a acestor concepte a necesitat un proces de personalizare, mai ales pentru statele desprinse din fosta Iugoslavie, proces care a trebuit să țină cont de conflictele și diferențele dintre culturile și religiile specifice zonei. Cel mai puternic catalizator al acestui proces, în cazul acestor state, l-a constituit integrarea europeană și euro-atlantică, redefinită în mai multe etape. Complexitatea procesului a impus un specific al palierelelor de integrare, plecând de la integrarea la nivel politic, economic și geostrategic⁷. „Stabilizarea prin reconciliere”

a respectat condițiile specifice zonei, devenind lait-motivul întregului proces. În acest sens, Alianța Nord-Atlantică s-a sprijinit pe două dintre instrumentele sale de bază, respectiv Parteneriatul pentru Pace (PfP) și Planul de Acțiune pentru Aderarea la NATO (MAP – *Membership Action Plan*), iar procesul se află în plină desfășurare.

La nivelul UE, viziunea cadru este asigurată prin Procesul de Stabilizare și Asocieră, iar încadrarea statelor din regiune în categoria statelor candidate sau în cea a statelor potențial candidate oferă acestora certitudini cu privire la concretețea procesului de extindere a UE, dar mai ales cu privire la existența unor avantaje fără echivoc. Rând pe rând, fiecare dintre statele balcanice au beneficiat de semnarea și ratificarea Acordurilor de Stabilizare și Asocieră (ASA), care constituie antecamera aderării la UE pentru un stat care aspiră la statutul de membru. Acordul stabilește regulile comunitare în diverse domenii și permite aprofundarea relațiilor respectivei țări cu UE. În context, acesta oferă un cadru pentru dezvoltarea relațiilor comerciale cu UE, următorul pas fiind deschiderea negocierilor de aderare pe capitole. Acest proces, care se poate înscrie pe parcursul a mai multor ani, implică toate aspectele vieții politice, sociale și economice, precum și cel al relațiilor externe, totul fiind structurat sub forma capitolelor de negociere. Finalizarea fiecărui capitol sau închiderea acestuia presupune ca fiecare stat să fi făcut dovada unei voințe semnificative de integrare din partea liderilor săi politici, atât în chestiunile regionale, cât și în obligațiile internaționale ce decurg din acesta. Astfel, fiecare stat a trebuit să-și soluționeze disputele cu statele vecine, să semneze acorduri care să reglementeze relațiile de bună vecinătate, să stabilească relații bilaterale cu statele din regiune, să adopte și să implementeze acele legi vizând întărirea statului de drept, să creeze un cadru sănătos pentru mediul de afaceri, să pună în aplicare reforma structurilor de poliție și a administrației publice, în general, să-și alinieze legislația internă la reglementările comunitare.

Având în vedere propria experiență, România înțelege complexitatea deosebită a acestui demers care vizează întreaga zonă a Balcanilor de Vest. În același timp, lecțiile învățate, laolaltă cu tendințele geopolitice din regiune, au dus la configurarea propriilor interese, în acord atât cu specificul zonei, cât și cu cel comunitar. În principal, pentru România, importanța strategică a zonei Balcanilor de Vest ar

putea fi sintetizată în trei enunțuri, respectiv (1) consecințele ce decurg din imediata vecinătate, (2) imperativul de a fi înconjurat de parteneri de încredere și (3) nevoia de a face față unor amenințări comune și unor noi provocări de securitate.

Vorbind de *imediata vecinătate*, România și-a asumat constant un rol activ în regiune, promovând dialogul și adâncirea cooperării regionale drept modalități esențiale de acțiune. În același timp, nu se poate face abstracție de competiția la care asistăm în Balcanii de Vest, generată de promovarea intereselor UE, ale SUA și ale Federației Ruse, în joc fiind două mize: una economică și una politică. Dacă miza economică vizează Balcanii de Vest din punct de vedere al pieței de desfacere și eventual ca un culoar pentru transportul materiilor prime din Asia, miza politică are în vedere stabilitatea întregii regiuni, ceea ce ar aduce beneficii tuturor actorilor cu interese în zonă, dar și întregii Europe. În opinia noastră, această abordare, respectiv combaterea cu orice preț a instabilității regionale, ar putea contribui în mod real la desființarea asocierii dintre termenul „balcanic” cu noțiunile de violență, dezordine și turbulență. Din păcate, cele două decenii la care ne-am referit la începutul expunerii nu au făcut decât să readucă în prim plan specificul „butoiului cu pulbere”, respectiv nestinsele rivalități dintre etniile din regiune, manifestate mai ales la nivelul specificului religios. De aici și până la încetățenirea termenilor de „mentalitate balcanică” sau „balcanizare”⁸ cu implicații dintre cele mai neplăcute pentru cetățenii statelor din zonă, nu a fost o distanță prea mare. Sunt de remarcat, totuși, demersurile unor istorici și analiști de a demonstra că, din perspectivă istorică, națiunile din Balcani nu sunt mai instabile sau mai dificil de guvernat decât au fost popoarele din apus la momentul constituirii propriilor națiuni. Astfel, înțelesul de fragmentare inutilă în mici state, atribuit termenului „balcanizare” nu mai este justificat, ci dimpotrivă chiar, neproductiv, prin caracterul său sensibil denigrator. În context, susținătorii corectitudinii lingvistice în viața politică atrag atenția și asupra supralicitării termenului „european”, care tinde să capete un înțeles exagerat de valoros în contextul discursului public.

Revenind însă la implicațiile sintagmei „imediata vecinătate”, considerăm că preocupările României sunt justificate, în contextul în care România, ca stat membru al UE din 2007, își

dorește să fie înconjurată de state stabile, cu care să poată colabora. Este evident că „România are nevoie de o mai bună identificare și valorificare a oportunităților și resurselor existente, atât în planul relațiilor internaționale, cât și în cel al securității naționale”⁹. În acest scop, avem nevoie să fim înconjurați de *parteneri de încredere*, orientați spre aceleași idealuri, deoarece, în plan extern, eforturile izolate sunt sortite eșecului. În context, România urmărește poziționarea ca lider în inițiativele regionale și are în vedere crearea unor punți de dialog pentru cooperarea în plan regional și internațional. Alături de mecanismele de diplomație politică, specifice unor organizații ca NATO sau UE, România consideră că diplomația economică și cea culturală pot fi utilizate în sprijinul relansării parteneriatelor tradiționale¹⁰. În acest sens, susținem necesitatea înțelegerii principiului specificului local și respectarea acestuia în luarea oricăror decizii, în special prin valorizarea experienței actorilor cu interese directe în problemele zonei Balcanilor, iar România corespunde pe deplin unui astfel de profil.

Un alt aspect al importanței strategice a zonei Balcanilor de Vest pentru România, respectiv cel al necesității de *a face față unor amenințări comune și unor noi provocări*, este în opinia noastră direct legat de problemele securității naționale. O lecție învățată a istoriei recente, și nu numai, este aceea că valorificarea deficitară a poziției geostrategice poate avea consecințe neașteptate. Referindu-ne din nou la perioada ultimelor două decenii, este evident că proliferarea fără precedent a riscurilor asimetrice se află în strânsă legătură cu specificul României de țară de tranzit pentru rețelele de crimă organizată și migrație ilegală. În egală măsură, regiunea Balcanilor de Vest se confruntă și în prezent cu o serie de probleme comune de o extremă importanță. Activități de crimă organizată cu extensie transfrontalieră, trafic de ființe umane, trafic de arme și droguri, retorică naționalistă cu accente secesioniste, dispute frontaliere, corupție generalizată sunt doar o serie dintre aspectele a căror simplă enumerare ne poate da dimensiunea reală a fenomenului.

Considerăm că abordarea acestor aspecte poate fi făcută cu mai mult succes în cadrul formatelor de cooperare oferite de către UE statelor din Balcanii de Vest, cu accent pe Serbia, Macedonia și Muntenegru. În egală măsură, prin utilizarea mai consistentă a formatelor UE, respectiv cel al

Parteneriatului Estic¹¹, precum și cel al Strategiei Dunării¹², se poate obține o mai bună poziționare a României ca lider în cadrul inițiativelor regionale. Etapele procesului de aderare au obligat țările ex-iugoslave să iasă din izolare, să-și revizuiască imaginea preconcepută față de țările din imediata vecinătate și să se înroleze activ în cadrul formatelor regionale de cooperare, în special alături de state care se aflau în poziția de a împărți o serie de lecții învățate rezultate în procesul propriu de aderare. Cu toate acestea, nu trebuie să pierdem din vedere faptul că numeroasele condiționări și amânări, inevitabile în cadrul unui proces atât de complex cum este cel al aderării sau integrării, generează un pericol iminent, respectiv cel al revigorării naționalismului și chiar revenirea lui la putere. Chiar dacă acest scenariu este puțin credibil, experiența ultimelor decenii ne arată fără echivoc faptul că dezamăgirile și lipsa unor perspective clare în plan economic și social sunt de natură să încurajeze retorica revanșardă de inspirație naționalistă.

În context, putem aprecia că numai dacă va exista un efort serios și concertat de a aduce toate țările din Balcani în cadrul UE, actualele state etno-naționale rezultate din destrămarea fostei Iugoslavii, vor putea înregistra o evoluție reală către postura de state civice și multiculturale funcționale. O altă lecție învățată ne spune că un asemenea efort ar trebui să includă nu numai angajamente privind o susținere politică generală, cât și o asistență financiară semnificativă, având în vedere că spectrul euroscepticismului este cât se poate de real. În aceste condiții, un calendar clar și rațional al aderării la UE ar constitui un stimulent relevant în finalizarea reformelor instituționale, în special al acelor care urmăresc crearea unor democrații interetnice și civice consolidate. Rigoarea și corectitudinea impuse de procesul de aderare, precum și ritmul și durata reformelor, ne pot duce cu gândul că cei care bat la porțile UE vor căuta ca printr-o atitudine pragmatică să obțină, în principal, avantajele economice oferite de statutul de membru. Cu toate acestea, diversitatea multiculturală și confesională poate constitui un obstacol în asimilarea modelului cultural și politic european¹³ și va aduce doar o deschidere moderată față de valorile occidentale. La rândul ei, UE ca întreg, cu o structură din ce în ce mai complexă și mai birocratică, nu trebuie să ignore eventualitatea ca „primăvara arabă” să genereze un val de presiune

pe segmentul migrației în direcția Europei, cu consecințe în plan economic, cultural, dar mai ales umanitar. În funcție de modul în care această potențială criză va putea fi soluționată, valorile euroscepticismului vor oscila semnificativ.

3. Interese militare regionale în Balcani și în Europa de Sud-Est

La jumătatea anilor '90, specificitatea crizei din Balcani a solicitat crearea unor noi forme de cooperare politico-militară. Relațiile militare bilaterale și multilaterale se aflau într-un stadiu incipient de dezvoltare, armatele din regiune având puține contacte la nivel înalt și puține proiecte comune. După 1990, cooperarea regională în domeniul apărării în Centrul și Sud-Estul Europei s-a intensificat, reprezentând o parte integrantă a răspunsului găsit pentru a compensa „vidul de securitate” apărut după căderea Cortinei de Fier și terminarea Războiului Rece.

În contextul existent, atât NATO – și ulterior UE – au promovat formate de cooperare militară regională, ca un mijloc de exersare a abilităților de negociere, colaborare și cunoaștere reciprocă a participanților, menit să conducă la creșterea încrederii și întărirea securității.

La acel moment, participarea la inițiativele de cooperare regională a fost percepută ca o etapă absolut necesară în procesul de pregătire pentru integrare, și nu ca un substitut al acesteia. Acesta a fost cadrul în care au apărut o serie de inițiative regionale în domeniul militar. De atunci, s-au înregistrat progrese considerabile. S-a reușit găsirea unui limbaj comun, a unui set comun de principii și unui acord comun, care au susținut bazele dezvoltării unui cadru specific de cooperare politico-militară. Toate aceste realizări au reprezentat mărturii ale profesionalismului și dedicației celor implicați și putem afirma că a fost stabilită o relație pragmatică, pe termen lung, bazată pe interese de securitate comune.

Interacțiunea dintre țările din regiune s-a dezvoltat și îmbunătățit. S-a obținut, astfel, o bună pregătire în diverse domenii militare – comunicații, comandă și control, sprijinul pregătirii pentru luptă, medical, informații publice.

Armatele statelor membre au deschis importante canale de comunicare. Exercițiile realizate în comun au fost dominate de un real spirit de camaraderie și dedicație profesională, acestea îndeplinindu-și

obiectivul – să demonstreze că forțele din regiune sunt pregătite să își îndeplinească misiunea și sunt cu adevărat interoperabile.

Faptele demonstrează că poziția geografică nu reprezintă o garanție a protecției împotriva provocărilor secolului al XXI-lea. Globalizarea cuprinde din ce în ce mai mult lumea în care trăim și instabilitatea nu poate fi limitată la ariile de unde provine. Fenomenul ne afectează pe toți, oriunde am trăi. Într-adevăr, evenimentele globale care au avut loc pe parcursul ultimilor ani au arătat că, pentru a face față acestor provocări, va trebui să dezvoltăm o gamă largă și complexă de misiuni militare. Inițiativele regionale din Europa de Sud-Est și din Balcani sunt acum o parte inseparabilă a luptei împotriva terorismului și a amenințărilor teroriste globale, împotriva proliferării armelor de distrugere în masă și împotriva extremismului și a conflictelor etnice.

Lansarea unor inițiative de cooperare militară în regiune a reprezentat de la bun început și în egală măsură un proces politic și un program de cooperare, fiind făcute de-a lungul timpului eforturi pentru întărirea ambelor dimensiuni. Consultarea politică s-a intensificat în mod semnificativ în ultimii ani și a adus reale beneficii tuturor celor implicați. Această tendință trebuie continuată și dezvoltată pentru a păstra un contact permanent în ceea ce privește problemele de interes comun, pentru a evita eventualele neînțelegeri cauzate de noile orientări politice și pentru a furniza sens și substanță procesului de cooperare.

Pe fundalul creat, s-a manifestat un interes crescând cu privire la dezvoltarea de noi mecanisme și modele de cooperare. Astfel, decurgând din nevoia de dezvoltare a unei rețele compacte de cooperare în domeniul securității în sud-estul Europei, a fost lansat un număr impresionant de formate de cooperare regională, printre care le putem menționa pe cele militare, la care și România este parte:

- Procesul Reuniunilor Miniștrilor Apărării din Sud-Estul Europei (SEDM),
- Grupul de Cooperare Navală la Marea Neagră (BLACKSEAFOR),
- Operația națională turcă de securitate maritimă „BLACK SEA HARMONY” (OBSH);
- Batalionul Multinațional de Geniu (TISA),
- Batalionul Mixt Româno-Ungar de Menținere a Păcii. (RO-HU BAT)
- Grupul de lucru interministerial, la nivelul directorilor politici din ministerele apărării

(DAG).

Toate aceste formate de cooperare regională au fost create cu scopul comun de a contribui la menținerea păcii, întărirea relațiilor de bună-vecinătate, creșterea încrederii, securității și cooperării între națiunile din regiune.

În ultima perioadă, se manifestă o anumită „oboseală” la nivelul unora dintre inițiativele de cooperare, în ciuda faptului că Occidentul a promovat și promovează insistent principiul de „*regional and local ownership*”.

În ansamblu, se poate constata o oarecare „degajare” în modul în care țările implicate abordează problematica cooperării politico-militare regionale.

Această abordare intervine atât pe fondul implicării în tot mai multe operații în sprijinul păcii și a participării la campania internațională împotriva terorismului, dar poate fi văzută și ca o consecință a statutului diferit al țărilor din Balcani (vis-à-vis de cooperarea în Sud-Estul Europei), în cadrul procesului de integrare Euro-Atlantică (membre NATO și UE, candidate sau aspirante la demararea negocierilor de aderare etc.).

Balcanii și Europa de Sud-Est sunt astăzi leagănul unei multitudini de inițiative regionale. Aceasta poate să constituie o mare surpriză, dat fiind faptul că, pentru o perioadă lungă de timp, regiunea a fost cunoscută ca „aducătoarea de necazuri a Europei”. Din fericire, la ora actuală evenimentele din zonă mai țin prima pagină a știrilor. Cu toate că nu s-a eliberat complet de îngrijorările cu privire la securitatea regională, Europa de Sud-Est a făcut progrese remarcabile în acest sens.

Azi, încă făcând față tensiunilor și actelor de violență la scară redusă, Europa de Sud-Est este percepută ca având perspective bune pentru o reală stabilizare.

Țările din Europa de Sud-Est nu sunt identice, fiecare confruntându-se cu o diversitate și o multitudine de provocări. Numărul mare al mecanismelor și al inițiativelor sub egida organizațiilor internaționale, europene și euro-atlantice, în special NATO și UE, au adus nu numai asistență de ordin financiar, dar și idei, mentalitate și modele de cooperare noi.

De aceea, din punct de vedere politic, se poate spune că Europa de Sud-Est este, pe larg, mai stabilă decât era de așteptat după 20 de ani de schimbări dramatice.

Așa cum s-a mai amintit, crima organizată încă își întinde tentaculele, infestând piețele de desfacere

și societatea, alimentând creșterea și dezvoltarea de activități ilegale. Toate acestea au condus la crearea unui sentiment major de îngrijorare pentru țările din regiune. Spectrul riscurilor în domeniul securității există, din nefericire, în majoritatea țărilor din Europa. Măsurile, uneori insuficiente, la adresa întăririi securității, au pavat drumul spre apariția unor evoluții periculoase. Prea adesea, provocările în domeniul securității se transformă în motive de îngrijorare, acestea conducând, în final, la apariția crizelor.

Există un risc serios cu privire la poziția adoptată uneori de factorii politici cu privire la faptul că absența unui nivel maxim de violență în Balcani poate conduce la încheierea sau restrângerea activității unor organizații sau a unor formate de cooperare regională în domeniul asigurării securității. Evoluțiile recente din întreaga Europă au condus la creșterea reală a îngrijorării, fiind dovada clară că acestea trebuie să-și continue activitatea.

Considerăm că, în ansamblu, interesele specifice ale României în zona Balcanilor de Vest devin tot mai complexe, pe măsură ce se întrevede o renaștere a problemelor sociale în vecinătatea Sud-Vestică. În opinia noastră, indiferent de natura acestora, dialogul, interesul reciproc și cooperarea economică trebuie să fie ideile politice de bază ale procesului integrării europene. Este de subliniat faptul că soluțiile juste și durabile nu pot fi găsite fără o analiză a contextului, cu dimensiunile sale balcanice și extra-balcanice, și fără a lua în considerare toate interesele existente. Acestea se referă în egală măsură la soluționarea problemei numelui constituțional al Macedoniei, la cea a statutului provinciei Kosovo, la cea a funcționării Bosniei-Herțegovina ca stat multi-etnic sau la cea a descușurării discursului naționalist în Serbia și orientarea acesteia pe calea pro-europeană. Iar abordarea nu poate fi decât una vizionară, creativă și pragmatică, în același timp, date fiind complexitatea și specificul zonei Balcanilor de Vest și relevanța acesteia pentru stabilitatea întregii Europe.

Concluzii

Analiza mediului de securitate în perioada de timp ce ne desparte de finalul Războiului Rece și până în contemporaneitatea apropiată ne-a relevat existența unor multiple și profunde evoluții la nivelul acestuia, evoluții conexe cu stările de lucruri și mutațiile survenite la nivel general, global

în sistemul relațiilor internaționale și în mediul de securitate adiacent acestora. Rămâne de văzut dacă statele din Balcani au înțeles lecția evoluțiilor intervenite în regiune în ultimele decenii, dacă și-au asumat trecutul, au capacitatea de a gestiona prezentul și de a proiecta viitorul regiunii. Totul depinde acum, în cea mai mare măsură posibilă, de acțiunea, decizia și voința lor.

Concluzionând, din punct de vedere militar, în plan regional, trebuie aplicat în continuare principiul *securității prin cooperare*, bazat pe interesele comune ale Europei de Sud-Est în întregul context al unei Europe comune, fiind necesar ca această abordare să cuprindă atât dimensiunea de securitate cât și cea economică. Integrarea europeană și Euro-Atlantică pare a fi astfel singurul răspuns, fiind foarte clar că toate țările din Balcani pot înainta către țelul comun doar dacă se mișcă împreună.

BIBLIOGRAFIE:

1. ALTERMATT, Urs, *Previziunile de la Sarajevo. Naționalismul în Europa*, Editura Polirom, Iași, 2000.
2. Colecția revistei „Foreign Policy – Romania”, 2010-2012.
3. Comisia Europeană – studiul „*Regional cooperation in the Western Balkans – a policy priority for the European Union*”, 2005.
4. GALLAGHER, Tom, *Balcanii în noul mileniu*, Editura Humanitas, București, 2006.
5. Institutul „Ovidiu Șincai”, raport de analiză politică cu tema „*Debalcanizarea Balcanilor; o strategie pentru o pace durabilă*”, 2006.
6. JUDT, Tony, *Reflecții asupra unui secol XX uitat – Reevaluări*, Editura Polirom, Iași, 2011.
7. LEHNE, Stefan, *Kosovo and Serbia: toward a normal relationship*, Fundația Carnegie, martie 2012.
8. MAIOR, George Cristian, *Incertitudine – Gândire strategică și relații internaționale în secolul XXI*, Editura Rao, București, 2009.
9. SMITH, Anthony D., *The Ethnic Origines of Nations*, Oxford, Blackwell, 1986.
10. SMITH, Anthony D., *Naționalism și Modernism. Un studiu critic al teoriilor recente cu privire la națiune și naționalism*, Editura Epigraf, Chișinău, 2002.
11. Strategia Națională de Apărare, – site-ul

www.presidency.ro.

12. TEODORESCU, Stelian, *Balcanii de vest – Perspective de integrare europeană și euro-atlantică*, revista „Infosfera”, nr. 3/2011.

NOTE:

1 Cf. Anthony D. SMITH, *The Ethnic Origines of Nations*, Oxford, Blackwell, 1986. Vezi și Anthony D. SMITH, *Naționalism și Modernism. Un studiu critic al teoriilor recente cu privire la națiune și naționalism*, Editura Epigraf, Chișinău, 2002.

2 Tony JUDT, *Reflecții asupra unui secol XX uitat – Reevaluări*, Editura Polirom, Iași, 2011.

3 Albania, Bosnia și Herțegovina, Croația, Macedonia, Muntenegru, Serbia, inclusiv Kosovo.

4 Urs ALTERMATT, *Previziunile de la Sarajevo*, Editura Polirom, Iași, 2000.

5 Pe 24 martie 1999, NATO a lansat o serie de raiduri aeriene asupra unor localități din Serbia, care au vizat refuzul președintelui Slobodan Miloșevici de a accepta un acord de pace cu provincia Kosovo și retragerea forțelor sârbe din Kosovo. Conform autorităților sârbe, raidurile NATO s-au soldat cu moartea a 2500 de civili, inclusiv a 89 de copii.

6 Urs ALTERMATT, *Sarajevo nu este un accident*, Editura Polirom, Iași, 2000.

7 Stelian TEODORESCU, *Balcanii de vest – Perspective de integrare europeană și euro-atlantică*, revista „Infosfera”, nr. 3/2011.

8 Termenul *balcanizare* definește fenomenul de dezagregare a unor state multinaționale în mai multe state naționale mici, adeseori rivale. Conceptul datează din anii '20 și corespunde fenomenului de desprindere din fostele imperii (austro-ungar, german și otoman) a unor state noi, de dimensiuni mici.

9 Din concluziile lucrărilor Forumului „România Jună”, cu tema „*Viziune pentru România viitoare - 2030*”, secțiunea Relații internaționale și securitate națională, găzduit în luna august 2011 de către Institutul Bancar Român, cu sprijinul Băncii Naționale a României.

10 Idem.

11 Parteneriatul Estic – inițiativă a Poloniei și Suediei, lansată în luna mai 2009, la Praga, care vizează cooperarea UE cu șase țări ex-sovietice, respectiv Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Republica Moldova și Ucraina.

12 Strategia UE pentru regiunea Dunării – inițiativă lansată în luna decembrie 2010, care vizează cooperarea regională cu 11 state riverane din regiunea Dunării.

13 Revista „Foreign Policy” ediția martie/aprilie 2011, articolul *Înghetul din Est*, semnat de George Dura, Centre for European Policy Studies, Bruxelles.

UNIUNEA EUROPEANĂ ÎNTRE „STATELE UNITE ALE EUROPEI” ȘI „UNIUNEA EUROPEANĂ S.A.”

*Dr. Silviu NEGUȚ**

*Dr. Marius-Cristian NEACȘU***

Studiul de față s-a născut ca răspuns la diversele sintagme care se străduiau să „profețească” într-un fel viitorul „proiectului european”. Astfel, sunt puse față în față două idei, totodată două ipostaze în care s-ar putea găsi Uniunea Europeană într-un oarecare viitor, respectiv „Statele Unite ale Europei” (o idee mai veche ca Uniunea Europeană însăși) sau „Uniunea Europeană S.A.”. Prima reprezintă o construcție unitară cu valoare politică, cea de-a doua a fost folosită de analiștii americani mai mult în sens peiorativ, pentru a ilustra aceasta zbatere a „Europei” între „un fel de Elveție mai mare” din punct de vedere politic și „o societate transnațională pe acțiuni” din punct de vedere economic. Toată această interogație, atât filozofică, cât și sistemică – ce este sau ce dorește să fie Uniunea Europeană? – a fost complicată, în mod deosebit, de criza economică internațională care pare să fi scos din nou la lumină fanatizarea identității de orice fel și discursul extremist din tenebrele istoriei, deloc îndepărtate. Considerând toate aceste, viitorul Uniunii Europene rămâne incert.

Cuvinte-cheie: Uniunea Europeană; „Statele

Unite ale Europei”; „Uniunea Europeană S.A.”, euroscepticism.

Preambul

Când în 1992 – la doar un an după implozia uneia dintre cele mai grozave construcții geopolitice ale secolului al XX-lea, URSS-ul sau, în cuvintele nostalgice ale Președintelui Vladimir Putin, „cea mai mare catastrofă geopolitică a secolului” – sociologul și politologul american Francis Fukuyama scria „Sfârșitul istoriei”¹, anunțând o pace liberal-democratică creată pe fundamentele unei economii capitaliste, nimic nu părea a amenința liniștea lumii, iar „proiectul european” prindea contur ca un vis frumos.

Astăzi, după ce criza – inițial financiară, apoi economică – internațională a cuprins planeta, reticența este mult mai mare, euro-scepticismul este în creștere, iar idei ce până mai ieri erau prezentate drept „valori europene”, azi sunt anunțate drept concepte eșuate.

Cu ce diferă cele două începuturi de secole, XX și XXI? Ambele debutează cu o criză majoră sistemică, ce se face vizibilă, în principal, la nivel eco-

** Dr. Silviu NEGUȚ (silviu.negut@gmail.com) este profesor universitar doctor în cadrul Academiei de Studii Economice București, România.*

*** Dr. Marius-Cristian NEACȘU (marius.neacsu@biblioteca.ase.ro) este lector universitar doctor în cadrul Academiei de Studii Economice București, România.*

nomic (1929 și 2008); ambele crize sunt dublate de insuportabilitate socială, urmată de o centrifugare a puterii spre extremele spectrului politic: discursurile extremiste și naționalismul exacerbat (la fel de nociv ca pledoaria fanatizată privind minoritățile de orice fel) au acaparat sfera socio-politică și au propulsat spre putere partide și personalități ce au marcat, deloc pozitiv, întreaga ordine internațională (atât Adolf Hitler, cât și Benito Mussolini au ajuns la putere erijându-se în alternative viabile pentru o criză ale cărei efecte nu le mai suporta nimeni) în timp ce în Europa începutului de mileniu trei, în Franța, Olanda, Belgia, Finlanda, Ungaria, chiar și „neutra” Elveție ș.a., extrema dreapta, ultranaționalistă, deține ponderi importante, în creștere, acoperind spațiul public cu discursuri din ce în ce mai dure); urmează „găsirea vinovatului”: evreii în secolul trecut, emigranții în prezent.

Evoluțiile aproape la indigo ale începutului celor două secole, XX și XXI, în ciuda experiențelor civilizaționale trăite în prima jumătate a secolului trecut, atestă ideea că orice dezechilibru în tandemul economie–identitate (culturală, națională) conduce la „ruperea” sistemului: crizele economice readuc în prim plan degenerarea discursului identitar. Ori, astăzi, aceste clivaje ale discursurilor politice sunt o tendință aproape generalizată la nivelul continentului european. Iată câteva exemple:

Franța, în ultimele zile ale derulării mandatului fostului președinte Nicholas Sarkozy, lua în calcul suspendarea participării la acordul Schengen, reintroducerea controalelor la granițele interne pentru 30 de zile și o piață deschisă selectiv pentru emigranți; interesant de menționat este faptul că, în calitate de candidat la alegerile prezidențiale din 2012 (pe care, de altfel, le-a și pierdut), era susținut de cancelarul Germaniei, Angela Merkel, o poziție similară fiind îmbrățișată și de președintele de peste ocean, Barak Obama; cât de „speriați” de devierile ultranaționaliste erau acești lideri mondiali, dacă își afirmă pe față sprijinul pentru un candidat la președinția unei țări importante din Uniunea Europeană, un candidat care, în precedentul mandat, își atrăsese eticheta de „președinte-jucător” european și internaționalist?

Olanda pune criminalitatea crescută exclusiv pe seama imigranților economici proveniți din noile state membre. În același context, în discursurile partidelor *belgiene* se regăsește din ce în ce mai frecvent sintagma de „fraudă socială”, iar în **Finlanda**, există opinii care amintesc pur și

simpliciter de perioada nazistă a anilor '40 ai secolului trecut: străinii să poarte banderole și/sau să le fie puse microcipuri.

Nici în „valul 2004” al țărilor care au aderat ca „membri noi” lucrurile nu stau diferit, deși euro-optimismul era cuvântul de ordine cu câțiva ani în urmă. De pildă, **Ungaria**, sub deviza „nu suntem colonie a Occidentului”, a adoptat o constituție într-un spirit „autoritar și naționalist” care i-a făcut pe ziaristi să-l catalogueze pe premierul Viktor Orban drept „un amestec între Vladimir Putin și Hugo Chavez”. O parte din oamenii din **statele nou integrate** (Polonia, Slovacia, Ungaria ș.a.) sunt epuizați, obosiți de democrație, euroscepticism, iar aversiunea față de Occident este în creștere. Aceste exemple au fost prezentate în intenția de a creiona, pe scurt, „starea de spirit” prezentă la nivelul societății europene.

1. Ideea de „Statele Unite ale Europei”

Ideea de construcție europeană nu este așa de nouă pe cât se crede. Nu facem acum un istoric, doar amintim faptul că cel care a folosit pentru prima dată chiar această denumire (*Statele Unite ale Europei*) a fost un geograf francez, Albert Demangeon (1872-1940), care, deși nu s-a considerat geopolitician, ba chiar s-a opus violent ideii de geopolitică (pe care o considera o concepție pur germană), a exprimat, în realitate, un principiu geopolitic. El este cel care, în lucrarea *Le déclin de l'Europe* („Declinul Europei”), publicată în 1920, imediat după încheierea Primului Război Mondial, folosește sintagma *Les Etats Unis de l'Europe* („Statele Unite ale Europei”), sintagmă atât de folosită în ultima vreme, fără însă a se menționa „sursa” din urmă cu aproape... o sută de ani!

Uniunea Europeană este, de departe, blocul regional cu cel mai avansat grad de integrare evident, în primul rând, economică; parțial, politică și, se încearcă, diplomatică; la nivel de deziderat, de apărare.

După ce Uniunea Europeană a devenit cel mai important actor economic pe scena mondială (depășind, la granița dintre milenii, ca volum al PIB-ului total, Statele Unite ale Americii, care dețineau supremația de peste o jumătate de secol) și după marele val de aderare din 2004, se părea că nimic nu va putea stăvili expansiunea economică și teritorială a Uniunii Europene.

2. Principalele viziuni privind Uniunea Europeană

Deși, aparent, există mai multe opțiuni privind viitorul Uniunii Europene, practic, percepția comună este aceea a doar două opțiuni, oarecum diferite, ale nucleului marelui bloc european, Franța și, respectiv, Germania, care constituie, nu mai este nici un secret pentru nimeni, „nucleul dur al Europei” (*Framania*). Deși au multe convergențe, cele două puteri europene (încă și mondiale) au viziuni diferite privind viitorul Uniunii Europene. Aceste viziuni pot fi reduse, poate oarecum prea radical, la două proiecte de viitor:

Viziunea germană – prezentată public de un fost ministru german al Afacerilor Externe, Oskar Fischer, – prevede o construcție de tip federal, de altfel funcțional, gen Germania (16 landuri), Statele Unite ale Americii (50 de state), plus puteri regionale precum Brazilia, Mexic, India și altele.

Viziunea franceză (evident, cu o serie de acoliți) pune accentul pe o construcție gen „republică”, în care drepturile/atribuțiile actorilor sunt limitate și, practic, subordonate „suprastructurii” blocului regional. Acest model este exprimat foarte clar în lucrarea unui geograf și, totodată, geopolitician francez din sfera structurilor de analiză și decizie ale Franței, Michel Foucher. Acesta, într-o lucrare publicată în 2000 (*La République européenne*) – tradusă și în limba română (*Republica Europeană*, Editura Mirton, Timișoara, 2002) – subliniază că „ideea de republică se opune Imperiului, cealaltă configurație statală pe care Europa a cunoscut-o”². Și continuă, afirmând că „țările fondatoare ale comunității europene din anii '50 s-au putut pune de acord în privința unui proiect comun doar după ce au ales să renunțe la trecutul imperial și colonial. Uniunea Europeană se întemeiază pe *exercitarea în comun și liber consimțită a atribuțiilor naționale de suveranitate* (s.n.), într-un joc cu sumă pozitivă”³.

După cum se știe, cele trei puteri europene au viziuni diferite: Franța este animată de ideea unei Europe care să constituie un puternic contracandidat al supremației americane, în timp ce pentru Germania, Uniunea Europeană constituie o piață vitală de desfacere. Marea Britanie este adepta *echilibrului de putere*. Strategia europeană a Marii Britanii rămâne fidelă aserțiunii istorice făcute de Lordul Palmerston în discursul său în fața Parlamentului britanic, în 1848, în care stipula că

Marea Britanie nu are nici prieteni, nici dușmani permanenți, ci numai interese permanente. Este reticentă în privința oricărei inițiative continentale, în special de natură franco-germană: nu a aderat la zona Euro, nu a adoptat nici moneda comună și a fost, inițial, prima și singura care s-a opus tratatului fiscal, pe care nu l-a semnat, urmată ulterior și de Cehia.

Apare, firesc, o întrebare: unde este mai evidentă, mai puternică, ideea de suveranitate: într-o republică (res publica, respectiv bun comun), în care, practic, există o unică entitate (ca în cazul „imperiului”), sau într-o federație, în care ideea de suveranitate este, adevărat, limitată, dar există (doar anumite prerogative de putere se păstrează)?

Criza economică – declanșată în 2008 și care însă nu s-a încheiat – pune sub semnul întrebării ambele construcții, cum de altfel, simte toată lumea, de la analistul cel mai avizat până la simplul cetățean.

3. Uniunea Europeană S.A.

Este binecunoscută definiția *societății pe acțiuni* (S.A.): societate al cărei capital social este împărțit în acțiuni, iar obligațiunile sociale sunt garantate cu patrimoniul social; acționarii răspund numai în limita aportului lor.

Amintim această definiție, întrucât, într-un studiu publicat în anul 2000, intitulat *Cum trebuie să conviețuiască America cu Noua Europă*⁴ (fiind, practic, vorba de Statele Unite ale Americii și Uniunea Europeană), cunoscutul analist politic american Zbigniew Brzezinski face o comparație nu prea măgulitoare pentru blocul european, cu nuanțe peiorative, mai exact că acesta „va fi mai puțin decât Statele Unite ale Europei, dar numai cu puțin mai mult decât Uniunea Europeană S.A.”.

Sau, altfel spus, reluând mai târziu aceste idei într-o altă lucrare a sa⁵, proiectul „Uniunea Europeană” nu seamănă nici mai mult, nici mai puțin, decât cu o societate transnațională (STN), din punct de vedere economic și cu o Elveție confederală, din punct de vedere politic. Împlinirea politică sub forma unor „State Unite” (ale Europei) rezidă în viziunea renumitului politolog american în mai multe aspecte, printre care amintim:

- Lipsa pasiunii ideologice, pasiune ce i-a animat pe „părinții fondatori” ai proiectului american post-colonial.

- Lipsa loialității civice europene, mult titrata sintagmă a „valorilor europene” nereușind să înlocuiască pe deplin lipsa unei identități de factură genetică: sunt prea adânci și prea diferite rădăcinile popoarelor europene, rădăcini care diferă enorm din punct de vedere cultural, comparativ cu perspectiva scurtă a câtorva „coloniști” continentali care au creionat așa-numitul „vis american”; în acest sens, lucrurile au evoluat destul de mult și în SUA: nucleul „fondator” de factură „WASP”⁶ se restrânge pe zi ce trece (îmbătrânirea demografică) în favoarea comunităților hispanice, asiatice etc. (care vin cu un model natalist specific țărilor de origine); de exemplu, în tot sudul SUA, din California până în Florida, se vorbește mai degrabă spaniolă decât engleză americană, iar în timpul scrutinului electoral prezidențial din 2008 (Barack Obama vs. John McCain), buletinele de vot au fost trilingve: engleză, spaniolă, chineză; în același spirit, un alt renumit publicist american, Samuel Huntington, se întreba, exprimând în fapt titlul unei lucrări ale sale⁷, cine suntem (text care i-a atras nenumărate critici și chiar acuzații de rasism)?, făcând o diferențiere netă între primii „coloniști” care au fondat „America”, uniți, indiferent de proveniența lor etnică destul de diversă, de entuziasmul creării unei noi națiuni, și „imigranții” de astăzi care achiesează la „visul american” doar din postura unor minorități care nu mai simt nevoia să se integreze, ba mai mult, generează segregare, fragmentare socială, exacerbând cultul prezervării identității culturale proprii.

- Lipsa angajării emoționale, considerând și afirmațiile anterioare și reamintind, totodată, că proiectul european a fost inițial, prin geneză, unul economic, care a presupus, în primul rând, îndepărtarea de naționalismele exacerbate (în speță, german, francez etc.) prin dezvoltare economică, în spiritul unui joc de tip „win-win”: Franța (Luxemburg) – minereuri de fier, Germania – cărbune, Olanda – poarta către Marea Nordului (portul Rotterdam, care va ajunge și va fi timp de o jumătate de secol cel mai mare port al lumii, depășit în anii 2000, de cele asiatice – Shanghai, Singapore, Hong Kong), împreună Comunitatea Economică a Cărbunelui și Oțelului (CECO), fondată în 1951 (viitoare Uniune Europeană din 1992), cu scopul bine delimitat al partajării producției de oțel și cărbune, prevenind astfel un acces monopolist și exclusiv al unui singur actor asupra industriei siderurgice și o potențială reînarmare a acestuia;

altfel spus, „proiectul european” este mai mult o conveniență, decât o convingere.

- Naționalisme, în loc de naționalism european; explicabil, am putea spune, considerând istoria milenară a popoarelor europene, unele dintre ele aflându-se, prin evoluția lor civilizațională, încă din timpurile străvechi ale Antichității, la baza a ceea ce numim azi „Occident” (valori occidentale, mod de viață occidental, economie de tip occidental, sistem politic occidental etc.), altele născându-se din osmoza deosebit de frământată a coabitării dintre populații sedentare și nomade; oricum, o diversitate genetică și etnică pronunțată și o istorie care, de cele mai multe ori, nu este deloc comună; pe de altă parte, atunci când economia este prosperă și nevoile sociale fundamentale ale societății sunt rezolvate, „naționalismele” se regăsesc doar în paginile manualelor de istorie (vezi exemplele reușite de soluții de tip „soft”: Belgia, Elveția, unde coabitează mai multe grupuri etnice sub jurisdicția aceluiași stat); dar, la fel de bine, de câte ori echilibrul economic a fost distrus, naționalismele se exacerbează, discursurile politice cu tentă naționalistă se extremizează: așa cum a fost și este situația popoarelor balcanice ale fostei Iugoslavii sau așa cum criza economică mondială actuală a acutizat situația în state care, până mai ieri, erau „modele” reușite de state multietnice (cazul Belgiei, care nu a mai putut forma un guvern aproape din 2007).

- Extinderea pe orizontală, nu pe verticală, ceea ce a creionat o Europă cu „geometrie variabilă și mai multe viteze”; integrarea este în mod esențial un proces birocratic și nu e același lucru cu unificarea, remarca amintitul analist american, adăugând că extinderea Uniunii Europene s-a aflat, în mod inevitabil, în antagonism cu intensificarea integrării.

Putem spune că, într-o anumită măsură, actuala criză economică mondială a scos în evidență elemente care pot fi interpretate în spiritul amintitei afirmații a lui Brzezinski: n-a existat un consens în luarea hotărârilor și cei care s-au erijat în principalii diriguitori au fost, trebuie să recunoaștem, *principalii acționari*, respectiv Germania și Franța.

În urmă cu 12 ani, când entuziasmul privind construcția europeană se afla la un maxim istoric, o asemenea apreciere, precum cea privind „Uniunea Europeană S.A.”, era de natură să supere mulți europeni: de la cei din „nucleul dur” al Uniunii

(Franța și Germania, care deja formau *Framania*) până la cei abia „integrați” în <<primul val>> și cei care așteptau cu nerăbdare <<al doilea val>> (între care și noi, românii). Părea atunci, în 2000, mai curând o tresărire de orgoliu a unui analist de prestigiu, ce se dorea obiectiv, dar care, în sine sa, credea în hegemonia americană pe termen ceva mai lung, în contrast cu cei care cântau deja prohodul SUA.

Astăzi, însă, mai ales în condițiile derulării marii crize economice, am putea privi lucrurile puțin altfel, ieșind în evidență aprecierile, în bună măsură rezonabile, ale lui Brzezinski, pe care le putem interpreta astfel (și credem, că în bună măsură, corect):

- O Europă „unită” ar fi, potențial, un rival al SUA; aceasta ar fi teama guvernanților americani, care n-ar mai încuraja procesul integraționist european;

- Actuala Uniune Europeană, în ciuda puterii economice și a gradului relativ înalt de integrare (inclusiv Uniunea Economică și Monetară) este *de facto* sub „protectorat militar” american;

- Uniunii Europene îi lipsește – cel puțin pentru a fi o construcție de tip federal – „un angajament afectiv și ideologic care a stat la originea creării Statelor Unite ale Americii”⁸⁷;

- O „entitate politică europeană” construită pe căutarea avantajelor va foarte diferită de o entitate politică fondată pe convingeri; în acest caz, Brzezinski face referire la țările din Europa Centrală, foste comuniste, care doreau să se integreze în Uniunea Europeană nu din convingeri – precum americanii, trebuie să înțelegem – ci pentru avantaje, apreciind că au mult de câștigat în termeni de securitate, prosperitate, libertate;

- Unificarea mai multor popoare (țări) nu intervine, în general, decât sub efectul unui pericol exterior, în cazul Europei mai întâi Uniunea Sovietică (1989-1991), apoi principala sa moștenitoare, Rusia;

- „Europa va crește, dar mai ales pe orizontală, nu pe verticală, pentru că, în practică, ea nu poate avansa simultan în cele două dimensiuni”, afirma același Brzezinski.

În acest sens, este de amintit că și unii înalți demnitari ai Comisiei Europene s-au pronunțat în același spirit. De pildă, chiar Jacques Delors, fost președinte al Comisiei Europene (1985-1994) a declarat, la începutul anului 2000, că „ritmul extinderii este incontestabil prea rapid și riscă să

dilueze proiectul uniunii politice așa cum el a fost definit de părinții fondatori ai Europei”.

Grecizarea: simplifică sau complică viitorul Uniunii Europene?

Situația din Grecia – peiorativ identificabilă cu sintagma de *grecizare* – ulterior extinsă ca fenomen, la altă scară, și la alte state europene, grupate generic sub expresia PIGS, a demonstrat din nou „vitezele diferite” cu care, din punct de vedere economic și nu numai, înaintează Uniunea Europeană.

Fenomenul a determinat interogări la nivel sistemic, culminate cu inițierea tratatului fiscal la summitul din 1-2 martie 2012 și a arătat mai degrabă vulnerabilitatea statelor europene în situație de criză, mai degrabă decât solidaritate, solidaritate europeană care, de altfel, mult vehiculată ca stindard la nivel de discurs, a avut la bază în contextul ajutării Greciei, mai degrabă rațiunea recuperării investițiilor britanice de pe tărâmul Eladei (similar ale Germaniei în Irlanda), nemaiaudăugând și „lista cu cumpărături” (a se citi armament francez) pe care Grecia trebuie să o onoreze din banii împrumutați. Totodată, felul în care a evoluat situația în Grecia a arătat, încă o dată, spiritul, mai degrabă, pro-american al Marii Britanii (la fel, cu investiții masive dincolo de ocean), decât sentimentul continental european.

Concluzii

Analiza melanjului între cele două poziții către care Uniunea Europeană ar putea tinde într-un viitor apropiat – integrare (și) politică (*Statele Unite ale Europei*) vs. integrare (numai) economică (*Uniunea Europeană S.A.*) – în contextul crizei economice actuale, lasă să se întrevadă câteva concluzii:

Unitate europeană, nu identitate europeană. Sfârșitul Războiului Rece a pus Europa în fața unei șanse istorice: posibilitatea de a se integra teritorial, ideologic etc. Cu toate acestea, euro-optimismul, poate puțin prea exagerat și nefondat pe realitate, de la începutul secolului al XXI-lea, a ținut doar atât cât a ținut și prosperitatea economică sau, mai bine zis, filozofia economică a consumerismului (nu conta cetățenia, atâta timp cât cumpărai, consumai). Criza economică mondială a reactivat animozități vechi și, cel puțin din punctul nostru de vedere,

atestă câteva chestiuni: țările europene sunt doar de „talie” europeană, în rest, sunt prea diferite, cu rădăcini prea adânci în trecut, cu istorii și culturi diferite, unele prea nepregătite pentru democrație și integrare europeană, iar altele prea aproape de Rusia. Nu căutarea cu orice preț a unei identități europene, cuantificată în mult trâmbițatele „valori” omonime, ar trebui să fie „cheia”, ci unitatea.

Interese diferite, viziuni diferite asupra proiectului european. Marii actori ai Uniunii Europene, supranumiți și „nucleul dur” – Franța și Germania – au poziții oarecum divergente asupra unei posibile unități politice europene: prima îmbrățișează ideea unei construcții non-imperiale, gen „republică”, în timp ce cea de-a doua tinde către o structură federală.

Dezintegrarea construcției europene, nu este nicidecum o soluție. Dacă Uniunea Europeană dorește să joace un rol important într-o lume multipolară ce se prefigurează, în care va trebui să facă față unor giganti economici, precum unii emergenți – China, India, Brazilia, de pildă – atunci trebuie să-și păstreze coeziunea structurală.

O ultimă idee: viitorul Uniunii Europene, din punctul de vedere al dilemei temei noastre – „Statele Unite ale Europei” sau „Uniunea Europeană S.A.” – rămâne incert.

BIBLIOGRAFIE:

1. BRZEZINSKI, Zbigniew, *Comment l’Amerique doit vivre avec la nouvelle Europe*, în „Commentaire”, no. 91, 2000.
2. BRZEZINSKI, Zbigniew, *Triada geostrategică. Conviețuirea cu China, Europa, Rusia*, Ed. Historia, București, 2006.
3. COURTY, Guillaume; DEVIN, Guillaume, *La construction européenne, La Découverte*, Paris, 2001.

4. FOUCHER, Michel, *Republica Europeană*, Editura Mirton, Timișoara, 2002.

5. FUKUYAMA, Francis (2004), *Construcția statelor. Ordinea mondială în secolul XXI*, Ed. Antet, Filipeștii de Târg.

6. FUKUYAMA, Francis, *Sfârșitul istoriei și ultimul om*, Ed. Paideia, București, 1992.

7. HUNTINGTON, Samuel, *Cine suntem? Provocările la adresa identității americane*, Ed. Antet, Filipeștii de Târg, 2005.

8. IKENBERRY, John; HALL, John, *The State*, University of Minnesota Press, Minneapolis, 1989.

9. *** Enciclopedia Uniunii Europene, ediția a III-a, Ed. Meronia, București, 2007.

NOTE:

1 Francis FUKUYAMA, *Sfârșitul istoriei și ultimul om*, Ed. Paideia, București, 1992.

2 Michel FOUCHER, *Republica Europeană*, Editura Mirton, Timișoara, 2002, p. 4.

3 *Ibidem*.

4 Zbigniew BRZEZINSKI, *Comment l’Amerique doit vivre avec la nouvelle Europe*, în „Commentaire”, no. 91 (traducere din revista americană „The National Interest”), 2000.

5 Zbigniew BRZEZINSKI, *Triada geostrategică. Conviețuirea cu China, Europa, Rusia*, Ed. Historia, București, 2006.

6 White-Anglo-Saxon-Protestant (sintagmă ce definește din punct de vedere cultural americanul tipic, respectiv un anglo-saxon, de culoare albă, bine individualizat de conservatorismul de factură protestantă).

7 Samuel HUNTINGTON, *Cine suntem? Provocările la adresa identității americane*, Ed. Antet, Filipeștii de Târg, 2005.

8 Zbigniew BRZEZINSKI, *Comment l’Amerique doit vivre avec la nouvelle Europe*, în „Commentaire”, no. 91 (traducere din revista americană „The National Interest”), 2000.

INTERDEPENDENȚA INTERESELOR NAȚIONALE CU INTERESELE EUROPENE

*Dr. Viorel BUȚA**
*Dr. Petre DUȚU***

În esență, interesele naționale sunt fundamentul construcției europene așa cum este cunoscută astăzi Uniunea Europeană. De aceea, apartenența statelor la UE presupune interdependența intereselor naționale cu interesele europene.

În scopul susținerii reciproce, este necesar ca interesele europene să fie convergente și compatibile cu cele naționale, care constituie motorul evoluției ascendente a Uniunii Europene.

Cuvinte-cheie: interese naționale; interese europene; construcție europeană; Uniunea Europeană; identitate europeană; cetățenie europeană.

1. Uniunea Europeană – organizație unică, cu statut internațional deosebit

Uniunea Europeană este o entitate rezultantă a asocierii voluntare a statelor europene, în domeniile economic și politic, cu scopul de a asigura menținerea păcii în Europa și de a favoriza progresul economic și social. În prezent, Uniunea Europeană are 27 de membri, printre care de la 1 ianuarie 2007 se numără și România.

Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE), semnat la Maastricht la 7 februarie 1992 și intrat

în vigoare la 1 noiembrie 1993 a consemnat crearea acestei entități complexe. Până la Tratatul de la Lisabona, semnat la 13 decembrie 2007 și intrat în vigoare la 1 decembrie 2009, UE reunea trei piloni, și anume: pilonul comunitar, constituit din trei comunități – Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului; Comunitatea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice sau „Euratom”; pilonul al doilea, privind politica externă și de securitate comună (PESC) și pilonul al treilea, constituit prin cooperarea polițienească și judiciară în materie penală (JAI).

Tratatul de la Lisabona a suprimat această structură pe piloni, înlocuind, oficial, Comunitățile Europene cu Uniunea Europeană. Termenii *comunitate* și *comunitar* dispar deci din tratatul ce instituie Comunitatea Europeană, ce o conducea, este redenumit Tratatul privind Funcționarea UE. Tratatul UE și Tratatul privind Funcționarea UE constituie documentele fundamentale ale UE. Cu toată această simplificare, numeroase domenii de intervenție a UE rămân supuse procedurilor decizionale interguvernamentale (de exemplu, PESC impune acordul unanim al statelor membre).

** Dr. Viorel BUȚA (vbuta@unap.ro), este prof. univ. dr. în cadrul Facultății de comandă și stat major din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”.*

*** Dr. Petre DUȚU (dutupetre63@gmail.com), cercetător științific gradul II, este directorul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, România.*

UE este o organizație unică. Ea nu este nici federație, nici confederație de state, dar este recunoscută ca fiind o organizație internațională. Ea este o entitate juridică independentă a statelor ce o compun și dispune de competențe proprii, *exclusive* (politică agricolă comună, pescuit, politică comercială etc.), ca și de competențe pe care le împarte cu statele membre – *competențe partajate*¹. Totuși, ea este dotată cu personalitate juridică prin Tratatul de la Lisabona (art. 47 TUE), ceea ce îi permite să încheie tratate sau să adere la convenții. În fine, UE posedă instituții forte, cărora statele membre le-au transferat o parte din competențele lor. Aceasta înseamnă că avem de a face cu o legătură strânsă între ceea ce este interes național și interes european, fondată pe un act voluntar din partea statelor membre.

Statutul UE este unul de putere semnificativă a lumii din punct de vedere economic. UE este apreciată ca fiind un gigant economic². Aceasta întrucât ea este prima putere comercială a lumii, deși are doar 7,3% din populația mondială. Fără a lua în calcul relații comerciale intracomunitare, UE ocupă primul loc în relații comerciale mondiale. UE este exportatoare de servicii, înaintea SUA, ceea ce nu este deloc neglijabil într-o lume în care sectorul terțiar ocupă un loc eminent. De altfel, UE a fost, în 2010, prima putere economică mondială, cu 25,85% din PIB-ul mondial, a fost prima putere agricolă (primul importator și exportator cu SUA), prima putere terțiară mondială și prima putere industrială a lumii³. Triada UE, SUA, Japonia reprezintă 57,7% din PIB-ul mondial în 2010, potrivit aceleiași surse.

Deci din punct de vedere economic, UE reprezintă o entitate cu un statut înalt, la nivel regional și global. Pe plan politic, nu se poate face aceeași afirmație. Practic, în acest domeniu, unele dintre statele membre ale UE au un statut înalt și roluri asumate pe măsură. Este vorba, înainte de toate, de Franța, Regatul Unit, Germania. Aceasta se explică prin divergențele de abordare între statele membre, între atlantiști și ceilalți, favorabili unei veritabile emergente a Europei pe scena mondială. În plus, politica externă trebuie să se sprijine pe o capacitate de apărare, ceea ce lipsește UE. Forțele armate ale celor mai multe state membre UE sunt integrate în NATO, în timp ce altele sunt neutre și doresc să-și mențină acest statut – este vorba de Irlanda, Austria, Suedia, Finlanda și Malta.

În plus, două țări dispun de forță nucleară

– Franța și Regatul Unit – ceea ce face dificilă o armonizare a strategiilor militare. Practic, aici este vorba de prevalarea intereselor naționale față de interesele comunitare. Pe de altă parte, europenii nu au găsit încă un limbaj comun în materie de politică externă. Potențialitatea pentru Europa de a-și face auzită vocea în lume rezidă, fără îndoială, astăzi în abordarea multilaterală a relațiilor internaționale și în voința sa de a face ca dreptul internațional să fie respectat. Ansamblul relațiilor externe ale Uniunii Europene constituie un fel de diplomatie europeană. În plus, ea propune un model țărilor terțe, cel al integrării regionale, ce în alte părți ale lumii pot încerca să se reproducă (de exemplu, Mercosur în America Latină).

În schimb, capacitatea sa de intervenție este limitată. UE poate mai ușor să gestioneze conflicte în operațiile civile decât să trimită trupe. Ea nu are o armată proprie, ci statele sale membre au forțe armate. De altfel, dependența energetică a Europei o face vulnerabilă și împinge fiecare țară membră să-și promoveze prioritar interesele naționale. În acest context, relația cu NATO și SUA rămâne determinantă. Într-o anumită măsură, se poate afirma că acestea toate se constituie în limitele unei puteri de tip „soft”.

Tratatul de la Lisabona⁴ precizează valorile Uniunii Europene, și anume: respectarea demnității umane, libertatea, democrația, egalitatea, statul de drept, respectarea drepturilor omului, inclusiv a drepturilor persoanelor aparținând minorităților. Ele sunt comune statelor membre într-o societate caracterizată prin pluralism, nediscriminare, toleranță, dreptate, solidaritate și egalitate între femei și bărbați (art. 2 TUE).

Definirea acestor valori și principii este rezultatul unei evoluții. Într-adevăr, construcția europeană se baza la începutul său exclusiv pe plan economic. Dar, progresiv, diferitele texte sau tratate au definit valorile comune statelor membre. Astăzi, aceste valori și principii însușite de toate statele membre fac ca Uniunea să existe și să funcționeze, urmărind obiective, scopuri atât sub formă de interese comune cât și naționale.

2. Modalități de definire a interesului național și a interesului european

Uniunea Europeană, ca entitate complexă, reprezintă un spațiu în care se intersectează, interacționează și se influențează reciproc

un ansamblu de interese ce cuprind: interese naționale; interese europene; interese generale; interese strategice; interese economice; interese de securitate.

În opinia noastră, prioritare sunt interesele naționale ale statelor membre ale Uniunii Europene. Aceasta cel puțin din următoarele motive: Uniunea Europeană s-a creat din dorința de a atinge mai rapid și mai sigur interesele naționale ale statelor membre; interesele naționale sunt motorul funcționării Uniunii; interesele naționale, prin dinamica lor alertă, asigură și garantează evoluția Uniunii Europene; interesele naționale dau valoare politică Uniunii Europene.

Pe de altă parte, Uniunea Europeană are propriile interese pe care le susține și le promovează. Totodată, în definirea interesului european trebuie avută în vedere specificitatea Uniunii Europene, ca entitate socială, economică și politică. De aceea, pentru a defini interesul european, se va porni de la conceptul de interes național și de la ceea ce reprezintă construcția europeană. De asemenea, în definirea interesului european se impune avut în vedere rolul actorului ce-l promovează. Interesul european fiind adesea fructul negocierilor, dezbaterilor și reflecțiilor politice, este indispensabil să se identifice actorii participanți la definirea sa. Scopul este să se înțeleagă articulația între diferite concepții ale intereselor europene. În acest sens, se au în vedere actorii instituționali – reprezentanții statelor, Comisia Europeană, parlamentele naționale și Parlamentul European – pe de o parte, și actorii privați – grupurile de interese, cercurile de reflecție, organizațiile societății civile, mișcărilor sociale – pe de altă parte. În fine, înscrierea interesului european într-o strategie este un alt demers în definirea interesului european. În acest scop, se identifică obstacolele și mijloacele de promovare ale interesului european, inclusiv ale celui în materie de securitate.

În general, definirea interesului național s-a făcut în cadrul teoriei relațiilor internaționale. În acest sens, două sunt teoriile principale ce au abordat ample relațiile internaționale, și în cadrul lor, conceptul de interes național. Este vorba de *teoria realistă* și de *teoria constructivistă*.

Astfel, interesul național ocupă un loc central în *gândirea realistă*, care face din acesta cheia înțelegerii relațiilor internaționale. Practic, interesul național este „definit în termeni de putere” și ghidează comportamentul decidenților politici⁵.

Raționalizat, interesul național al realiștilor este un continuum inteligibil ce depășește simplele referințe sau succesiunea motivelor mai mult sau mai puțin coerente⁶. Dacă politica ce a admis puterea variază în funcție de circumstanțe, ideea de interes național este invariabilă⁷.

Pentru Morgenthau, interesul național este circumscris sferei politice. Constituind un principiu superior, interesul național nu poate fi pus în discuție. Ideea că interese divergente pot să coexiste în cadrul aceluiași stat este respinsă de fondatorul realismului, ce apără autonomia sferei politice în raport cu economia sau cu morala⁸. Pentru un realist, puterea este un principiu superior, care nu ar putea fi subordonat la imperative economice, juridice sau morale. Această autonomie a puterii generează o autonomie a decidentului în raport cu societatea.

În perspectiva realistă, promovarea interesului național nu este decât o lege teoretică ivită din observația empirică a relațiilor internaționale: aceasta este și o exigență politică și un criteriu de evaluare a politicii externe a unui stat. Teoria realistă se vrea deci normativă ca o mărturie a profunzimii studiilor de caz realizate de autori realiști aplicate să demonstreze că o asemenea politică externă este sau nu este conformă cu interesul național.

Pe de altă parte, relațiile internaționale fiind percepute ca un joc de putere, statele nu trebuie să urmărească decât un singur interes: să-și conserve sau să-și crească puterea. Interesul național al realiștilor este deci esențial conservator, deoarece el face din supunerea legilor pretins universale o exigență a eticii politice. Prin urmare, interesul european nu ar putea fi suma intereselor naționale, nici chiar convergența lor⁹. Mai întâi, pentru că interesul național este fructul dezbaterilor și arbitrajelor între diferite opțiuni politice. El nu emerge dintr-o simplă observație pretins obiectivă a realității. Deci, interesul național se definește în funcție de un proiect și de un orizont politic. Interesul național se definește nu doar în funcție de ceea ce este (dorința de putere)¹⁰, ci din ceea ce ar putea fi: orizont politic comun al unei unități politic eterogene. Interesul național nu vizează numai apărarea sau conservarea statului, el promovează, de asemenea, proiectul societății pe care națiunea îl definește. În indeterminarea sa teoretică și practică¹¹, interesul național deschide calea posibilului: o oportunitate de sesizat pentru a se gândi la interesul european.

Contrar viziunii realiste potrivit căreia statele sunt constrânse să-și urmărească interesele și să-și crească puterea din cauza anarhiei sistemului internațional, *teoria constructivistă*, prin A. Wendt, a dezvoltat ideea că anarhia este înainte de toate ceea ce fac statele. Astfel, această teorie permite mai mult să se analizeze construcția europeană. Adepții ei susțin că interesele naționale reprezintă produsul interacțiunilor între state¹², fiecare stat definindu-și interesele ținând cont de interesele celorlalte state și de o manieră în care acestea din urmă percep interesele celor dintâi. În temeiul acestei teorii, ar însemna că UE își definește interesele în contact cu partenerii săi, în timpul negocierilor internaționale cu OMC, ONU, sau al întâlnirilor la nivel înalt bilaterale între Uniune și țări terțe: SUA, Rusia, China, India.

După numeroase critici formulate pe dimensiunea analitică a noțiunii de interes național, abordarea constructivistă încearcă să-i redea un conținut teoretic, considerându-l atât ca un element determinant al procesului de decizie în politica externă, cât și ca un element al discursului politic ce permite să se justifice alegerile, obținându-se consensul. Astfel, analiza percepțiilor și interpretărilor este în centrul abordării constructiviste. Realitatea nu este o dată obiectivă, ci o sursă de interpretări. Deciziile politice nefiind luate decât plecând de la o anumită percepție a lumii influențată de reprezentările culturale, definiția interesului național rezultă din construcții sociale și implică referințe comune: contextul domestic, societatea, valorile sale, reprezentările sale influențează asupra percepției crizelor și relațiilor internaționale.

O altă definire a interesului național și a celui european pleacă de la rolul *identității naționale și europene*. Rolul central conferit identității în definirea interesului național nu este apanajul constructiviștilor. Într-adevăr, studiul concepțiilor realiste asupra interesului național a arătat cum apărarea sa este legată de protecția identității politice: natura regimului, funcționarea instituțiilor, de exemplu. Interesul național fiind acceptat că garantează supraviețuirea unității politice, el vizează prezervarea identității sale: de a permite unității politice să rămână ceea ce ea este. Ceea ce schimbă constructiviștii este concepția identității nu ca o dată esențială, fixă și imuabilă, ci ca o construcție socială¹³. Procesul construcției interesului național detaliată de J. Weldes arată

că reprezentările comune pot evolua și face să evolueze identitatea unui actor. Identitățile fiind fructul interacțiunilor inter-subiective, interesul național nu ar putea fi definit egoist fără a lua în considerație perspectivele externe. Sistemul internațional și valorile sale influențează definirea interesului național. Progresul dreptului umanitar cu noțiunile sale de drept al ingerinței sau responsabilitatea protejării, ca și promovarea rezolvării pașnice a conflictelor, de exemplu, constrâng acțiunea statelor¹⁴. Privind interesul european, aceste reflecții incită la a se întreba dacă există o identitate europeană susceptibilă să determine interesele Uniunii. Sentimentul apartenenței comune fiind destul de slab printre cetățenii europeni, ar trebui să se gândească la ceea ce poate compensa această lipsă a referințelor comune. Deși ea joacă un rol important în definirea intereselor, acest rol al identității nu trebuie să fie supraestimat. Prin urmare, eroarea comisă de realiști prin definirea interesului național în termeni de putere nu ar putea fi corijată prin înlocuirea puterii cu identitatea, și aceasta, pentru numeroase motive. Mai întâi, identitatea unei unități politice este întotdeauna un concept vag dacă se are în vedere dificultatea definirii identității europene de o manieră unanim acceptată. La fel stau lucrurile și cu definirea identității naționale¹⁵. În plus, identitatea este adesea mai mult o căutare sau o construcție decât o dată esențială și imuabilă moștenire a trecutului. De asemenea, este esențial să se distingă (fără a se opune în mod necesar) identității moștenirii culturale. În fine, trebuie menționat că însăși identitatea nu este omogenă. Ea este uneori incoerentă și poate, prin urmare, să fie o sursă de interese contradictorii. Cetățeanul încarnează această eterogenitate a identității și interesului. Salariat, contribuabil, consumator, utilizator de servicii publice, asistat social, un cetățean poate avea interese contradictorii. Fiecare dorește în general să consume și să posede mai mult plățind însă mai puțin și arătându-și atașamentul la o dezvoltare socială și ecologică durabilă.

Identitatea nu este alfa și omega definirii interesului. Totuși, mitul identitar a fost fundamental în formarea sentimentului național și în construcția statelor-națiuni. În acest sens, trebuie subliniată importanța noțiunii de inamic în formarea sentimentului de apartenență comună. Or, dacă plecăm de la premisa că definirea intereselor europene se poate face doar pornind de

la aspecte care țin de identitate, în condițiile în care identitatea europeană nu poate lua naștere decât din confruntarea cu un inamic sau din stigmatizarea alterității, a tot ceea ce nu este european, riscăm să creăm o imagine asupra interesului european care să pervertească mai degrabă identitatea europeană decât să fie expresia ei. De aceea, este indispensabil să țină cont de un interes european care să fie mai mult fondat pe un proiect comun decât pe rădăcini sau pe o identitate comună.

Cele mai multe derivate identitare își află adesea originea în slăbiciunea contractului social sau al proiectului care leagă cetățenii, cum dovedesc conflictele etnice în statele „delincvente”. Atunci când niciun proiect comun nu este împărtășit, mobilizarea identităților etnice sau religioase permit să se recreeze legătura dar, la fel, clivajul acolo unde opozițiile politice sau dezbaterile de idei au dispărut. Atunci etnicitatea se manifestă ca sentiment al apartenenței comune. Din acel moment, definirea intereselor europene nu poate să se dezvolte decât evitând replierile naționaliste prin promovarea unei cetățenii europene fondate pe valori și principii cum sunt cele definite în Carta europeană a drepturilor fundamentale. Recunoscând identitățile și culturile naționale, aceasta evocă o cetățenie europeană (cap. V) marcată prin voința de a împărtăși un viitor pașnic fondat pe valori comune. Mai mult decât pe o moștenire patrimonială comună, interesul european se poate fonda pe un proiect comun – ceea ce nu interzice de altfel să se recunoască sau să se discute ceea ce face această moștenire europeană. Astfel, se află o distincție făcută anterior între un interes vizând mai mult conservarea și protecția, și un interes ce privilegiază dezvoltarea, „cucerirea” și fructificarea patrimoniului. Prin urmare, interesul european nu privește în mod unic protecția teritoriului, a cetățenilor și instituțiile Uniunii ci acoperă, de asemenea, dezvoltarea sa: aprofundarea integrării politice și dezvoltarea cetățeniei europene.

O altă modalitate de definire a interesului național este din perspectiva rolului său în construcția europeană. O serie de teorii au încercat să analizeze relația dintre interesul național și construcția europeană. Amintim, printre altele, teoria funcționalistă, teoria instituționalistă, teoria neofuncționalistă. Astfel, teoria funcționalistă dezvoltată de Mitrany¹⁶ nu privește în mod direct construcția europeană. Mitrany pare chiar reticent la ideea construcțiilor regionale, care nu ar face

decât să deplaseze competiția dintre state spre opoziția între entități regionale sau continentale mai vaste. Totuși, principiile și articulația teoriei funcționaliste sunt utile pentru a înțelege integrarea europeană. Ele au fost reluate pentru a explica cum cooperările ad-hoc în domenii concrete – energie, materii prime, economie, securitate, apărare – pot întări interdependența între state și îmbunătăți relațiile dintre ele. Studiul Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului realizat de E. Haas reia această idee și se alătură proiectului lui J. Monnet de a crea o entitate politică plecând de la o puternică integrare economică¹⁷. Dar funcționalismul inițial tinde să se distingă de abordarea constituțională potrivit căreia integrarea statelor și convergența intereselor implică o construcție politică globală, că este vorba de o ligă sau de o federație. Într-adevăr, într-o perspectivă pur funcționalistă, Uniunea Europeană poate foarte bine să continue să-și întărească integrarea prin noi cooperări și agenții ad-hoc, fără ca aceasta să conducă la adoptarea unei constituții europene sau la crearea unui stat federal european. Pentru Mitrany, miza nu este de a schimba frontierele prin noi tratate, ci de a face aceste frontiere insignifiante grație unei cooperări funcționale crescute. Din punct de vedere funcționalist, trebuie să se sprijine pe interesele comune pentru a forma o societate transnațională efectivă cu adevărat. Dar dacă interesele comune sunt la baza acestei cooperări funcționale, se poate pune întrebarea până la ce punct creșterea schimburilor, atenuarea frontierelor și crearea de agenții internaționale specializate nu fac necesară formarea unei entități politice comune; mai ales din momentul în care statele își pierd legitimitatea și puterea de a iniția, decide, acționa și controla în cursul delegării sau partajării de competență cu Uniunea. Mai ales aceasta afirmă neofuncionaliștii care adoptă viziunea Europei în general apropiată de federalism.

Neofuncionaliștii mobilizează conceptul de *spillover* pentru a explica trecerea de la integrarea economică la integrarea politică, ideea fiind că orice cooperare, crescând interdependențele, necesită o extindere a cooperării în noi domenii și astfel se ajunge până la constituirea unei entități politice¹⁸. Miza este deci de a defini dacă, așa cum gândesc neofuncionaliștii, interdependența societăților conduce în mod necesar la formarea unei comunități politice. În teorie, ideea este seducătoare. Este, într-adevăr, greu de imaginat

cum interesele comune, făcând loc la activități comune și cooperări sau schimburi transnaționale pot să nu implice norme comune și deci o autoritate publică – ceea ce recunoștea chiar Mitrany prin importanța dată agențiilor specializate. Dar agențiile interguvernamentale nu permit în mod necesar emergența unui spațiu public comun instituționalizat în jurul unui stat. Aceasta este mai ales ceea ce arată lucrările anumitor federaliști, precum A. Sbragia¹⁹, care distinge interese funcționale și interese teritoriale. Se poate avea aici un decalaj între politicile funcționale deterritorializate și amenințate cu nivelul comunitar și interese ce rămân solid ancorate în teritorii, naționale sau infra-naționale²⁰. Acest decalaj se observă concret în cadrul Uniunii Europene, unde partizanii unei integrări crescute avansează argumente pragmatice și raționale pentru a dezvolta politici funcționale la nivel comunitar și destinate la a fi mai eficiente decât politicile naționale (folosind o anumită manieră principiul subsidiarității), atunci când cetățenii europeni rămân încă adesea foarte atașați cadrului național și sunt reticenți în privința noilor transferuri de suveranitate. Una din lacunele neofuncționalismului este de lăsa să se gândească că o construcție politică poate să se forjeze din voința cetățenilor, că o entitate politică europeană poate naște cooperări tehnice sporite fără a trezi conștiința politică a cetățenilor. Construirea Europei pentru cetățeni și nu prin cetățeni este probabil sortită eșecului. Nu s-ar putea gândi un interes european care să nu fie pentru și prin cetățenii europeni în jurul intereselor colective.

3. Unitate și diversitate de interese în Uniunea Europeană

Înțelegerea formării interesului european în domeniul fundamentale ale statului, inclusiv în materie de securitate și apărare, depinde de ceea ce vor înțelege toți cei implicați prin politica externă și de securitate la nivelul UE. Pentru numeroși autori, este important a nu se limita la singurele acțiuni duse de instituțiile europene, ci de a include europeanizarea politicilor naționale²¹. Astfel, politica externă a Uniunii ar cuprinde inițiativele comune dar și politicile naționale, ar fi vorba de rezultanta a ceea ce UE și statele membre fac în cadrul relațiilor internaționale. Alții evocă un sistem de interacțiuni între politicile comunitare, PESC și diplomațiile

naționale²². Or toate diplomațiile naționale nu sunt atât de europenizate și numărul de instituții în care actorii politici naționali se manifestă în diplomatie și/sau apărare este suficient de mare. În acest sens, se pot aminti: Consiliul de Miniștri ai Afacerilor Externe și ai Apărării, COPS (Comitetul Politic și de Securitate), subordonat COREPER (comitetului Reprezentanților Permanenți), la care se pot adăuga toate organele PESC și PSAC.

Pe de altă parte, sunt autori care afirmă că nu există o veritabilă politică externă europeană²³. Această critică asupra incoerenței politicii externe și de securitate a Uniunii trebuie totuși să fie relativizată, în măsura în care deja s-a subliniat absența coerenței, ce ar putea uneori domni între ministerele sau agențiile în chiar cadrul unui stat, din cauza divergențelor lor de interese. Se cuvine remarcat faptul că există interese comune statelor europene: apărarea teritoriului, a instituțiilor, a libertăților fundamentale, de exemplu, care nu au permis efectuarea unui transfer de suveranitate.

Definirea *intereselor convergente* nu este totuși suficientă pentru a adopta politici comune coerente. Împărțirea responsabilităților între state și instituțiile comunitare implică o reînnoire a abordării suveranității, îndeosebi în domeniul securității. Or, este imperios necesar să se facă distincție între interesul statal și interesul național și nu între suveranitatea statală și suveranitatea națională. O dată în plus, această reflecție asupra interesului european face necesară luarea în calcul a *noțiunii de cetățenie*. Înainte de a analiza maniera în care diferiți actori concep interesul european, este util de a rezuma pe scurt aporturile conceptuale ce vor fi utilizate pentru a gândi interesul european. Atât interesul național, cât și interesul european se impun a fi definite nu doar plecând de la un singur criteriu fie că este vorba de putere, fie de identitate. Dacă teoriile normative ale interesului național au încercat să-i dea un conținut obiectiv, este mai pertinent să se analizeze procesul de definire decât conținutul lui. Prin urmare, ambiția inițială de a gândi interesul european plecând de la ceea ce el este și ar putea fi și nu de la ceea ce ar trebui să fie, își păstrează întreaga sa relevanță. Conținutul interesului european depinde de proiectul politic al Uniunii, și relevă atunci mai multă muncă a politicului decât a cercetătorului.

Interesul european, ca și interesul național, fiind înainte de toate, obiectul unei cercetări, este util a identifica *actorii ce contribuie la elaborarea*

sa și de a reflecta la legitimitatea lor. Insistându-se pe distincția între interes național și interes de stat și subliniată importanța unui spațiu public comun în formarea consensului, definirea interesului european nu poate să se limiteze doar la actorii internaționali. Se va ține cont de rolul societății civile, încercând să se definească interesul european în termeni de cetățenie europeană, cu atât cu cât pare dificil, chiar periculos să se fondeze interesul european pe criterii identitare sau culturale.

Dacă *sentimentul apartenenței comune* rămâne slab în Europa, studiul rapid al teoriilor construcției europene a permis să se pună la zi rolul particular al instituționalizării politicilor de securitate și de apărare în aprofundarea integrării. Deci, este necesar ca, la nivelul UE, să fie depuse eforturi în special pentru definirea unui interes european de securitate; acest interes de securitate fiind înțeles în sens larg, deoarece el nu se limitează la conservarea unui patrimoniu economic, cultural, politic, ci vizează menținerea unui echilibru de o manieră dinamică. Securitatea Uniunii și a cetățenilor săi trece astfel prin vitalitatea instituțiilor sale și reforma lor, mai mult decât conservarea lor în marmură.

4. Interesul național, motor al construcției europene

Conceptul de interes național este fundamental pentru orientarea politicii externe. El reprezintă călăuză principală a întregii activități externe desfășurate de un stat²⁴. Interesul național se definește printr-o serie de parametri: primul îl constituie gradul său de generalitate – nu orice interes îngust intră în categoria interesului național, ci numai cele care au o acoperire cât mai largă; al doilea parametru îl constituie gradul de perenitate – căci nu este vorba de interese conjuncturale, ci de cele cu adevărat durabile, care nu sunt alterate de trecerea timpului; în sfârșit, avem în vedere capacitatea unor asemenea interese de a fi traduse în practica politică, căci, fără aceasta, ele rămân doar în stadiul aspirațiilor imposibil de atins.

Concret, interesele care intră în categoria interesului național se exprimă prin valori, care se traduc apoi în obiective palpabile, pe care actorul trebuie să le îndeplinească. Odată stabilit obiectivul, trebuie alese mijloacele de atingere a acestuia, iar, în cadrul lor, modalitățile concrete prin care se procedează. Acest lucru este valabil atunci când actorul este cel ce lansează o inițiativă

de politică externă; când însă trebuie să răspundă la o inițiativă lansată de alt actor, deci la un stimul extern, el trebuie să identifice răspunsul (urmărind aceeași secvență: obiectiv – modalitate – mijloc) care îi asigură satisfacerea în cel mai înalt grad a propriului său interes național. În acest sens, Strategia națională de apărare²⁵ definește interesele naționale astfel: „*Interesele naționale sunt acele nevoi și aspirații esențiale pentru afirmarea identității și valorilor naționale, existența statului și asigurarea funcțiilor sale fundamentale. Interesele naționale sunt caracterul național al statului, suveranitatea și independența, unitatea și indivizibilitatea sa ... forma republicană de guvernământ, independența justiției, pluralismul politic și limba oficială, româna*”.

Noțiunea de interes național a generat, de-a lungul timpului, ample dezbateri. Pornind de la presupuziția că statul-națiune este principalul actor în relațiile internaționale, au fost formulate mai multe definiții ale interesului național. Astfel, interesul național a fost conceput ca: finalitate generală și continuă pentru care acționează fiecare națiune; nevoile și dezideratele unui stat suveran percepute în relațiile cu celelalte state ce constituie mediul extern; suma de scopuri politice privite ca preocupări speciale ale unei națiuni; nevoile și năzuințele vitale și mobilurile hotărâtoare ce călăuzesc și animă acțiunea națiunii și statului în viața internațională.

Aceste caracteristici esențiale ale interesului național rămân neschimbate, pentru toate statele membre, odată cu integrarea lor în Uniunea Europeană.

În opinia noastră, satisfacerea deplină, oportună și sistematică a intereselor naționale constituie fundamentul ideii de construcție europeană. De fapt, inițiatorii Comunității Europene, devenite ulterior Uniunea Europeană, au pornit la drum animați de dorința de a depăși împreună dificultățile sociale, economice și politice generate de anii celui de al Doilea Război Mondial. Pe parcursul construcției, odată cu constatarea unor avantaje îndeosebi economice, s-a amplificat ideea construcției europene. Prin constituirea Uniunii Europene, statele membre speră la o creștere a securității și stabilității lor interne, la sporirea bunei stări a cetățenilor lor, de fapt, la împlinirea obiectivelor ce materializează atingerea intereselor naționale.

În opinia noastră, unele prevederi din Tratatul de la Lisabona pun în evidență superioritatea și

prioritatea intereselor naționale în raport cu cele europene. Astfel, documentul citat menționează că „Uniunea respectă egalitatea statelor membre în raport cu tratatele, precum și identitatea lor națională, inerentă structurilor lor fundamentale politice și constituționale, inclusiv în ceea ce privește autonomia locală și regională. Aceasta respectă funcțiile esențiale ale statului și, în special, pe cele care au ca obiect asigurarea integrității sale teritoriale, menținerea ordinii publice și apărarea securității naționale. În special, securitatea națională rămâne responsabilitatea exclusivă a fiecărui stat membru”²⁶. De asemenea, articolul 50 al TUE, paragraful (1), prin conținutul său, subliniază posibilitatea statelor membre de a hotărî să se retragă din Uniune, în conformitate cu normele sale constituționale. În opinia noastră, o asemenea hotărâre nu poate fi determinată decât de incompatibilitatea dintre interesele naționale ale statului în cauză și interesele europene promovate de către Uniunea Europeană.

Concluzii

Analiza teoriilor interesului național și al construcției europene, precum și studierea concepțiilor politice ale interesului european permit desprinderea unor concluzii pertinente despre ceea ce se vrea a fi interesul european.

Mai întâi, se constată un *interes european ce vrea să depășească interesul național*. Definierea conceptului de interes european nu se poate face de o manieră obiectivă în termeni de putere printr-un actor pretins unic sau omogen, statul. Înainte de toate, interesul european este rezultatul unei cercetări, el este inventat, nu a existat a priori. Pe de altă parte, identitatea europeană nu constituie esența interesului european, căci ea nu este încă precis definită sau constituită concret. În plus, interesul european nu poate fi socotit suma intereselor naționale ale statelor membre. Studiul tratatelor UE, politica în materie de imigrare și azil a Uniunii diferă frecvent de cea a statelor membre.

Apoi, este evidentă încercarea de a *defini interesul european apelând la cetățenia europeană*. Așa cum interesul de stat diferă de interesul național și interesul Uniunii nu se limitează la interesul instituțiilor și include interesul cetățenilor, mai ales de când UE a instaurat cetățenia europeană. Este vorba de a concepe interesul european în termeni de interes general. Depășirea pluralității

intereselor naționale și particulare nu are nimic evident în măsura în care interesul general nu se poate sprijini doar pe interesele comune convergente sau compatibile. Căci ideea de interes comun implică convergența sau compatibilitatea intereselor naționale sau particulare și subînțelege o posibilă armonie, interesul general în ceea ce îl privește, poate să necesite depășirea intereselor naționale sau particulare și uneori să se opună acestora, riscând să pună în discuție suveranitatea statelor. În același timp, devine importantă participarea cetățenilor la stabilitatea instituțiilor și la vitalitatea vieții publice europene. Cu alte cuvinte, cetățeanul european trebuie să se implice activ, responsabil, în deplină securitate juridică și voluntar în viața cotidiană a Uniunii. Astfel, se formează și dezvoltă sentimentul apartenenței comune al cetățenilor la Uniunea Europeană. În acest context, favorizarea ideii unui contract social european se pare că devine o necesitate.

În fine, se constată preocuparea de a *defini interesul general european prin apelul la un contract social european*. Definierea unui interes general european implică un adevărat contract social european în sensul definit de J.J. Rousseau²⁷. O astfel de concepere a interesului european presupune existența unui spațiu public comun liber, deschis și pluralist, o politizare crescută a UE.

Interesul general este rezultatul unei cercetări ce permite nu doar concilierea, ci și depășirea intereselor particulare în favoarea binelui comun și a unei uniuni din ce în ce mai strânse, iar aceasta din urmă nu se poate face fără adeziune la un proiect politic comun. Definierea unui contract social și a unui interes general trece, totodată, prin investirea actorilor publici locali, regionali, naționali și europeni, pe de o parte, și mobilizarea diferiților mediatori ce pot servi de interfață între cetățeni și sfera politică.

În definierea interesului european, mai mult decât puterea sau identitatea, un rol semnificativ are *cetățenia*, adică partajul valorilor comune și adeziunea la un contract social. Dincolo de o simplă absență a riscurilor sau a amenințărilor, o Europă mai sigură într-o lume mai bună implică o proiecție internațională autonomă în termeni de strategie, de capacități de planificare și de conducere a operației, dar și în termeni de viziune asupra lumii.

Interesele naționale ale statelor membre joacă un rol semnificativ în constituirea și afirmarea intereselor europene, care, în opinia noastră, trebuie

să fie o rezultată a celor dintâi. Statele membre, indiferent de gradul de integrare în Uniune, vor rămâne actorii fundamentali în promovarea intereselor naționale și, evident, al celor europene. Condiția necesară și suficientă a atingerii simultaneității apărării și promovării celor două categorii de interese este dacă și numai dacă acestea sunt convergente și compatibile unele cu celelalte.

Comportamentul statelor membre în timpul actualei crize financiare și economice probează superioritatea intereselor naționale în raport cu interesele europene.

BIBLIOGRAFIE:

1. ARON, Raymond, *Paix et Guerre entre les Nations*, Calmann Levy, Paris, 1967.
2. BĂRBULESCU, Iordan G.; RĂPAN, Daniela, *Dicționar explicativ trilingv al Uniunii Europene*, Editura Polirom, Iași, 2009.
3. FABRINI, Sergio; PIATTONI Simona (dir.), *Italy in the European Union, Redefining National Interest in a Compound Polity*, Lanham: Rowmann & Littlefield Publishers Inc., 2008.
4. HAAS, Ernst. *The Uniting of Europe: Political, Social and Economic Forces 1950-1957*, Notre Dame, Ind. : University of Notre Dame Press, 2004.
5. HERAULT, Paul, *Penser l'intérêt européen: du compromis entre intérêts nationaux à l'intérêt général européen*, Institut d'Etudes Politiques de Paris, 2009, http://ddata.over-blog.com/xxxxyy/2/48/17/48/Fichiers-pdf/Europe/Penser_l-int-r-t_europ-en_-_P_H-rault.pdf.
6. MORGENTHAU, Hans J., *Politics among Nations The Struggle for Power and Peace*, New-York, Alfred A. KNOFF, 1967, 4th edition.
7. Site-ul oficial al Uniunii Europene, www.europa.eu.
8. Tratatul de la Lisabona, <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:RO:HTML>.
9. WENDT Alexander, *Anarchy Is what States Make of It: The Social Construction of Power Politics*, in International Organization, 1992.

NOTE:

1 Iordan G. BĂRBULESCU; Daniela RĂPAN, *Dicționar explicativ trilingv al Uniunii Europene*,

Editura Polirom, Iași, 2009, pp. 201-206.

2 *L'Union européenne est-elle une grande puissance?*, site Direction de l'information légale et administrative (DILA) 6.08.2010, <http://www.vie-publique.fr/decouverte-institutions/union-europeenne/approfondissements/union-europeenne-est-elle-grande-puissance.html>, accesat la 30 martie 2012.

3 Conform datelor Fondului Monetar Internațional, apud *L'Union européenne dans le monde*, http://fr.wikipedia.org/wiki/%C3%89conomie_de_l%27Union_europ%C3%A9enne#L.27Union_europ.C3.A9enne_dans_le_monde, p.1, accesat la 30 martie 2012.

4 Tratatul de la Lisabona, <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:RO:HTML>

5 MORGENTHAU, Hans J., *Politics among Nations The Struggle for Power and Peace*, New-York: Alfred A. KNOFF, 1967, 4ème édition p. 5.

6 Ibidem, p. 5.

7 Ibidem, p. 8.

8 Ibidem, p. 11.

9 Paul HERAULT, *Penser l'intérêt européen: du compromis entre intérêts nationaux à l'intérêt général européen*, Institut d'Etudes Politiques de Paris, 2009, http://ddata.over-blog.com/xxxxyy/2/48/17/48/Fichiers-pdf/Europe/Penser_l-int-r-t_europ-en_-_P_H-rault.pdf, p.17, accesat la 22 martie 2012.

10 ARON, Raymond, *Paix et Guerre entre les Nations*, Calmann Levy, 1967, Paris, p. 288.

11 Ibidem, p. 288.

12 WELDES Jutta, *Constructing National Interests*, http://www.graduateinstitute.ch/webdav/site/political_science/users/jovana.carapic/public/Weldes_Construction%20national%20interests.pdf, p. 279, accesat la 23 martie 2012.

13 WENDT, Alexander, *Anarchy is what states make of it: the social construction of power politics*, <http://www.jstor.org/discover/10.2307/2129&uid=2&uid=70&uid=4&sid=55894655053>, pp. 398 și 401.

14 BATTISTELLA, Dario. *L'intérêt national: une notion, trois discours*, în Frédéric CHARILLON (éditeur), *Politique étrangère. Nouveaux regards*, Paris, Sciences Po les Presses, 2002, <http://www.pressesdesciencespo.fr/fr/livre/?GCOI=27246100248610>, pp.154-155.

15 TODOROV, Tzvetan. AMIN, Ash, WOZNAKOWSKI, Henryk, *Reconnaître ce qui nous lie: l'identité européenne – la question de l'identité européenne dans la construction de l'Union*, http://www.notre-europe.eu/uploads/tx_publication/Etud48_01.pdf, accesat la 30 martie 2012.

16 David, MITRANY, *A Working Peace System. An Argument for the Functional Development of International Organization*, apud Paul HERAULT. *Penser l'intérêt européen: du compromis entre intérêts nationaux à l'intérêt général européen*, p. 31.

- 17 HAAS, Ernst, *The Uniting of Europe: Political, Social and Economic Forces 1950-1957*, Notre Dame, Ind. : University of Notre Dame Press, 2004, p. 527.
- 18 *Ibidem*, p. 98.
- 19 LEQUESNE, Christian. *L'Union européenne: du terrain à la théorie*, A. Colin, Paris, 1999, p. 19.
- 20 *Ibidem*, pp. 19-20.
- 21 FABRINI, Sergio, PIATTONI Simona (dir.), *Italy in the European Union, Redefining National Interest in a Compound Polity*, Lanham: Rowmann & Littlefield Publishers Inc., 2008.
- 22 Cf. PETITEVILLE, Franck, *La politique internationale de l'Union européenne*, p. 199.
- 23 COHEN Samy, apud PETITEVILLE, Franck, *La politique internationale de l'Union européenne*, p. 200.
- 24 Bogdan MÂNDRU, *Relații Internaționale – Ce reprezintă interesul național?*, <http://bogdanmandru.wordpress.com/relatii-internationale-ce-reprezinta-interesul-national>.
- 25 **Strategia națională de apărare**, <http://www.presidency.ro/static/ordine/SNAp/SNAp.pdf>, p. 8.
- 26 **Versiune consolidată a Tratatului privind Uniunea Europeană**, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0013:0046:RO:PDF>, art. 4, paragraf (2).
- 27 ROUSSEAU, Jean-Jacques. **Du contrat Social**, http://www.inlibroveritas.net/telecharger/pdf_domaine_public/oeuvre3478.html, p. 183, accesat la 28 martie 2012.

ÎNTOARCEREA LA IZVOARELE DE MÂINE

*Dr. Gheorghe VĂDUVA**

Este sau nu este posibilă unitatea deplină și definitivă a continentului european? Această unitate rezultă dintr-un proces obiectiv de devenire a societății omenești sau este impusă de rațiuni de competiție – și, deci, de putere și de securitate – politică, economică, societală și militară? Care sunt mecanismele prin care se va realiza (sau nu) această unitate deplină? Care sunt sau care ar putea fi orizonturile de așteptare ale unei construcții europene complete, ferme și durabile? Ce vor pierde și ce vor câștiga statele printr-o astfel de arhitectură, deopotrivă, comunitară și unitară? Dar cetățenii? Sunt, oare, pregătite statele să suporte reușita (sau eșecul) transnaționalizării și comunizării puterii? Pe tronsonul de construcție europeană primară, naționalul și comunitarul intră în armonie sau în conflict? Cât este determinare internă, de sistem și de proces, și cât este determinare externă – adică extra-europeană – a acestei deveniri? Chiar dacă răspunsuri la aceste întrebări – și la multe altele –, se tot dau, se dau mereu, încă de la 1815 încoace, unele mai sofisticate decât altele, realitatea arată că ele nu au fost, nu sunt și nu vor fi, pentru încă foarte multă vreme, mulțumitoare. Chiar dacă frontierele europene par niște linii ale unui puzzle, unitatea și integralitatea continentului sunt încă foarte departe de o formă normală perfectă. Dar, o întoarcere la izvoarele inițiale nu mai este posibilă, pentru că toate aceste izvoare s-au translatat spre mâine.

Cuvinte-cheie: uniune; izvoare; cultură; valori; interese; național; comunitar; regional; transfrontalier; unitar; fragmentar.

1. Procesul frontierei

La ora actuală, sistemul internațional – în măsura în care acceptăm că există un astfel de sistem, în sensul în care se definesc sistemele –, deși conține în el o contradicție în termeni, este fundamentat pe state suverane. Suveranitatea este, deopotrivă, trăsătura definitorie a acestui sistem, principiul lui de bază, și noțiunea suficient de clară care impune respectarea frontierelor, a valorilor naționale, precum și a intereselor naționale, îndeosebi a celor vitale, deci, a identității și a diferenței. Sistemul internațional este unul al relațiilor internaționale, adică al raporturilor dintre state suverane, deci al părților comune și al diferențelor, al comunității și al națiunilor, al comunității de națiuni și al națiunilor comunitare, al valorilor identitare, al valorilor comune, dar și al intereselor care încă separă, definesc, redefinesc, identifică, reidentifică, opun și rareori unesc.

De când a apărut lumea pe pământ, oamenii sunt armonioși în valori, dar fundamental deosebiți, opuși și chiar conflictuali în ceea ce privește interesele. Valorile identifică și unesc, din perspectiva acumulărilor calitative, a culturii, civilizației și patrimoniului. Interesele reconstruiesc aceste identități, din perspectiva acțiunii eficiente, adică a

** CS I dr. Gheorghe VĂDUVA (vaduvageorge@yahoo.fr), doctor în Științe militare, este cercetător științific gradul 1 la Institutul de Studii de Securitate din cadrul Universității Creștine „Dimitrie Cantemir”, București, România.*

puterii, a scopului politic, economic și de altă natură, ceea ce presupune obiective strategice, poziții, statusuri, idealuri, adesea, pe suporturile unor nisipuri mișcătoare, ale supraviețuirii, prosperității și, legat de acestea, ale mediului de securitate.

Supraviețuirea, prosperitatea și securitatea sunt cele trei dimensiuni esențiale ale existenței umane și acțiunii umane din toate timpurile și în toate tipurile de societate. Totdeauna, acestea au definit și redefinit orizonturile cunoașterii și pe cele ale acțiunii, dar niciodată nu le-au identificat și, mai ales, nu le-au soluționat pe deplin. Pentru că supraviețuirea, prosperitatea și securitatea nu sunt universale, ci particulare, nu sunt mecanice, ci dinamice, nu sunt programate, ci aleatoare, nu sunt un dat, ci un construct, nu sunt doar o cauză, ci și un efect, nu sunt absolute, ci relative, nu sunt definitive, ci temporare. Ele se construiesc și se reconstruiesc în fiecare zi, dar nu într-un spațiu liniștit, ideal și perfect modelabil, ci într-unul aleatoriu, imprevizibil, foarte greu modelabil și, mai mult, esențialmente conflictual.

În aceste condiții, comunitatea europeană – cea la care ne referim noi, azi – a vizat, la origini, supraviețuirea efectelor războiului, prosperitatea și securitatea țărilor occidentale care s-au reunit imediat după război, atunci când lumea s-a faliat în Vest și Est, în Capitalismul tradițional și Comunismul expansiv, periculos și utopic. Două sisteme total diferite, ireconciliabile ca formă și conținut (cel puțin, în formula de atunci), conflictuale în esența lor și inacceptabile reciproc, au fost condamnate să coexiste. Era vorba de două săbii care nu puteau să încapă sub nicio formă în aceeași teacă. Din punct de vedere economic și financiar, Europa de Vest, ajutată masiv de Planul Marshall și de pragmatismul american și îndepărtată esențial de la filosofia ei colonialistă și expansivă de odinioară, dar și complexată și înfricoșată de efectele celor două Războaie Mondiale, desfășurate, în principal, pe teritoriul european, și de presiunile Războiului Rece, a ajuns rapid la prosperitate, iar din punct de vedere securitar, s-a mulțumit cu un echilibru strategic bipolar impus de conceptul american de îngrădire a comunismului, de cel sovietic de expansiune, de complexul german de vinovăție și fascinat, într-un fel, de cel al renașterii japoneze. Naționalismul țărilor Europei de Vest, în sensul lui tradițional, a tăcut, sub presiunile și tensiunile efectelor celui de-al Doilea Război Mondial, dar nu a încetat nicio clipă să existe și să se manifeste într-un mod cu totul specific și strict condiționat

în noul cadru comunitar gestionat de americani, de britanici și de francezi și aproape sucombat în Germania ocupată, fragmentată și pusă drastic sub control. Nemții, cu ajutor american, dar mai ales printr-un efort propriu colosal, prusac în formă și foarte bogat și nuanțat în conținut, specific acestei națiuni puternice, disciplinate și dârze, au fost nevoiți să-și refacă, moleculă cu moleculă, într-un mediu strict condiționat, țara. În anii de după război, nemții au muncit zi-lumină, cu încrâncenare, cu responsabilitatea celor care cauzaseră un dezastru din care încă nu se dezmeticiseră, dar care căzuse, aproape în întregime asupra lor. Într-un fel, această realitate extrem de dură a ajutat această națiune-motor a Europei să renască. Miracolul german de astăzi este doar o construcție nemțească, meticuloasă și durabilă, așa cum sunt mai toate mașinăriile pe care le fac ei, nemții. Desigur, cu un substanțial ajutor american.

Frontiera dominantă din timpul Războiului Rece era cea dintre Est și Vest, dintre Comunism și Capitalism, dintre NATO și Tratatul de la Varșovia, dintre un pol politic al planetei și celălalt, dintre o ideologie și alta. Această frontieră dominantă, esențială, nu era însă și singura. O vreme, frontiera comunistă (sub forma sa de atunci) s-a aflat în expansiune. În Africa, în Asia, chiar și în America Latină. Acestei frontiere ofensive i-a răspuns, frontiera de îndiguire practică de Statele Unite ale Americii. Criza Berlinului, criza rachetelor din Marea Caraibilor, din 1962, constituie unele dintre exemplele de confruntare dintre cele două tipuri de frontieră, care au dus omenirea foarte aproape de un nou dezastru, de data aceasta nuclear. Dar și împărțirea Germaniei în Germania de Vest și cea de Est, a Coreei, în Coreea de Sud și cea de Nord, a Vietnamului (care a generat Războiul din Vietnam) etc. se constituie tot în exemple ale bătăliei dintre cele două frontiere politice esențiale ale lumii din vremea Războiului Rece. Celelalte frontiere – cele ale statelor de drept – în afara exemplului de mai sus și a altor câtorva, inclusiv a României, au rămas aproape neatinsse.

Desigur, cel de-al Doilea Război Mondial și Războiul Rece au afectat procesul frontierei, dar principiul suveranității nu a fost încălcat, ci doar reconstruit, potrivit cerințelor păcii și celor ale prevenirii războiului, precum și noii arhitecturi a relațiilor internaționale.

Tot ce s-a întreprins până în acest moment – de la declanșarea și încheierea războiului la crearea unor organizații și organisme internaționale – nu a

afectat și nu a pus la îndoială, în afara unor teorii care fac școală elevată sau mai bat câmpii și azi, principiul suveranității.

2. Labirintul teoriilor implicate într-o posibilă regenerare a izvoarelor

Și totuși, acest principiu – cel al suveranității –, esențial pentru arhitectura politică și civilizațională a lumii, nu a rămas în aceleași coordonate de acum un secol, ci a suportat și el efectele devenirii, ale complexității și dinamicii fără precedent a relațiilor internaționale.

Morgenthau, spre exemplu, arată că statele aspiră către putere, în timp ce Waltz susține, în teoria sa, că statele nu vor decât să supraviețuiască și, de aceea, tendința lor este să-și maximizeze securitatea. Dar, cum lesne se poate deduce din experiența multimilenară a omenirii, nu există securitate, acolo unde nu există putere și înțelepciune, și nici putere și înțelepciune acolo unde nu există securitate. Și într-un caz, și în celălalt, statele acordă o mare atenție problematicii securității lor. Desigur, statele care sunt conștiente de realitatea mediului în care trăiesc, de presiunile, provocările, pericolele și amenințările reale care le privesc, de vulnerabilitățile pe care le au la acestea și, în consecință, de riscurile pe care și le asumă sau pe care le ignoră.

Atitudinea statelor poate fi de tip ofensiv sau defensiv, dar chiar și defensivă este una de tip activ, constructiv. Ar mai putea fi adăugată și atitudinea de tip expectativ, dar aceasta nu contează prea mult în relațiile internaționale, întrucât nu poate fi de durată. Pentru că, oricând este însă posibil conflictul, și atunci statele trebuie să opteze pentru ofensivă, defensivă sau neutralitate. Or, neutralitatea este un cuțit cu două tăișuri sau cu ambele muchii tocite. Starea naturală a omenirii se pare că nu este pacea, ci războiul. Ca urmare, dacă ar fi să însumăm anii de pace și de război de la cea de a doua conflagrație mondială, am ajunge la concluzia că, în 60 de ani de pace (1945-2006) au avut loc crize, conflicte armate și războaie care totalizează 747 de ani.¹ Cu alte cuvinte, în fiecare an de pace se află 12 ani de crize, conflicte și războaie. După alte date, în ultimii 3500 de ani au fost doar 230 de ani de pace în lumea civilizată.

Cele mai multe dintre concepțiile realiste (dar și constructiviste sau instituționaliste) au note cât se poate de pesimiste. De unde și cele cinci ipoteze ale realismului privind sistemul internațional:

1. Caracterul anarhic al sistemului internațional, dar nu în sens haotic sau dezordonat, ci pentru că statele sunt independente, suverane, iar comportamentul lor nu este și nu poate fi ordonat sau dirijat, ci autoorganizat, în funcție de raporturile de forțe și de analiza de șanse;

2. Statele posedă o anumită capacitate militară ofensivă care le oferă mijloacele necesare pentru a se ataca și chiar pentru a se distruge reciproc;

3. Statele nu pot fi niciodată sigure de intențiile celorlalte state (nici un stat nu poate garanta că alt stat nu-și va folosi capacitatea militară ofensivă împotriva sa, atunci când el va considera necesar să o facă);

4. Supraviețuirea este motivul de bază al comportamentului statelor și, în acest sens, statele trebuie să fie suverane și să-și mențină suveranitatea;

5. Statele raționează strategic asupra modului în care pot supraviețui în sistemul internațional, dar se pot, de multe ori, înșela asupra potențialilor adversari, întrucât, de regulă, statele își disimulează comportamentul ofensiv.

Din aceste ipoteze rezultă, potrivit viziunii realiștilor, trei tipare principale de comportament:

1. Statele din sistemul internațional se tem unele de altele, iar nivelul de teamă dintre ele, oricâte asigurări și tratate de colaborare s-ar încheia, nu poate fi niciodată ne semnificativ. Competiția politică dintre state este mult mai periculoasă decât competiția de piață, întrucât ea poate duce la război, chiar dacă toate documentele internaționale și Carta ONU interzic războiul de agresiune, iar, în absența acestuia (întrucât este interzis), războiul de apărare nu ar mai avea sens.

2. Fiecare stat din sistemul internațional încearcă să-și asigure propria supraviețuire sau propria prosperitate. Celelalte state, în logica realismului, pot fi și sunt considerate un pericol și, în anumite situații, chiar o amenințare, întrucât nu există o autoritate supremă care să le controleze și să le impună un anumit tip de comportament. Și chiar dacă o astfel de autoritate ar exista, ea nu va putea avea, practic, nici un cuvânt de spus, în actualele condiții, fără garanția marilor puteri și a celorlalte state sau a organizațiilor internaționale. Uniunea Europeană și NATO nu sunt suveranități, ci organizații de state suverane care-și garantează reciproc, prin tratatele de constituire, prin politici și concepte strategice, securitatea și apărarea. Fiecare stat se comportă, totuși, potrivit intereselor sale,

chiar dacă își asumă participarea la gestionarea crizelor și conflictelor, la securitatea comună și la apărarea colectivă.

3. Statele din sistemul internațional încearcă să-și maximizeze poziția de putere față de alte state (deși niciodată n-o spun în mod direct), puterea militară fiind cea mai sigură modalitate de a asigura supraviețuirea într-o lume periculoasă. Teorii precum cele ale suprasaturației cu mijloace militare, ale distrugerii reciproce, ale dezvoltării armelor în așa fel încât războiul să devină, practic, imposibil, nu rezistă unei analize realiste. Nici un stat nu a renunțat vreodată nici la puterea sa militară, nici la sistemele de alianțe și coaliții care să-i sporească această putere și să-l pună la adăpost, nici la interesele sale naționale vitale.

De fapt, același lucru încearcă să-l facă și Uniunea Europeană, potrivit principiului *Non multa, sed multum*. Fiecare dintre statele actuale europene, singur, este neputincios în fața ofensivei economice, tehnologice, demografice, politice și chiar militare a marilor entități – Statele Unite, Rusia, China, India – ca să nu mai vorbim de recentul forum – Brazilia, Rusia, India, China și Africa de Sud (BRICS) – care însumează peste 40 % din populația planetei. Această asociere pare bizară, întrucât statele forumului BRICS nu au aproape nimic civilizațional în comun, dar sistemul financiar internațional actual, presiunile care se conturează din ce în ce mai agresiv, precum și noile posibile reconfigurări ale centrelor de putere impun astfel de asocieri. Spre exemplu, una dintre țintele BRICS este crearea unei bănci care să contrabalanseze puterea discreționară și haotică a sistemului financiar occidental actual, generator de crize și conflicte.

Cooperarea în viziunea realismului este promovată și, în același timp, restricționată de doi factori stimulatori și, deopotrivă, inhibitori: câștigul relativ și preocuparea față de înșelăciune.

În aceste noi condiții ce mai sunt sau ce mai pot fi frontierele? Dar suveranitatea?

Uniunea Europeană constituie un posibil răspuns în formă la astfel de întrebări. Nu singurul și nu primul.

Există, în Europa și în Lume, trei teorii instituționaliste importante: instituționalismul liberal; securitatea colectivă; teoria critică.

Instituționalismul liberal este teoria cea mai puțin ambițioasă.² Potrivit acestei teorii, o mai bună colaborare economică dintre state ar reduce atât conflictualitatea lumii, cât și pericolul

de război. Instituțiile au scopul de a înlătura înșelăciunea și neîncrederea dintre state, dar nu oricum, ci prin crearea și impunerea unor reguli care să scoată statele din haosul internațional și să le constrângă să accepte un set de norme absolut necesare supraviețuirii. De aici nu rezultă că astfel de reguli și de norme, care pot fi binevenite, afectează suveranitatea statelor, ci doar faptul că trebuie ca, în relațiile dintre ele, să respecte niște norme, anterior acceptate de fiecare dintre ele, care ar reduce tensiunile și ar preveni conflictul și chiar războiul. Este vorba de niște reguli (norme) necesare, fără de care, în actualele condiții, nu se poate supraviețui.

Securitatea colectivă arată că forța este, de fapt, cea care joacă un rol încă foarte important în politica mondială – chiar dacă o astfel de politică n-ar trebui să se bazeze pe forță sau pe amenințarea cu forța –, iar statele trebuie să se protejeze împotriva eventualilor agresori, așa cum rezultă și din art. 51 al Cartei ONU. Dar chiar și art. 51 dă dreptul Consiliului de Securitate, îndeosebi celor cinci membri permanenți – China, Franța, Marea Britanie, Rusia și Statele Unite (cinci plus unu, în ziua de azi, adică și Germania) – să întreprindă „oricând acțiunile pe care le va socoti necesare pentru menținerea sau restabilirea păcii și securității internaționale”.³ Potrivit teoriei securității colective, amenințarea conflictului poate fi mult redusă dacă: statele resping ideea utilizării forței pentru a schimba statu-quo-ul; nu se comportă în funcție de interesul lor îngust, pentru a face față statelor care încalcă norma și amenință cu războiul sau chiar îl declanșează; au încredere că și celelalte state vor renunța la folosirea forței.

După cum se vede, aceste norme au un grad substanțial de utopie, întrucât este greu de presupus că statele, mai ales marile puteri, vor renunța vreodată la forțele de care dispun și la interesele vitale sau foarte importante, de dragul menținerii cu orice preț a păcii. Deocamdată, aceste norme sunt valabile, într-un fel, în relațiile dintre marile puteri nucleare, nu și pentru restul lumii și, mai ales, nu și atunci când pun în mișcare art. 51 pentru a rezolva un conflict care nu le privește direct, dar care poate amenința securitatea unei regiuni sau a unei zone strategice importante (a se vedea cazul războiului împotriva Irakului din 1991, continuat în 2003, cazul intervenției NATO în Iugoslavia, în Afganistan și, mai recent, în Libia). Uniunea Europeană, ca entitate importantă în plan geostrategic, vizează

formarea unei voci comune care să conteze, atât în reconfigurarea geopolitică și geostrategică a lumii, cât și în gestionarea mediului internațional de securitate, în toate componentele sale.

Teoria critică vizează instaurarea unei cooperări omnipotente și a unei păci autentice. De aici, ar rezulta că modul cum gândim și cum vorbim despre politica internațională ar reprezenta un adevărat *modus vivendi* în sistemul relațiilor internaționale. Teoria critică respinge, în mod categoric, afirmația realiștilor potrivit căreia comportamentul statelor ar fi determinat de lumea exterioară. Adepții acestei teorii, ca și unii utopiști de pe la noi, încă mai cred că ideile sunt cele care modelează în mod hotărâtor lumea. Modalitatea de a revoluționa politica internațională constă în schimbarea radicală a modului cum gândesc și cum vorbesc indivizii despre politica mondială. Teoria critică, deși utopică, pare realistă în criticismul ei, dar nu are soluții efective. Ea este doar critică. Meritul ei este că sesizează rigiditatea, afirmațiile categorice neproductive, sistemul aproape închis al judecăților apodictice (necesare), dar care nu ies din sfera unor analize ce consideră statele un fel de particule ce se mișcă haotic în mediul internațional, aceasta fiind, de altfel, și una dintre limitele realismului tradițional.

3. Graba timpurie

Statele operează cu câștiguri absolute, în sensul că fiecare stat este preocupat de modul în care strategia oponentului său îi va afecta câștigurile proprii, dar nu cât de mult câștigă una dintre tabere față de cealaltă. Instituționaliștii liberali afirmă că teoria lor este valabilă în domeniul economic și nu în cel militar, dar forța militară contează semnificativ în relațiile economice, așa cum domeniul economic contează semnificativ în crearea și menținerea puterii militare. Așadar, câștigurile relative sunt importante atât pentru domeniul economic, cât și pentru cel militar. Există și alte teorii care sunt preocupate de problema câștigurilor relative. Spre exemplu, teoria comerțului strategic oferă o argumentare economică, în sensul că statele trebuie să-și susțină firmele pentru a dobândi un avantaj în competiția cu țările rivale, acesta fiind cel mai bun mod de a asigura prosperitatea economică națională. Instituționaliștii liberali argumentează, la rândul lor, că, dacă statele nu trișează în relațiile economice, atunci nu are sens să se discute despre

câștigurile relative. Chiar dacă înșelăciunea ar fi eliminată, statele tot vor fi preocupate de câștigurile relative, întrucât diferențele de profit pot fi transferate în avantaje militare folosite pentru descurajare, coerciție și chiar agresiune. Deși câștigurile relative nu ar fi trebuit să aibă relevanță pentru țările din Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE), și în cadrul țărilor occidentale câștigurile relative au contat destul de mult în relațiile dintre ele. Aceste câștiguri relative generează politicile duplicitate sau stratagemice.

Există trei studii importante în acest sens. Stephen Krasner a studiat eforturile de cooperare din diferite sectoare ale industriei internaționale de comunicații. Statele nu erau preocupate aproape deloc de trișat, dar erau foarte îngrijorate de câștigurile relative. Această constatare l-a dus la concluzia că „instituționalismul liberal nu este relevant pentru comunicațiile globale”. Grieco a studiat eforturile americane și pe cele ale Comunității Europene de a implementa, sub auspiciile GATT, acordurile referitoare la barierele nontarifare în calea comerțului. El a remarcat că nu preocuparea legală de înșelăciune a dus la succes, ci interesul față de distribuția câștigurilor. Michael Mastanduno relevă că problema câștigurilor relative a fost un factor important în modelarea politicii SUA față de Japonia în cazul avionului de vânătoare FSX, în cel al sateliților și în cel al televiziunii de înaltă rezoluție.⁴

Teoria securității colective conține două erori majore care țin de componenta importantă a încrederii. Teoria securității colective nu oferă o explicație acceptabilă asupra modului în care statele își depășesc temerile ancestrale și ajung să aibă încredere unele în altele. Este, desigur, și cazul unora dintre statele europene de azi, care încă nu au reușit să iasă din fantasmale istoriei.⁵ Acest lucru nu este însă o chestiune pur subiectivă, în sensul că nu vor să iasă, ci una extrem de obiectivă, întrucât transformă izvorul în efect și efectul într-un nou izvor.

Problemele nerezolvate în trecut se reprogramează în viitor. Realismul susține că structura internațională este încă anarhică, cu numeroase evoluții imprevizibile și chiar haotice. Această evoluție neliniară și, deci, imprevizibilă a relațiilor dintre state – chiar și dintre statele Uniunii Europene – creează noi temeri și, de aici, noi factori generatori de insecuritate. Actuala criză economico-financiară confirmă aceste temeri. Nu știm nimic precis în legătură cu evoluția mediului de

securitate (îndeosebi economico-financiară, dar și militară) de mâine, iar acest lucru accentuează incertitudinea și angoasa. Statele nu se pot întoarce însă la închiderea frontierelor – acest lucru nu mai poate fi posibil – dar migrația ilegală spre țările Europei Occidentale, explozia demografică în familiile musulmane din Europa (8,1 copii per familie) și catastrofa demografică a băștinașilor (1,5 copii per familie), la care se adaugă problemele de mediu, incertitudinile energetice, problema locurilor de muncă, cea a regimului de austeritate impus de criză sau cea a dezvoltării durabile, stopată de unele dintre „mințile cu fumuri”, cum ar spune Nicolae Iorga, dacă ar mai trăi, generează discrepanțe și temeri uriașe, care pun și vor pune mari probleme îndeplinirii prevederilor Tratatului de la Lisabona și unificării de facto și de jure a continentului european.

Dar unificarea este, considerăm noi, aproape ireversibilă. Neunificată, Europa va dispărea de pe harta centrelor de putere mondială, iar fără această putere și fără resursele necesare, continentul nostru nu contează. În consecință, nu vor mai conta nici națiunile care îl compun, pentru că nu va mai exista forța națională generatoare de securitate, în relațiile cu noile centre de putere care se reconfigurează intempestiv, ci doar cea care s-ar putea acumula, între timp, în carul noii entități, denumită Uniunea Europeană. Mai mult, Europa nu mai beneficiază masiv de sprijinul Statelor Unite, întrucât Statele Unite au acum alte interese, în parteneriat strategic Rusia, cu India, cu parte dintre țările Americii Latine, mai ales pentru zona Pacificului și pentru cea a Oceanului Arctic.

Turcia și Orientul Mijlociu dezvoltă o serie de politici și strategii care, deocamdată, nu sunt foarte precis conturate, însă multe dintre sloganurile care au bulversat și au dominat ani de zile aceste zone încep să cadă. Tensiunile cresc, explozia este foarte aproape de secunda iminentă. Grăbirea devine evidentă, iar nerăbdarea Israelului de a lovi instalațiile nucleare ale Iranului și evenimentele din Siria par să apropie această secundă fatidică.

Nici un stat nu poate fi complet sigur de intenția celorlalte, oricâte garanții de securitate i s-ar acorda, și, de aceea, dimensiunile naționale sau cel puțin determinările interne sub efectul imposibilității cunoașterii complete a presiunilor și evoluțiilor pericolelor externe, dar și a celor interne, vor cunoaște, considerăm noi, evoluții semnificative, chiar dacă acestea nu se vor manifesta defel

în văzul lumii. Și acest lucru, nu neapărat pentru că unele dintre state ar fi agresive iar altele nu, ci pentru motivul că, într-o structură internațională de state suverane, fiecare având politici și strategii în funcție de interesele sale, în care evoluțiile relațiilor dintre ele au determinări foarte complexe, atitudinile variază în funcție de dinamica realității, de sistemele de presiuni, provocări, pericole și amenințări, de vulnerabilitățile la acestea și, în consecință, de nivelul de risc. Unul sau mai multe state ar putea respinge teoria securității colective, comportându-se agresiv. Realismul securității comune și cel al apărării colective au însă un foarte pronunțat efect disuasiv.

Mai există însă un motiv pentru care statele nu pot avea încredere deplină într-un sistem de securitate colectivă. Claude arată că securitatea colectivă cere îndeplinirea a cel puțin nouă condiții extraordinar de complexe, după cum urmează:⁶

1. Statele trebuie să distingă clar între agresor și victimă, pentru a putea să funcționeze, ori, acest lucru este foarte greu, întrucât, mai ales în timp de criză, această identificare este dificilă (spre exemplu, nici până acum nu se știe foarte exact care dintre marile puteri este vinovată pentru declanșarea Primului Război Mondial și, probabil, nici în legătură cu declanșarea celui de-al Doilea Război Mondial lucrurile nu sunt atât de clare cum par ele în acest moment);

2. Teoria spune că orice fel de agresiune este un lucru rău. Există însă exemple care, cel puțin dintr-o anumită perspectivă, arată că agresiunea nu pare un lucru chiar atât de rău (statele predominant ofensive au o mulțime de exemple și de argumente în sprijinul agresiunii, ca fapt pozitiv, pe care îl numesc preventiv sau, mai nou, preemptiv, care ține de art. 51 din Carta ONU, întrucât preemptiunea înseamnă apărare, nu atac);

3. Sunt state care se află în relații de prietenie din rațiuni istorice și ideologice. Este greu de presupus, spre exemplu, că Statele Unite ar utiliza vreodată forța împotriva Marii Britanii sau a Israelului, chiar dacă aceste state ar fi considerate agresoare. Dimpotrivă, Statele Unite au sprijinit Marea Britanie în Războiul din Falkland, iar riposta disproporționată a Israelului din Fâșia Gaza împotriva populației palestiniene nu a produs o reacție de condamnare sau de respingere din partea Statelor Unite;

4. Există dușmăniile tradiționale între unele state care complică eforturile privind securitatea colectivă;

5. Chiar dacă statele cad de acord să reziste în mod colectiv unei agresiuni, este dificil de stabilit ab initio contribuțiile fiecăruia (inclusiv în interiorul unei alianțe). Se poartă și acum discuții serioase între Statele Unite și Europa privind contribuția la efortul Alianței și la punerea în aplicare a conceptului strategic al NATO;

6. Garantarea unei reacții rapide la agresiune, în cadrul securității colective, este dificilă. Nu se poate prevedea cu exactitate care vor fi grupările de state și coalițiile în caz de conflict. Statele Unite au avut nevoie de peste șase luni pentru a forma coaliția care a eliberat Kuweitul de sub ocupația lui Saddam Hussein. NRF-ul și Forța de Reacție Rapidă Europeană au alte destinații decât cele ale asigurării încrederii dintre state;

7. Se apreciază că, probabil, statele vor ezita să se alătore unui efort de securitate colectivă, deoarece sistemul transformă orice conflict local în unul internațional. Soluția o reprezintă izolarea zonei, așa cum s-a procedat în cazul războaielor din spațiul fostei Iugoslavii, din Irak și din Afganistan. Or, securitatea colectivă implică extinderea, chiar dacă urmărește izolarea zonei și soluționarea conflictului.

8. Ideea că statele trebuie să răspundă automat la agresiune afectează suveranitatea statelor și, din acest motiv, va fi, deci, greu de acceptat. Și în momentul de față, statele care participă efectiv cu forțe la gestionarea crizelor și conflictelor acționează și reacționează diferit în acceptarea soluțiilor propuse de comandamentele internaționale. Deciziile care se iau în cadrul organismelor internaționale sau al instituțiilor responsabile cu gestionarea conflictualității trebuie să aibă girul parlamentelor naționale, iar această procedură îngreunează mult acțiunea propriu-zisă.

9. Există destule contradicții referitoare la pozițiile statelor în probleme la utilizarea forței, inclusiv în cea ce privește atitudinea europeană sau extinderea competențelor NATO dincolo de areal.

După cum observăm, toate cele nouă condiții sunt formulate în termeni categorici, deși ele ridică probleme care țin de o foarte mare flexibilitate a acțiunii și reacției, în funcție de condiții.

Se creează, astfel, un conflict major între dimensiunea națională și cea internațională care, în cazul proiectului Constituției Europene, a demonstrat că nu se poate trece peste dimensiunea națională. Din această pricină, proiectul a căzut. De unde rezultă că Uniunea Europeană – chiar dacă va deveni Statele Unite ale Europei, așa cum se visa

încă de la 1815 sau, pur și simplu o țară, Europa Integrată, Uniunea Europeană sau cum s-o numi ea (dacă cineva va găsi un nume mai bun decât cel actual și un logo corespunzător), aceasta nu poate fi decât o țară de țări, în care, poate încă pentru multă vreme, statele nu-și vor pierde suveranitatea, ci doar o vor reconstrui în funcție de noile condiții. Pentru că este foarte greu de presupus, că, în următorii ani, în pofida numeroaselor componente ale instituțiilor Uniunii Europene, deja existente, Marea Britanie, Franța, Spania, Italia și multe alte țări vor renunța la suveranitate, la identitate, la personalitate și la specificitate, în numele unui concept care, deocamdată, nu are decât o frământată și controversată istorie recentă, caracterizată, deopotrivă, de euro-optimism și de euro-pesimism. Or, o Uniune Europeană, fără suveranitate, cu greu poate fi altceva decât un forum sau un club de discuții și de armonizare a politicilor naționale. Soluția pentru viitor nu poate fi alta decât o Uniune Europeană perfect integrată, suverană și puternică, și nu un imperiu de tip nou sau o Uniune de tipul celei sovietice, dar cu alt logo pe frontispiciu.

Însă, după cum se comportă unele componente de la Bruxelles și după cum se derulează unele proiecte, este greu de presupus că fenomenul obiectiv și obligatoriu al unificării continentului va fi analizat și cunoscut în mod realist de către autoritățile de acolo. Spre exemplu, împărțirea teritoriului românesc în opt euro-regiuni nu are nici un suport economic serios, nu se bazează pe niciun studiu temeinic, iar studiile care se fac poartă, uneori, amprenta unei birocratii jenante. Spre exemplu, una dintre comisiile de la Bruxelles a ajuns la concluzia că peste 95 % dintre români vorbesc instantaneu limba moldovenească – limba oficială a Republicii Moldova –, de unde rezultă, după opinia acestei echipe de cercetare științifică sau de care o fi fost, că românii au calități cu totul deosebite în învățarea limbilor străine... Or, dacă proiectele europene, în majoritatea lor, vor fi girate de astfel de „competențe”, este lesne de înțeles ce se va alege de națiunile milenare ale bătrânului nostru continent... O mulțime de alte măsuri, cel puțin bizare, chiar hilare, ca să nu le spunem altfel, de tipul injecției letale pentru sacrificarea porcilor de Crăciun, al clopoștelor montați la coasă pentru a avertiza animalele care se adăpostesc în fân (să nu fie surprinse și rănite involuntar de cel care cosește), al regulilor impuse pentru fabricarea pălincii etc. – fac din conceptul de integrare unul de

terorizare sau, și mai rău, de scoatere cu forcepsul din tradiționalism și de rătăcire pe frumoasele plaiuri europene. Or, nu suntem foarte siguri dacă națiunile din Europa chiar asta vor. În acest timp, spre exemplu, cercetarea științifică românească primește sub 18% din contribuția României la fondul european de cercetare științifică – de unde rezultă că nu Uniunea Europeană finanțează cercetarea din România, ci România finanțează cercetarea din spațiul Uniunii Europene, iar motivele pentru care țării noastre nu i se returnează decât o mică parte din propria ei contribuție sunt aruncate pe birocrăția românească, pe incapacitatea noastră de a scrie proiecte viabile și pe neputința guvernului de a atrage fonduri europene, pe corupție etc. etc.

Criza economico-financiară actuală a arătat și mai mult că țările care au probleme cu dezvoltarea economică, nu numai că nu sunt ajutate în nici un fel (în afară de sistemul unor împrumuturi înrobitoare, acordate sau, mai degrabă, impuse de FMI), dar chiar sunt obligate să suporte, în mare măsură, o parte însemnată a cheltuielilor ieșirii din criză.

Interesul național vital nu mai contează, întrucât sistemele de monitorizare și evaluare folosite de Uniune, de regulă, nu sunt consonante cu interesele naționale, iar populațiile sunt, adesea, puse în fața faptului împlinit. Atunci când sunt consultate prin referendum, se întâmplă ceva asemănător cu respingerea proiectului Constituției europene.

Soluțiile de la Bruxelles nu sunt totdeauna în folosul interesului național, dar și acesta nu este aproape niciodată identificat și formulat așa cum se cuvine. Uneori, nu Bruxelles-ul gândește pentru noi, ci FMI-ul, care, iată, recunoaște că a făcut un experiment (dezastruos și nejustificat, după opinia noastră) în România, așa cum a făcut, cu ani în urmă, și în Argentina și în alte țări. Dar România nu este Argentina, ci o țară membră a Uniunii Europene, iar Uniunii ar trebui să-i pese de situația din România, dar nu de pe poziția vătafului, nici a unei cancelarii împărătești, ci de pe poziția fratelui mai mare care are același sânge și aceeași viață cu tine și cu întreaga comunitate a bătrânului și încercatului nostru continent. Uniunea Europeană este, deocamdată, o uniune de 27 de țări, de 23 de limbi oficiale și peste 60 de limbi regionale sau minoritare⁷, de 27 de culturi și de 27 de interese vitale care se cer armonizate și făcute să sune ca unul.

Preceptul *E pluribus unum* este generos, dar *unum* nu este posibil fără *pluribus*.

Totul este foarte important în acest proces complicat al construcției europene, în această dimensiune comunitară a spațiului european. Contează foarte mult cultura națională a fiecărui stat, nivelul său de dezvoltare economică durabilă, modul în care conceptele europene se traduc în cele naționale și în care cele naționale rezonează cu cele europene, poziția statelor în probleme ce țin de relațiile internaționale, de participarea efectivă la gestionarea crizelor și conflictelor, de integrarea deplină în Uniunea Europeană și în NATO, în organizații internaționale sau regionale etc. S-ar putea ca unele dintre aceste poziții să fie inflexibile, bazate pe interese naționale decupate din sfera celorlalte realități și interese, fără a se ține seama de dinamica intereselor celorlalte state, inclusiv a intereselor comune ce țin de mediul geografic, de protecția mediului, de valorificarea resurselor, de comportamentul la calamități și dezastre, de caracteristicile mediului internațional de securitate, de drepturile omului, de protecția vieții etc. S-ar putea însă ca și interesul european, așa cum este el formulat de oficialii de la Bruxelles, să fie prea rigid, nerealist și chiar devastator pentru unele dintre națiuni și dintre state.

Toate teoriile, inclusiv cele constructiviste, partajează realitatea statelor și relațiilor dintre ele, o supun unor analize care duc la concluzii dintre cele mai interesante privind conceptul de suveranitate și nu numai. Samuel Barkin, spre exemplu, examinând epistemologia constructivistă și teoria realistă clasică, arată că, în realitate, acestea sunt compatibile, chiar dacă unii dintre constructiviști consideră⁸ că metoda lor sau scopul lor constă în construcția socială a politicii internaționale. Cele două epistemologii constructiviste, una care admite faptul empiric (o realitate care poate fi studiată empiric, alta care consideră că nu există o adevărată realitate descoperită prin studiu empiric) sunt cunoscute drept constructivism „neoclasice” și „constructivism „postmodern”.

Dar toate aceste teorii de care am amintit mai sus sunt, uneori, prea simple pentru a explica efectele conexiunilor și interconexiunilor europene în procesul de integrare, alteleori, prea complicate pentru acei pragmatici de la Bruxelles care elaborează directive sau proiecte ce pun statele în fața faptului împlinit sau în situații dintre cele mai dificile.

Realitățile sunt foarte complexe, problemele numeroase, iar soluțiile puține. Ele nu pot veni totdeauna de la Bruxelles, pentru simplul

motiv că Bruxelles-ul, chiar dacă este capitala Uniunii, nu poate cunoaște și înțelege *ab initio* întreaga problematică a celei mai mari construcții geopolitice și geostrategice din istorie, așa cum este cea europeană.

Un singur lucru este cert. Naționalul nu se poate topi în european, nu poate dispărea, iar soluțiile nu pot fi doar globale, ci mai ales particularizate, orientate, adică specifice, pentru fiecare stat și pentru fiecare problemă. Ele nu vin de la Bruxelles, pentru că Bruxelles-un nu este un demiurg de soluții, ci de la parlamentele naționale, în conexiune cu Parlamentul European, de la instituțiile naționale, în conexiune cu cele europene, așa cum se procedează totdeauna când se asamblează sisteme și procese. Ele nu se pot asambla prin distrugere, ci doar prin metode care să le aducă pe fiecare la stadiul de a putea fi interconectate și asamblabile.

Birocrația de la Bruxelles nu trebuie să fie o metabirocrație, nici o birocrație de birocații, ci pur și simplu un sistem integrator și generator de politici și strategii de construcție europeană durabilă, prin asamblare de sisteme și procese naționale, făcându-le pe fiecare asamblabile, adică performante. De unde rezultă că atât întregul, cât și părțile sale au identități clare și roluri foarte precise.

Uneori, în elaborarea directivelor, a rapoartelor și a altor documente absolut necesare construcției europene, creativitatea și descriptivismul, voluntarismul și subiectivismul au fost mai tari ca pragmatismul și chiar ca valorile de patrimoniu și ca interesele vitale ale națiunilor, ca realitățile și proiecțiile lor în viitor, deopotrivă, din perspectivă națională și din cea a unor frumoase și generoase orizonturi europene.

În loc de concluzie

Asamblarea acestor perspective este tot atât de grea, dar tot atât de importantă și de necesară ca evaluarea, cunoașterea și asamblarea realităților, a șanselor și idealurilor naționale și europene. Nu credem că este posibilă o Europă fără națiuni, nici o dezvoltare durabilă a națiunilor fără un concept european integrator realist, obiectiv, entuziast și răbdător. Izvoarele Uniunii Europene, din păcate, nu sunt în trecut, ci în viitor, chiar dacă fluviile marelui continent vin din istorie. Doar perenitatea

și metamorfoza firească și inteligentă a națiunilor, pe suport geopolitic și geostrategic european, pot genera, sănătos și durabil, izvoarele de mâine ale minunatului nostru continent unic și, într-un final, unitar și prosper.

BIBLIOGRAFIE:

1. BARKIN, J. Samuel, *Realist Constructivism*, în *International Studies Review*, Vol. 5, 2003.
2. *Carta ONU*, <http://www.dri.gov.ro/documents/Carta%20ONU.pdf>.
3. CHARNAY, Jean-Paul, *Fantasmes et puissances. L'europe dans ses failles géohistoriques*, <http://www.stratisc.org>.
4. MUREȘAN, Mircea; VĂDUVA Gheorghe (coord.), *Criza, conflictul, războiul*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București 2006.
5. MORGENTHAU, Hans J., *Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace*, Editura Polirom, 2007.

NOTE:

- 1 MUREȘAN, Mircea; VĂDUVA Gheorghe (coord.), *Criza, conflictul, războiul*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București 2006, pp. 394-399.
- 2 Hans J. MORGENTHAU, *Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace*, Editura Polirom, 2007, p. 588.
- 3 *Carta ONU*, art. 51.
- 4 Apud Hans J. MORGENTHAU, *Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace*, Editura Polirom, 2007, p. 592; KRASNE, *Global communication and National Power*, pp. 336-366; GRIECO, *Cooperation Among Nations*, și Michael MASTANDUNO, *De Relative Gains Matter? America's Response to Japanese Industrial Policy*, *International Security*, vol. 16. Nr. 1 (vara 1991), pp. 73-113.
- 5 Jean-Paul CHARNAY, *Fantasmes et puissances. L'europe dans ses failles géohistoriques*, <http://www.stratisc.org> le site de la stratégie.
- 6 Apud Hans J. MORGENTHAU, *Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace*, Editura Polirom, 2007, p. 592; LAUDE, *Swards into Plowshares*, p. 250.
- 7 Portalul UE, http://europa.eu/pol/mult/index_ro.htm.
- 8 J. Samuel BARKIN, *Realist Constructivism*, în *International Studies Review*, Vol. 5, 2003, pp. 325-342.

INTERESUL NAȚIONAL AL REPUBLICII MOLDOVA ÎN CONTEXTUL APROFUNDĂRII PROCESULUI DE INTEGRARE EUROPEANĂ

*Dr. Natalia ALBU**

Toate statele lumii, indiferent de mărime, putere economică și militară, sistem politic, își definesc, promovează și apără interesele naționale. Republica Moldova nu face excepție de la această realitate. Ca stat, Republica Moldova își definește interesele naționale și le promovează prin toate mijloacele legale posibile. Un asemenea mijloc îl constituie aderarea la Uniunea Europeană. Cu toate că, începând cu anul 2003, integrarea europeană a fost proclamată drept prioritate absolută a politicii externe a Republicii Moldova, eficiența acesteia poate fi urmărită în dependență de politicile interne pe care un stat este hotărât să le implementeze. Pe parcursul anilor, demersurile întreprinse de guvernul țării au avut conținuturi, intensități și realizări diferite.

Cuvinte-cheie: interes național; integrare europeană; Republica Moldova; Uniunea Europeană; program; vecinătate.

1. Semnificații ale interesului național

Odată cu proclamarea independenței, în august 1991, a început procesul extrem de complex de

edificare a statalității Republicii Moldova. Unul din elementele-cheie ale acestui proces a constat în formularea *intereselor naționale* ale tânărului stat pe plan extern. Astfel, practic, ca și majoritatea țărilor ex-socialiste, Moldova și-a declarat drept politică prioritară aderarea la procesul de integrare europeană, cu toate că s-a definitivat greu în privința orientării sale. În acest context, apare determinată oportunitatea definirii *interesului național* al Republicii Moldova, abordat în calitate de factor determinant al dezvoltării statului și asigurării coeziunii societății, luând ca bază interconexiunea și interdependența dintre politica internă și politica externă. Această ipostază de abordare a conceptului de interes național evidențiază nu numai caracterul multivectorial al politicii externe a Republicii Moldova, dar și caracterul controversat al problematicii interesului național.

În general, formularea *interesului național* prezintă în sine un proces dinamic și complex, dat fiind că această categorie reflectă anumite realități sociale, incluzând totalitatea necesităților și aspirațiilor comune tuturor membrilor unei entități socioculturale, iar satisfacerea și susținerea lor

** Dr. Natalia ALBU (albnatalia@yahoo.com), doctor în științe politice, este cercetător științific și coordonator al Secției Cercetări științifice de securitate, Centrul de Studii Strategice de Securitate din cadrul Academiei Militare a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”, Chișinău, Republica Moldova.*

reprezintă o condiție indispensabilă pentru ființarea și identitatea ei în calitate de subiect al istoriei. Interesul național reflectă aspirațiile unui popor de a ocupa în cadrul comunității mondiale locul care îi corespunde maximal posibil tradițiilor sale cultural-istorice și spirituale, asigurându-i realizarea deplină a potențialului său. Instituția politică principală abilitată cu definirea *interesului național*, exprimarea și susținerea lui, este statul, acesta prin realizarea aspirațiilor comunității socioculturale pe care o reprezintă își asigură legitimitatea puterii sale.¹ A. Schlesinger-jr. consideră că statul care nu acordă atenție cuvenită *interesului național*, ca forță motrice a politicii sale, nu poate supraviețui. În plan academic, R. Keohane a insistat asupra oportunității elaborării unei teorii a interesului, dar fără a face, potrivit lui D. Sanders, o referire explicită la *interesul național*, exprimând părerea că neformularea ei face imposibilă orice teorie a relațiilor internaționale². În aceeași ordine de idei, V. Beniuc subliniază că „interesul național este cel mai complex proiect care poate fi realizat de către o țară, elaborarea și dezbaterea lui reprezintă un act extrem de necesar și responsabil, care urmărește nu doar o perfectă cristalizare conceptuală, dar și mobilizarea socială pentru executarea acestui proiect universal. Națiunea, comunitatea unui stat care nu-și conștientizează clar interesele, nu poate conta pe o existență și dezvoltare durabile”³. Conform lui S. Burchill și A. Linklater, interesul național „constă în conservarea identității politice și culturale a unei națiuni și presupune asigurarea independenței naționale, integrității teritoriale, ordinii și echilibrului intern”⁴, iar în opinia lui Iu. Pîntea, interesele naționale se bazează pe „valorile și patrimoniul național, potențialul moral și intelectual al societății, fiind realizate / asigurate prin activitatea de perspectivă în domeniile economic, politic și militar, social și demografic, informațional, ecologic etc.”⁵.

Realmente, conceptul de *interes național* poate fi perceput la justa valoare doar atunci când este abordat ca un tot, ținând cont de întreaga sa complexitate: de necesitatea conștientizată a națiunii în auto-păstrare, în asigurarea securității sale⁶; de nevoile vitale ale statului și societății axate pe asigurarea suveranității, independenței și integrității teritoriale, pe realizarea drepturilor și libertăților omului⁷; de avantajul societății și statului în dezvoltarea economică și promovarea reformelor; de instrumentul politicii externe în

vederea asigurării securității naționale⁸. Totodată, observăm că același concept se poate regăsi – și se regăsește adesea – în definirea noțiunii de *securitate națională*. Din punct de vedere teoretic, legătura se explică prin însăși necesitatea logică a abordării complexe și complementare a acestor două noțiuni. Din punct de vedere practic, legătura dintre securitatea națională și interesul național își găsește explicația în noile tradiții europene⁹. Amintim faptul că, în perioada sovietică, conceptele de securitate și interes național nu au fost recunoscute sau erau substituite cu un scop pretins mai înalt, cum ar fi: uniunea proletarilor din toată lumea sau victoria revoluției socialiste mondiale. Modificările profunde de pe continentul european după '90 încoace, au impus pe primul plan căutarea unor noi modele de comportament și conviețuire a națiunilor europene, preocupându-se, în primul rând, de securitatea internațională și regională în corelație cu interesele sale naționale. De asemenea, interesul național este factorul ce stă la baza consensului național, a coeziunii sociale și a obedienței populației. Aceasta pentru că, atunci când este vorba despre interesul național, toți cetățenii țării sau marea lor majoritate sunt de acord să depună eforturi susținute pentru atingerea unor obiective strategice, să acționeze uniți și solidari în aceeași direcție, să se supună conștient măsurilor adoptate de guvernanți pentru a asigura dezvoltarea durabilă și securitatea țării. De aceea, astăzi, găsim, în concepțiile de securitate ale statelor, formulări cu referire la interesele lor naționale și strategii de protejare a acestora. Ca urmare, ambele concepte presupun un oarecare efort al națiunii, care nu sunt lipsite de pericole și riscuri.

În același timp, interesul național apare ca ultim argument utilizat de guvernanți atunci când trec la adoptarea unor măsuri nepopulare, la diminuarea sau restricționarea unor drepturi generale ale omului. De exemplu, aderarea la Uniunea Europeană a presupus, pentru unele țări, ridicarea prețurilor la gazele naturale, energia electrică și termică și s-a făcut aceasta nu din motive economice, ci pentru a armoniza prețurile interne cu cele din UE. La fel, din motive de securitate, în cadrul luptei împotriva terorismului internațional, se adoptă măsuri prin care se limitează și restricționează o serie de drepturi ale omului, cum ar fi: libera circulație dintr-o țară în alta, înăsprirea pazei și a controlului în aeroporturi, gări și autogări, sporirea drepturilor forțelor de ordine și intervenție.

Pornind de la aceste semnificații ale interesului național, constatăm realități diferite de manifestare a sa. Astfel, în țările dezvoltate, cu capacități înalte de acțiune și influență, *interesul național* corespunde plenar calităților sale *sui-generis* de existență, întrunește *de facto* toate însușirile funcționale. Invers, un interes național în devenire, cu multiple impedimente și abateri în acumularea necesarului de manifestare, cum este cel al Republicii Moldova, are capacități relativ scăzute de realizare.¹⁰ El evoluează anevoios, prin mișcări turbulente, prin ascensiune și declin. Însă, indiferent de condiții, favorabile sau nefavorabile, interesul în cauză necesită a fi examinat și supus dezbaterilor prin două prisme ale politicii – internă și externă. Politicile internă și externă se completează una pe alta, asigurând în ultimă instanță realizarea unei sarcini comune – păstrarea și consolidarea sistemului de relații existent în țară prin realizarea concomitentă a interesului național. Integrarea europeană este una dintre cele mai importante probleme fundamentale de politică internă a Republicii Moldova, dar care, prin complexitatea ei, solicită o prezență externă masivă și deci, au devenit prioritate strategică de politică externă, aspect care merită atenție.

2. Interesele naționale ale Republicii Moldova

2.1. Dilemele definirii intereselor naționale ale Republicii Moldova

Proclamarea independenței statului Republica Moldova a presupus expres formularea intereselor naționale, definindu-se prioritățile strategice de dezvoltare și solicitându-se mobilizarea eforturilor politice și sociale pentru realizarea lor. Însă, Republica Moldova, în prezent „doar își formează interesul național, elita fiind în procesul inițial și cu regret destul de trenant în determinarea și conștientizarea lui”¹¹ sau „edificarea interesului național în Republica Moldova se desfășoară anevoios, cunoscând succese, insuccese și chiar alunecări înapoi”, are la bază mai mult conținut declarativ, decât real, și se impune elaborarea unei „idei general-naționale” în vederea realizării lui, idee ce „ar uni în jurul său toți cetățenii”¹².

Actualmente, documentele oficiale, precum Concepția politicii externe a Republicii Moldova din 8 februarie 1995 și Concepția securității naționale a Republicii Moldova din 22 mai 2008, nu definesc expres și univoc *interesul național*, ci numai conțin

referințe, dar fără a preciza sintagma „interese naționale majore” sau „interesele Republicii Moldova” etc. Concepția securității naționale a Republicii Moldova, abordând conexiunea dintre interesele naționale și securitatea națională, lasă să se înțeleagă că „apărarea și atingerea” lor se va asigura prin integrarea europeană și participarea la procesele de cooperare internațională, diminuându-se în același timp riscul de implicare în conflicte¹³. Astfel, în al doilea document, se evidențiază ideea că interesele naționale ale Republicii Moldova se asociază mai ales cu integrarea europeană, iar celelalte componente, de caracter social-economic sau instituțional, urmează să fie valorificate prin racordarea la exigențele acquis-ului comunitar, însă, ținem să precizăm că numai în condițiile când această procedură va fi declanșată.

În cadrul literaturii de specialitate, găsim mai multe opinii ale autorilor autohtoni cu privire la definirea *interesului național* al Republicii Moldova. V. Saca susține că ideea general-națională, ca factor mobilizator de realizare a interesului național, ar putea include două componente, reintegrarea țării și integrarea europeană, care, de altfel, au întrunit consens între putere și opoziție în anul 2005, pe când V. Beniuc se axează pe dimensiuni nepolitice, propunând edificarea unui sistem *soft power*, ce prevede creșterea potențialului economic și lansarea programelor în domeniul educației, promovarea valorilor culturale și instaurarea relațiilor bune între cetățeni etc. în scopul implementării politicilor de consolidare a statului și formării identității naționale, exercitării politicii externe și instituționalizării unei veritabile diplomații populare, direcționată spre desfășurarea acțiunilor contemporane de parteneriat internațional. Aceste două viziuni de fapt caracterizează complexitatea interconexiunii dintre politica internă și politica externă, în procesul de formulare a intereselor naționale ale Republicii Moldova în contextul procesului de integrare europeană.

2.2. Demersuri ale Republicii Moldova pentru integrarea europeană

Analizând procesul de integrare europeană al Republicii Moldova, putem remarca două etape, la nivel politico-juridic, în calitate de linie de demarcațiune servind intrarea în vigoare a Acordului de Parteneriat și Cooperare (APC) la 1 iulie 1998. La rândul ei, prima etapă se împarte în două perioade, divizată de semnarea APC la 28

noiembrie 1994, care a stabilit fundamentele de guvernare a relațiilor dintre semnatari.

Perioada 1991-1994 nu prezintă în sine altceva decât căutări de precizare a pozițiilor și identificare a cadrului juridic de inițiere a dialogului politic dintre părți. Însă declanșarea negocierilor cu privire la semnarea unui acord de parteneriat și cooperare s-a lăsat mult așteptată, până la începutul anului 1994, inițiativa demarării dialogului aparținând părții moldovenești, care prin scrisorile oficiale semnate de M. Snegur, a constatat că Republica Moldova a rămas unica țară din spațiul central-european a cărei relații cu Uniunea Europeană n-a depășit nici măcar faza incipientă a creării cadrului politico-juridic¹⁴. Totuși, odată inițiat, dialogul politic nu s-a bucurat de promovare și consecutivitate, principalele cauze fiind:

1. Republica Moldova nu a reușit să se impună pentru a fi inclusă în lista de priorități strategice ale Uniunii Europene din cauza lipsei unei forțe politice eficiente și consecvente ce s-ar fi identificat cu integrarea europeană și ar fi promovat acest proces de apropiere graduală și aderare prin activități concrete de sensibilizare a occidentalilor, reformare și consolidare democratică a instituțiilor puterii de stat, edificare a economiei funcționale de piață etc.;

2. Incertitudinea cursului politic promovat de Republica Moldova atât în interior, cât și în exterior, reflectată prin calitatea reformelor și alternanța priorităților strategice de politică externă-pro-CSI/proeuropene, turnuri care însuflă neîncredere.

3. Chiar dacă Uniunea Europeană a anunțat abordarea diferențiată a statelor din spațiul CSI, luând ca bază așezarea geografică și capacitățile fiecăruia în parte, totuși interesul Uniunii Europene sporește în special față de țările care au anunțat oficial intenția de aderare la NATO.¹⁵

În continuare, Acordul de Parteneriat și Cooperare, semnat la 28 noiembrie 1994, a instituționalizat relațiile dintre părți, ridicându-le la nivel de parteneriat și fundamentându-le pe valori democratice și pe un cadru juridic mai avansat, a consacrat Republicii Moldova calitatea de partener direct al Uniunii Europene și a oferit baza normativă necesară pentru angajarea unui dialog autentic pe multiple planuri, inclusiv imprimarea dimensiunii politice proceselor de cooperare și identificarea mijloacelor noi pentru permanentizarea dialogului. Trebuie de remarcat

însă, că deși are o importanță deosebită, APC nu conține o finalitate politică clară în sensul integrării graduale, Republica Moldova fiind circumscrisă unui spațiu față de care Uniunea Europeană nu este pregătită să abordeze o strategie integraționistă și confirmându-i-se astfel apartenența geopolitică de zonă ex-sovietică.

De fapt, Republica Moldova a încercat de câteva ori să se distanțeze de spațiul ex-sovietic, sperând la un alt tratament, mai preferențial, din partea Uniunii Europene, cele mai reușite tentative au fost acceptarea ei în Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est în anul 2001 și în Procesul de Cooperare în Europa de Sud-Est în anul 2006, nemaivorbind de alte structuri și instrumente subregionale, precum Inițiativa Central-Europeană (1996), Acordul de liber Schimb în Europa Centrală (2007) ș.a. Însă prin lansarea de către Uniunea Europeană a Parteneriatului Estic la 7 mai 2009, Republica Moldova este reaşezată conceptual în spațiul ex-sovietic, reducându-se astfel șansele de semnare a unui acord de asociere, chiar dacă primele solicitări cu privire la demararea negocierilor în vederea redactării unui asemenea document au fost întreprinse de P. Lucinschi încă în anii 1996-1997, iar V. Voronin declara, în 2003, că „integrarea europeană a devenit o politică de stat prioritară atât pe plan intern, cât și pe plan extern, iar orientarea externă este nu doar un proces de revenire la cultura și civilizația europeană, dar și de racordare la standardele și normele politico-economice europene”¹⁶.

Prin urmare, semnificația APC constă în stabilirea relațiilor de parteneriat pe orizontală, acest document le instituționalizează și trasează domeniile de cooperare, dar fără a conține o finalitate bine definită și a determina perspectivele de „integrare treptată în Uniunea Europeană”. Totuși, Direcția Integrare Europeană a fost creată în cadrul Ministerului Afacerilor Externe numai în ianuarie 1998, iar primul program de guvernare cu adevărat proeuropean, chiar dacă s-a caracterizat prin lacune serioase, ar putea fi numit cel propus de Cabinetul I. Sturza în martie 1999.

Pasul decisiv în procesul de integrare europeană, dar totodată și cea mai mare decepție țin de Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est, considerat, cu o anumită doză de exagerare, un mecanism important de preparare al potențialilor candidați pentru aderare la Uniunea Europeană, supoziție fondată pe articolul 20 al

Pactului – Uniunea Europeană apropie regiunea de perspectiva unei depline integrări a acestor țări în structurile sale, iar în cazul celor care n-au încheiat acorduri de asociere, aceasta se va realiza printr-un nou tip de relație contractuală. Fără îndoială, pentru Republica Moldova, acceptată în Pact la 8 iunie 2001, era foarte important să beneficieze de fondurile de stabilizare, fiind identificate 21 de domenii de interes prioritar, însă cu mult mai importantă se dovedea a fi tentativa de a se include în alt spațiu, situat geopolitic și conceptual mai aproape de Uniunea Europeană. Paradoxal însă, acest eveniment a coincis, în timp, cu instaurarea guvernării Partidului Comuniștilor din Republica Moldova, cu un program vădit proCSI.

Republica Moldova n-a putut fructifica plenar oportunitățile apărute, dificultățile fiind atât de *caracter intern* (instabilitatea instituțiilor democratice, disfuncționalități de comunicare între ramurile puterii de stat, managementul ineficient al resurselor umane, lipsa unei economii funcționale de piață, mediul ostil pentru investitori străini, concurența neloială, nivelul redus al calității vieții, restanțe serioase la capitolele ajustarea cadrului normativ și la libertatea mass-media, asigurarea drepturilor omului, absența unei orientări proeuropene bine conturate, plenar asumate și susținute prin acțiuni concrete, cel puțin până în anul 2005, deși nu poate fi trecută cu vederea instituționalizarea unor structuri, altele decât cele trei prevăzute de APC, precum Comisia Națională pentru Integrare Europeană, Comisia Parlamentului Republicii Moldova pentru Integrare Europeană ș.a.), dar și de *proveniența externă*, de *ordin conceptual* (Republica Moldova n-a intrat în calculele inițiale ale autorilor Pactului), *geopolitic* (apartenența la CSI, plasarea în sfera de influență și interese a Federației Ruse) și *instituțional* (subdiviziunea din cadrul „Direcției Generale 1A a Comisiei Europene care gestionează relațiile cu Republica Moldova, este responsabilă în același timp de raporturile cu Rusia, Ucraina și Belarus”¹⁷). Insuccesul major înregistrat este că, prin participarea la acest proiect, Republica Moldova nu a reușit să semneze un acord de asociere cu Uniunea Europeană.¹⁸

Perspectivile de integrare europeană au fost diminuate, într-o anumită măsură, prin lansarea Politicii Europene de Vecinătate, realizată prin planuri bilaterale de acțiuni care stabilesc agenda reformelor pe termen scurt și mediu: țările vecine, fiind supuse „europenizării”, dispun de posibilitatea

de a se apropia de Uniunea Europeană, dar fără a avea acces la instituțiile ei fundamentale și a obține calitatea de stat-membru într-un viitor apropiat. Semnat la 22 februarie 2005, Planul de Acțiuni Uniunea Europeană-Moldova este un document politic menit să suplimenteze APC, care rămânea baza validă pentru cooperare, trasează 80 de obiective și 294 de acțiuni/măsură de urmat în șapte domenii principale¹⁹, majoritatea dintre ele fiind obiect al responsabilității autorităților moldovenești. Totodată, planul contribuie la angajarea mai operațională, vizibilă și participativă a Uniunii Europene în Republica Moldova: numirea Reprezentantului Special pentru Republica Moldova (martie 2005), inaugurarea Delegației Comisiei Europene în Moldova (octombrie 2005), instituirea Misiunii de Asistență la Frontieră în Moldova și Ucraina (noiembrie 2005), deschiderea Centrului Comun de Vize pe lângă Ambasada Ungariei în Republica Moldova (aprilie 2007), care actualmente oferă servicii pentru opt state membre ale Uniunii Europene, aprobarea Regulamentului cu privire la introducerea Preferințelor Comerciale Asimetrice (octombrie 2007), prin care se oferă accesul pe piață comunitară a peste zece mii de poziții de mărfuri originare din Republica Moldova până la 31 decembrie 2012, însă exceptând exporturile de vin, zahăr și legume, produse alimentare și lactate, acestea fiind supuse cotelor și racordate la exigențele europene de calitate etc.

Prin urmare, acest document a actualizat dialogul dintre părți și a extins oportunitățile de cooperare, plasând Republica Moldova într-o perspectivă geopolitică axată pe conceptele de vecinătate și proximitate europeană, sprijinind participarea în Procesul de Cooperare în Europa de Sud-Est (Republica Moldova a semnat la 10 octombrie 2006 Carta de bună vecinătate, stabilitate, securitate și cooperare în Europa de Sud-Est, devenind membru cu drepturi depline ale acestui for).

Lansarea Parteneriatului Estic urmărește identificarea noilor capacități de aprofundare a relațiilor dintre părți prin extinderea cooperării atât pe dimensiune bilaterală, cât și la nivel multilateral, realizată în baza „principiilor implicării comune, diferențierii și condiționalității”²⁰. Domeniile principale de cooperare sunt structurate pe patru platforme tematice: democrația, buna guvernare și stabilitatea; integrarea economică și convergența cu politicile comunitare; securitatea

energică; contactele interumane. Se impune de remarcat, însă, că acest mecanism de finanțare și de asistență din partea Uniunii Europene conține două neajunsuri esențiale: circumscrie Republica Moldova în spațiul post-sovietic și nu prevede o finalitate politică certă, chiar dacă sunt exprimate supoziții privind abordarea diferențiată în funcție de progresul realizat de fiecare stat și deci, ar putea să apropie eventualitatea semnării unui acord de asociere provenit din cooperarea bilaterală.

Așadar, relațiile dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană fiind reglementate de APC, au evoluat lent și se caracterizează printr-un grad relativ redus de intensitate și constanță. O. Serebrian a remarcat, pe bună dreptate, că marea nefericire a Republicii Moldova este că a înțeles necesitatea și mai ales fezabilitatea integrării europene prea târziu²¹, iar majoritatea măsurilor preconizate, potrivit lui A. Thatham și E. Osmochescu, s-au dovedit a fi declarative și deci, se poate de vorbit doar de o etapă inițială a cooperării, avansarea fiind destul de lentă din cauza lipsei unei orientări clare²², în condițiile în care progresul în implementarea prevederilor acordurilor încheiate a fost neuniform și pe diferite domenii ale procesului de reformă²³. În același timp, este de subliniat faptul că integrarea europeană nu poate fi realizată prin Politica Europeană de Vecinătate, care se dovedește a fi un instrument de promovare a „integrării regionale în afara hotarelor Uniunii Europene”²⁴, dar nu de preaderare, și prin urmare, se impune o nouă relație contractuală, prin semnarea unui acord de asociere. Procesul de negociere privind Acordul de Asociere a demarat la Chișinău, la începutul anului 2010. Acesta presupune asocierea politică și integrarea economică a Republicii Moldova în Uniunea Europeană. Actualmente, Republica Moldova și Uniunea Europeană au convenit asupra majorității articolelor din *Acordul de asociere*, dar nu se știe când va fi finalizat acest proces. Moldova ar putea deveni membru asociat al Uniunii, însă trebuie să obțină în prealabil un *regim liberalizat de vize* și un *tratat de liber schimb*.

Integrarea Europeană a Republicii Moldova este un proces bidimensional, care presupune eforturi și voință din partea ambilor parteneri. Cu certitudine, până în anul 2014 se poate vorbi numai de apropierea Republicii Moldova de Uniunea Europeană, cauzele fiind *de natură financiară* (actualul buget al Uniunii Europene, prevăzut pentru perioada 2007-2013, nu prevede surse

pentru aderarea/absorbția Republicii Moldova), *conceptual-geopolitică* (circumscrierea Republicii Moldova prin Parteneriatul Estic la spațiul ex-sovietic și ezitățile de a trata diferențiat statele CSI), dar și *instituțional-juridică* (După cum demonstrează extinderile precedente, aderarea la UE reprezintă un proces îndelungat și complex de ajustare a tuturor domeniilor interne ale statelor candidate la principiile, valorile și standardele UE. Însă intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona la 1 decembrie 2009 va afecta²⁵ politica externă a Bruxellesului, în special pe dimensiunea răsăriteană, deoarece generează schimbări consistente la nivelul deciziei din UE; votul cu majoritate calificată devine regula generală în Consiliu²⁶.)

Acțiunile care trebuie realizate de Republica Moldova sunt cu mult mai variate și mai extinse, printre care se încadrează și oportunitatea elaborării a două documente de importanță stringentă: *Strategia Națională de Integrare Europeană* și *Concepția Politicii Externe a Republicii Moldova*. Strategia urmează să fie perfectată în baza criteriilor de la Copenhaga / Madrid și acquis-ului comunitar, să fundamenteze integrarea europeană în calitate de ideologie de consolidare a coeziunii sociale, obiectivele cardinale fiind certitudinea așteptărilor și bunăstarea, asigurarea și garantarea drepturilor și libertăților omului, securitatea individuală și securitatea națională, fapt care presupune indispensabilitatea susținerii acestui document la nivel național de autoritățile puterii de stat, principalele partide politice și elemente ale societății civile.

Concepția Politicii Externe are ca misiune să actualizeze și să ajusteze la condițiile și la opțiunile noi prioritățile și direcțiile principale ale politicii externe a Republicii Moldova, impunând expres cursul strategic de integrare europeană și renunțându-se la caracterul declarativ multivectorial (al politicii externe), materializat prin ideea „nodului de legătură” din cauza că nu dispune de potențial suficient pentru a exercita un asemenea rol, iar în condițiile globalizării relațiile se stabilesc cu precădere direct, pe orizontală.

Fără îndoială, un obstacol serios în calea integrării europene a Republicii Moldova se află la nivelul mentalităților, fiind amplificat de factorul geo-economic, invocându-se nejustificat că aderarea la Uniunea Europeană înseamnă abandonarea expres a piețelor tradiționale, din

cadrul CSI în condițiile nevalorificării celor de perspectivă. A. Burian subliniază, pe bună dreptate că, producția autohtonă „era destinată aproape în exclusivitate pieței URSS”, iar actualmente la standardele și calitatea ei „poate fi vândută doar pe piețele unor țări ale CSI” și în prezent Moldova este obligată să se mențină pe piața CSI, fără a se lăsa eliminată de acolo, în ciuda încercărilor de a-i face concurență²⁷. Însă nu este mai puțin adevărat că în spațiul CSI concurența neloială a provocat restricții mari, Federația Rusă aplicând pe larg metode economice în scopuri punitive cu caracter politic, în timp ce, realizând integrarea europeană, Republica Moldova va beneficia de un alt tratament, iar mărfurile moldovenești racordate la exigențele comunitare europene se vor consolida calitativ și prin diversificare pe piața rusească. În general, argumentul în favoarea piețelor tradiționale de desfacere este provizoriu, deoarece economia de piață cu iminență va elimina concurenții slabi, iar asigurările amicale de a remedia situația puțin vor ajuta. În același sistem de referință al caracterului multivectorial al politicii externe, se evidențiază ideea propusă de S. Nazaria, care susține următoarele: „cursul strategic al Republicii Moldova este integrarea în Europa prin apropierea de toate statele europene, însă partenerul strategic în realizarea proceselor în cauză este Rusia”²⁸. Această modalitate de percepere a politicii externe moldovenești este determinată de faptul că Republica Moldova nu a știut să-și formuleze obiective clare, preferând prin așa-zisa politică multivectorială să balanseze între Vest și Est, nu a reușit să formuleze o viziune clară de ancorare a *interesului național* într-un sistem de repere și valori care i-ar fi permis să depășească rapid și eficient perioada dificilă de tranziție prin crearea unor condiții externe benefice pentru reformarea cu succes a țării²⁹. Referindu-se la calitatea diplomației Republicii Moldova, I. Munteanu invocă o opinie critică, nu fără teme, eșecul ei și „deficitul vizibil de idei și acțiuni, capabile să redefină în termeni moderni interesul național al țării”³⁰.

În același context al eforturilor diplomatice, dar fiind indispensabile de asemenea voința politică și bunăvoința, se include oportunitatea normalizării relațiilor bilaterale cu România, nu numai pentru că este țară vecină, dar și în scopul valorificării prevederii din Concepția politicii externe a Republicii Moldova: cooperarea cu România

urmează să asigure integrarea Republicii Moldova în Uniunea Europeană³¹.

În final, atragem atenția asupra Programului de activitate „Integrare Europeană: Libertate, Democrație, Bunăstare”, aprobat de guvernarea liberal-democrată pentru anii 2009–2013, care are o semnificație aparte în evoluția interesului național al Republicii. În raportul Guvernului privind implementarea acestui program, după un an de guvernare, se constată o serie de realizări de natură internă și externă³², care au contribuit la consolidarea *interesului național* al țării prin prisma creșterii credibilității pentru Republica Moldova din partea țărilor UE. Astfel, dacă ținem cont de extinderea UE, nu urmărim decalaje substanțiale între elementele structurale ale *interesului național* cum a fost până nu demult. Totuși, *interesul național* al țării noastre, privit ca factor în sine, nu are încă destulă substanță consensuală. Interesul în cauză nu poate fi asociat în mod firesc cu consensul din cauza relațiilor tensionate între guvernare și opoziție. Sunt, de asemenea, elemente de dezbinare în cadrul elitei conducătoare, între liderii Alianței pentru Integrare Europeană.

Concluzii

Cu toate acestea, opțiunea majorității cetățenilor Republicii Moldova de a se integra în UE (potrivit sondajelor realizate de IPP Moldova), actualitatea subiectului integrării europene în cercurile politice de la Chișinău și modestele acțiuni întreprinse în vederea realizării acestui deziderat ne fac să credem că Republica Moldova, după o perioadă de incertitudini, va opta pentru *integrarea europeană* în calitate de *interes național* primar. Definirea intereselor sale naționale reprezintă, pentru Republica Moldova, o oportunitate de a demonstra că s-a angajat în respectarea valorilor democratice, este deschisă dialogului și cooperării bi- și multilaterale, tinde să devină generator de securitate și partener de încredere, obținând astfel mai multă credibilitate. Odată stabilite niște priorități clare privind dezvoltarea strategică a Republicii Moldovei, realizarea acestora, reieșind din calitatea de stat mic a Republicii Moldova, va fi posibilă doar ca urmare a propriilor acțiuni diplomatice încadrate într-o politică externă foarte activă și coerentă.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ:

1. BENIUC, V., *Instrumente de realizare a interesului și securității naționale în contextul integrării europene (cazul Republicii Moldova)*, în Consolidarea administrației publice în contextul edificării statului de drept în Republica Moldova, Materialele conferinței științifice internaționale, Academia de Administrare Publică, Chișinău, 2007.

2. BURIAN, A., *Geopolitica lumii contemporane*, Tipografia Centrală, Chișinău, 2003.

3. CASIADI, O., *Interesul național al Republicii Moldova: între conjunctura și retorica proeuropeană*, în Academia de Administrare Publică – 15 ani de modernizare a serviciului public din Republica Moldova, Vol. 2, Materialele conferinței internaționale științifico-practice, Academia de Administrare Publică, Chișinău, 2008.

4. *Concepția politicii externe a Republicii Moldova*, în CERNENCU M.; GALBEN A.; RUSNAC Gh.; SOLOMON C., *Istoria politică a Republicii Moldova*, Centrul editorial-poligrafic, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, 2001.

5. *Concepția securității naționale a Republicii Moldova*, în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 97-98 din 3 iunie 2008.

6. *Declarația Consiliului European privind Parteneriatul Estic*, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/csm/data/docs/pressdata/RO/ec/106829.Pdf>.

7. *Discursul dlui. Voronin la Conferința Europeană de la Atena*, în Moldova Suverană, 18 aprilie 2003.

8. DOUTRIAUX, Y.; LEQUESNE, Ch., *Les institutions de l'Union européenne*, La documentation Française, Paris, 1998.

9. JUC, V. *Opțiunea de integrare europeană a Republicii Moldova prin prisma interesului național*, în Revista națională de drept, <http://revistad drept.com/?p=66>.

10. MORARU, V.; ROȘCA, A.; VARZARI, P.; JUC, V., *Puterea politică și coeziunea socială în Republica Moldova din perspectiva integrării europene*, Institutul de Integrare Europeană și Științe Politice (IESP) al Academiei de Științe din Moldova, Chișinău, 2010, p. 39.

11. PÎNTEA, I., *Identificarea pericolelor*

existente și probabile pentru interesele naționale de bază ale Moldovei, în *Securitatea și apărarea națională a Republicii Moldova*, Institutul de Politici Publice, Chișinău, 2002., pp. 41-83.

12. *Realizarea Planului de Acțiuni UE-Moldova (februarie 2005 – ianuarie 2008)*, Tipografia Centrală, Chișinău, 2008.

13. SACA, V., *Interesul național al Republicii Moldova în contextul extinderii Uniunii Europene*, în Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice, 3 (154), Chișinău, 2011.

14. SACA V.; SACA S., *Interesul național în contextul politicii național-etnice. Cazul Republicii Moldova*, în Academia de Administrare Publică – 15 ani de modernizare a serviciului public din Republica Moldova, Vol. 2, Materialele conferinței internaționale științifico-practice, Academia de Administrare Publică, Chișinău, 2008, pp. 175-178.

15. SEREBRIAN, O., *Politică și geopolitică*, Ed. Cartier, Chișinău, 2004.

16. THATHAM, A.; OSMOCHESCU, E., *Dreptul Uniunii Europene*, Ed. ARC, Chișinău, 2003.

17. НАЗАРИЯ С. *Внешняя политика Молдовы должна оставаться многовекторной*. în culegerea *Politica externă a Republicii Moldova în contextul extinderii NATO spre Est*, Materialele conferinței științifice internaționale, Universitatea de Stat Moldova, Chișinău, 2004.

NOTE:

1 V. JUC, *Opțiunea de integrare europeană a Republicii Moldova prin prisma interesului național*, în Revista națională de drept, <http://revistad drept.com/?p=66>, consultat la 21.04.2012.

2 R.O. KEOHANE, *Institutional Theory and the realist challenge after the Cold War*, în culegerea Baldwin, D. A. (ed.). *Neo-realism and Neo-liberalism: The Contemporary Debate*. New-York, Columbia University Press, 1993, p. 294.

3 V. BENIUC, *Instrumente de realizare a interesului și securității naționale în contextul integrării europene (cazul Republicii Moldova)*, în Consolidarea administrației publice în contextul edificării statului de drept în Republica Moldova. Materialele conferinței științifice internaționale, Academia de Administrare Publică, Chișinău, 2007, p. 117.

4 S. BURCHILL; A. LINKLATER, *Theories of international relations*, Columbia University Press, New-York, 1996, p. 75.

5 Iu. PÎNTEA, *Identificarea pericolelor existente*

și probabile pentru interesele naționale de bază ale Republicii Moldova, în studiul Evaluarea strategică a securității și apărării naționale a Republicii Moldova, Institutul de Politici Publice, Chișinău, 2001, p. 24.

6 *Основы политологии*, Краткий словарь терминов и понятий. Москва: „Знание России”, 1993, p. 51.

7 Iu. PÎNTEA, *Interesele naționale ale Republicii Moldova. Riscuri și pericole*, [http:// www.ipp.md/](http://www.ipp.md/), consultat la 01.03.2012.

8 *Dicționar de politică*, Univers Enciclopedic, București, 2001, p. 228.

9 Iu. PÎNTEA, *op. cit.*, p. 41.

10 V. SACA, *Interesul național al Republicii Moldova în contextul extinderii Uniunii Europene* în Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice, 3 (154), Chișinău, 2011, p. 37.

11 Valentin BENIUC, *op. cit.*, p.116.

12 Victor SACA, Silvia SACA, *Interesul național în contextul politicii național-etnice*. Cazul Republicii Moldova, în Academia de Administrare Publică – 15 ani de modernizare a serviciului public din Republica Moldova, Vol. 2, Materialele conferinței internaționale științifico-practice, Academia de Administrare Publică, Chișinău, 2008, pp. 175-178.

13 *Concepția securității naționale a Republicii Moldova*, în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 97-98 din 3 iunie 2008, pp. 7-8.

14 *Buletin Informativ*, 1994, nr. 1, p. 46.

15 V. JUC, *op. cit.*, în Revista națională de drept, <http://revistad drept.com/?p=66>, consultat la 21.04.2012.

16 *Discursul dlui Voronin la Conferința Europeană de la Atena*. în Moldova Suverană, 18 aprilie 2003.

17 Y. DOUTRIAUX, Ch. LEQUESNE, *Les institutions de l'Union europeenne*, La documentation Francaise, Paris, 1998, p. 56.

18 V. MORARU, A. ROȘCA, P.VARZARI, V. JUC, *Puterea politică și coeziunea socială în Republica Moldova din perspective integrării europene*, Institutul de Integrare Europeană și Științe Politice al Academiei de Științe a Moldovei, Chișinău, 2010, p. 64.

19 *Realizarea Planului de Acțiuni UE-Moldova (februarie 2005 – ianuarie 2008)*, Tipografia Centrală, Chișinău, 2008, p. 23.

20 *Declarația Consiliului European privind Parteneriatul Estic*, <http://www.consilium.europa.eu/uedosc/csm/data/docs/pressdata/RO/ec/106829>. Pdf, consultat la 22.04.2012.

21 O. SEREBRIAN, *Politica și geopolitică*, Ed. Cartier, Chișinău, 2004, p. 9.

22 A. THATHAM., E. OSMOCHESCU, *Dreptul*

Uniunii Europene, Editura ARC, Chișinău, 2003, p. 494.

23 *Realizarea Planului de Acțiuni UE-Moldova (februarie 2005-ianuarie 2008)*, Tipogr. Centrală, Chișinău, 2008, p. 175.

24 *Integrarea Europeană*, în Guvernare și Democrație, 2008, nr. 1, ediția 1, p. 31.

25 *Actuala procedură de vot, din Tratatul de la Nisa*, prin care deciziile se iau cu majoritate de voturi, va mai fi utilizată până în 2014, după care va urma o perioadă de tranziție până în 2017, interval în care statele membre vor mai putea cere formula de decizie unanimă.

26 *Deciziile adoptate de Europa post-Lisabona se vor baza pe opțiunea a cel puțin 55% dintre statele UE, în care locuiesc cel puțin 65% din populația Europei. Aceasta sporește ponderea „vechii Europe” (în special axa Franța-Germania-Italia) în detrimentul „noii Europe” (statele răsăritene). Germania, de exemplu, poate spori ca influență: având 82 milioane de locuitori, procentul ei de vot crește de la 8,4% la 17,2%. Astfel, „vechea Europă” ar putea influența ponderea decizională la Bruxelles, în special când se va discuta, cu adevărat, problema integrării în UE a unui stat precum Republica Moldova*

27 A. BURIAN, *Geopolitica lumii contemporane*, Tipografia Centrală, Chișinău, 2003, pp. 353-354.

28 С. НАЗАРИЯ, *Внешняя политика Молдовы должна оставаться многовекторной*, în culegerea Politica externă a Republicii Moldova în contextul extinderii NATO spre Est, Materialele conferinței științifice internaționale, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, 2004, p. 20.

29 O. CASIADI, *Interesul național al Republicii Moldova: între conjunctura și retorica proeuropeană*, în Academia de Administrare Publică – 15 ani de modernizare a serviciului public din Republica Moldova, vol. 2, Materialele conferinței internaționale științifico-practice, Academia de Administrae Publică, Chișinău, 2008, p. 191.

30 D. MÎNZĂRARI, V. IONIȚĂ, *De ce avem nevoie de NATO? Sau de ce existența Moldovei ca stat suveran depinde de aderarea la NATO*, Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale «Viitorul», Discussion Paper, nr. 3, octombrie 2008 – ianuarie 2009, p. 6.

31 *Concepția politicii externe a Republicii Moldova*, în M. CERNENCU, A. GALBEN, Gh. RUSNAC, C. SOLOMON, *Istoria politică a Republicii Moldova*, Centru editorial-poligrafic a Universității de Stat din Moldova, Chișinău, 2001, p. 98.

32 *Cabinetul Filat: Am reușit într-un an cât comuniștii în opt*, în Jurnalul de Chișinău, 28 septembrie 2010, nr. 70 (984).

CIPRU ȘI PROIECTAREA INTERESELOR DE POLITICĂ EXTERNĂ A UE ÎN MEDITERANA DE EST¹

Zeynep SONGÜLEN-İNANÇ*

Articolul de față oferă un fundal teoretic al definirii interesului UE cu privire la problema Ciprului, cu implicații pentru securitatea regională și globală. Definițiile interesului schimbător al UE sunt analizate potrivit școlilor neorealiste și constructiviste ale relațiilor internaționale. Se argumentează că abordarea europeană asupra Ciprului se bazează pe prioritățile strategice, ținând seama de poziția geostrategică a insulei în contextul zonei Mediteranei de Est. De vreme ce această regiune trece printr-o perioadă turbulentă, relațiile UE cu vecinii săi trebuie reformate potrivit noilor condiții. În această idee, problema Ciprului constituie un caz de înțelegere a identificării interesului pe care se bazează politica externă a UE. Această lucrare arată că, în timp ce regiunea Mediteranei de Est impune o viziune strategică asupra uneia integratoare, eficiența și coeziunea politicii externe a UE este puternic legată de capacitățile sale de soft power, definite în termenii atitudinilor constructiviste și de cooperare.

Cuvinte-cheie: neorealism; constructivism social; Cipru; Uniunea Europeană; Mediterana de Est; ciprioți turci; ciprioți greci.

Introducere

Schimbările intervenite din anii '80 s-au finalizat cu declinul blocului sovietic și ascendența SUA ca superputere. Noul sistem internațional, care prezintă o structură nesigură și complexă, a adus cu el concepții ale interesului pe care școlile clasice ale relațiilor internaționale nu le-ar fi putut imagina. În această idee, unele abordări noi iau în calcul factorii economici și sociali în definirea procesului de interese, care au apărut pentru a studia problemele globale care nu puteau fi înțelese prin abordările clasice. De aceea, neorealismul fundamentat pe deducția logică și constructivismul social bazat pe gândirea inductivă care constituie perspectiva teoretică a acestui articol vor fi încorporate într-o „armonie a contradicțiilor”².

Totodată, schimbarea naturii sistemului internațional a transformat și uneltele mobilizate de actorii internaționali pentru a face față provocărilor regionale și globale. Drept pentru care, pentru aceștia, a fost absolut necesar să adauge noi unelte celor clasice, pentru a deveni actori semnificativ al arenei internaționale. Modalitățile prin care actorii abordează provocările internaționale, ca rezultat

* Zeynep SONGÜLEN İNANÇ (zsongulen@gmail.com) este doctorand la Școala Doctorală de Drept comparativ din Paris, Universitatea Panthéon-Sorbonna, Franța și la Institutul de Științe de la Universitatea din Ankara; de asemenea, este cercetător-consultant la Institutul de Gândire Strategică din Ankara, Turcia.

al concepției lor asupra interesului, variază de la metode rigide și imperioase, conduse de state și/mecanisme orientate spre stat, până la metode flexibile, specifice și cuprinzătoare stipulate de o multitudine de actori. Din perspectiva puterii *soft*, UE reprezintă cadrul potrivit de abordare al problemelor vechi prin modalități noi. UE, prin mobilizarea uneltelor politice, economice și socio-culturale, mai degrabă decât a instrumentelor militare și strategice, își asumă un rol de putere *soft* pe scena internațională. În acest sens, obținerea calității de membru al UE, din 2004, de către Cipru a constituit un punct de cotitură pentru istoria întregii insule, deoarece UE poate reprezenta un cadru de cooperare și integrare pentru realizarea păcii sustenabile pe insulă prin influența sa asupra Europei de Est, Orientului Mijlociu și Caucazului, datorată politicii sale de extindere și capacităților sale de securitate *soft*.

Modalitatea în care UE gestionează problema Ciprului este legată de definițiile interesului său. Prima se bazează pe definirea clasică a interesului în căutarea unor câștiguri relative prin menținerea pozițiilor conflictuale și, astfel, a *statu quo*-ului. A doua se referă la aducerea unei schimbări de perspectivă printr-un punct de vedere constructivist pentru a contribui la transformarea conflictului. Alegerea pe care trebuie să o facă UE nu este dependentă numai de aspirațiile sale, dar și de *realpolitik*-ul provocărilor regionale și globale.

Prin argumentarea din acest articol intenționăm să cercetăm în profunzime, printr-o interpretare teoretică, definirea interesului UE în gestionarea conflictului din Cipru în contextul regional lărgit. Acest articol analizează conceptul de „interes” din perspectiva relațiilor internaționale în abordările lor clasice și noi. Prima parte a lucrării analizează din punct de vedere teoretic conceptul menționat mai sus, bazându-ne pe paradigmele școlilor de relații internaționale ale neorealismului și ale constructivismului social. A doua secțiune este rezervată dezvoltării relațiilor UE cu Cipru. Studiul se finalizează cu o evaluare a problemei Ciprului în contextul regiunii Mediteranei de Est cu privire la tensiunile de securitate, preocupările geopolitice și geostrategice și dominației regionale.

1. Analiza teoretică și definițiile interesului

Paradigma neorealistă, derivată din realismul clasic, pleacă de la abordarea sistemică a relațiilor

internaționale care dau prioritate elementelor structurale în fața comportamentelor și strategiilor agenților. Aceasta argumentează că sistemul internațional depinde de relațiile de securitate centrate pe stat și de vederile materialiste. Principiul esențial al sistemului internațional este considerat a fi *anarhia* care se prezintă ca o structură descentralizată, fără o autoritate centrală formală. Acesta este compus din state suverane și naționale, care au capacitatea de a-și face politica și de a acționa individual. Fiecare unitate singulară, adică statele suverane în parte, cu funcțiuni nediferențiate unele față de altele, sunt poziționate în mod egal în sistemul internațional. Potrivit lui K. Waltz, activitățile statului sunt conturate sub presiunea care este originară în competiția internațională, care restricționează și limitează alegerile. Într-o altă notă, statele sunt în mai mare măsură preocupate de câștigurile relative decât de cele absolute și scopul principal al statelor este de a preveni ca alții să-și mărească propriile capacități relative.³

Din perspectivă neorealistă, preocuparea primară a statelor este aceea de a-și asigura propria supraviețuire înaintea unei considerări a factorilor economici și/sau sociali. Aceasta reprezintă o condiție obligatorie pentru state înainte de a urmări alte scopuri precum prosperitatea și/sau tehnologia.

De fapt, această abordare exprimă principiului *auto-ajutorării*, potrivit căruia fiecare stat își urmărește propriul interes și nu se înclină în fața interesului altora. Această structură, care generează nesiguranțe, este bazată pe neîncrederea și insecuritatea dintre state. De vreme ce statele își pun pe primul plan propria securitate și posibilitățile de cooperare sunt limitate, instrumentele militare sunt necesare pentru a preveni acțiunea ofensivă și a elimina pericolele potențiale la adresa supraviețuirii. De aceea, fiecare stat își va crește puterea sa relativă definită în termeni de capacități militare. Întrucât statele nu pot fi niciodată sigure de intențiile viitoare ale altor state, ele încearcă să acumuleze putere pentru a face față noilor amenințări. Această tendință, care reprezintă un răspuns la preocupările internaționale și implică maximizarea puterii relative fără o relație de comunicare între unitățile sistemului, este numită *dilemă de securitate*. Cu alte cuvinte, aceasta se referă la escaladarea puterilor relative determinate de alegerile statelor bazate pe percepțiile individuale.

Astfel, neorealismul dă o definiție a interesului bazată pe suveranitate, putere, capabilități relative, supraviețuire și securitate națională. Noțiunea de interes reprezintă esența acestei abordări care este descrisă în termeni de securitate *hard*. Devreme ce neorealismul își are rădăcinile în perspectiva tradiționalistă dominată de domeniul militar, statele își urmăresc, rațional și neîncetat, interesele naționale. Potrivit definițiilor interesului, statele suverane au interese conflictuale și ele încearcă să-și impună propriile priorități asupra altora. Interesul național poate fi interpretat din două perspective diferite bazate pe dobândirea puterii. Prima perspectivă se bazează pe maximizarea puterii într-o manieră ofensivă și a doua pe maximizarea securității cu aspect defensiv. Potrivit vederii ofensive, de vreme ce întotdeauna există o posibilă amenințare la adresa securității, statele nu se vor simți niciodată în siguranță în *statu quo* și, de aceea, vor încerca să-și crească puterea relativă⁴. Oricum, agentul defensiv va încerca să mențină echilibrul de putere pentru a evita un conflict sau un război, ceea ce înseamnă că statele vor încerca să-și rețină puterea⁵.

În această situație, preocuparea de securitate a unui stat devine o sursă de frică pentru un alt stat. Chiar dacă un stat acumulează instrumente militare doar în scopuri defensive, este considerat de altele drept o amenințare care necesită un răspuns garantat. Alegerile statelor cu privire la diminuarea securității altora și creșterea propriei securități apare ca o funcție a echilibrului dintre abordările ofensivă și defensivă⁶. În vreme ce echilibrul defensiv este utilizat pentru protejarea propriei securități a unui stat, echilibrul ofensiv se referă la încercarea unui stat de a-și asigura propria securitate prin creșterea insecurității altor actori.

Pe timpul Războiului Rece, definițiile interesului se bazau foarte mult pe definițiile puterii. Lupta pentru dominație, dintre blocuri, bazată pe diferențierea ideologică, politică, economică și socială era sprijinită prin capacități militare, inclusiv de descurajare nucleară. Oricum, natura dinamică a structurilor socio-economice și transformarea permanentă a aspirațiilor în societăți nu erau luate în considerare⁷. Sfârșitul sistemului bipolar a demonstrat că elementele militare constituiau doar o parte a relațiilor internaționale și statele nu mai erau singurii actori ai sistemului internațional. Prin urmare, nu mai este posibil să înțelegem sistemul internațional prin comportamentele egoiste ale sta-

telor care, mai mult, au și implicații asupra definirii interesului.

Abordarea Războiului Rece centrată pe stat a reevaluat prioritățile sociale, cu erodarea rolului statului. Constructivismul social, care oferă o nouă înțelegere a relațiilor internaționale prin luarea în calcul a factorilor istorici, politici, economici, sociali și geografici, se preocupă de relația dintre putere și rolul normelor și valorilor, precum drepturile omului sau bunăstarea economică, în socializarea internațională și difuziunea culturilor administrative. În această idee, politica externă a statelor este formată prin norme, valori și culturi împărtășite în cadrul unui proces „construit” social prin mecanismele învățării și interacțiunii sociale. Astfel, unificarea percepțiilor individuale la nivel social ar genera transformarea relațiilor statului și ale sistemului internațional. A. Wendt consideră procesul de construcție socială din perspectivă istorică în scopul de a examina percepțiile, rolurile și identitățile statale prin noua rețea a relațiilor dintre state.

Constructivismul social subliniază importanța structurilor normative, rolul identităților și formarea reciprocă a structurilor și agenților în procesul de construire a comportamentelor și intereselor. În acest cadru, cultura apare ca un factor structurat și structurant care constituie și reformează statele pe baza identităților și intereselor⁸. E. Adler definește constructivismul ca viziunea potrivit căreia lumea materială modelează și este modelată de acțiunea umană și interacțiunea depinde de interpretările dinamice normative și epistemologice ale lumii materiale⁹.

Conceptele de securitate *soft*, precum normele, valorile și identitățile sunt admise ca variabile independente ale înțelegerii politicii externe din perspectiva constructivismului social. Potrivit acestui punct de vedere, interesele decurg din practicile sociale și sunt definite inter-subiectiv, bazându-se pe ideile împărtășite care ajută statele să-și contureze interesele. În aceeași idee, A. Wendt spunea că interesele presupun identități, deoarece un actor nu poate ști ce vrea până nu înțelege cine este el¹⁰. Deci, statele acționează potrivit intereselor definite prin percepțiile lor¹¹. S. Walt susține că, interesele și identitățile sunt considerate de constructiviști ca niște rezultate flexibile ale proceselor istorice¹². Având în vedere că identitățile sunt într-un proces constant de formare și reformare, interesele sunt și ele

prodeuse și reproduse ca răspuns la transformarea identităților. În acest sens, reformarea identităților în mediul social modelează definirea interesului, care apare ca funcție a identităților și ghidează scena internațională. Astfel, interesele ce transcend structurile naționale și ajung la nivel transnațional sunt rezultatul interacțiunii dintre state ca efect al normelor, valorilor, ideilor și așteptărilor, în perpetuă transformare.

De aceea, prin definiția clasică a statului, este imposibil să înțelegi UE, care se ridică ca un actor nonstatal, luând în calcul declinul rolului unic și exclusiv al statului și distincția ambiguă dintre politicile internă și externă. UE se bucură de o formă împărtășită a suveranității, care este diferită de cea a statului clasic. Identitățile și, astfel, interesele sunt considerate din perspectiva integrării care se bazează pe procesele constitutive mai degrabă decât pe o abordare fixă, inflexibilă și stabilă a suveranității. Această abordare europeană scoate în evidență procesele de democratizare și demilitarizare prin folosirea instrumentelor politice, economice, normative și socio-culturale. În acest sens, uneltele UE de politică externă ce încurajează mecanismele de consultare și desecurizare pot avea un efect funcțional în prevenirea abordărilor unilaterale a statelor membre și a celor candidate.

Contribuțiile pozitive ale UE constau, în opinia lui C. Hill, în faptul că organizația reprezintă: un bloc constituit din relații constituționale și o zonă de pace în sistemul internațional; un model pentru alte organizații regionale; speranțele pentru o eventuală contrabalansare politică a Statelor Unite; un punct de referință în interiorul organizațiilor internaționale, care reprezintă actualizarea anumitor principii de conducere în politica externă și, în final, o referință a ideii de „putere civilă”¹³, ce pune accent pe utilitatea *scopurilor de ambianță*¹⁴, precum mediul sau noile forme de guvernare într-o lume turbulentă, promovarea drepturilor omului, procesele transnaționale de justiție și investigația criminală¹⁵.

Rolul UE pe arena internațională este considerat mult mai larg în concepția unei perspective pe termen lung și a lărgirii cadrelor de securitate, astfel încât UE poate juca un rol eficient și influent în situațiile non-criză¹⁶. Această viziune nu se referă doar la un răspuns la criză, dar și la situațiile pre-criză și stadiile de dinaintea intervenției militare. UE pare să fie un actor eficient, în special în domeniul prevenirii conflictului, prin folosirea

propriilor unelte de putere „soft”. Rolul general pe plan internațional al UE este considerat ca „o predilecție a instrumentelor diplomatice mai degrabă decât a celor coercitive, primordialitatea medierii în rezolvarea conflictului, importanța pe termen lung a soluțiilor economice pentru problemele politice și nevoia ca popoarele indigene să-și hotărască singure destinul – toate acestea în contradicție cu normele politicilor superputerilor”¹⁷. Rolul UE pe scena internațională a fost subiectul multor abordări ce au arătat în diferite modalități decalajul cu privire la așteptările de capacitate¹⁸. Puterea civilă europeană introdusă de F. Duchêne în 1970 reflectă contextul Războiului Rece și se referă la diplomație, negociere, multilateralism, instrumentele diplomatice ale politicii externe, precum comerțul și ajutorul extern pentru dezvoltare, instrumente legale și juridice, precum și la menținerea păcii. În discursul lui S. Wood, puterea civilă este un actor care angajează modalități non-militare pentru a-și urmări interesele și a încerca să rezolve probleme internaționale. Conceptul admite că UE are superioritate morală asupra unor actori ai politicii internaționale¹⁹.

Scopul UE de a fi „o forță a binelui” în lume a fost tratat împreună cu puterea civilă europeană de un alt concept: puterea normativă europeană. Acest concept dă prioritate abordării constitutive decât celei empirice pentru desemnarea impactului ideatic al rolului internațional al UE. Potrivit lui I. Manners, cel mai important factor care modelează rolul UE nu este ceea ce face sau ce spune, ci, ceea ce este²⁰. În această perspectivă, puterea normativă se referă la sistemul de valori precum democrația, drepturile omului, supremația legii și libertățile civile în interiorul și dincolo de granițele sale. Instrumentele de implementare a acestor valori, prin excluderea conotațiilor non-militare, pot fi considerate: instituțiile internaționale, dreptul internațional, legitimitatea internațională, negocierea și dialogul. Este evident că această capacitate de persuasiune și convingere a UE de a transforma preferințele altora apare ca un factor important. Servind ca depozitar instituțional al interesului normativ de ordin secund împărtășit de statele membre, UE este văzută ca „o forță a binelui” în lume, promovând valori și principii cu aplicabilitate universală și care reflectă norme cosmopolite²¹. Creșterea rolului strategic și importanței UE pe scena internațională a poziționat UE ca actor global care deține deopotrivă putere civilă

și normativă, ca și instrumente sociale și materiale. Aceasta urmează să joace un rol internațional dincolo de concepțiile de putere civilă și normativă prin folosirea eticii. Conceptul european de putere etică ține cont de preocuparea pentru pace și prosperitate, răspândirea normelor precum democrația, multilateralismul, supremația legii, buna guvernare și drepturile omului și promovarea negocierii, dialogului și interactivității. Oricum, aceste elemente sunt sprijinite universal și indirect de către UE. Noțiunea de putere etică a Europei nu se referă la realitatea empirică, ci la noul concept care deschide noi direcții de reflecție critică.²²

Strategia Europeană de Securitate (2003)²³ și Politica Europeană de Vecinătate (2004)²⁴ definesc UE ca pe o forță a binelui în lume. Se argumentează că UE a devenit o putere globală capabilă să influențeze parametrii regionali și globali. Strategia Europeană de Securitate și Politica Europeană de Vecinătate consideră UE ca jucând rolul de model pozitiv prin asumarea responsabilității de acțiune la scară globală. Promovarea stabilității, securității și bunăstării pentru toți prin politica sa „de stimulente” și adoptarea unor noi sarcini în ariile de management al crizei, soluționării conflictului, menținerii păcii, construirea statului și reconstrucția statelor eșuate sunt prevăzute în ideea îmbunătățirii propriei utilități prin îmbunătățirea ciclică a utilității altora.

În același mod, prevederile generale asupra acțiunii externe a Uniunii prevăd în Articolul 21 al Tratatului de la Lisabona că: „Acțiunea Uniunii pe scena internațională va avea la bază principiile care au inspirat crearea, dezvoltarea și extinderea sa și pe care intenționează să le promoveze în lumea întreagă: democrația, statul de drept, universalitatea și indivizibilitatea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, respectarea demnității umane, principiile egalității și solidarității, precum și respectarea principiilor Cartei Națiunilor Unite și a dreptului internațional”²⁵. Luând în calcul aceste valori, principii și obiective definite în Tratatul de la Lisabona, care au întărit rolul UE de actor internațional, I. Manners susținea: constituționalizarea principiilor normative în tratat marchează cristalizarea și culminarea normelor și practicilor care au evoluat în ultimii 15 ani, precum și eforturile UE pentru o lume mai dreaptă și mai cosmopolită²⁶.

Politica *soft* a UE reiese din capacitatea de a rezolva probleme și conflicte în zona sa de

vecinătate și în lume. Cu alte cuvinte, eficiența UE este strâns legată de abilitățile de a fi un intermediar pe baza perspectivelor sale obiective, credibile și sustenabile de a transforma ordinea stabilită și de a aduce securitate prin intermediul uneltelor sale constructive și integratoare. Pe lângă conflictele locale, precum cel israeliano-palestinian sau cele din Balcani, cazul Ciprului oferă o ocazie pentru evaluarea capacității de rezolvare a problemelor a UE și pentru modul în care UE își definește interesele de politică externă.

2. Relațiile Uniunea Europeană – Cipru

Tratatele de la Zürich și Londra din 1959, care au încheiat războiul civil pe insulă, au fost semnate între Grecia, Turcia și Marea Britanie ca „puteri garante”. În 1960, pentru prima dată în istorie, Republica Cipru a fost declarată stat independent, pe baza Tratatului de Fundamentare, Tratatului de Garantare și Tratatului de Alianță, sub forma unui stat unitar, etnic amestecat și format din două comunități, constituit pe reprezentarea egală a comunităților turcă și greacă. Oricum, sistemul constituțional nu a fost de durată din pricina ciocnirilor interetnice, care s-au intensificat după 1960. Când ciprioții turci au afirmat că au fost alungați de la guvernare în 1963, insula a fost împărțită în două entități politice, din care partea sudică reprezenta *de jure* întreaga insulă în plan internațional. Ciprioții turci și-au declarat unilateral independența în 1983 ca Republica Turcă a Ciprului de Nord (RTCN) recunoscută doar de Turcia.

Odată cu intrarea Marii Britanii în 1973 în UE, relațiile cu Ciprul au devenit o problemă curentă în sensul asocierii, dar nu al obținerii calității de membru, și negocierile au fost desfășurate cu grecii ciprioți în numele Republicii Cipru. Un Acord de Asocierie asupra stabilirii unei uniuni vamale între UE și Cipru a intrat în vigoare în 1973, stabilind eliminarea tuturor tarifelor și cotelor pentru o perioadă de cinci ani și crearea unei uniuni vamale în două etape. De asemenea, Acordul interzicea discriminarea împotriva turcilor ciprioți sau grecilor ciprioți de către partenerii lor comerciali din UE²⁷. Ciprul a menținut întotdeauna relații strânse cu UE în termeni economici, sociali și politici dar aceste relații, în esență, au fost din start de excludere a ciprioților turci, ca și în Acordul din 1973.

Ciprioții greci, reprezentând întreaga insulă, au depus cererea pentru obținerea calității depline de

membră a UE în 4 iulie 1990. În 1993, Comisia a subliniat în Avizul său următoarele: „Comunitatea consideră Cipru drept eligibil pentru calitatea de membru și imediat ce perspectiva unui acord este certă, Comunitatea este gata să înceapă procesul cu Cipru, care ar trebui, în cele din urmă, să conducă la aderarea sa”²⁸. Până în 1994, UE a solicitat o soluționare a problemei Ciprului înainte de aderare și a susținut că aderarea poate reprezenta o soluție posibilă a conflictului. Scopul era ca să aducă cele două părți laolaltă și să se ajungă la o soluție pe baza valorilor europene. De altfel, abordarea europeană s-a schimbat oarecum la Consiliul European de la Corfu din 24-25 iunie 1994. Concluziile Președinției summitului au declarat că următoarea fază a extinderii va include Cipru și Malta²⁹. Această decizie a demonstrat clar că soluționarea conflictului din Cipru nu a constituit o precondiție pentru aderarea insulei. Trebuie subliniat că UE se aștepta să joace un rol de catalizator în rezolvarea conflictului din Cipru³⁰. Această schimbare a atitudinii UE poate avea mai multe motive. Primul, că UE, adâncindu-și integrarea economică și ajungând la statutul de mare putere economică a dorit să își îmbunătățească politica comună externă și de apărare pe mai departe, iar problema Ciprului a fost aleasă ca un test în acest sens. Al doilea, ajutorul UE în posibila rezolvare a problemei Ciprului o va sprijini să își urmeze planurile de a deveni putere globală. Al treilea, prin localizarea sa în triunghiul Balcanilor, Orientului Mijlociu și Caucaz, Cipru are importanță strategică, aducând UE către o nouă geografie prin vecinătatea sa cu Orientul Mijlociu. Al patrulea, convergența reciprocă a politicilor externe ale Greciei și UE a înlăturat politicile prudente reciproce și UE nu a fost obligată să adopte o atitudine neutră în această problemă³¹. La 6 martie 1995, Concluzia Consiliului de Miniștri a confirmat faptul că Republica Cipru corespunde pentru calitatea de stat membru și a luat decizia ca negocierile de accesare să înceapă la șase luni după încheierea Conferinței Interguvernamentale din 1996. După spusele lui C. Brewin, speranțele președinției că acesta va constitui un punct de cotitură în relațiile UE cu Turcia și că procesul de accesare îi va determina pe ciprioții turci să fie de acord cu soluția economică din contextul UE, au fost năruite³².

În acest cadru, guvernele francez, german, olandez și italian și-au exprimat îngrijorarea asupra perspectivei de integrare deplină a Ciprului

fără o soluție politică la divizarea insulei, luând în considerare întregul proces de lărgire a UE și relațiile UE - Turcia³³. „În retrospectivă, decizia din 1995 pare a fi fost o eroare de calcul – a devenit parte a unui lanț de evenimente cu implicații periculoase pentru pacea din Mediterana de Est ca și, în general, pentru interesele strategice transatlantice”³⁴. Decizia din 1995 marchează începutul procesului de europeanizare a problemei Ciprului și, de atunci, UE a devenit o parte implicată în conflictul din Cipru.

„Agenda 2000: Pentru o Uniunea mai puternică și mai extinsă”, prezentată la 16 iulie 1997 de către Comisia Europeană, considera viitorului Ciprului în UE și recomanda începerea negocierilor de aderare cu Cipru, chiar dacă nu s-a ajuns la nicio soluție în conflictul de durată din insulă. Comisia a mai declarat că *status quo*-ul care este în contradicție cu dreptul internațional amenință stabilitatea insulei, regiunii și are implicații pentru securitatea europeană. Acest punct de vedere cu privire la Cipru arată clar că Cipru nu poate fi considerat fără conotații geostrategice și geopolitice. Summitul din 1997 a inclus Ciprul între statele cu prioritate la aderare și a confirmat că negocierile de aderare cu Cipru ar putea începe la sfârșitul lui martie 1998. Deși ipoteza generală era că procesul de negociere va produce un efect catalizator pentru o rezolvare cuprinzătoare a problemei Ciprului, decizia UE a avut efect advers și, de fapt, a făcut reintegrarea mai puțin probabilă³⁵. Decizia Consiliului are perspective mai complicate de soluționare și UE a renunțat la pretenția că negocierile de aderare vor produce „un efect catalizator”, rezolvând disputa din Cipru³⁶.

La începutul anilor 2000, ciprioții turci au făcut unele eforturi de a participa la procesul de europeanizare a insulei și au început o campanie în sprijinul unei soluții. În 2002, un centru de informații al UE a fost deschis la sediul Camerei de Comerț Cipriotă Turcă și, în 2003, conducerea ciprioților turci au decis să deschidă punctele de trecere pe „Linia Verde”. În aceeași perioadă, pe 13 decembrie 2002, ciprioții greci au finalizat negocierile și, pe 16 aprilie 2003, au semnat Acordul de Aderare, unde se recunoștea că acquis-ul comunitar este suspendat în zonele țării care nu sunt sub controlul efectiv al Guvernului din Cipru³⁷. Se considera că, în practică, autoritatea Republicii nu se extinde în nord și legitimitatea sa este respinsă de ciprioții turci.

Pe 24 aprilie 2004, versiunea finală a planului propus de ONU pentru a pune capăt diviziunii insulei, așa-numitul Plan Annan, a fost depus spre aprobare prin referendumuri separate și simultane, atât în partea de nord, cât și în cea de sud. Planul era acceptat cu 65% în nord și respins în sud cu 76% și, astfel, o oportunitate pentru cooperare, reconciliere și pace pe insulă și, în sens mai larg, în regiunea Mediteranei de Est, a fost ratată. UE a considerat ca rezolvare potrivită pentru problema de a evita să pedepsească partea care a căutat reconcilierea prin oprirea acesteia din runda de extindere și a recompensat cu aderarea partea care a respins reconcilierea³⁸.

După aderarea Ciprului la UE la 1 mai 2004, ca o insulă divizată *de facto*, Comisia a propus un pachet de ajutor și comerț, intenționând să stopeze izolarea comunității ciprioților turci care este membră UE *de jure* dar nu și *de facto*. Totuși, Regulamentul „Liniei Verzi” aprobat în 2004 și Regulamentul de Ajutor aprobat în 2006 au întâmpinat multe probleme legate de implementare și Regulamentul de Comerț Direct a rămas în atenția Consiliului. Politicile UE referitoare la Cipru după 2004 s-au focalizat pe „îndulcirea” Liniei Verzi. Scopurile politicilor și practicilor curente sunt: de a integra Cipru pe deplin în economia de piață funcțională internă și stabilă a UE, de care vor beneficia toți locuitorii din Cipru; de a coopera cu Ciprul în menținerea stabilității și securității în Europa și în lume și în găsirea răspunsurilor eficiente pentru provocările comune cu care se confruntă continentul; de a stopa izolarea comunității ciprioților turci și de a facilita reunificarea Ciprului, prin încurajarea dezvoltării economice a comunității ciprioților turci din nordul Ciprului.³⁹ Această atitudine nu a produs nicio rezolvare sau apropiere de cadrul bi-zonal, bi-comunal și federal urmărit. Prin aderarea Ciprului, UE a devenit parte primară, aducând în propria jurisdicție un conflict etnic prelungit caracterizat de memorie istorică, ostilități regionale, interferențe majore de putere în afacerile interne și reticență în a schimba *status quo*-ul, conflict care a fost condus inițial de retorica naționalistă, intoleranța față de diferențele culturale, abuzul asupra minorităților și folosirea violenței pentru a submina procesul politic⁴⁰.

Procesul de extindere al UE este menit să aducă stabilitate, pace, prosperitate și securitate, fiind un instrument al integrării. În acest mod, procesul de a accede la calitatea de membru în

UE are un efect potențial transformator, care poate reprezenta un cadru propice pentru soluționarea conflictelor. Integrarea noilor membrii în sistemul vest-european printr-un set de norme și reguli în diferite sfere politice, economice, comerciale și sociale face din Uniune o forță a păcii prin politica sa de „stimulente și pedepse” (*stick and carrot*). De asemenea, UE ar fi putut avea un efect catalizator în conflictul din Cipru, dar nu a avut succes în a se constitui în „speranță nouă” pentru viitorul insulei și întreaga regiune. „Este interesant că UE pare să fie singura organizație internațională cu capacitatea – prin politica sa de „stimulente și pedepse” – de a avea un impact în vederea înțelegerii politice în Cipru”⁴¹. În cadrul acestei politici, UE este construită ca un actor situat în afara conflictului, dar care ajută la găsirea unei soluții⁴². Îndată ce actorul din exterior a devenit parte în conflict, capacitatea sa de rezolvare a problemei a dispărut. Potrivit lui N. Tocci, UE a eșuat în două probleme importante. În prima, pentru că nu a înlăturat încrederea în sine a ciprioților greci asupra aderării necondiționate inclusiv prin acordarea independenței nemeritate față de acquis-ul comunitar și, în a doua, pentru că nu este capabilă de a se prezenta ca un cadru alternativ de securitate la nivel regional și internațional⁴³. Dacă UE ar fi vrut să aibă o contribuție pozitivă, ar fi sprijinit mai activ activitățile civice intercomunale de la firul ierbii, combinate cu o abordare înnoită spre partea de nord, retrăgând bazele pe care politicienii realizează securizarea și, astfel, continuă să concretizeze identități”⁴⁴.

Factori interni și internaționali i-au stimulat pe ciprioții atât turci, cât și greci, să urmeze o strategie de ne-cooperare, care vizează mai degrabă o victorie unilaterală decât un compromis.⁴⁵ Așadar, proiectul european care se bazează pe suveranitate comună și identități multiple poate ajuta la depășirea conflictului din Cipru, care este adesea conceptualizat drept un joc cu sumă nulă⁴⁶. „Dacă UE va deveni catalizator în Cipru, aceasta nu va fi pentru că participarea la UE în calitate de membru va rezolva, în mod automat, problema din teren, ci, pentru că, cadrul instituțional și discursiv pe care îl oferă UE permite re-articularea și re-reprezentarea identităților⁴⁷. UE ar putea schimba percepția asupra interesului pe insulă prin extinderea unei societăți civile care a fost imaginată să permită formarea unor grupuri de interese care să fie capabile să formeze legături transculturale pe insulă și

transnaționale în afara ei, în contextul UE și dincolo de el⁴⁸.

Așadar, impactul „constructiv”, bazat pe valori comune și interacțiune, precum democrație, identitate europeană, pluralism, drepturi prin extinderea societății civile pe care UE îl poate avea asupra conflictului existent, nu a avut loc datorită definiției interesului adoptată de UE. Deși pașii făcuți de UE pot fi clasificați printre măsurile *soft*, aceasta a contribuit la *status quo*-ul din insulă, datorită preocupărilor sale centrate pe stat din Mediterana de Est. Această implicare inerentă a UE în conflict tinde să submineze încercările de desecurizare, deoarece indiferent ce mișcări face UE sau reprezentanți ai statelor membre, acestea vor fi, pe rând, securizate ușor⁴⁹. Similar acestui punct de vedere, efectul catalizator care a fost anticipat să emane din mediul securizat s-a demonstrat a fi, în schimb, un factor insecurizant. Calitatea de membri UE a ciprioților greci a dus mai departe la securizare în regiune, așa cum aceasta este definită în abordările sale clasice. UE a reîntărit, mai degrabă decât a ameliorat, situația pe insulă prin plasarea sa de partea ciprioților greci. Întrucât procesul de transformare în sine este mult mai important decât rezultatul, calitatea de membru a adus acest proces la final. În opinia lui E. Prodromou, calitatea de membru UE a Ciprului a fost concepută în contextul stabilității în regiunea de sud a NATO și UE și decizia UE asupra Ciprului a semnalat că decidenții politici transatlantici vizează pacea în interiorul triunghiului Grecia – Cipru – Turcia din Mediterana de Est ca fiind critică pentru un calcul strategic multi-regional ce încorporează Sud-Estul Europei, Orientul Mijlociu și Caucazul⁵⁰.

Mediterana de Est are în față mari provocări cu consecințe asupra securității globale. Această regiune turbulentă este afectată de prioritățile geostrategice și geopolitice care domină aspectele sociale și civile prin împiedicarea intereselor integratoare, constructive și de includere și prin promovarea intereselor unilaterale, egoiste și introvertite. Prin acceptarea Ciprului ca membru al său, UE a luat în calcul mai degrabă preocupările de securitate *hard* decât aspectele de securitate *soft*.

3. Cipru și UE în contextul Mediteranei de Est

Problema Ciprului nu poate fi tratată fără a lua în considerare parametrii regiunii Mediteranei de Est. În această idee, T. Diez consideră că securizarea

Ciprului se îmbină cu securizarea Mediteranei de Est în general, făcând mai dificilă căutarea factorilor desecurizanți⁵¹. Orientul Mijlociu și Mediterana au fost întotdeauna o sursă de instabilitate în termenii viziunii strategice și politice. Istoria a demonstrat că, în regiune, preocupările de securitate au prevalat inițiativelor de cooperare. În special după sfârșitul Războiului Rece, Mediterana de Est s-a confruntat cu atitudini amenințătoare, care i-au subliniat nesiguranța și imprevizibilitatea. Datorită acestei structuri agitate, NATO și UE s-au focalizat pe creșterea influenței vestice prin procesele de extindere. Oricum, factori precum tensiunile Iran – Israel, geopolitica sunnito-șiiită și agitația militarizării regiunii fac din regiune o sursă de conflict de scară globală. În plus, în această zonă mai există și probleme grave politice și economice survenite în urma așa-numitului proces „Primăvara Arabă” care rămâne un factor de instabilitate. Prin urmare, această zonă în criză rezzonează cu ambițiile geostrategice și militare și cu neliniștile legate de interesul național, drept pentru care, în zonă este necesară o cooperare strânsă pentru menținerea stabilității regionale și globale.

Mediterana de Est este definită ca limită exterioară a Vestului⁵². Granițele regiunii, care reprezintă linia distinctivă dintre vest și est, trece prin Grecia, Turcia, Israel și Cipru. Acest grup, numit de către E. Inbar și S. Sandler drept „Cvartetul Vestic” trebuie să realizeze o mai bună coordonare a politicilor lor externe și interacțiunile dintre ele trebuie instituționalizate la toate nivelurile. Această regiune, conturată prin prioritățile sale materialiste și militare este caracterizată de conflicte de interese unilaterale și naționaliste ale actorilor implicați. Așadar, retorica geografică și geostrategică, cu originea în viziunea neorealistă, are o susținere puternică în regiune.

Conflictul din Cipru care ocupă un loc central în echilibrul multidimensional strategic și regional al Mediteranei de Est, Orientului Mijlociu și Sudului Europei, deține un loc important pe agenda de politică externă a guvernelor Turciei, Greciei, SUA și Rusiei și are implicații pentru stabilitatea în NATO și elaborarea politicilor în Uniunea Europeană⁵³. Problema Ciprului, care pare să fie un conflict inter-etnic între ciprioții turci și ciprioții greci, este cuprinsă în planurile și/sau preocupările diferiților actori. O soluție pașnică a conflictului a fost blocată de perspectivele politice și militare ale actorilor diverși. Acesta este motivul pentru

care reconcilierea dintre cele două comunități este necesară, dar nu suficientă, datorită formulărilor strategice referitoare la regiune ce privesc obiectivele și prioritățile sale strategice⁵⁴.

Echilibrul în zona Mediteranei de Est și securitatea zonei NATO prin rezolvarea conflictului din Cipru este crucial, deoarece, pe mai departe, *statu quo*-ul complică provocările de securitate în regiune. „O rezolvare viabilă și în timp util a problemei Ciprului reprezintă un imperativ strategic pentru NATO. Mediterana de Est este situată în centrul triunghiului regional volatil ce cuprinde Sud-Estul Europei, Orientul Mijlociu și Caucazul. Dat fiind faptul că stabilitatea Mediteranei de Est este imposibilă fără o rezolvare viabilă în Cipru, interesele strategice generale ale NATO sunt legate de o pace sustenabilă în Cipru”⁵⁵. Pe timpul Războiului Rece, SUA a fost actorul cheie în ce privește Ciprul și Europa a jucat un rol marginal; odată cu terminarea Războiului Rece, influența Europei în problema Ciprului a crescut în mod semnificativ⁵⁶. În acest context, preluarea influenței relative de la SUA, de către Europa în ultimii ani, în zona Mediteranei de Est, pare să constituie un avantaj pentru UE, în sensul extinderii influenței UE în regiune și al creșterii angajamentului european de securitate în zonă.

Principalul actor care ar putea avea un efect transformator asupra regiunii pare să fie UE, prin aspectele sale de securitate *soft*. După Războiul Rece, UE a devenit o entitate politică globală a sistemului internațional prin rolul deținut în securitatea *soft*. Unul dintre obiectivele esențiale ale UE este acela de a construi și urma o politică externă structurată și eficientă cu accent pe conflictele emergente și în desfășurare, atât în regiune, cât și la periferia ei. Abordarea europeană, bazată pe elementele umane în dimensiunea sociologică, reprezintă un cadrul supranațional pentru reîntărirea beneficiilor economice și politice generate de sistemul de împărțire a puterii în Mediterana de Est. „Interesele europene constau în crearea păcii în Mediterana de Est și în luarea în serios a noii auto-definiri a organizației ca actor multicultural și de securitate care protejează minoritățile și drepturile omului”⁵⁷. Devreme ce elementele de securitate *hard* sunt dominante în regiune, pragul important pentru UE este acela de a fi capabilă să schimbe regulile jocului. Această atitudine poate pava drumul spre o vecinătate democratică și pașnică în conformitate cu aspirațiile și așteptările UE în termenii provocărilor regionale și globale.

Problema Ciprului, alimentată de clasicele preocupări referitoare la interesul național, oferă un exemplu de caz pentru implementarea politicilor de securitate *soft* ale UE care, de fapt, reprezintă o schimbare a perspectivei pentru întreaga regiune. În acest sens, angajarea UE ca actor internațional care diseminează principiile democratice și civile în problema Ciprului, în contextul provocărilor din Mediterana de Est, poate avea un efect pozitiv asupra politicii externe a UE. Dar, în prezent, această mentalitate de integrare nu este valabilă și viabilă în regiune. Israeliții și ciprioții greci conlucrează în domeniile politic, economic, energetic și militar; francezii și germanii aprofundează dialogul politic și cooperarea militară cu ciprioții greci⁵⁸. Aceste cadre de cooperare în ansamblu încurajează abordările unilaterale dar această structură segmentară nu generează o rețea de cooperare și integrare. Într-adevăr, aceste scheme de cooperare unilaterală dăunează coeziunii și eficienței politicii de securitate externe a UE ca și efectului constructiv pe care UE dorește să-l producă pentru întreaga regiune. În primul rând, UE nu-și poate asuma un rol în rezolvarea conflictului, deoarece, în cazul Ciprului, UE a devenit o parte a conflictului și nu un catalizator al rezolvării sale. Și, în al doilea rând, UE nu poate acționa în sistemul internațional ca putere globală cu greutate. Factori precum schimbarea gravitației dintre Vest spre Est sau declinul demografic fac deja dificil ca UE să fie un actor global⁵⁹. Potrivit lui J. Howorth, în acest caz, UE are două opțiuni cu privire la poziționarea sa pe scena internațională. Ori își va îmbunătăți capacitatea de adaptare la noua ordine mondială, ori va experimenta un proces încurcat⁶⁰. Rolul civil, normativ și etic al UE care provine din capacitățile sale de putere *soft* are o importanță crucială în adaptarea politicii externe a UE la noul sistem internațional în special prin competențele sale de rezolvare a conflictelor și problemelor cu dimensiune socială.

În contextul conflictului din Cipru, UE întâmpină dificultăți în relația cu Turcia și în reglementarea relației instituționale UE – NATO. Dată fiind importanța geostrategică a insulei, calitatea de membru UE acordată Ciprului fără acordul Turciei, așa cum susține Neil Nugent, semnifică „acțiunea unilaterală într-o problemă care afectează Turcia în unul din interesele sale principale”⁶¹. Intrarea în UE a unui Cipru divizat a dat înapoi inițiativele de cooperare dintre Turcia și Grecia dezvoltate la sfârșitul anilor ‘90, a intensificat tensiunile pe in-

sulă și a deteriorat relațiile UE – Turcia, așa cum considerau și H. J. Barkey și P. H. Gordon că era de așteptat⁶². Calitatea Ciprului de membru UE a dus la îndepărtarea Turciei de UE și la afectarea serioasă a relațiilor bilaterale. În 2006, opt capitole legate de acordul de uniune vamală din domeniile comercial și al transportului au fost suspendate. De asemenea, în 2009, șase capitole au întâmpinat opoziția ciprioților greci. În final, viitoarea rotație la președinția UE, în a doua jumătate a anului 2012, constituie o altă sursă de disensiune între Turcia și UE. Odată ce Turcia nu îi recunoaște pe ciprioții greci ca reprezentanți ai întregii insule, aceasta refuză să participe la întâlnirile prezidate de aceștia. Mai mult, activitățile de foraj ale Ciprului pentru exploatarea de resurse energetice în Zona Economică Exclusivă din Mediterana de Est constituie o altă sursă de tensiune ce amenință stabilitatea regională. De asemenea, conflictul din Cipru reprezintă un obstacol pentru relațiile instituționale dintre NATO și UE. Turcia își folosește dreptul de veto pentru a preîntâmpina participarea Ciprului la întâlnirile NATO – UE, iar Cipru, pe de altă parte, blochează participarea Turciei în Agenția Europeană de Apărare și obstrucționează orice mutare în direcția semnării de către Turcia a unui acord de securitate cu UE⁶³.

Primăvara Arabă, un proces început în Tunisia și dispersat în Egipt, Libia, Bahrain, Yemen etc., acoperă o arie largă, incluzând Africa de Nord și Orientul Mijlociu. Deși dinamica internă a fiecărui stat diferă, principala solicitare a oamenilor se referă la libertate și prosperitate. Acest proces de transformare conține multe nesiguranțe și complexități pentru regiune și incumbă mai multe riscuri la adresa ordinii globale. De asemenea, ar putea stimula tendințele conflictuale, militare și naționaliste din regiune. Dar, un efect integrator și constructiv este necesar pentru a trece peste dificultățile pe care le întâmpină regiunea și pentru a promova stabilitatea și securitatea într-o regiune mai largă. În această eră a excesului de schimbări, este cu atât mai important pentru UE ca să-și redefină politica de vecinătate într-un mod mai eficient și mai coerent⁶⁴.

Concluzii

Pe timpul Războiului Rece, Ciprul era un instrument pentru prezervarea relațiilor conflictuale în cadrul *statu quo*-ului bipolar. La finalul

Războiului Rece, acest „rol” al Ciprului nu s-a schimbat, el continuând să fie o sursă de instabilitate în Mediterana de Est prin localizarea sa strategică la răscrucea Eurasiei. Problema Ciprului, care se referă la disputa de durată și extinsă dintre ciprioții turci și ciprioții greci are conotații mai largi, care trec dincolo de problemele interetnice, și situația problematică de pe insulă devine mai complicată în ce privește poziția geopolitică și geostrategică a insulei.

UE și-a definit interesele cu privire la Cipru prin luarea în considerare a importanței geopolitice și geostrategice a Ciprului pentru regiunea Mediteranei de Est. În acest fel, modul în care UE gestionează problema Ciprului este departe de a fi constructiv și integrator. UE nu a adoptat o abordare integratoare și, astfel, nu a avut un impact constructiv asupra problemei și, într-un cadru mai general, asupra remodelării vecinătății sale, preferând să-și conducă politica strategică, urmărind să-și protejeze propriile interese în Mediterana de Est. Această politică este blocată între aspirațiile europene de securitate *soft* pe scena internațională și *realpolitik*-ul regiunii în sistemul internațional. Acest stadiu de lucruri are cinci implicații fundamentale pentru politica externă a UE. Prima implicație este aceea că, credibilitatea, eficiența și coeziunea politicii externe a UE și, prin urmare, a capacității europene de a face față ordinii stabilite este puternic afectată în plan internațional. A doua este că, devreme ce UE nu a putut să se transforme într-un actor constructiv capabil să aducă schimbarea întregii regiuni, intervenția guvernelor naționale pare să fie inevitabilă. Această perspectivă conflictuală nu promovează rezolvarea conflictului din Cipru și a problemei stabilității în Mediterana de Est, ci prioritățile militare și strategice. A treia implicație se referă la instabilitatea din interiorul și din jurul Ciprului face ca insula să fie parte a unui parteneriat unilateral și conflictul de interese să fie perpetuat datorită structurii problematice a Ciprului. A patra implicație se referă la deteriorarea relațiilor UE – Turcia și a schemelor de cooperare care ar fi putut fi inițiate în Mediterana de Est. Ultima implicație se referă la faptul că abilitatea UE de a transforma regiunea și modul de a aborda regiunea din perspectiva strategică a unui constructiv social sunt cruciale pe parcursul Primăverii Arabe, condusă de cererile societale de reformă. În consecință, eșecul UE de a lua în considerare factorii de putere

soft ca și schimbarea intereselor UE referitoare la problema Ciprului, și nu numai, împinge UE într-o luptă pentru putere.

NOTE:

1 Tradus din limba engleză de dr. Mirela ATANASIU, expert în cadrul Centrului de Studii Strategice de Securitate și Apărare din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”.

2 B. DEDEOĞLU, “Değişimlerin Anarşisi-Anarşinin Değişimleri: Küreselleşmenin Farklı Boyutları ve Türkiye”, *Globalleşen Dünya’da Türkiye’nin Yeri*, İstanbul, Kadir Has Üniversitesi Yayınları, 2004, p. 578.

3 K. N. WALTZ, “Anarchic Orders and Balances of Power” in R. Keohane (Ed.), *Neorealism and Its Critics*, New York, Columbia University Press, 1986, p. 117.

4 K. N. WALTZ, “The Origins of War in Neorealist Theory”, *Journal of Interdisciplinary History*, Vol. 18, No. 4, 1988, p. 619.

5 K. N. WALTZ, “The Origins of War in Neorealist Theory”, *Journal of Interdisciplinary History*, Vol. 18, No. 4, 1988, p. 619.

6 R. JERVIS, “Cooperation Under Security Dilemma”, *World Politics*, Vol. 30, No. 2, 1978, pp. 167-214.

7 Dedeoğlu, *op. cit.*, p. 576.

8 A. E. WENDT, “Levels of Analyses vs. Agents and Structures: Part III”, *Review of International Studies*, Vol. 18, No. 2, 1992, pp. 181-185.

9 E. ADLER, “Seizing the Middle Ground: Constructivism in World Politics”, *European Journal of International Relations*, Vol. 3, No. 3, 1997, p. 322.

10 A. E. WENDT, *Social Theory of International Politics*, Cambridge, Cambridge University Press, 1999, p. 231.

11 *Ibid.*, p. 113.

12 S. WALT, “International Relations: One World, Many Theories”, *Foreign Policy*, Vol. 110, 1998, p. 40.

13 Vezi: A. Linklater, “A European Civilising Process?”, in C. Hill, M. Smith (Eds.), *International Relations and the European Union*, Oxford, New York, Oxford University Press, 2005, pp. 367-388.

14 “Scopurile sociale sunt legate de modelarea mediului extern sau de circumstanțele generale care transcend propriile granițe ale statului.” Vezi S. Keukeleire, “The European Union as a Diplomatic Actor: Internal, Traditional, and Structural Diplomacy”, *Diplomacy and Statecraft*, Vol. 14, No. 3, 2003, pp. 31-56.

15 C. HILL, M. SMITH, “Acting for Europe: Reassessing the European Union’s Place in International Relations”, în C. Hill, M. Smith (Eds.), *op. cit.*, pp. 396-397.

16 K. E. SMITH, *European Union Foreign Policy in a Changing World*, London, Polity Press, 2003, p. 2.

17 Citat de W. Trott, “An analysis of civilian, military and normative power in EU foreign policy”, *POLIS Journal*, Vol. 4, 2010, p. 5. See C. Hill, “National Interests – the insuperable obstacles?” in C. Hill (Ed.), *National Foreign Policies and European Political Cooperation*, London, Allen&Unwin, 1983.

18 Vezi: C. Hill, “The Capability-Expectations Gap, or Conceptualising Europe’s International Role”, *Journal of Common Market Studies*, Vol. 31, No. 3, 1993, pp. 305-328.

19 S. WOOD, “European Union: A Normative or Normal Power?”, *European Foreign Affairs Review*, Vol. 14, 2009, p. 115.

20 I. MANNERS, “Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?”, *Journal of Common Market Studies*, Vol. 40, No. 2, 2002, pp. 252.

21 A. HYDE-PRICE, “A ‘tragic actor’? A realist perspective on ‘ethical power Europe’”, *International Affairs*, Vol. 84, No. 1, 2008, p. 32.

22 Vezi: L. AGGESTAM, “Introduction: Ethical power Europe?”, *International Affairs*, Vol. 84, No. 1, 2008, pp. 1-11; E. BARBÉ, E. JOHANSSON-NOGUÉS, “The EU as a modest ‘force for good’: the European Neighbourhood Policy”, *International Affairs*, Vol. 84, No. 1, 2008, pp. 81-96.

23 “A Secure Europe in a Better World: European Security Strategy”, Brussels, 12.12.2003, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf> (01.05.2012).

24 “Communication from the Commission: European Neighbourhood Policy Strategy Paper”, Brussels, 12.5.2004, http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/strategy/strategy_paper_en.pdf (01.05.2012).

25 Versiunea Consolidată a Tratatului privind UE (Tratatul de la Lisabona), Articolul 21/1, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0013:0046:ro:PDF>.

26 I. MANNERS, “The normative ethics of the European Union”, *International Affairs*, Vol. 84, No. 1, 2008, p. 68.

27 B. A. YEŞİLADA, A. SÖZEN, “Negotiating a Resolution to the Cyprus Problem: Is Potential European Union Membership a Blessing or a Course?”, *International Negotiation*, Vol. 7, 2002, p. 263.

28 Commission Opinion on the Application by the Republic of Cyprus for Membership – Extracts, 30 June 1993, http://ec.europa.eu/enlargement/archives/enlargement_process/past_enlargements/eu10/op_06_93_en.htm (4.4.2012).

29 Presidency Conclusions, European Council at Corfu, 24-25 June 1994, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00150.EN4.htm (4.4.2012).

30 T. DIEZ, “Last Exit to Paradise? The EU, the

Cyprus Conflict, and the Problematic 'Catalytic Effect'", Working Papers, Copenhagen Peace Research Institute, 2000, <http://www.cyprus-conflict.net/copri%20-%20EU%20ascension.html> (30.3.2012).

31 B. DEMIRTAŞ-COŞKUN, "Reconsidering Cyprus Issue: An Anatomy of the Failure of European Catalyst (1995-2002)", *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Vol. 5, No. 18, 2009, pp. 120-121.

32 C. BREWIN, "European union perspectives on Cyprus accession", *Middle Eastern Studies*, Vol. 36, No. 1, 2000, p. 21.

33 Vezi: N. NUGENT, "The Next Enlargement and 'The Cyprus Problem'", http://aei.pitt.edu/2350/1/002583_1.pdfs (30.3.2012).

34 E. PRODRMOU, "Reintegrating Cyprus: The Need for a New Approach", *Survival*, Vol. 40, No. 3, 1998, p. 5.

35 F. S. LARRABEE, "The EU Needs to Rethink its Cyprus Policy", *Survival*, Vol. 40, No. 3, 1998, p. 25.

36 F. J. BOEDELTEJE, O. T. KRAMSCH, H. V. HOUTUM, R. PLUG, "The Fallacious Imperial Geopolitics of EU Enlargement: The Case of Cyprus", *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, Vol. 98, No. 1, 2007, p. 131.

37 Accession Treaty, Protocol No. 10 on Cyprus, 2003.

38 O. DEMETRIOU, "EU and the Cyprus Conflict, Perceptions of the border and Europe in the Cyprus conflict", *Working Papers Series in EU Border Conflicts Studies*, EUBorderConf, No. 18, 2005, p. 5.

39 Boedeltje, *op. cit.*, p. 133.

40 B. J. BROOME, "Reaching Across the Dividing Line: Building a Collective Vision for Peace in Cyprus", *Journal of Peace Research*, Vol. 41, No. 2, 2004, p. 191.

41 M. MÜFTÜLER-BAÇ, "The Cyprus debacle: what the future holds", *Futures*, Vol. 31, 1999, p. 569.

42 DIEZ, 2000, *op. cit.*

43 See N. TOCCI, EU Accession Dynamics and Conflict Resolution, Catalysing Peace or Consolidating Partition in Cyprus?, Hampshire, Burlington, Ashgate, 2004.

44 DIEZ, 2000, *op. cit.*

45 Yeşilada, *op. cit.*, p. 261.

46 T. DIEZ, "Why the EU Can Nonetheless Be Good for Cyprus", *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, Vol. 2, 2002, p. 12.

47 *Ibid.*, p. 6.

48 DEMETRIOU, *op. cit.*, p. 7.

49 DIEZ, 2000, *op. cit.*

50 PRODRMOU, *op. cit.*, p. 5

51 DIEZ, 2000, *op. cit.*

52 E. INBAR, S. SANDLER, "The Importance of Cyprus", *Middle East Quarterly*, Vol. 8, No. 2, 2001, pp. 51-58.

53 MÜFTÜLER-BAÇ, *op. cit.*, p. 559.

54 *Ibid.*, p. 560.

55 PROMODOU, *op. cit.*, p. 6.

56 LARRABEE, *op. cit.*, p. 27.

57 C. BREWIN, "Turkish and European Union Interests in a Cyprus Settlement", *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, Vol. 2, 2002, p. 1.

58 Vezi: <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1076666&CategoryID=81> (24.01.2012); <http://www.cnnturk.com/2012/dunya/02/17/netanyahu.dogalgaz.icin.rum.kesiminde/649550.0/index.html> (17.02.2012); <http://www.haberturk.com/dunya/haber/698268-rumlarin-limasol-limani-alman-ussu-oldu> (19.12.2011).

59 L. V. Langenhove, "The EU as a Global Actor in a Multipolar World and Multilateral 2.0 Environment", *EGMONT PAPER*, No. 36, 2010, pp. 5-9.

60 J. HOWORTH, "The EU as a Global Actor: Grand Strategy for a Global Grand Bargain?", *Journal of Common Market Studies*, Vol. 48, No. 3, 2010, p. 469-470.

61 Citat de DIEZ, 2000, *op. cit.* Vezi: N. Nugent, "Cyprus and the European Union: A Particularly Difficult Membership Application", *Mediterranean Politics*, Vol. 2, No. 3, 1997, pp. 53-75.

62 Vezi: H. J. BARKEY, P. H. GORDON, "Cyprus: The Predictable Crisis", *The National Interest*, No. 66, 2001-2002.

63 Vezi: <http://www.ntvmsnbc.com/id/25322964/> (27.3.2012).

64 Vezi: T. SCHUMACHER, "The EU and the Arab Spring: Between Spectatorship and Actorness", *Insight Turkey*, Vol. 13, No. 3, 2011, pp. 107-119; R. Youngs, "The EU and the Arab spring: from munificence to geo-strategy", *FRIDE Policy Brief*, No. 100, 2011.

BIBLIOGRAFIE:

Documente oficiale

1. Commission Opinion on the Application by the Republic of Cyprus for Membership – Extracts, 30.6.1993, http://ec.europa.eu/enlargement/archives/enlargement_process/past_enlargements/eu10/op_06_93_en.htm.

2. Presidency Conclusions, European Council at Corfu, 24-25 June 1994, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00150.EN4.htm.

3. Accession Treaty, Protocol Nr. 10 on Cyprus, 2003.

4. A Secure Europe in a Better World: European Security Strategy, Brussels, 12.12.2003, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/>

cmsUpload/78367.pdf.

5. Communication from the Commission: European Neighbourhood Policy Strategy Paper, Brussels, 12.05.2004, http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/strategy/strategy_paper_en.pdf.

6. Versiunea Consolidată a Tratatului privind UE (Tratatul de la Lisabona), 2009.

Cărți și articole

1. ADLER, E., *Seizing the Middle Ground: Constructivism in World Politics*, în *European Journal of International Relations*, Vol. 3, Nr. 3, 1997, pp. 319-363.

2. AGGESTAM, L., *Introduction: Ethical power Europe?*, în *International Affairs*, Vol. 84, Nr. 1, 2008, pp. 1-11.

3. BARBÉ, E., E. JOHANSSON-NOGUÉS, *The EU as a modest 'force for good': the European Neighbourhood Policy*, în *International Affairs*, Vol. 84, Nr. 1, 2008, pp. 81-96.

4. BARKEY, H. J., P. H. GORDON, *Cyprus: The Predictable Crisis*, în *The National Interest*, Nr. 66, 2002.

5. BOEDELTE, F. J., O. T. KRAMSCH, H. V. HOUTUM, R. PLUG, *The Fallacious Imperial Geopolitics of EU Enlargement: The Case of Cyprus*, în *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, Vol. 98, Nr. 1, 2007, pp. 130-135.

6. BREWIN, C., *European union perspectives on Cyprus accession*, în *Middle Eastern Studies*, Vol. 36, Nr. 1, 2007, pp. 21-34.

7. BREWIN, C., *Turkish and European Union Interests in a Cyprus Settlement*, în *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, Vol. 2, 2002, pp. 1-20.

8. BROOME, B. J., *Reaching Across the Dividing Line: Building a Collective Vision for Peace in Cyprus*, în *Journal of Peace Research*, Vol. 41, Nr. 2, 2004, pp. 191-209.

9. DEDEOĞLU, B., *Değişimlerin Anarşisi-Anarşinin Değişimleri: Küreselleşmenin Farklı Boyutları ve Türkiye*, în *Globalleşen Dünya'da Türkiye'nin Yeri*, İstanbul, Kadir Has Üniversitesi Yayınları, 2004.

10. DEMETRIOU, O., *EU and the Cyprus Conflict, Perceptions of the border and Europe in the Cyprus conflict*, în *Working Papers Series in EU Border Conflicts Studies*, EUBorderConf, Nr. 18, 2005.

11. DEMIRTAŞ-COŞKUN, B., *Reconsidering*

Cyprus Issue: An Anatomy of the Failure of European Catalyst (1995-2002), în *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Vol. 5, Nr. 18, 2009 pp. 105-132.

12. DIEZ, T., *Last Exit to Paradise? The EU, the Cyprus Conflict, and the Problematic 'Catalytic Effect'*, în *Working Papers*, Copenhagen Peace Research Institute, 2000, <http://www.cyprus-conflict.net/copri%20-%20EU%20ascension.html> (30.3.2012).

13. DIEZ, T., *Why the EU Can Nonetheless Be Good for Cyprus*, în *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, Vol. 2, 2002, pp. 1-18.

14. HILL, C., *The Capability-Expectations Gap, or Conceptualising Europe's International Role*, în *Journal of Common Market Studies*, Vol. 31, Nr. 3, 1993, pp. 305-328.

15. HILL, C., M. SMITH (Eds.), *International Relations and the European Union*, Oxford, New York, Oxford University Press, 2005.

16. HOWORTH, J., *The EU as a Global Actor: Grand Strategy for a Global Grand Bargain?*, în *Journal of Common Market Studies*, Vol. 48, Nr. 3, 2010, pp. 455-474.

17. HYDE-PRICE, A., *A 'tragic actor'? A realist perspective on 'ethical power Europe'*, în *International Affairs*, Vol. 84, Nr. 1, 2008, pp. 29-44.

18. INBAR, E., S. SANDLER, *The Importance of Cyprus*, în *Middle East Quarterly*, Vol. 8, Nr. 2, 2001, pp. 51-58.

19. JERVIS, R., *Cooperation Under Security Dilemma*, în *World Politics*, Vol. 30, Nr. 2, 1978, pp. 167-214.

20. KEOHANE, R. (Ed.), *Neorealism and Its Critics*, New York, Columbia University Press, 1986.

21. KEUKELEIRE, S., *The European Union as a Diplomatic Actor: Internal, Traditional, and Structural Diplomacy*, în *Diplomacy and Statecraft*, Vol. 14, Nr. 3, 2003, pp. 31-56.

22. LANGENHOVE, L. V., *The EU as a Global Actor in a Multipolar World and Multilateral 2.0 Environment*, EGMONT PAPER, Nr. 36, 2010.

23. LARRABEE, F. S., *The EU Needs to Rethink its Cyprus Policy*, în *Survival*, Vol. 40, Nr. 3, 1998, pp. 25-29.

24. MANNERS, I., *Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?*, în *Journal of Common Market Studies*, Vol. 40, Nr. 2, 2002, pp. 235-258.

25. MANNERS, I., *The normative ethics of the European Union*, în *International Affairs*, Vol. 84, Nr. 1, 2008, pp. 65-80.
26. MEARSHEIMER, J. J., *The False Promise of International Institutions*, în *International Security*, Vol. 19, Nr. 3, 1994, pp. 5-50.
27. MÜFTÜLER-BAÇ, M., *The Cyprus debacle: what the future holds*, în *Futures*, Vol. 31, 1999, pp. 559-575.
28. NUGENT, N., *Cyprus and the European Union: A Particularly Difficult Membership Application*, în *Mediterranean Politics*, Vol. 2, Nr. 3, 1997, pp. 53-75.
29. NUGENT, N., *The Next Enlargement and 'The Cyprus Problem'*, http://aei.pitt.edu/2350/1/002583_1.pdfs (30.3.2012).
30. PRODROMOU, E., *Reintegrating Cyprus: The Need for a New Approach*, în *Survival*, Vol. 40, Nr. 3, 1998, pp. 5-24.
31. SCHUMACHER, T., *The EU and the Arab Spring: Between Spectatorship and Actorness*, în *Insight Turkey*, Vol. 13, Nr. 3, 2011, pp. 107-119.
32. SMITH, K. E., *European Union Foreign Policy in a Changing World*, London, Polity Press, 2003.
33. TOCCI, N., *EU Accession Dynamics and Conflict Resolution, Catalysing Peace or Consolidating Partition in Cyprus?*, Hampshire, Burlington, Ashgate, 2004.
34. TROTT, W., *An analysis of civilian, military and normative power in EU foreign policy*, în *POLIS Journal*, Vol. 4, 2010.
35. WALT, S., *International Relations: One World, Many Theories*, în *Foreign Policy*, Vol. 110, 1998, pp. 24-32/34-46.
36. WALTZ, K. N., *The Origins of War in Neorealist Theory*, în *Journal of Interdisciplinary History*, Vol. 18, Nr. 4, 1998, pp. 615-628.
37. WENDT, A. E., *Levels of Analyses vs. Agents and Structures: Part III*, în *Review of International Studies*, Vol. 18, Nr. 2, 1992, pp. 181-185.
38. WENDT, A. E., *Social Theory of International Politics*, Cambridge, Cambridge University Press, 1999.
39. WOOD, S., *European Union: A Normative or Normal Power?*, în *European Foreign Affairs Review*, Vol. 14, 2009, pp. 113-128.
40. YEŞİLADA, B. A., A. SÖZEN, *Negotiating a Resolution to the Cyprus Problem: Is Potential European Union Membership a Blessing or a Course?*, în *International Negotiation*, Vol. 7, 2002, pp. 261-285.
41. YOUNGS, R., *The EU and the Arab spring: from munificence to geo-strategy*, în *FRIDE Policy Brief*, Nr. 100, 2011.

Surse Internet

1. <http://www.haberturk.com/dunya/haber/698268-rumlarin-limasol-limani-alman-ussu-oldu> (19.12.2011).
2. <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1076666&CategoryID=81>.
3. <http://www.cnnturk.com/2012/dunya/02/17/netanyahu.dogalgaz.icin.rum.kesiminde/649550.0/index.html>.
4. <http://www.ntvmsnbc.com/id/25322964/>.

INTEGRITATEA UNIUNII EUROPENE ÎN PERICOL: CAZUL UNIUNII ECONOMICE ȘI MONETARE

*Jana DZURNÁKOVÁ**
*Ivan PEŠOUT***

Perioada actuală de profundă criză economică și financiară a zonei euro implică și o serioasă criză de legitimitate a Uniunii Europene, care, în mare măsură, afectează nu numai activitățile sale în raport cu statele membre, dar în special rolul său de actor internațional responsabil și relevant. În perioada următoare, va fi deosebit de important pentru Uniunea Europeană să ia o decizie privind atât viitoarea sa existență, cât și funcționarea sa. În această lucrare, prin urmare, ne vom concentra atenția asupra actualei crize de legitimitate a Uniunii Europene și vom pune în discuție căile orientărilor sale viitoare, subliniind pe scurt avantajele și dezavantajele fiecăreia, creionând astfel o imagine de ansamblu a complexității și amplitudinii impactului fiecărei variante.

Cuvinte-cheie: criza zonei euro; legitimitatea Uniunii Europene; direcția viitoare.

Introducere

Problema diferitelor forme de legitimitate ale Uniunii Europene în perioada actuală de criză economică și financiară a zonei euro este în prim plan mai mult ca oricând. Astăzi, nu numai măsurile

și procedurile specifice sunt sub semnul întrebării, dar, de asemenea, importanța, per ansamblu, a existenței Uniunii Europene în totalitate. Acest fapt conduce Uniunea Europeană la una dintre cele mai importante răscruci de drumuri din dezvoltarea sa. UE se apropie de momentul când va fi necesar ca aceasta să decidă cu privire la dizolvarea / supraviețuirea sa, la forma sistematică și structurală de funcționare viitoare, și, de asemenea, cu privire la legitimitatea activităților sale.

Prin urmare, scopul acestui articol este de a sublinia starea actuală a legitimității Uniunii Europene, precum și de a prezenta posibilitățile viitoare de dezvoltare a acesteia în continuare, incluzând avantajele și dezavantajele fiecărei din aceste prezumții.

Pe baza acestor proiecții de dezvoltare viitoare a Uniunii Europene, va fi posibil să se evalueze, în oarecare măsură, sustenabilitatea implementării lor. Aceasta înseamnă că ele ne vor permite să conștientizăm impactul lor asupra continuării aprofundării crizei economice, înrăutățirea statutului internațional și a puterii deja în scădere a Uniunii Europene și, nu în ultimul rând, pentru a crea o imagine a complexității și domeniului

** Jana DZURNÁKOVÁ (jana.dzurnakova9@gmail.com) lucrează la Facultatea de Științe Politice și Relații Internaționale, Universitatea din Matej Bel Banská Bystric, Republica Slovacă.*

*** Ivan PEŠOUT (ivan.pesout@umb.sk) lucrează la Departamentul de Relații Internaționale, Facultatea de Științe Politice și Relații Internaționale, Universitatea din Matej Bel Banská Bystrica, Slovacia.*

de aplicare al impactului fiecărei presupuziții prezentate.

1. Legitimitatea Uniunii Europene

Problema de legitimitate a Uniunii Europene este o chestiune care a însoțit procesul de integrare europeană încă de la bun început. În ciuda examinării pe termen lung a naturii sale, precum și a modurilor cele mai eficiente prin care se poate traduce în realitate și funcționare a Uniunii Europene, este încă un subiect extrem de controversat în cadrul diferitelor discuții legate de diversele modificări sistematice și de procedură legate de funcționarea Uniunii.

Nașterea inițiativei de integrare a acestei formațiuni a fost deja pusă la îndoială, fapt care, potrivit autorilor Banchoff și Smith, a fost mai degrabă gestionat istoric de către grupuri de elită decât de vocea poporului. În mod natural, legitimitatea procesului de integrare în ansamblul său, a fost sub semnul întrebării și lipsit de orice sprijin din partea oamenilor.¹ Din punct de vedere al dezvoltării, scăderea semnificativă pe ansamblu a puterii Uniunii Europene este cauzată în special de așa-numitul deficit democratic, social și cultural.

Deficitul democratic se referă la activitățile speciale ale instituțiilor Uniunii Europene, complexitatea procedurilor decizionale, precum și transparența proceselor politice, care sunt pentru cetățenii statelor membre de neînțeles și acest fapt face ca interesul lor pentru cunoașterea lor în continuare să dispară, și în același timp, să îi distanțeze tot mai mult. Rezultatul, în acest caz, a fost, și încă este o nevoie de o apropiere continuă a instituțiilor Uniunii de cetățenii săi.

În cazul deficitelor sociale, cu același rezultat, a devenit crucială necesitatea pentru o dezbateră internațională eficientă cu privire la problemele sociale importante, printre care: cele sociale, de sănătate, de pensii și de asigurări, existența unor partide politice europene reale, o politică fiscală comună și altele.

În legătură cu legitimitatea culturală a Uniunii Europene este un fapt că, în cazul cetățenilor statelor membre ale Uniunii Europene, „nu există niciun element de identificare subiectivă (împărtășirea unei identități și loialități comune), sau de identificare obiectivă (pe bază de criterii etno-culturale), în raport cu Uniunea Europeană”², nevoia de a crea un spațiu de identificare

a oamenilor, în general, cu Uniunea Europeană și tot ce aparține de aceasta, devenind primordială.

Situația actuală de criză financiară și economică, care se încheie cu o recesiune economică profundă și prelungită în zona euro, este un factor cheie pentru viitorul și legitimitatea Uniunii Europene. Cu aceasta, criza nu mai reprezintă doar o critică generală a activităților multilaterale ale Uniunii Europene, dar este, de asemenea, o cuprinzătoare și largă criză de legitimitate a existenței sale, în care își pierde atractivitatea, credibilitatea și sprijinul tuturor grupurilor sociale. Prin urmare, este un moment în care Uniunea Europeană trebuie să decidă cu privire la direcția sa viitoare și în care ar trebui să găsească o sursă de legitimitate a activităților sale, astfel încât să fie în măsură să rezolve problemele rapid și eficient, să depășească crizele cele mai dificile și de să-și protejeze cetățenii.

2. Criza economică versus criza politică

Aici este necesar să înțelegem că criza financiară și economică din ultimii ani a creat un impas în care necesitatea economică și imposibilitatea politică de punere în aplicare a măsurilor necesare au rezultat din incapacitatea Uniunii Europene de a reacționa flexibil, această imposibilitate de punere în aplicare a măsurilor necesare fiind împotriva imperativelor economice de a se lua aceste măsuri.³

În această situație, cetățenii privesc cu teamă adoptarea unui număr mare de diferite măsuri cu rezultat incert și își pierd foarte repede încrederea în orice alte acțiuni întreprinse de către Uniunea Europeană. Ca urmare a pierderii încrederii în activitățile Uniunii, aspectul democrației în procesele Uniunii Europene este, de asemenea, pe cale de dispariție. În general, această criză democratică a Uniunii a fost modificată prin criza economică ce, ulterior, a fost numită „criza politică”.

Un exemplu excelent al acestui impas poate fi cerința actuală pentru crearea unei uniuni fiscale ca un supliment al uniunii economice și politice, în care aspectele cele mai problematice sunt considerate a fi:⁴

1. crearea unui fel de Minister al Finanțelor al Uniunii Europene, a cărui misiune ar trebui să fie impunerea respectării legislației fiscale;
2. posibilitatea de a colecta din propriile surse;
3. existența unei bănci de reglementare și de

asigurare;

4. reprezentare în comun în cadrul instituțiilor internaționale,

5. crearea unui mecanism de asigurare a legitimității democratice a proceselor a menționate mai sus.

În acest context, apare totuși întrebarea: cum, când și de unde să ia bani pentru a pune în aplicare aceste măsuri? Efectele pe termen lung vor fi cele dorite? Pot rezolva imediat criza gravă din eurozonă și proteja cetățenii împotriva înrăutățirii condițiilor de viață, fără agravarea în continuare a declinului puterii în general al Uniunii Europene? Sunt ele aplicabile la structura actuală și al sistemului funcțional al UE?

Acestea sunt cele mai frecvente întrebări referitoare la dezvoltarea ulterioară a Uniunii Europene, care reflectă foarte precis incapacitatea de a se ajunge la un consens politic axat pe punerea în aplicare și îndeplinire a planurilor economice.

3. Transformarea controlată

Cei mai mulți cercetători, economiști și politicieni sunt în consens cu privire la necesitatea de a crea Uniunea fiscală, care ar „aduna resursele financiare pentru a fi folosite ca un răspuns la orice șocuri în perioadele de creștere economică”⁵ în mod centralizat. Dar există, în această situație, o procedură specifică pentru a crea o uniune fiscală? Potrivit lui Mark Leonard, director primului think-tank pan-european numit Consiliul European pentru Afaceri Externe, există mai multe soluții. Fiecare dintre ele implică un număr mare de aspecte pozitive, dar și negative. Printre cele mai bune soluții fundamentale ale actualei crize a zonei euro, bazate pe diferite proceduri și eforturi de procedură, totodată străduindu-se să nu agraveze declinul de putere al Uniunii Europene, există următoarele patru opțiuni:⁶

Integrarea asimetrică este continuarea configurării curente, în care elementele centrale ale Uniunii Europene constau în posibilitatea de a verifica finanțele publice ale statelor membre, instrumente financiare, cum ar fi Instrumentul european pentru stabilitatea financiară sau mecanismul european de stabilitate financiară care să furnizeze asistență financiară în țările Uniunii Europene cu probleme economice, iar Fondul Monetar Internațional să gestioneze măsurile de economisire.⁷

Printre cele mai importante aspecte ale acestei versiuni, Leonard recomandă ca, din cauza faptului că aceste instrumente de lucru operează în afara tratatului fondator, aceasta permite țărilor să evite noile clauze, definită deja în Tratatul de la Maastricht, și în același timp, această integrare asimetrică face dificilă luarea de decizii, în sensul că orice alocare de surse a instrumentelor individuale trebuie să fie aprobate de către guvernele naționale și deciziile trebuie să treacă prin ratificarea parlamentelor naționale.

Acest lucru, printre altele, va rezulta în divizarea Europei în două blocuri, debitori versus creditor, și Uniunea Europeană însăși ar putea trece de la o gestionare bazată pe reguli de management la un management bazat pe putere.⁸

A doua opțiune, numită **Zona Euro restrânsă („Europa cu două viteze”)** a fost inițial ideea liderului Uniunii Democratice a Germaniei și Uniunii Creștin-Sociale din Bavaria, Wolfgang Schäuble, și a colegului său, Karl Lamers, care în 1994 au promovat ideea de a crea un „nucleu dur european”, cu monedă proprie, pentru a evita crearea unei comunități economice fragile și instabile.⁹

Datorită funcționării defectuoase a zonei euro, Uniunea Europeană se întoarce la această structură a unei Europe mai mici sau „cu două viteze”. Pentru moment, costul necesar pentru a plăti o astfel de transformare ar fi relativ mare, fără a avea în vedere dacă țara care pleacă este puternică sau slabă.

Cercetătorii de la compania elvețiană de servicii financiare globale UBS¹⁰ sunt de acord că acest scenariu ar fi, probabil, cel mai rău din punct de vedere financiar. Scăderea producției din țările zonei euro ar putea varia de la aproximativ 20 la 40% din PIB și va fi însoțită de un faliment general și de turbulențe financiare.¹¹ În plus, în cazul în care Uniunea Europeană ar supraviețui acestei căderi, influența ei internațională, în orice formă, ar fi distrusă, așa cum ar fi distrusă și economia din zona euro. Încă este foarte greu să ne imaginăm că actorul, în imposibilitatea de a-și rezolva problemele interne, ar putea fi acceptat la nivel internațional și perceput ca un partener egal în care se poate avea implicit încredere.

Uniunea politică prin schimbare a tratatului a devenit a treia proiecție ipotetică pentru dezvoltarea viitoare a Uniunii Europene. Această presuposiție are domeniul de aplicare cu cele

mai numeroase posibilități de dezvoltare. După cum s-a menționat mai sus, cerința actuală a unei uniuni fiscale, completate de o uniune economică și politică are o mulțime de puncte neclare și, de asemenea, nu există nici un plan detaliat care să se ocupe cu buna punere în aplicare a acestei proiecții, care ar răspunde la multe întrebări, cum ar fi: cât de departe ar trebui să mergem cu o astfel de integrare? este suficient să creăm doar o uniune fiscală, sau este necesar să fie susținută de către uniunea politică? cum să stabilim drepturile, obligațiile și responsabilitățile fiecărei instituții? ce ar trebui să includă noul contract și ce ar trebui să nu includă acesta? ar trebui să existe posibilitatea de a exclude un stat din zona euro? În acest caz, este într-adevăr imposibil de prezis rezultatul și toate efectele însoțitoare. În cadrul acestei opțiuni, precum și cu experiența Tratatului de la Lisabona, ne putem aștepta la mai multe obstacole puse de aprobarea și ratificarea din fiecare stat membru, care ar putea avea exact efectul opus – dezintegrarea.

Ultima opțiune este așa-numita **Federație fără Federaliști**, care ar trebui să fie bazată pe acordul interguvernamental general, cu caracter obligatoriu, semnat de către statele membre, în afara tratatelor fondatoare ale Uniunii Europene, ceea ce ar crea o federație fiscală în afara impactului instituțiilor Uniunii. Acest lucru ar aplica, în esență, abordarea federală în zona parțială. Cei mai mulți teoreticieni sunt preocupați de faptul că, în calitate de „suprafață mai mică”, această proiecție ar putea duce la divizarea Uniunii Europene în două părți (Euro-țări care se integrează rapid și alte țări în care procesul de integrare este mai lent), sau ar putea chiar conduce Uniunea Europeană direct la marginea luminii reflectoarelor.

Concluzii

Nu există nicio îndoială că viitorul Uniunii este supus riscului, indiferent dacă ne uităm la el din punctul de vedere al amenințării de dezintegrare a zonei euro sau al deficitului democratic, cultural și social. Integrarea reală, ce presupune o uniune fiscală susținută de către uniunea politică, este, prin urmare, viitorul ireversibil al Uniunii Europene. Cu toate acestea, rămâne o întrebare fără răspuns: care dintre aceste metode va fi implementată, ori vom găsi o altă modificare, mai adecvată? Răspunsul se află în mâinile liderilor statelor membre individuale, al căror rol esențial în acest sens este

de a ajunge la un consens cu privire la chestiuni cum ar fi modul în care Uniunea Europeană și zona euro vor exista și funcționa în viitor.

BIBLIOGRAFIE:

1. BALDWIN, R.; WYPLOSZ, C., *Ekonomie evropské integrace*, Editura Grada, Praga, 2006.
2. BANCHOFF, T.; SMITH, M.P. (eds.), *Legitimacy and the European Union: The Contested Polity*, Routledge, New York, 1999.
3. DEO, S.; DONOVAN, P.; HATHEWAY, L., *European Confederation - TIPSTER's "European Consolidation Treaty"*, UBS Investment Research, 8. September 2011, disponibil la: <http://theinternationalperspective.wordpress.com/2011/09/08/8th-september-2011-european-confederation-tipsters-european-consolidation-treaty/>.
4. DEO, S.; DONOVAN, P.; HATHEWAY, L.; *Eurozone: Where next?*, UBS Investment Research, 26 September 2011, disponibil la: <http://bruxelles.blogs.liberation.fr/UBS%20fin%20de%201'euro.pdf>.
5. FISCHER, J., *Europe's Sovereignty Crisis*, Project Syndicate, 2011, disponibil la: <http://www.project-syndicate.org/commentary/fischer64/English>.
6. JONES, E., *Output Legitimacy and the Global Financial Crisis: Perceptions*, în *Journal on Common Market Studies*, Volume 47, Number 5, pp. 1085–1105, 2009, disponibil la: http://www.jhubc.it/facultypages/ejones/JCMS_47_5.pdf.
7. LARRES, K., *A companion to Europe since 1945*, Blackwell Publishing Ltd., United Kingdom, 2009.
8. LEONARD, M., *Four Scenarios for the Reinvention of Europe*, European Council on Foreign Relations (ECFR), London, 2011.
9. MEUNIER, S., *Trade Policy and Political Legitimacy in the European Union* în "Comparative European Politics", Vol. 1, No. 1, 2003. Palgrave Macmillan Ltd 1472-4790/03, pp. 67–90, disponibil la http://www.iee.umontreal.ca/publicationsfr_fichiers/DIVERS/Texte-Meunier.pdf.
10. NEČAS, P.; UŠIAK, J. 2010, *Nový prístup k bezpečnosti štátu na začiatku 21. storočia*, Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, 2010.
11. SCHÓBER, T.; LIPPAY, B.; NEČAS, P.; GREGA, M., *Súčasný nározy na sekuritológiu ako*

vedu o bezpečnosti, Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2012.

12. SPENCE, M., *The End of Fiscal Sovereignty in Europe*. Project Syndicate disponibil la: <http://www.project-syndicate.org/commentary/spence12/English>.

NOTE:

1 BANCHOFF, T.; SMITH, M.P. (eds.), *Legitimacy and the European Union: The Contested Polity*, Routledge, New York, 1999.

2 MEUNIER, S., *Trade Policy and Political Legitimacy in the European Union* in "Comparative European Politics", Vol. 1, No. 1, 2003. Palgrave Macmillan Ltd 1472-4790/03, pp. 67-90, disponibil la http://www.iee.umontreal.ca/publicationsfr_fichiers/DIVERS/Texte-Meunier.pdf, accesat la 11.01.2012, p. 6.

3 NEČAS, UŠIAK, J. 2010, *Nový prístup k bezpečnosti Statu na začiatku 21. storočia*, Liptovský Mikuláš: Akademia ozbrojených sil gen. MR Štefánika, 2010.

4 LEONARD, M., *Four Scenarios for the Reinvention of Europe*, European Council on Foreign Relations (ECFR), London, 2011, p. 1.

5 SPENCE, M., *The End of Fiscal Sovereignty in Europe*, Project Syndicate disponibil la: <http://www.project-syndicate.org/commentary/spence12/English>, accesat la 13.01.2012.

6 LEONARD, M., *Four Scenarios for the Reinvention of Europe*, European Council on Foreign Relations (ECFR), London, 2011.

7 Ibidem.

8 Ibidem.

9 LARRES, K., *A companion to Europe since 1945*, Blackwell Publishing Ltd., United Kingdom, 2009.

10 UBS a fost inițial o abreviere pentru Union Bank of Switzerland, cu toate acestea, UBS a încetat să mai fie luată în considerare ca o abreviere de reprezentare din 1998, după fuziunea cu Swiss Bank Corporation. Este încă oficial folosit, dar fără itemizare.

11 DEO, S.; DONOVAN, P.; HATHEWAY, L.; *Eurozone: Where next?*, UBS Investment Research, 26 septembrie 2011, disponibil la <http://bruxelles.blogs.liberation.fr/UBS%20fin%20de%20l'euro.pdf>, accesat la 08.01.2012.

REALIZAREA STRATEGIEI UNIUNII EUROPENE PENTRU REGIUNEA DUNĂRII: ȘANSE ȘI PROVOCĂRI DIN PERSPECTIVA ROMÂNIEI (O VIZIUNE EXTERNĂ)¹

Adam VARGA*

În acest articol, dorim să subliniem oportunitățile și provocările pe care le-a întâlnit România în implementarea Strategiei Dunării. În opinia noastră, – dacă reușită – Strategia poate aduce nu numai dezvoltare economică și a infrastructurii, dar și un grad mai mare de integrare a României în UE. Mai mult, de la momentul când a devenit membru al Uniunii Europene, România a aspirat la statutul de contributor important la politicile de vecinătate și regionale ale UE, întărind prezența Uniunii în zona Mării Negre. Strategia Uniunii Europene pentru regiunea Dunării prezintă o nouă oportunitate pentru a dezvolta rolul României ca principal contributor la Politica de Vecinătate în zona Mării Negre.

Cuvinte-cheie: Strategia Dunării a Uniunii Europene; dezvoltare economică; Politica de Vecinătate; Regiunea Mării Negre; România; contributor.

1. Strategia Uniunii Europene pentru Regiunea Dunării

Strategia Uniunii Europene pentru Regiunea Dunării (în continuare numită „**Strategia Dunării**” sau „**EUSDR**”) ocupă poziția a doua în lista de strategii macro-regionale elaborate și acceptate de către statele membre, părțile implicate și

diverse corpuri europene – prima pe listă fiind Strategia Uniunii Europene pentru Regiunea Mării Baltice (în continuare numită „**Strategia Balticii**” sau „**EUSBSR**”). Și, după cum se pare, nu este nici ultima, având în vedere că o „febră macro-regională” a cuprins Europa, și alte 1-2 strategii sunt în curs de elaborare. Acest progres în elaborarea de strategii a început în anii 1950 (devenind politică europeană oficială odată cu Actul Unic European în 1986) și a continuat să evolueze din acel moment.

Deși abordările timpurii și istoria macro-regiunilor și strategiilor macro-regionale nu este parte din articolul de față, există câteva întrebări care merită a fi subliniate aici.

În primul rând, atenția ar trebui să se îndrepte către faptul că nu există nicio definiție strictă a macro-regiunilor (și că termenul macro-regiune poate acoperi unități teritoriale vaste, e.g. din punct de vedere al geografiei politice/economice, UE însăși este o macro-regiune, sau, în terminologia UE, INTERREG IIC și IIIB corespund unor macro-regiuni, și întreaga Comunitate a fost împărțită în acestea, de exemplu Zona Metropolitană de Nord-Vest, Zona Mării Nordului, CADSES etc.)

EUSBSR a definit macro-regiunea ca pe „o zonă acoperind un număr de regiuni administrative, dar cu suficiente aspecte în comun, astfel încât să

* Adam VARGA (adamjvarga@gmail.com) este diplomat al Ambasadei Ungariei în România și doctorand în administrație publică al Universității Naționale de Administrație Publică din Ungaria.

justifice o abordare strategică unică (...) gradul depinde de subiect: de exemplu, în chestiuni economice, toate țările din zonă ar fi implicate, în probleme legate de calitatea apei ar fi implicat tot bazinul de recepție etc...”

Strategia Dunării oferă doar o definiție vagă, afirmând că „Regiunea Dunării este o zonă funcțională determinată de bazinul fluviului. (...) Din punct de vedere geografic, vizează în principal dar nu exclusiv Germania (Baden-Württemberg și Bavaria), Austria, Slovacia, Cehia, Ungaria, Slovenia, România și Bulgaria din cadrul UE, și Croația, Serbia, Bosnia și Herțegovina, Muntenegru, Republica Moldova și Ucraina (diversele regiuni de-a lungul Dunării) din afara UE. Strategia rămâne deschisă și altor parteneri din Regiune².”

Ceea ce este comun celor două definiții este că o macro-regiune este un complex flexibil compus din numeroase țări sau părți ale lor (și nu neapărat state membre), unde cooperarea este bazată pe proximitate teritorială și/sau provocări comune, și că principiul „geometriei variabile” se aplică, însemnând că frontierele variază în funcție de caz și politică. Aceasta, desigur, implică faptul că, în timp, – și în cazul în care alte strategii macro-regionale primesc acceptul – se pot dezvolta regiuni macro-regionale suprapuse în cadrul UE.

Strategiile macro-regionale sunt reprezentate ca niște cadre integrate, cu scopul de a identifica nevoi și a aloca resurse pentru adresarea diverselor probleme regionale într-un mod mai eficient, prin „cea mai bună utilizare a ceea ce este disponibil prin alinierea eforturilor, a politicilor specifice și a fondurilor³” – de aici principiul celor trei negații – „nu” unei noi legislații, „nu” unor instituții noi și „nu” alocării de noi fonduri. Toți participanții speră că, în acest cadru, cooperarea poate ajuta la construirea unor sinergii, la evitarea suprapunerilor și la o mai bună coordonare a politicilor sectoriale. Stocchiero⁴ subliniază natura bazată pe mai multe niveluri și actori ai acestor strategii, alături de faptul că strategiile macro-regionale contribuie la „europenizare” din moment ce fiecare nivel instituțional participă la un joc cu sumă pozitivă.

EUSBSR a fost vagă și generală cu privire la structura și implementarea Strategiei. Cei care au realizat Strategia Dunării, trăgând învățăminte din experiența anterioară și acceptând cererea Parlamentului European⁵, au creat un cadru mai elaborat pentru coordonare – în care un Grup de

Nivel Înalt (constând în state membre și – în urma unei invitații – a unor state din afara UE), Comisia și Punctele Naționale de Contact vor avea de asemenea un rol. Mai mult, fiecare Arie Prioritară este coordonată de către statele membre.

2. Provocări în implementarea Strategiei Dunării

Salines⁶ argumentează că o cooperare macro-regională eficientă depinde de patru factori: o percepție comună asupra intereselor, o identitate comună, o metodă de cooperare echilibrată, și implicarea UE. Din punctul de vedere al lui Schymik⁷, succesul unor strategii multi-regionale depinde de alegerea priorităților în ceea ce privește politicile și de o diagnoză corectă a provocărilor regionale. Având în vedere perioada relativ scurtă ce a trecut de la crearea celor două strategii, există puțină experiență cu privire la cum ar putea împlini așteptările.

Dar, în afară de Salines, alți autori au atras atenția cu privire la multe neajunsuri ale unor astfel de scheme de cooperare complexe, pentru a enumera doar câteva⁸:

- asigurarea congruenței cu legislația și politicile UE, de exemplu TENT, TEN-E, Digital Agenda, Europa 2020, Politica Maritimă Integrată, Obiectivul de Cooperare Teritorială Europeană, Politica Europeană de Vecinătate – astfel încât să fie implementate și analizate în contextul inițiativelor de cooperare existente, ceea ce le conferă acestor strategii macro-regionale un rol complementar, cu posibile noi proiecte dezvoltate în sectoarele de transport și energie.

- „provocarea eficienței”: un număr prea ridicat de priorități poate conduce la o pierdere a concentrării și o nevoie constantă de acord între părțile implicate cu interese diferite, și uneori chiar opuse.

- „provocarea administrativă”: găsirea echilibrului între un cadru instituțional solid și o implicare dinamică din partea părților interesate. Astfel, încercarea de a evita birocratizarea excesivă și susținerea inițiativelor la firul ierbii (la bază) și a abordării de jos în sus pentru a asigura că Strategia nu este „elitistă,” implicarea prea profundă a părților interesate poate, de asemenea, duce la un risc de fragmentare. De aceea coordonarea este obligatorie, dar pe de altă parte, o sarcină destul de dificilă: Comisia nu are resurse pentru a îndeplini

acest rol, în timp ce strategiile multi-regionale sunt conectate la sarcinile majorității Directoratelor Generale.

- provocarea solidarității: abordarea „fără fonduri noi” necesită solidaritatea tuturor statelor membre, nu numai a celor care participă la o anumită strategie; în timp ce coeziunea teritorială este „un principiu politic fondat pe solidaritate între diverse regiuni transfrontaliere,” astfel încât dimensiunea macro-regională „poate oferi numai un răspuns parțial în livrarea sa”⁹.

- lipsa unui centru (unor centre) regionale: în mod tradițional, regiunile tind să aibă o anumită organizare geografică sau ierarhică: unul sau mai multe centre regionale funcționează ca punct de gravitate, iar restul regiunii este strâns legată și conectată la acesta. Macro-regiunile, pe de altă parte, nu au astfel de centre, din contră, zonele prioritare și proiectele pilot sunt coordonate de către statele membre. Aceasta poate face cooperarea, și mai ales evaluarea, mai dificile, din moment ce statele membre sunt cele care trebuie să coordoneze acțiuni în întregile macro-regiuni și în multiple Directorate Generale.

- provocarea „externă”: deoarece nu există instrucțiuni despre cum să lucreze cu state membre, ridică întrebări privitoare la finanțare, analiză și implementarea deciziilor.

- realizarea de valoare adăugată: mulți autori (chiar și Comisia) au atras atenția cu privire la faptul că strategiile macro-regionale nu ar trebui doar să creeze un strat birocratic suplimentar, ci să aducă valoare adăugată inițiativelor de cooperare deja existente.

- probleme de identitate: în mod tradițional, definiția unei regiuni necesită existența unui anumit nivel de identitate regional pentru a asigura succesul cooperării regionale, ceea ce nu se regăsește întotdeauna în cazul macro-regiunilor.

Aceste provocări sunt generale, astfel că sunt aplicabile nu numai participanților la Strategia Dunării, dar și fiecărui membru din oricare strategie macro-regională care se va forma.

Acestea fiind afirmate, trebuie să subliniem și că – la fel ca și în cazul EUSBSR – Strategia Dunării nu poate începe cu o „carte albă”: în realitate, este o regiune complexă cu mai multe inițiative regionale de cooperare, instituții, ONG-uri, etc. (de exemplu, Comisia Dunării, Grupul de Lucru al Regiunii Dunării, Comisia Internațională pentru Protecția Râului Dunărea, V4, Parteneriatul

Regional, Inițiativa Central Europeană, Procesul de Cooperare în Sud-Estul Europei, GUAM).

Astfel că această cooperare regională are predecesori, chiar dacă regiunea însăși este destul de eterogenă, iar istoria sa este marcată de conflicte, războaie și dispute teritoriale. Pe lângă acestea, se adaugă și diferențele economice: „regiunea Dunării cuprinde cele mai dezvoltate și productive regiuni din UE, cu cea mai mare valoare adăugată și cel mai mare grad de bogăție, precum și regiunile cu gradul cel mai redus de dezvoltare și productivitate, și în același timp, cel mai scăzut venit”¹⁰.

Același lucru se aplică și în cazul diferențelor de randament în agricultură, probleme demografice, participarea la viața civilă, infrastructură și transport, cultură și religie. Cooperarea într-un cadru atât de divers poate întări diviziunea între Est și Vest, centru și periferie, atingând exact scopul opus în raport cu cel propus inițial, dacă agenda cooperării macro-regionale este realizată de către un număr mic de actori puternici, și nu ca rezultat al unui efort comun din partea tuturor părților implicate.

Dintre cele enunțate mai sus, implicarea în viața civilă merită atenție deosebită, deoarece chiar participarea tuturor părților implicate la implementarea Strategiei Dunării poate da sens acestui demers și valoare adăugată cooperării interguvernamentale deja în curs. Având în vedere perioada relativ scurtă care a trecut de la căderea Cortinei de Fier și a regimurilor comuniste din Europa Centrală și de Est, societatea civilă (ONG-uri, grupuri de interes, fundații) abia a început să exercite control asupra sferei politice și a aparatului birocratic, iar influența sa nu este comparabilă cu cea pe care aceasta o are asupra societății civile din Vestul Europei.

Așa cum Danube Basin NGO Network Project a subliniat în raportul său, societatea civilă „în bazinul Dunării este ... eterogenă, organizațiile societății civile (OSC) sunt adesea încă în proces de formare și de a învăța cum să articuleze și introducă agenda lor în procesul cadrului național respectiv, precum și în cel al UE. Statele naționale și societățile adeseori încă nu au dezvoltat o cultură a dialogului cu OSC comparabilă cu cea din Suedia, Finlanda, Austria, Germania și altele, sau cu dialogul dintre UE-Comisie și OSC-uri”¹¹. De asemenea, expertiza în aplicarea pentru fonduri europene este insuficientă. Török și Ders¹² atrag atenția asupra faptului că „privind la peisajul

organizațional din regiune, (...) se pot identifica câteva diferențe pragmatice între societățile „consacrate” și cele „de tranziție”, care – ca simptome – constituie provocări pentru cooperarea macro-regională în desfășurare¹³. Astfel, în cele din urmă, orice proces de dezvoltare strategic presupune o investiție puternică în alianțele orizontale ale organizațiilor societății civile.

După cum a subliniat Teodor Baconski, la momentul respectiv Ministru de Externe al României, în legătură cu părțile implicate și întreprinzători: „Pot să afirm că aproape ne-am terminat treaba: am vrut Strategia, am studiat-o și am stabilit-o. Însă partea dificilă de-abia a început, deoarece momentul în care putem vedea cum a contribuit Strategia la dezvoltarea țărilor noastre este acum în desfășurare¹⁴. Acum depinde de părțile interesate să creioneze proiecte concrete care, având în vedere slăbiciunile sectorului civil, se pot dovedi a reprezenta o provocare.

Deși diverse organisme UE pot contribui la dezvoltarea sectorului civil în Europa Centrală și de Est, în general, și în România în particular, depinde de guvernele locale și de politicieni să întărească rolul și influența societății civile prin promovarea descentralizării. Atâta timp cât descentralizarea nu are loc, este probabil ca aceste diferențe organizaționale să limiteze relațiile interorganizaționale în mare măsură, la nivelul național.

Pentru România (și, în realitate, pentru multe țări din zona Dunării), o provocare în plus este reprezentată de lipsa personalului calificat și a experților. Coordonarea unei Aree Prioritare cu mai multe state membre – și non-membre, zeci de părți interesate, Comisia Europeană și Directoratele sale Generale – este o sarcină care necesită multă expertiză în tratarea problemelor UE, unificarea inițiativelor sectorului public cu cel privat într-o sferă administrativă cu mai multe nivele, și în același timp menținerea coeziunii politice necesare. Faptul că precedentă cooperare (eficiența, maturitatea, rețeaua lor de contacte și organizații) este diferită în fiecare Arie Prioritară prezintă de asemenea o povară în plus, ca să nu mai vorbim despre costurile suplimentare pentru administrația locală. (Din acest motiv, în timpul evaluării primului an de funcționare al EUSBSR, au existat cereri pentru fonduri de asistență tehnică cu rolul de a acoperi aceste costuri.)

Din perspectiva României, recrutarea de personal calificat poate fi dificilă – așa cum s-

a dovedit în legătura cu absorbția de fonduri UE. Deși nu este legată direct de Strategia Dunării, concluziile studiului Directoratului General pentru Politici Interne¹⁵ i se pot aplica fără îndoială: „dezvoltarea eficientă, continuă și durabilă a capacității administrative necesită **stabilitate în serviciul public și un management solid al resurselor umane.** (...) Feedback-ul actual din partea Comisiei notează că Bulgaria și România încă au dificultăți, ca state membre, în implementarea regulamentului UE, deoarece **nu au capacitatea de a dezvolta proceduri naționale.**” Mai mult, studiul subliniază probleme de resurse umane, precum migrația personalului și lipsa personalului cu experiență adecvată în managementul fondurilor pre-aderare, probleme cronice de mulți ani în aceste țări.

3. Șanse pentru România

Pe lângă șansele/oportunitățile create pentru întreaga regiune în domenii precum comunicațiile, transportul, protecția mediului, etc. (vezi cei 4 piloni), Strategia Dunării poate contribui la integrarea României, și a Europei de Sud-Est în general.

Odată cu integrarea României și a Bulgariei, Marea Neagră a devenit mare a UE și (după cum a fost enunțat în capitolul legat de provocările pe care le propune Strategia Dunării) „din moment ce Dunărea curge în Marea Neagră, aceasta [Strategia Dunării] ar trebui să fie coerentă cu perspectivele Mării Negre¹⁶. Pe de altă parte, în lumina capitolelor anterioare, este de asemenea necesar să separăm Strategia Dunării de alte programe regionale – pentru a se evita întinderea excesivă și prin urmare, pierderea identității sale¹⁷ - , și în același timp, pentru a se asigura co-existența lor fără dificultăți.

Fiind deja un participant activ, și în unele cazuri chiar inițiator al unor inițiative de cooperare regionale (de exemplu, Parteneriatul Estic, Sinergia Mării Negre) în zona Mării Negre, este evident că România poate juca un rol important în coordonarea chestiunilor legate de suprapunere, având suficiente cunoștințe despre provocările din ambele zone. O rețea de studiu științific și un centru de excelență pentru Dunăre și Marea Neagră, așa cum a propus Ministrul Afacerilor Externe¹⁸ pot, de exemplu, să contribuie la acest proiect. Ministrul Mediului din România, László Borbély, a subliniat

deja că implementarea Strategiei Dunării poate contribui la o legătură consolidată între Dunăre și Marea Neagră.¹⁹

Dacă implementarea Strategiei Dunării este o poveste de succes, poate întări și spori cooperarea în cadrul UE și cu statele non-membre. Poate ajuta și la dezvoltarea economiei, prin creșterea capacității de absorbție, astfel întărind poziția țării în zona Mării Negre, de exemplu transformându-se în principala poartă pentru traficul de mărfuri dintre Asia și Europa de Vest, oferind acces dinspre Marea Neagră înspre Marea Nordului via Rhin-Main-Dunăre pe Coridorul Pan European VII.

O altă șansă de a întări poziția României este deschiderea Strategiei Dunării către țările din Balcanii de Vest, care reprezintă un pas important din moment ce implementarea sa nu poate fi eficientă fără cooperarea strânsă cu acestea. În ultima decadă, UE a fost din ce în ce mai puțin capabilă să atragă și mobilizeze țările din Balcanii de Vest în procesul lor de implementare al condițiilor pre-aderare.

Situația poate fi schimbată fundamental de Strategia Dunării ca „perspectivă europeană” pentru ca țările din Balcanii de Vest să își reorganizeze societățile bazându-se pe valorile și regulamentul UE²⁰. Ca membru relativ nou în UE, România și organizațiile societății civile din România pot împărtăși cunoștințele și experiențele lor cu omoloagele lor din Balcanii de Vest.

Ca și în cazul regiunii Mării Negre, România poate participa activ în programe de cooperare transnațională, prin asumarea rolului de legătură între inițiativele de cooperare teritorială desfășurate de autoritățile locale europene, și diverse instrumente relevante ale politicilor existente ale Strategiei Dunării. Țărilor din Balcanii de Vest le lipsește în mod clar „identitatea europeană” – dialogul cuprinzător cu acestea are potențialul de a le transforma, dacă este integrat în schimbul socio-cultural din cadrul Regiunii Dunării, aducând astfel o viziune nouă și clară asupra administrației, economiei și societății²¹.

Pe de altă parte, România însăși poate avea beneficii din Strategia Dunării: lucrând împreună cu state membre și părți interesate, cu mai multă experiență în aplicarea și managementul fondurilor europene, companiile române și ONG-urile pot învăța, se pot adapta și pot prospera, astfel încât, pe termen lung, capacitatea de absorbție a țării se poate îmbunătăți în mod semnificativ. Cooperarea strânsă

pe mai multe paliere (cel al părților interesate și cel politic) ajută participanții să dezvolte un grad mai ridicat de înțelegere al priorităților celuilalt, dar și disponibilitatea de a negocia, astfel că „lucrul împreună poate deveni un obicei și o aptitudine”, după cum a concluzionat Directoratul General pe Politică Regională.

Lucrul împreună poate, de asemenea, să ajute la consolidarea încrederii. După cum ne arată istoria politicii externe și a diplomației, cooperarea strânsă este cea mai bună modalitate de a spori încrederea – astfel, Strategia Dunării, care combină diverse nivele și arii de politici, oferă o oportunitate excelentă pentru acest lucru. Dacă România poate demonstra angajamentul și disponibilitatea de a coopera în acest cadru, ar putea ajuta la dispersarea grijilor Europei de Vest cu privire la capacitățile țării de a trata problematica europeană, spre exemplu acele temeri care au stopat procesul de aderare al României la Schengen.

Considerații finale

Cooperări precum EUSDR ar putea oferi un „nou instrument” pentru a crește gradul de integrare al noilor state membre în UE. Noii membri trebuie să găsească o modalitate de a dezvolta:

- propria capacitate de absorbție,
- cooperarea între ei,
- capacitatea de a aplica metodele de dezvoltare

a proiectului UE.

Strategia Dunării este un exemplu bun că „a gândi împreună” poate ajuta statele membre să găsească și să formuleze interese comune. EUSDR ca și cadru lejer de cooperare, reprezintă o unealtă pentru a dezvolta acest tip de gândire comună. Sunt sigur că gândirea împreună alături, de formularea unor interese comune, ar putea fi baza unui parteneriat strategic real, care ar putea aduce schimbări economice și culturale pentru noi toți.

EUSDR este o oportunitate bună pentru noile state membre de a-și arăta disponibilitatea și maturitatea în legătură cu statutul de membru, dar în același timp, este și o responsabilitate imensă. Dacă noile state membre pot dovedi că pot implementa cu succes strategia care a fost construită în concordanță cu interesele lor, acest lucru ar putea fi o dovadă excelentă a capacităților lor. Drumul către finalizarea acestor programe este unul lung și dificil, în timpul căruia toți participanții pot și vor învăța mult.

Principalul scop al Strategiei Dunării este de a oferi joc cu sumă pozitivă pentru fiecare participant, dând naștere șansei unei cooperări transnaționale în cadrul unei regiuni. Dezvoltarea Regiunii Dunării prin principiile uniforme poate aduce o dezvoltare reală pentru economie, politică și societate. Putem afirma că EUSDR este „un al doilea proces de integrare”, deoarece ar putea integra, sau măcar apropia regiunea noastră fragmentată. UE și EUSDR sunt cadre în care statele au șansa de a crea o sub-structură potrivită care, mai târziu, poate servi ca bază a evoluției lor individuale.

BIBLIOGRAFIE:

1. ÁGH, A., *Danube Strategy as a challenge of globalized locality (glocality): The Europeanization of a Functional Macro-Region in the Danube Valley*, 2011, website: <http://koft.hu/uploads/13beliv.pdf#page=7>.
2. BACONSCHII, T., Speech held at the Danube Economic Forum, Bucharest, 8 November 2011, website: <http://www.codcr.com/images/events/2011-11-08/speech1.pdf>.
3. Conference of Peripheral Maritime Regions, *What opportunities do Territorial Cooperation and the Macroregional Strategies Represent for Cohesion Policy After 2013?*, Technical Paper from the CPMR general Secretariat, 2010, website: http://www.cprm.org/pub/docs/282_ntp_cprm_politique_rgionale_bp-troms_final_en.pdf.
4. DANGERFIELD, M., *Macro-regions: a case of multilevel governance?*, 2009, website: www.cor.europa.eu/COR_cms/ui/ViewDocument.aspx?siteid...4fbe...
5. Danube Basin NGO Network Projekt, *Danube Strategy and Civil Society Participation: Establishing a structure for Civil Society Dialogue in the Danube Basin*, 2010, website: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un-dpadm/unpan044085.pdf>.
6. Danube Watch, *Interview with László Borbély*, no. 3-4/2011, 21 November 2011, website: http://www.icpdr.org/icpdr-pages/dw1103_p_06.htm.
7. DG for Internal Policies, *Pre-accession financing for Bulgaria and Romania: What lessons can be learned for future enlargements?*, 2011, website: <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201107/20110705ATT23316/20110705ATT23316EN.pdf>.
8. DUBOIS, A.; HEDIN, S.; SCHMITT, P., STERLING, J., *EU macro-regions and macro-regional strategies – A scoping study*, 2009: website <http://www.nordregio.se/Publications/Publications-2009/EU-macro-regions-and-macro-regional-strategies/>.
9. DÜHR, S., *Baltic Sea, Danube and macro-regional strategies: a model for transnational cooperation in the EU?* Working Paper, May 2011, website: http://www.notre-europe.eu/uploads/tx_publication/Etude86-Macro-regional-strategies-en.pdf.
10. European Commission, *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, European Union Strategy for Danube Region*, 2010, website: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/communic/danube/com2010_715_danube_en.pdf.
11. *European Parliament resolution of 21 January 2010 on a European Strategy for the Danube Region*. 2010: website: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P7-TA-2010-0008&format=XML&language=EN>.
12. Foster Europe, *Position Paper on Civil Society Participation and the EU Strategy for the Danube Region*, Eisenstadt, 15 th February 2010, website: http://www.danubestrategy.eu/uploads/media/Foster_Europe_Positionpaper_english_01.pdf.
13. General Affairs Council, *Council conclusions on the European Union Strategy for the Danube Region*, 13 April 2011, Brussels, website: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/genaff/121511.pdf.
14. SALINES, M., *The Success Factors of Macro-Regional Cooperation: The Example of the Baltic Sea Region*, 2010, website: www.coleurope.eu/pol.
15. SCHYMIK, C., KRUMREY, P., *EU Strategy for the Baltic Sea Region: Core Europe in the Northern Periphery?*, 2009, website: http://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/arbeitspapiere/EU_Baltic_Sea_Strategy_engl_KS.pdf.
16. SCHYMIK, C., *Blueprint for a Macro-region?*, 2009, website: http://www.se2009.eu/polopoly_fs/1.14009!menu/standard/file/SWP%2

0Research%20Paper%20September%202009.pdf.

17. STOCCHIERO, A., *Macro-Regions of Europe: Old Wine in a New Bottle?*, CESPI Working Papers 65/2010 Background Paper, April 2010, website: http://www.cespi.it/WP/WP%2065-CeSPI%20Macroregioni%20europee%20_eng_.pdf.

18. TÖRÖK, L.; DERS, CS., *The emerging Danube Macro Region from the Perspective of Budapest: Creating new networks of cooperation in development*, 2011, website: <http://koft.hu/uploads/13beliv.pdf>.

NOTE:

1 Conținutul articolului ilustrează un punct de vedere personal și nu este considerat poziția oficială a Guvernului maghiar.

2 *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, European Union Strategy for Danube Region*, 2010, website: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/communic/danube/com2010_715_danube_en.pdf, accesat la 4 Martie 2012.

3 *Ibidem*.

4 A. STOCCHIERO, *Macro-Regions of Europe: Old Wine in a New Bottle?*, CESPI Working Papers 65/2010 Background Paper, April 2010, website: http://www.cespi.it/WP/WP%2065-CeSPI%20Macroregioni%20europee%20_eng_.pdf, accesat la 4 Martie 2012.

5 *European Parliament resolution of 21 January 2010 on a European Strategy for the Danube Region*, website: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P7-TA-2010-0008&format=XML&language=EN>, accesat la 4 Martie 2012.

6 M. SALINES, *The Success Factors of Macro-Regional Cooperation: The Example of the Baltic Sea Region*, 2010, website: www.coleurope.eu/pol, accesat la 4 Martie 2012.

7 C. SCHYMIK, *Blueprint for a Macro-region?*, 2009, website: http://www.se2009.eu/polopoly_fs/1.14009!menu/standard/file/SWP%20Research%20Paper%20September%202009.pdf, accesat la 4 Martie 2012.

8 Pentru detalii, a se vedea Dangerfield, *op. cit.*, Dühr, *op. cit.*, Dubois et. al., *op. cit.*, Stocchiero, *op. cit.*, Schymik, *op. cit.*, Schymik- Krumpey, *op. cit.*

9 Conference of Peripheral Maritime Regions

(Conferința Regiunilor Maritime Periferice): *What opportunities do Territorial Cooperation and the Macroregional Strategies Represent for Cohesion Policy After 2013?*, 2010, Technical Paper from the CPMR general Secretariat, website: http://www.crpm.org/pub/docs/282_ntp_crpm_politique_rgionale_bptroms_final_en.pdf, accesat la 4 Martie 2012.

10 Foster Europe, *Position Paper on Civil Society Participation and the EU Strategy for the Danube Region, Eisenstadt*, 15th February 2010, website: http://www.danubestrategy.eu/uploads/media/Foster_Europe_Positionpaper_english_01.pdf, accesat la 4 Martie 2012.

11 Danube Basin NGO Network Projekt, *Danube Strategy and Civil Society Participation: Establishing a structure for Civil Society Dialogue in the Danube Basin*, 2010, website: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un-dpadm/unpan044085.pdf>, accesat la 4 Martie 2012.

12 L. TÖRÖK; CS. DERS, *The emerging Danube Macro Region from the Perspective of Budapest: Creating new networks of cooperation in development*, 2011, website: <http://koft.hu/uploads/13beliv.pdf>, accesat la 4 Martie 2012.

13 *Discursul lui Teodor BACONSCHI*, fost ministru al Ministerul Afacerilor Externe, Romania, Danube Economic Forum, București, 8 Noiembrie 2011, website: <http://www.codcr.com/images/events/2011-11-08/speech1.pdf>, accesat la 4 Martie 2012.

14 DG for Internal Policies, *Pre-accession financing for Bulgaria and Romania: What lessons can be learned for future enlargements?*, 2011, website: <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201107/20110705ATT23316/20110705ATT23316EN.pdf>, accesat la 4 Martie 2012.

15 Comisia Europeană, *op. cit.*

16 ÁGH, A., *Danube Strategy as a challenge of globalized locality (glocality): The Europeanization of a Functional Macro-Region in the Danube Valley*, 2011, available at: <http://koft.hu/uploads/13beliv.pdf#page=7>, accesat la 4 Martie 2012.

17 ÁGH, A., *op. cit.*

18 Ministerul Afacerilor Externe, www.mae.ro.

19 Danube Watch, *Interview with László Borbély*, fost ministru al Ministerului Mediului și Pădurilor, Romania; Danube Watch 3-4/2011, 21 Noiembrie 2011, website: http://www.icpdr.org/icpdr-pages/dw1103_p_06.htm, accesat la 4 Martie 2012.

20 ÁGH, A., *op. cit.*

21 TÖRÖK.; DERS, *op. cit.*

ACTIVITĂȚI ALE CENTRULUI DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

APRILIE-IUNIE 2012

Evenimentul care a marcat agenda CSSAS în această perioadă a fost seminarul științific cu participare internațională, aflat la cea de-a XII-a ediție, ce s-a desfășurat în ziua de **17 mai 2012**, în Sala Senatului Universității Naționale de Apărare „Carol I”. Tema de anul acesta a fost „*Interese naționale și interese comunitare în Uniunea Europeană*”.

Seminarul a reunit, într-o manifestare științifică, personalități din țară și din străinătate din domenii variate – politică externă, apărare, ordine publică, siguranță națională, afaceri europene, cercetare științifică și învățământ militar și civil superior – ceea ce a făcut ca schimbul de informații și opinii să fie unul remarcabil și să aibă un potențial de diseminare a lor în mediile politic, economic, militar și științific.

Participarea experților din trei țări – Turcia, Republica Moldova și Ucraina – care au relații strânse de colaborare cu Uniunea Europeană și care doresc aderarea la aceasta, a reprezentat pentru specialiștii români, pe de o parte, o oportunitate de a le împărtăși acestora din experiența românească privind aderarea și integrarea în UE, și, pe de altă parte, posibilitatea de a cunoaște punctele de vedere, aspirațiile și așteptările lor. Materialele prezentate de participanții la seminar se regăsesc în acest număr al revistei noastre.

Următoarea activitate științifică pe care CSSAS o organizează este sesiunea anuală de comunicări științifice cu participare internațională, cu tema „*Complexitatea și dinamismul mediului de securitate*”, care va avea loc în luna noiembrie, pentru care vă încurajăm încă de pe acum să pregătiți lucrări. Informații cu privire la această activitate vor fi afișate pe site-ul centrului, la adresa <http://cssas.unap.ro>.

În ceea ce privește publicațiile științifice din această perioadă, menționăm studiul „*Fenomene diverse cu impact asupra stabilității și securității locale, regionale și internaționale*”, al cărui autor este dr. Petre DUȚU.

Irina TĂTARU

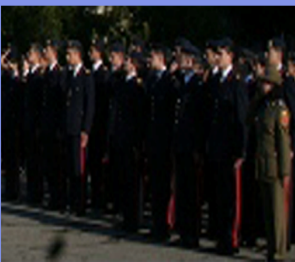
FUNDAȚIA SFÂNTUL MARE MUCENIC GHEORGHE, PURTĂTORUL DE BIRUINȚĂ

Împreună suntem mai puternici!

SCOP

Fundația se adresează personalului militar și civil din Armata României, precum și familiilor acestora, acordând sprijin pentru rezolvarea problemelor medicale și sociale deosebite.

PROGRAME

- Speranță pentru fiecare
- Mereu împreună
- Zâmbet de copil
- Sfânta Elena
- Eroii au fost, eroii sunt încă
- Caminul - spital "Sfântul Gheorghe"
- Cel mai bun dintre cei mai buni
- "2% este al tău"
- Împreună suntem mai puternici
- "Implică - te" - program de recrutare voluntari

Utilizăm cu folos banii tăi!

În perioada mai 2008-iunie 2012 fundația s-a implicat în rezolvarea unui număr de 152 cazuri sociale și medicale, utilizând fonduri în valoare de peste 750.000 RON.

www.fundatiasfantulgheorghe2008.ro

Cont bancar: RO20BRDE410SV09902144100 – LEI

Cod de înregistrare fiscală: 23860519

e-mail: fundatiasfantulgheorghe2008@yahoo.com

Telefon: 0722223781

Fax: 0213137246

GHID PENTRU AUTORI

Le mulțumim celor interesați să publice în revista științifică bilingvă *Impact strategic* și le supunem atenției, totodată, aspectele pe care trebuie să le aibă în vedere la trimiterea articolelor.

STRUCTURA ARTICOLULUI

- Titlul articolului
- O succintă prezentare de autor, care să cuprindă următoarele elemente (după caz): grad militar, titlu didactic /cercetare, dr., prenume, nume, e-mail, funcția deținută la principala afiliere instituțională și, dacă este cazul, statutul de doctorand, domeniul cercetării, universitatea, oraș, țara de reședință.
- Un rezumat relevant, de circa 150 de cuvinte
- 6 - 8 cuvinte-cheie
- Introducere / Considerații preliminare
- Două-patru capitole, eventual sub-capitole
- Concluzii
- Tabelele / graficele / imaginile se trimit și separat, în format .jpeg / png. / .tiff. Dedesubt se scrie, „Tabelul / Figura nr. 1, *titlu*”, menționându-se sursa, dacă este cazul.
- Note de subsol: toate sursele bibliografice citate se indică în notele de subsol în limba în care au fost consultate.
- Bibliografie: se vor menționa, selectiv, cele mai importante lucrări studiate. Sursele se ordonează alfabetic, după numele autorului, și se numerotează.

Exemplu de carte: GOLDSTEIN, Joshua S. ; PEVENHOUSE, Jon C., *Relații internaționale*, Editura Polirom, Iași, 2007. (la notele de subsol se indică și nr. paginii/-lor).

Exemplu de articol: FRUNZETI, Teodor, *Noile paradigme ale luptei armate și influența lor asupra pregătirii forțelor militare*, în *Impact Strategic*, nr. 4 /2011, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București.

Sursele electronice se citează cu link-ul întreg, menționând ce reprezintă acea sursă (la notele de subsol se indică și data la care a fost accesată).

DIMENSIUNILE ARTICOLULUI pot varia între minim 6 – maxim 12 pagini. Articolul se va scrie cu font Times New Roman, dimensiune corp 11, spațiere la 1 rând, cu diacritice; ghilimelele se notează în limba română astfel: „...”. Salvarea se va face ca document Word 2003 (.doc). Titlul fișierului în limba română trebuie să conțină numele autorului și nu se scrie cu diacritice.

CRITERIILE DE SELECȚIE a articolelor sunt următoarele: circumscrierea în aria tematică a revistei: actualitatea politico-militară; tendințe și perspective din domeniile securitate, apărare, geopolitică și geostrategie, relații internaționale, societatea informațională; valoarea conținutului științific; originalitatea; caracterul de noutate - să nu mai fi fost publicat anterior; o bibliografie relevantă, care să cuprindă lucrări de prestigiu și surse recente; adecvarea la normele editoriale adoptate de revistă.

EVALUAREA ȘTIINȚIFICĂ a articolelor se realizează conform procesului *double blind peer review*, de către cadre didactice universitare și cercetători științifici specialiști în domeniul în care se circumscrie articolul. Identitatea autorilor nu este cunoscută de evaluatori, iar numele evaluatorilor nu este dezvăluit autorilor. Concluziile raportului de evaluare sunt aduse la cunoștința autorilor, ele reprezentând argumentul pentru acceptarea / respingerea articolelor. În urma evaluării, există trei posibilități: a) acceptarea articolului spre publicare ca atare sau cu modificări minore; b) acceptarea articolului spre publicare, cu modificări / completări de substanță sau c) respingerea articolului. Aducem la cunoștința autorilor că, anterior evaluării, articolele sunt supuse unui proces de *analiză antiplagiat* (cu ajutorul softului www.strikeplagiarism.com).

TERMENE DE PREDARE: articolele vor fi trimise în format electronic la adresa de e-mail a CSSAS, cssas@unap.ro, până la: 15 decembrie (nr. 1); 15 martie (nr. 2); 15 iunie (nr. 3) și 15 septembrie (nr. 4). **Versiunea în limba engleză** a articolului se predă redacției în termen de 10 zile de la agrearea versiunii finale în limba română. Traducerea în limba engleză (British English sau American English, respectând principiul consecvenței) trebuie să fie completă și corectă, corespunzătoare standardelor academice, întrucât ediția în limba engleză este indexată în prestigioase baze de date internaționale și difuzată comunității științifice internaționale. Citatele din lucrări / documente oficiale (legi, tratate etc.) și din declarațiile existente în limba engleză ale unor personalități trebuie preluate ca atare din original. Ghilimelele se notează în limba engleză astfel: "...".

Redacția își rezervă dreptul de a face sau de a solicita autorilor modificări ce se impun pe text.

Nerespectarea acestor instrucțiuni va atrage respingerea articolului.

Responsabilitatea privind conținutul articolelor revine în totalitate autorilor, în conformitate cu *Legea nr. 206 din 27 mai 2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare*. Articolele publicate sunt supuse legii copyright. Toate drepturile sunt rezervate Universității Naționale de Apărare „Carol I”, indiferent dacă se are în vedere întregul material sau o parte a acestuia, în special drepturile privind traducerea, retipărirea, reutilizarea ilustrațiilor, citatele, difuzarea prin mass-media, reproducerea pe microfilme sau orice alt mod și stocarea în baze de date. Sunt autorizate orice reproduceri, fără perceperea taxelor aferente, dacă este precizată sursa. ***Trimiterea articolului către redacție presupune acordul autorului în privința celor expuse mai sus.***

Pentru mai multe detalii despre publicație, puteți accesa site-ul nostru, <http://impactstrategic.unap.ro/index.html>, sau puteți contacta redacția.

Responsabil de număr: Daniela RĂPAN
Tehnoredactare computerizată: George RĂDUICĂ
Corectură: Daniela RĂPAN; Cristina BOGZEANU
Tipografia Universității Naționale de Apărare „Carol I”
